

АМАНДА ХОДЖКИНСЪН БРИТАНИЯ РОУД 22

Превод от английски: Деница Каракушева, 2014

chitanka.info

На родителите ми. С любов.

И мъртвите имат нужда от приказки.
Збигнев Херберт

НА ПЪТ ЗА АНГЛИЯ

Пролетта на 1946 година

Момчето беше всичко за нея. Беше дребно и необуздано и стоеше нащрек като диво зверче, хванато натясно. Скръбните души на всички онези, които бяха изгубени, намерени, и на онези, които никога нямаше да бъдат забравени, обитаваха неговото детско тяло и будните му очи. Обичаше го с онази неукротима сила, която изтръгва цели гори от корените им, но въпреки това се опасяваше, че тя не е достатъчна, за да го задържи. Затова го водеше в Англия, убедена, че Януш ще го обикне и ще го закриля.

В корабния дневник името ѝ фигурираше като Силвана Новак. Двайсет и седем годишна. Омъжена. Майка на момче — Аурек Йозеф, седемгодишен.

— Какво работите? — попита я британският войник, докато проверяваше документите за самоличност, които му беше представила.

Тя погледна списъците на бюрото му и видя страници, изписани с женски имена. Всички те бяха вписани като съпруги домакини или домашни помощници. Зад нея мълчаливо стояха с децата си още стотици жени, облечени като нея в дрехи от дарения. Над главата на войника беше окачена табела на няколко езика, включително на полски, оповестяваща правилата на кораба. Всички одеяла и чаршафи остават притежание на кораба. Всички откраднати вещи ще бъдат конфискувани.

Силвана притисна сина си по-здраво. Войникът ѝ хвърли набързо бегъл поглед и после отново се върна към документите. Тя знаеше защо. Смущаваше се да гледа една толкова занемарена жена и едно толкова тревожно дете. Тя попипа кърпата на главата си, за да провери дали е нагласена добре, и притисна гърба на Аурек с другата си ръка, в опит да го накара да застане изправен.

— С какво се занимавате?

— Оцелявам — прошепна тя. Това беше първата дума, която ѝ дойде наум.

Войникът не вдигна поглед. Взе писалката си и попита:

— Домашна помощница или съпруга домакиня?

— Не знам — отговори тя, но после си даде сметка за неспокойната тълпа зад нея и каза: — Съпруга домакиня.

Това беше значи. Вече беше регистрирана, вписана прилежно в книгите с неизличително черно мастило. Бяха ѝ дали пътнически номер, а на ревера ѝ беше закачен етикет с данните, отговарящи на тези от корабния списък на пасажерите. Доказателство за това, че тя и момчето бяха майка и син. Това беше добро начало. В крайна сметка никой не би могъл да отрече или да оспори официален документ. Единствено названието „съпруга домакиня“ не вдъхваше доверие. Заедно или поотделно, Силвана беше сигурна, че никой не би повярвал, че думите съпруга или домакиня биха могли да се отнасят за нея.

През нощта, докато морето отнасяше кораба и неговите пътници към един нов свят, Силвана се трудеше над спомените си. Намери си място в един от претъпканите коридори под палубата и седна със скръстени ръце и свити под себе си крака. Сгушена по този начин, с Аурек, скрит под палтото ѝ, тя вдишваше миризмата на пот и на дизелови изпарения; боботенето на двигателите отбелязваше изминалото време, а тя се опитваше да си припомни живота си с Януш. Винаги обаче към нея се завръщаха едни и същи спомени. Онези, които копнееше да не притежава. Това беше път, който не искаше да изминава. Мръсно небе, натежало от дъжд, и самолети, изникващи от облаците. Тя тръсна глава и се опита да мисли за нещо друго, да отблъсне образа, който със сигурност щеше да последва. Но ето че се появи. В краката ѝ лъщи мокра кал. Дърветата се огъват под напора на вятъра, а детето, увито сред бъркотия от одеяла, лежи в дървена ръчна количка.

Силвана придърпа Аурек по-близо до себе си и го залюля напред-назад, докато пропъди спомените. Той промуши кокалестата си ръчичка извън палтото и тя усети как търси лицето ѝ с малките си пръсти. Как ставаше така, че любовта и загубата вървяха ръка за ръка толкова близко? Защото независимо колко обичаше момчето — а тя го обичаше неистово, като че собственият ѝ живот зависеше от това, — загубата винаги беше там и я следваше по петите.

Когато в тъмата започнаха да се процеждат първите проблясъци на зората, Силвана вече беше твърде уморена, за да продължи да мисли, и най-накрая притвори очи, като се остави подобното на сърцебиене бучене на двигателите да я унесе в блажена дрямка без сънища.

Сутринта дойде със слабо слънце и натежали от сол ветрове. Силвана си проправи път през навалищата до горната палуба, а Аурек се държеше отзад за палтото ѝ. Тя се вкопчи в перилата и му позволи да се свие в краката ѝ, като усещаше тежестта му върху себе си. Вгледа се в зелените вълни далече долу и се опита да си представи каква лище е Англия — място, за което не знаеше нищо, освен че там живее сега съпругът ѝ Януш.

Тя беше изгубена, а той я беше намерил. Сигурно си е мислил, че протяга ръка назад към миналото; че Силвана ще бъде такава, каквато я беше оставил, неговата млада съпруга, с червена коса и с вдигнати на тила къдрици, с усмивка на лицето и със скъпия им син в ръце. Не би могъл да знае, че миналото е мъртво и тя представляваше призрак на съпругата, която някога бе имал.

От люлеенето на кораба ѝ прилоша и Силвана се облегна на перилата. Нейната родина беше останала далеч назад, вече нямаше бряг, нито земя, която да оплаче, а докъдето стигаше погледът, се простираха единствено вода и бляскави отрязъци светлина, които разцепваха вълните. Последният път, когато беше видяла Януш, беше преди шест години, в деня, в който беше напуснал Варшава. Дали изобщо щеше да го разпознае сега? Спомняше си деня, в който се срещнаха, сватбата им, кой номер обувки носеше, това, че пишеше с дясната ръка. Но докъде стигаше с това мъчително вкопчване в датите и фактите?

Присви очи към морето, а вълните се плискаха ли, плискаха. Някога го бе обичала. Поне в това беше сигурна. Но между тях зееше толкова загубено време. Тези шест години можеше да минат и за сто. Имаше ли право да предявява претенции към един мъж само защото си спомняше размера на яката на ризата му?

Аурек я дръпна за ръката и Силвана падна на колене, избърса уста с опакото на ръкава си и се опита да се усмихне. Момчето беше причината да предприеме това пътуване. Всяко момче има нужда от баща. Скоро миналото щеше да остане зад гърба им и Англия щеше да

се превърне в тяхното настояще. Беше сигурна, че там ще успяват да преживяват дните, като се отърсят от вчерашните, без да ги застрашават спомените и без да ги преследва миналото. Вплете пръсти в остриганата коса на Аурек, а той обви с ръцете си врата ѝ. Тя беше на път към един нов живот и единственото парче от Полша, което притежаваше, все още беше с нея.

БРИТАНИЯ РОУД 22, ИПСУИЧ

Януш мисли, че къщата носи късмет. Отстъпва назад, за да огледа номер дваисет и две на Британия Роуд по-добре, и се любува на имота с тясна фасада от червени тухли, на трите му прозореца и синята врата. На нея има витраж: жълт изгрев над зелена ивица, с пойна птичка по средата. Къщата изглежда толкова типично английска, че той се усмихва. Тя е точно това, което е търсил.

Последна е в редицата и въпреки че в близост до нея беше паднала бомба, някак си се е разминала от сериозни щети. Единственият белег е една пукнатина в цветното стъкло: резка, която минава през пойната птичка и оставя впечатлението, че най-вероятно ще има проблеми, ако се опита да полети. Като оставим това настрана, би могло да се предположи, че войната изобщо не е докоснала тази постройка. Януш знае, че това е доста невероятна представа, но пък му харесва. Може би къщата ще сподели част от късмета си с него, съпругата и сина му.

— Не се притеснявайте за тази грозотия — казва агентът по недвижими имоти до него и махва към пустеещата земя, където си играят деца с оплескани лица. — За нула време ще се разчисти. Ще вдигнем този град на крака съвсем скоро.

Той пригласява ръкавелите на сакото си от туид и подава на Януш връзка ключове.

— Ето. Изцяло е ваша. Надявам се животът тук да ви хареса. Може ли да попитам откъде сте?

Януш е очаквал този въпрос. Първото нещо, което хората искат да знаят, е откъде идваш.

— От Полша. Поляк съм.

Агентът по недвижими имоти вади табакера от вътрешния джоб на сакото си.

— Говорите дяволски добър английски. Служили сте в армията, нали?

Това е второто, което питат: „Какво правиш тук?“. Но Януш се чувства като у дома си в тази страна. Познава нравите и начина, по който се случват нещата тук. Трябва да отговаряш точно и на въпроса. Покажи им, че си на тяхна страна, и са доволни.

Първия път, когато някой го беше попитал откъде идва, още когато чуждестраността му го измъчваше и му се струваше като родилен белег, като петно от портвайн на лицето, което беше видимо за всички, той беше направил грешката да се опита да отговори. Беше пристигнал в Англия наскоро — от година, а може би нямаше и толкова — и гръмкият, кървав възторг от войната, който бе открил у своите нови другари, беше разпалил в сърцето му някакъв огън. Изгарящ пламък пробяга по вените му и възпламени непознато за него, напирало навън безразсъдство. Намираше се в задимена зала с шумна група мъже от Кралските военновъздушни сили и пиеше бира с цвят на машинно масло, когато се впусна в собствената си история, с цялото пътуване от Полша в самото начало на войната, през Франция и после Англия.

Твърде късно осъзна, че прекалено беше задълбал в историята, а и във всеки случай никой не го слушаше. Никой не се интересуваеше от жените, които беше оставил след себе си. Той продължи, препъвайки се в думите, и завърши, потънал в собствените си разкаяния; сумтеше в бирата си на полски и говореше за болезнени неща като любов и чест. Когато излезе от залата и застана навън на отрезвяващия нощен въздух, той се загледа в обсипаното със звезди небе и съжали за всяка необмислена дума, която бе изрекъл.

Януш изправя рамене и отпъжда тези спомени от ума си.

— Служих в Кралските военновъздушни сили. — Гласът му е ясен, а тонът твърд. — В полския корпус. Дойдох през хиляда деветстотин и четирийсета. От тогава съм тук.

— Аха, ясно. — Мъжът се усмихва и му предлага цигара. — Аз самият също бях в армията. Срещнах доста от вашите хора. Големи пиячи сте поляците.

Пали цигарата си, драсва клечката кибрит на земята и подава кутията на Януш.

— Някъде наоколо ли сте били разквартируван?

— Не. — Януш отвърща, като поема кибрита и кимва леко, за да благодари. — Местихме се често. Бях освободен от военна служба в

Девън и ми предложиха работа или тук, или някъде на север.

— Ами тогава този район ще ви се стори доста сносен. Ипсуич е хубаво търговско градче. А и вие взимате къщата тъкмо навреме. Имам ей толкова дълъг списък на хора, които искат този имот... Ако не бяхте затропали по вратата ми още преди да съм отворил, някой друг щеше да я е докопал. Хубава семейна къща е. А вие... имате ли... въ...?

— Семейство ли? Имам съпруга и син. Те ще дойдат във Великобритания идния месец.

— Отново ще бъдете заедно, така ли? Това е добра новина.

Януш дръпва от цигарата, издухва колелце от дим и гледа как то постепенно се разтегля и обезформява.

— Надявам се да е така. За последен път ги видях преди шест години.

Агентът по недвижими имоти килва глава на една страна, а на лицето му се изписва загриженост.

— Лоша работа. Вижте сега, приемоте го от тази страна, имате си тази къща, имате работа, а семейството ви идва насам. Събирате всичко накуп и ето ви го щастливия край.

Януш се размива. Тъкмо на това се надява.

— Точно така. Щастлив край.

Когато служителят от Червения кръст му беше казал, че Силвана и Аурек са били намерени в един английски бежански лагер, той не бе успял да се усмихне. Гласът на чиновника се беше снижил почти до шепот, докато му казваше:

— Те са в много лошо състояние. Живели са в гора. Доколкото разбирам, били са там доста време. Успех. Надявам се нещата да се наредят за всички ви.

Януш върти дрънчащата връзка с ключове за новата си къща около пръста си и наблюдава облечения в туид гръб на агента по недвижими имоти да се отдалечава енергично надолу по хълма. Значи това било. Мирното време. А той си има къща. Дом за Силвана и Аурек, когато пристигнат... Баща му би се гордял, че е събрал отново семейството си. Че върши правилното нещо. Че гледа напред към бъдещето. Не би могъл да се върне в Полша. Не и сега, когато в страната му е наложена комунистическа власт. Трябва да приеме фактите. Мечтите за свободна и независима Полша са именно това — мечти. Неговият дом е тук. Самият Чърчил заяви, че полските войски

трябва да получат поданство и да бъдат част от свободната Британска империя. Това беше възприел и той. Великобритания вече е неговият дом.

Ако някога отново говори с родителите или сестрите си, ако някой ден отговорят на писмата му и го открият тук, той се надява, че ще разберат, че това е мястото, където е избрал да бъде.

Прибира ключовете в джоба си и се пита какво ли ще му донесе животът тук. Когато му предложиха работа на две места — във фабрика за велосипеди в Нотингам и в някакъв машиностроителен завод в град в Източна Англия, той седна в една библиотека с картата на Великобритания и отбеляза с палец Ипсуич. Беше малко градче с пристанище, приклекло сред провлечена ивица синьо речно устие, водещо към морето. С малкия си пръст успяваше да прекоси лазура и да докосне Франция. Това го накара да вземе решение. Щеше да живее в Ипсуич, за да е по-близо до Елен. Беше глупава причина, особено при положение, че толкова упорито се опитваше да я забрави, но поне малко облекчаваше болката.

Прозява се и въздъхва дълбоко. Тук се чувства добре. Въздухът е достатъчно чист и е тихо. Еднотипни къщи се спускат терасовидно в редици надолу по хълма. В далечината към небето се протяга връх на църковен купол, ограден от скеле. Не знае дали скелето е там, за да може да се извърши отдавна чакана реставрация, или заради неотдавнашно разрушение от войната. Не го и интересува. Спрял е да вярва в Бог. Вече се надява на точно определени неща. Да има работа. Семейство, за което да се грижи, и евентуално някой ден дори на мъничко щастие.

Оттатък църквата се виждат редици жилищни постройки, сбутани между реката и високите комини на фабриките. Зад тях има поля и гори. Небето над него е с мръсния сив цвят на стара дъвка, но прозира и малко синьо. Елен би казала, че има тъкмо толкова синьо, че да се ушие чифт панталони за един жандарм.

Той пали нова цигара и оставя мислите си да го отведат във Франция. Това е слабост, която си позволява от време на време, сладостна и приятна като допълнителна лъжица захар в горчив чай от някое капанче. Спомня си къщата в чифлика с червения керемиден покрив и сините дървени кепенци на прозорците. Елен стои на вратата

на кухнята. Спомня си загорялата ѝ кожа и чувствения ѝ южняшки акцент, живеца в красивите ѝ очи.

Допушва цигарата си и отново започва да снове из къщата, планира и прави списъци на неща, които трябва да се ремонтират или подменят. Отваря рязко задната врата и пристъпва в градината. Тя представлява продълговато правоъгълно парче земя. Тревата не е виждала косачка от години и навсякъде е обрасло с коприва и храсталаци. В края на градината има стар дъб. Изглежда съвсем подходящ за дървена къщичка за сина му. А когато моравата се окоси и плевелите се изкоренят, той ще засади цветни лехи и ще направи зеленчукова градинка. Една истинска английска градина за неговото семейство.

Застанал на входната врата със своя списък със задачи в ръка, Януш наблюдава децата, които играят на пустеещата земя до къщата. Трудно е да си представи, че синът му Аурек скоро ще бъде един от тях. Януш ще бъде добър баща на момчето. Решен е да постъпи правилно. Децата се смеят и подскочат на рехавата слънчева светлина, радостта им оглася следобеда, а писъците им се сливат с крясъците на чайките на пристанището. Щом Януш чува виковете, с които майките ги приканват да се прибират вкъщи за чая, той заключва вратата и си тръгва, за да прекара последната си нощ на квартира.

В кметството попълва формуляри и изчаква на опашки за правителствени купони за обзавеждане и боя. Мебелите идват от един склад близо до автогарата и са идентични: неразглобяеми, четвъртити, направени от тънко, боядисано в тъмен цвят дърво. Купува тапети „Летни дни“ от Улуъртс — кремави, на клонки с малки червени рози в диагонални линии. Взима достатъчно за гостната и за голямата спалня. Купува също и тапети за стаята на Аурек, като моли за съвет продавачката, която казва, че има син на същата възраст.

В коридора и кухнята слага бежови книжни тапети с десен на извити бамбукови листа и разклонени стебла в бледозелено. На горния етаж боядисва банята и площадката на стълбището в розово. По стените в стаята на Аурек летят формации от сиви самолети. Стаята е с нелоши размери. Някой ден ще може да я дели с братче, ако всичко се развие така, както иска Януш.

Всяка вечер се връща от работа и започва да се занимава с къщата, като приключва едва тогава, когато вече е твърде изтощен, за

да продължи. Като си легне да спи, му се струва, че ръцете му са протегнати пред него и все още боядисват и лепят тапети.

Сам в леглото нощем, сънува. Влиза в дома на родителите си и изтичва нагоре по стъпалата на чардака. Тежката входна врата се отваря и той вика майка си, но знае, че е пристигнал прекалено късно и всички са си заминали. В една от празните стаи с високи тавани седи тъмнокоса жена с жълта рокля. Тя се изправя, сваля роклята си и го привиква с жест — и тогава, като пъстърва в поток, сънят влудяващо сменя посоката си и нея вече я няма. Той се сепва и се буди с широко отворени очи и разтуптяно сърце. Насочва ръка към болката в слабините си и извърта лице към възглавницата. Тази самота ще го убие, убеден е.

Гара „Виктория“ е огромна и дори в седем сутринта мястото е шумно и гъмжи от залутали се хора, които дърпат Януш за лакътя и му задават въпроси, чиито отговори не знае. Той избърсва потта от челото си с носната кърпа и поглежда часовника си. Репетирал е какво да й каже, когато я види. Мисли си, че ще каже: „Доста време мина“. Звучи непринудено и все пак има и по-дълбок смисъл.

Осъзнава, че тършува из ума си за някои изрази на полски, но толкова отдавна се е потопил в английския, че вече му е непривично. Все едно да се опитваш да си спомниш имената на полузабравени приятели от училище — изисква прекалено големи усилия и нежелано дълбаене в миналото. Истината е, че родният език му навява прекомерна носталгия. По-лесно би било, ако Силвана говореше английски. Те ще градят нов живот тук и на нея ще й се наложи да научи езика. „Добре дошла във Великобритания“ — това е друг израз, който е мислил да пробва.

Пероните се пукат по шевовете. По количките са натрупани куфари на високи камари и навсякъде се виждат вехтошарски бали от насъбрани дрехи и вещи. Хората наоколо се размиват пред погледа в сиви, кафяви и тъмносини цветове. Той оглежда внимателно тълпата, като се опитва да не мисли за Елен и за това как някога си е представял, че нея ще посреща така след войната. И тогава съзира жена, която гледа към него. Взира се в нея и го разтърсва неприятна изненада, щом я разпознава. Споменът нахлува в него. Това е Силвана.

Съпругата му. Вдига ръка, за да свали шапката си — отвратителна мека шапка с периферия. Беше в комплект с костюма от уволнението му и той можеше да се закълне, че беше направена от картон. Приглажда коса, прокарва палец и показалец по мустаците си, изкашля се, стисва шапката в ръце и тръгва към нея. Тя носи червена забрадка и след като вече я е забелязал, Силвана сякаш се откроява от безцветната тълпа като самотен маков цвят в разлюляно поле.

Януш се съсредоточава върху забрадката, докато не се приближава достатъчно, за да различи избродираните птици с разперени криле, стрелнали се покрай челото ѝ и прислонили се под брадичката ѝ. Изглежда по-слаба и остаряла, скулите ѝ са поизпъкнали, доколкото си спомня. Щом го разпознава, тя леко извиква.

В ръцете ѝ подрипва кльоцаво тъмнокосо дете. Нима това е Аурек? Той ли е? Последния път, когато Януш го видя, той беше още пухкаво бебе, едва проходило и с бебешки къдрици. Дори не беше пораснал достатъчно за първото си подстригване. Опитва се да огледа лицето на момчето, за да открие нещо познато в чертите му, но то се катери по Силвана като маймунка, издърпва забрадката от главата ѝ, обгръща с ръце врата ѝ и заравя глава в гърдите ѝ.

Януш застава пред тях и за момент смелостта му го предава. Ами ако е направил глупава грешка и те двамата са нечие чуждо семейство? Ами ако онова, което в действителност бе разпознал, бяха отчаяността в погледа на жената и копнежите на собствената му самота?

— Силвана?

Тя се бори с детето и се опитва да придърпа обратно забрадката.

— Януш? Видях те сред тълпата. Видях как ни търсиш...

— Какво е станало с косата ти? — промълвява той, след като всички изрепетирани реплики са изхвъркнали от ума му.

Силвана докосва главата си, а кърпата пада на раменете ѝ. Извъръща поглед.

— Прости ми. — Не знае дали видът ѝ го кара да се извинява, или това, че вече я е накарал да се почувства неловко в присъствието му. — Наистина. Не исках... Как си?

Силвана отново придърпва кърпата на главата си и я завързва под брадичката.

— Войниците я отрязаха.

Трудно успява да я чуе заради врявата, свистенето на пристигащите и отпътуващите влакове и виковете на служителите по перона. Плахо пристъпва по-близо. Тя казва:

— Живеехме в гората. Казаха ли ти? Войниците ни откриха и ни казаха, че войната е свършила. Отрязаха косата ми, когато ни намериха. Правят го, за да се отърват от въшките. Малко по малко израства.

— Аха. Няма значение. Аз... разбирам — отговаря Януш, въпреки че не разбира. Детето стиска нещо дървено в ръка. Изглежда му смътно познато. Януш гледа сърдито.

— Това да не е дрънкалката, която баща ти издялка?

Силвана отваря уста да проговори, но отново я затваря. Той забелязва как бузите ѝ леко поруменяват, но червенината изчезва така бързо, както се е появила. Разбира се, че е същата дрънкалка. Не е нужно да казва каквото и да било. Тъмното дърво, ръчната изработка: трябва да е тя. Той се усмихва с облекчение, внезапно добил отново увереност. Естествено, че това е неговото семейство.

— Пазил си я през цялото това време? Може ли да я видя?

Той протяга ръка, но момчето придърпва играчката към гърдите си и издава звук на негодувание.

— Уморен е — казва Силвана. — Пътуването го изтощи.

За него представлява шок да види толкова слабо дете. Лицето на сина му е някак прозрачно, а начинът, по който кожата е изопната по тялото му и разкрива структурата на костите му под нея, кара сърцето на Януш да се свива от тъпа болка.

— Аурек? Дребничък е, нали? Здравей, малкият. Не се плаши. Аз съм... аз съм баща ти.

— Мустаците ти — казва Силвана, намествайки момчето на хълбока си. — Различно е. Правят те различен.

— Мустакът ми ли? От години съм така. Бях забравил.

— Шест години.

Той кимва.

— А семейството ми? Имаш ли някакви новини за тях? Ева? Знаеш ли къде е тя?

Погледът на Силвана помръква. Зениците ѝ се разширяват и заблестяват и той е сигурен, че ще му каже, че Ева е мъртва. Че всички са загинали. Януш затаява дъх.

— Не знам. Съжалявам. За никой от тях не знам къде е.

— Не знаеш ли?

— Не съм ги виждала отново, след като ни напусна.

Чакал е с години да получи вест за семейството си. Очаквал е Силвана да пристигне с писма и разкази за тях. С някаква информация за местонахождението им. Остават смълчани, докато Януш не проговаря отново.

— Ами... ето, вече сте тук.

Силвана прошепва нещо и той трябва да се наведе напред, за да я чуе.

— Не мога да повярвам. Не мога да повярвам, че сме тук.

Януш се размива насила в опит да потисне сълзите си. Стиска ръката ѝ в своята и увива пръсти около нейните. Изведнъж усеща умора. Успява единствено да я погледне в очите.

— Предполагам, че и двамата сме се променили... но няма значение — промълвява, като се опитва да звучи спокоен. — Дълбоко в себе си сме същите хора. Времето не може да промени това.

Още докато го изрича, той знае, че е лъжа. Тя също го знае. Вижда го в очите ѝ. Войната е променила всички. А косата на Силвана не е просто къса. Тя е побеляла.

ПОЛША, 1937 ГОДИНА

Силвана

Първия път, когато Силвана видя Януш, той плуваше. Беше в края на пролетта на 1937 година и навсякъде цареше усещане за безгрижие, сякаш внезапната поява на слънцето бе превърнала града в дете, чието единствено желание е по цял ден да играе по улиците. Силвана беше приключила следобедната си смяна в кино „Кине“, където работеше като разпоредителка. След тъмнината на киносалона дневната светлина винаги я сварваше неподготвена и тя застана на тротоара, за да усети полъха на лекия ветреца, заиграл се с края на полата ѝ, и слънчевите лъчи, галещи бузата ѝ. Беше на осемнайсет и знаеше само, че все още не иска да се прибира. Знаеше и че това да се разхожда на слънце, при все че нямаше къде да отиде, е за предпочитане пред гнетящото мълчание, което щеше да я заобиколи в момента, в който престопа прага на малката къщурка на родителите си.

Тя се пошла по главната улица с дървета от двете страни, мина покрай площада с фонтана и високите рушащи се къщи и пое по прашната пътека към сенките на църквата от червени тухли и дома на свещеника. Щом подмина тези внушителни сгради, сенките останаха зад гърба ѝ и тя последва светлината, която водеше надолу по пътя извън града. На няколкостотин метра по-нататък се намираше едноетажната дървена къща на родителите ѝ, която беше боядисана в същия син цвят като останалите къщи от покрайнините на града. Силвана се спря и навлезе в една овощна градина встрани от пътя. Някога беше тяхна, но баща ѝ я беше продал. Сега той работеше на чуждите земи, събираше дърва, прибираше реколтата — според сезона. Дърветата бяха отрупани с бели цветчета, огромни облаци от цъфнали венчелистчета, а тревата под тях беше мека и девствено зелена. Картина на узряване и надежда. Тя стоеше в шарената светлина и вдишваше дълбоко, уверена, че каквото и да ѝ се случи в живота,

където ѝ да се озове — а тя се надяваше да е далеч от този малък град, — винаги ще обича това място.

Силвана пое по една пътека, която водеше към реката, като от време на време хвърляше поглед назад към къщата. Майка ѝ Олга сигурно седеше в кухнята и изпиваше водката, която вареше в кравешкия обор, бистра огнена напитка от захарно цвекло, хрян — или в по-бедна година от лук и бъз. Да, замисли се тя. Майка ѝ сигурно беше пияна, заобиколена от злочестите животинки, които прибираще: по полите ѝ се катереха котенца, малки кучета подскачаха в краката ѝ и изгриваха краката на масата, наоколо се разполагаха в различни кътове слепи зайчета, безкрили пиленца и осиротели диви зайци, които тя хранеше на всеки час и обгрижваше така, както някога бе обгрижвала собствените си умиращи синове.

Съседите я смятаха за добра жена, на която хич не ѝ е било леко да отгледа една толкова опърничава дъщеря. Силвана осъзнаваше, че в това има известна доза истина: тя бе трудно дете, а и все още беше упорита и непреклонна, но винаги беше смятала, че е не по-твърда, отколкото майка ѝ бе към нея. Имаше го и проблема с братята ѝ. Трите момчета, родени преди нея, които не бяха успели да пораснат. Малките принцове на майка ѝ, които бяха останали заключени в своето детство и намигаха и хленчеха в нейното. Силвана беше слушала историите им до втръсване.

Баща ѝ Йозеф започнал да дялка дървена дрънкалка, когато съпругата му забременяла за първи път. Използвал парче черешово дърво от овощната градина и по някакъв начин това дърво им донесло лош късмет. Във всеки случай той нямал особени заложи в дърворезбата. Докато бебето се родило, дрънкалката била готова едва наполовина. Когато три месеца по-късно детето починало, а горе-долу по същото време реколтата от картофи изгнила, Йозеф продължил да дялка играчката. Не забелязал как ножът потъва в палеца му и оставя дълбока рана, която си кървяла ли, кървяла. Когато беше мъничка, Силвана обичаше да хваща този пръст, да прокарва своето пръстче по грапавия ръб на белега му и да слуша разказа за начина, по който го е получил.

След смъртта на втория им син Олга започнала да пие от водката, която варяла, за да продава на други селяни. Йозеф все още не бил

довършил дрънкалката. Дотогава вече бил продал земите им и работел само в овощната градина.

— Няма как да се случи за трети път — казал на Олга. — Пак ще пробваме.

След като и третото дете починало, Олга била сигурна, че дрънкалката е прокълната. Тя я заровила в градината, като я увила в кичур от косата си, за да отблъсква злото. В една безлунна нощ Йозеф я изровил и я скрил в неизползваната детска люлка. После отишъл при жена си и я уведомил, че отново ще се опитат да имат дете.

Охладнала като камък, Олга почти не погледнала дъщерята, която родила година по-късно. Силвана Олга Валерия Дабровски. Йозеф вярвал, че проклятието се е вдигнало. Довършил дрънкалката, лакирал я, завързал панделка на дръжката ѝ и я подарил на здравата си, жизнена дъщеря.

Но Олга не можела да забрави малките си момчета. Държала дрехите им в заключен долап, увити в хартия. Сини нощнички с извезани овчици, плетени бели буйки, малки сини шапчици и три фино изплетени на една кука шалчета. Когато Силвана порасна достатъчно, ѝ беше позволено да докосва шапчиците и да потрива малките якички между пръстчетата си.

— Внимавай — предупреждаваше Олга. — За мен те са по-ценни от злато.

Когато стана на десет, Силвана открадна бебешките дрешки. Не можеше да се въздържи. Изнесе ги в градината да си поиграе, но започна да вали и тя изтича вътре. Олга ги намери на следващия ден, оплескани с кал, разхвърляни и съдрани от малиновите клонки.

— Сгреших за теб — каза тя и заключи вратата на стаята на Силвана. — Ти си една малка лъжкиня. Кажу ми, че съжаляваш за стореното.

Силвана блъскаше по вратата и пищеше да я пуснат навън. Не искаше да се извини.

Олга рече през ключалката:

— Едно момче никога не би се държало така.

— Твоите момчета са мъртви! — изкрещя Силвана, обладана от собствените си бесове. — Аз съм твоето дете. Чува ли ме? Аз съм твоето дете!

— Ти си дяволско изчадие! — викна ѝ на свой ред майка ѝ. — Ти оживя, а момчетата ми не!

С годините Силвана се кали за всички тях — за лудата си майка, безполезния си баща и непримиримите призраци на мъртвите си братя, всички те приклепени между четирите стени на малката къща.

Тя прогони една оса от лицето си и се загледа в дома си, огрян от следобедното слънце. Изглеждаше твърде спокоен за толкова объркано място и тя се зачуди дали и останалите къщи успяват да се прикриват така, за да изглеждат устойчиви и почтени, докато вътре непрестанно се блъскат врати и се повишава тон. За миг погледът ѝ се задържа върху излизация от комина дим, после обърна гръб на къщата и бързо се отправи към реката и голямата дъскорезница.

Над проблясващите води на реката се надвесваха плачещи върби и зелени ивици, а жуженето на насекомите беше толкова силно, колкото и неспирното бучене на машините от дъскорезницата. Покрай брега беше разчистена пътека и тя пое по нея, събувайки обувките си. Тревата пружинираше под краката ѝ. По-напред видя група млади мъже, които се смееха и скачаха в реката. Както беше с обувките в ръка и с нацапани от тревата чорапи, тя се засрами и понечи да се върне. Тогава вниманието ѝ беше привлечено от един от мъжете. Беше рус, широкоплещест и мускулест. Не беше висок, но изглеждаше силен.

Тя се поспря, за да го види как се гмурва. Той затвори очи и изпъна тялото си. Вдигна ръце над главата си, приклепна леко в коленете, така че мускулите на прасците му да изпъкнат, отгласна се с пръстите на краката си и тялото му проряза водната повърхност, като остави след себе си само вълнички. Когато излезе над водата, той я погледна, изтръска водата от косата си и се усмихна. Слънчевите лъчи уловиха капчиците вода по кожата му, блеснали като мъниста, и ги превърнаха в мънички диаманти. Той изпълзя на брега, а тялото му искреше като ново-новеничко. Силвана се усмихна в отговор, заслепена.

Януш беше единственият син в семейство с пет дъщери и за Силвана той блестеше като злато, докато останалите сивееха. Всичките пет сестри бяха безлични, обикновени, а Януш — най-големият, имаше морскосини очи и бяло-руса коса. Бутилка водка в пълен с тъмна бира бар. Като единствен син, той беше този, който ще наследи бащиното име. Баща му му го набиваше в главата с надеждата, че синът му ще

учи право в университета и ще се издигне в полското общество. Майка му искаше той да учи за свещеник.

Силвана виждаше колко добър син е Януш и колко много се старае да угоди на семейството си. Но също така знаеше, че той изобщо не се интересува от правото. Януш обичаше машинариите. Всичко, което имаше метални части, зъбци и гайки, които да разглоби и после отново да сглоби. Той наистина беше най-сръчният мъж, когото беше срещала.

Живееше в триетажна къща с гледка към градския парк. Баща му работеше в местната администрация и семейството се гордееше с добрите си обноси. Техните обноси бяха дотолкова добри, че почти успяха да скрият разочарованието си, когато, само няколко месеца след срещата на Силвана и Януш, той я заведе у дома си и обясни, че възнамерява да изпълни дълга си и да се ожени за своята любима.

По онова време Януш вярваше в Бог. Не пропускаше служба и напътстваше Силвана при всеки удобен случай за божие то предопределение на всички тях. Тя обичаше да го слуша, въпреки че не възприемаше всичко. Беше твърде заета да бленува за американските кинозвезди. По време на неделните меси тя седеше с неговите скучни сестри, които се оплакваха от болки във врата, получили ги от взирането в прозорците, разположени високо в каменните стени, докато кафявите им филцови шапки сочеха с копнеж навън. Сестра му Ева твърдеше, че Януш обича Бога само защото не му се налага да говори с него лице в лице.

— Не си и помисляй, че Януш е срамежлив — беше казала на Силвана. — Много може да каже той. Просто е израснал между сестри, а и майка каквато е... Горкият Ян винаги е бил на мама момчето. Единствената му защита е мълчанието.

Ева беше средната дъщеря — заклещена между двете си по-големи сестри, чиито стремежи бяха насочени единствено към брак, и двете по-малки, които се държаха като близначки и ходеха навсякъде хванати за ръце. В резултат на това тя твърдеше, че никой не я забелязва и може да прави каквото си иска. А желанието на Ева беше музиката. Цигулката беше нейната страст и тя се упражняваше часове наред в стаята си, след което излизаше с разпусната по раменете кестенява коса и смръщено, съсредоточено луничаво като на Януш

лице. Тя винаги е била най-близка с брат си и Силвана я харесваше най-много.

През онова първо лято, когато никой от тях не се вълнуваше от приказките за евентуална война с Германия, Силвана и Януш прекарваха свободното си време долу на реката или си правеха разходки с колелетата извън града, сред природата.

— Не искам да се сбогуваме — беше й казал веднъж Януш, докато лежаха на тревата под сянката на един кедър.

Тя се разсмя и хвана ръката му. Изглеждаше толкова сериозен.

— Та ние тъкмо дойдохме, Януш. Можем да прекараме целия ден заедно.

— Да, но после ще ме изоставиш.

— Няма да те изоставя. Ще се видим утре.

— Трябва ли да работиш довечера? Виждам съм всички онези мъже, които те заглеждат, когато им взимаш билетите. Ходят на кино само за да те видят.

— Не ставай смешен. Аз обичам филмите. Харесвам работата си. — Беше се подразнила и искаше да го уязви, така че продължи: — Освен това на мен ми харесва да ме гледат. Какво да направя, като съм красива? Може би трябва да внимавам. Може да ми доскучае и да избягам с някой друг.

Той отскубна ръката си от нейната и я зашлеви през лицето, бързичко, както човек би пернал муха, която лази по бузата на някого. Силвана се отдръпна от него, сякаш я беше наранил силно, но осъзнаваше, че е точно обратното. Раната беше нанесла тя. Когато го погледна отново, лицето му пламтеше, а очите му бяха плувнали и аха, да избухне в плач. Тя изпита задоволство. Беше доволна, че е предизвикала реакция у него. Помисли си, че наистина я обича.

Престори се на сърдита. Стана и се отдалечи, а той скочи и изтича след нея. Щом престана да се съпротивлява в ръцете му, той я целуна пламенно и пхна ръка под роклята й. Притисна ръката си към нея и прокара пръсти по извивките на гърдите й, после надолу по ребрата й, сякаш търсеше начин да проникне в нея, сякаш искаше да открие сърцето й и да си го присвои.

— Вече е твое — прошепна му тя.

Той престана да я целува и се взря в очите й. После я хвана за ръката и я поведе към гората.

Силвана осъзнаваше, че заедно са преминали някаква невидима граница и не биха могли да се върнат към времето преди плесницата. Продължиха навътре в гората, ставаше все по-тъмно, докато напредваха през гъсталака, а дърветата растяха все по-нагъсто.

— Можем да продължим да вървим — каза ѝ Януш, отмествайки клонка от пътя. — Можем да си направим бивак. И тогава ще си само моя.

Силвана се изсмя:

— Значи това искаш, така ли?

Беше малко уплашена, но вирна брадичка към него да си предаде увереност.

— Ще ми се скъсат чорапите така. — Тя се почувства игрива и повдигна полата на роклята си. — Виж я тази бримка. — Показа му съдраното място на черните си памучни чорапи. — Ще трябва да ми купиш нови.

— Дай да видя.

— Не, не. Няма нищо. — Силвана отблъсна ръката му и се нацупи отново. — Сигурно пак ще ме удариш сега?

Той бавно поклати глава:

— Никога. Никога няма да те нараня. Ще те боготворя вечно.

Никой не ѝ беше говорил така преди. Той коленичи пред нея и прокара ръка под полата ѝ, а студенината на пръстите му по горещата ѝ кожа я накара да се задъха. Той вече дишаше тежко, все едно е тичал. Когато се опита да вкара ръката си под пликчетата ѝ, тя го отблъсна.

— Почакай малко, моля те — примоли се тя.

— Какво има? — Беше се изправил и говореше в ухото ѝ. — Правила ли си го преди?

Тя поклати глава.

— Никога. Ами ти?

— Не. Но искам. А ти?

Тя пое дълбоко дъх и кимна.

— Да. Искам — прошепна.

Целуна я отново и те се свлякоха на колене в храстите.

Чувстваше се, сякаш тя е светът, целият огромен свят, и му позволяваше да я изследва. И така се сдоби със своето бебе: в онзи ден, когато Януш я заведе в гората. Споменът, че се чувстваше огромна в онзи ден, никога не я изостави, че беше гигантска жена, а твърдостта

й се беше стопила в мекота, отнесена от внезапната щедрост на тялото й, а зачатие то на сина й вече бе уловено в мрежите на жизнените й сокове.

— Обичам те — каза след това Януш. — Обичам те.

Лежаха един до друг и се държах за ръце. Силвана затвори очи и се заслуша как ритъмът на сърцето й се успокоява. Вече се свиваше в себе си, полъхът по голите й крака я караше да настръхва, а съмненията относно онова, което бяха сторили, се трупаха в ума й.

— Наистина ли ме обичаш? Защо?

— Как така защо? Просто те обичам.

— Искам да разбера защо.

Искаше да й каже, че я обича, защото е красива и защото е онази, която бе търсил през целия си живот. (По онова време гледаше прекалено много филми и беше много податлива на влиянието на американските мюзикъли.)

— Защото така става — отговори той след кратък размисъл. — Хората се влюбват.

— Аха.

— А ти обичаш ли ме?

Силвана се загледа в сладкото му, сериозно лице, съзря копнежа в очите му, погледна разкопчаната му яка и падналите тиранти. Погали бузата му, а той изохка, хвана ръката й и я целуна.

— Да — каза тя. — Мисля, че да.

— Докажи го — въздъхна той. — Докажи ми го пак.

И тя му го доказа.

ПОЛША, 1939 ГОДИНА

Януш

Януш с мъка си проправи път в претъпкания автобус и слезе сред напирашното множество на улица „Проста“. Притиснал шапката към гърдите си, той се вля в тълпата от мъже и жени, които бяха толкова наблъскани един в друг, че се придвижваха като стегнат мускул и го изтикваха към Централна гара „Варшава“.

Гърдите го стягаха и той се чудеше дали смразяващият вятър, или страхът от онова, което му готвеше бъдещето, го кара да се бори за всяка глътка въздух. От решетките на канавките по павираните улици се надигаше воня на клоака. Жегата беше задушила града като с мрежа и смесваше изпаренията на коли и конски изпражнения ведно със смрадта от пазарите за риба и гниещи зеленчуци. От седмици се говореше за недостиг на храна и хората от селата бяха започнали да носят реколтата си в града и да я продават на раздути цени на семейства, които трупаха запаси в зимниците си. Януш вдигна поглед към високите сгради около себе си и нагоре към помръкналото августовско небе. Беше покрито с плетеница от сиви облаци и дори нищожният вятър, който полъхваше, беше горещ. Ах, колко копнееше да завали и да се прочисти въздухът.

Проби си път с лакти покрай група момичета — селянки, увити в шалове и провинциални забрадки, а когато усети как нечия ръка докосва леко джоба му, се отби встрани и тръгна в крак с някакви войници, надявайки се, че уличните продавачи и джебчиите ще го оставят на мира, ако видят, че отива да се бие за родината си.

— Ужасна суматоха, нали? — каза някакъв глас до него.

— Отвратително! — викна му в отговор Януш, щастлив да намери някого, с когото да поговори. Обърна се към мъжа, да види на кого принадлежи гласа. — А вие...

Но войникът вече беше подминал и Януш откри, че говори на гърба на нечия шапка.

Той пристигна на гарата и си проправи път навътре, стиснал повиквателната пред гърдите си. В продължение на седмици по радиото излъчваха емисии, в които призоваваха всички мъже на разположение да отидат на най-близката до тях гара, където да се запишат за войници, готови да защитават Полша. В продължение на седмици сърцето на Януш биеше като лудо и блъскаше по ребрата му, а ударите му го будеха нощем. Нямахше и съмнение, че тази война ще се случи. И ето го него, застанал в средата на пъкъла — на гарата беше по-зле и от навалиците по улиците, — краката му трепереха, а сърцето му препускаше бясно в гърдите му, сякаш се опитваше да го остави без нерви.

Извърна поглед назад към стълбите, по които току-що бе слязъл, и към малкия отрязък небе, който все още се виждаше над тях. Нямахше да успее да си проправи път обратно нагоре през тълпата, обратно към входа на гарата и знойния ден. Трябваше да продължи. Погледна за последен път небето и тръгна отново напред в блъсканицата.

Влаковете бяха препълнени със семейства, които се опитваха да напуснат Варшава, а цели вагони бяха заети от войници. Теглеха го напред и назад, бореше се за място, където да застане, и се блъскаше в ревящи деца, но нямаше време да спре да им помогне. Навсякъде около себе си Януш виждаше уплашени невръстни дечица и му хрумна, че каквото и да се случи с него, дори и да загинеше по време на войната, последният му спомен от Варшава щяха да бъдат тези изгубени мъничета. Без съмнение именно за тях щеше да се бие, за всички синове и дъщери на Полша.

Един войник с измъчено лице му каза да побърза и да се качва на влака.

— На кой от всичките? — попита Януш.

Мъжът махна към една от платформите.

— Маршрут номер четиристотин и едно по разписание. Варшава — Лвов. Слизаш на гара Пшемишъл, четиристотин деветдесет и един километра по-нататък. Трябват им мъже да работят по градските укрепления. Сега се разкарай, да не те виждам.

До края на деня шапката на Януш беше изчезнала, бяха му откраднали портфейла с личните документи и няколко злоти, получи униформа и войнишка раница и се беше качил на дизелов локомотив, отправил се на югоизток.

Навсякъде из купетата на влака войниците пееха и се шегуваха, но Януш мълчеше. Молеше се Силвана и Аурек да са в безопасност. Беше има казал „довиждане“ нехайно, сякаш отиваше да купи вестник. Убеждаваше се, че е по-мъжествено да си тръгне така. Няколко дни по-рано се беше срещнал с баща си и старецът му бе дал този съвет.

— Не обмисляй дълго как да се сбогуваш. Жените винаги плачат и вдигат голяма врява. Свърши с това бързо. Най-добре е сбогуванията да са кратки. Дръж се и от теб ще стане добър войник.

След тези думи баща му беше свел поглед, а ръката му колебливо висеше над рамото на Януш.

— Постарай се само да се върнеш жив и здрав.

Сега Януш съжаляваше за начина, по който си беше тръгнал. В действителност не мъжеството го беше накарало да напусне съпругата и детето си толкова бързо. Бяха парещите сълзи, които напиреха в очите му, докато нежно целуваше Силвана по бузата. Баща му беше сгрешил. Смелата бе Силвана, застанала там със сухи очи и прегърнала здраво сина им в обятията си.

Януш се облегна на вратата в коридора на влака, клатушкайки се напред-назад от движението по релсите, и се загледа в пейзажа, който се изменяше от високи къщи и фабрики в равни полета и тъмни ивици гора, с пръснати между тях селца и ферми.

За да убие времето, той пишеше наум писма — със сериозен тон описваше подробно на баща си полка, към който щеше да се присъедини. Преповтори съображенията относно вероятния изход от войната и заключи, че предвид мощта на полските въоръжени сили и обещаната помощ от страна на англичаните и французите, Германия със сигурност щеше да бъде принудена да напусне границите на Полша и на Хитлер щеше да му се наложи да се прибере у дома с подвита опашка. Или поне така твърдяха вестниците. На него, както й на всички останали, му се искаше да вярва в това.

Докато часовете се нижеха, а равнинният пейзаж бавно се променяше в хълмове с реки и гористи местности, той си мислеше за Силвана и си представяше как й разказва за града, в който отиваше. Знаеше, че е древно място, пълно с крепости и заобиколено от планини.

По пътя си влакът спираше във всеки град, едни хора се качваха, а други слизаха. Докато тракаше бавно към крайната си гара, Януш

съчиняваше в ума си сонети за Силвана, като броеше стиховете, за да се увери, че са оформени според предписанията. Извикваше във въображението си образи и фрази и за кратко се чувстваше почти героично. Оглеждаше другите войници около себе си и им пишеше въображаеми писма, в които се хвалеше със съпругата си. Описваше червените къдрици на косата ѝ, нежната пълнота на гърдите ѝ, чувствената закръгленост на бедрата ѝ. „Съпругата ми е красива, добре сложена като Варшавската русалка, символа на града ни“, рече на себе си и съжаляваше, че няма писалка и лист подръка.

Той седна върху войнишката си раница, пи чай и яде Мариновани яйца и хлебчета, които раздаваха от количката със самовар, която обикаляше вагоните. Най-сетне денят се изниза и се превърна в обсипана със звезди чернота и влакът спря за през нощта на някаква провинциална гаричка. Януш нагласи торбата като възглавница и обхвана с ръце коленете си. Беше уморен до смърт. Заобиколен от хъркащи войници, наблъскани рамо до рамо нагъсто като добитък и лъхачи на пот, той затвори очи и заспа.

На следващата сутрин, която дойде с освежителен полъх от хълмовете, които се виждаха далече на хоризонта, той съчини още писма в ума си — няколко до свещениците от гимназията в родния му град, и други на френски до бившата му учителка по история, която му беше любимата. Бе дотолкова вгълбен в мислите си, докато се блъскаше над позабравената френска граматика, че му отне известно време, преди да осъзнае, че влакът внезапно спира насред някакви полета. Погледна към небето. В далечината се виждаха летящи към тях самолети.

— Това са Луфтвафе! — изкрещя един войник и изблъска грубо Януш от вратата. — Разкарай се от пътя. Картечниците им са насочени към влака.

— Но ние още не сме във война.

Войникът отвори вратата на вагона.

— Кажи го на германците.

Около него мъжете псуваха, а жените и децата пищяха и плачеха. Блъскаха се да отворят вратите, препъваха се и се бутаха да излязат, скачаха в храстите покрай жп линията и тичаха през околните полета да се скрият в канавките и сред дърветата.

Януш се измъкна от влака и изтича след група мъже в една открита канавка. От там изпълзя във високите тръстики наблизко и приклепна задъхан. Униформата му тежеше и усещаше как по лицето му се стича пот, която пари на очите му. Покри главата си с ръце, когато самолетите прелетяха над тях. Почувства топлина на гърба си и чу рева на двигателите — пронизителен и застрашителен. И когато вече му се струваше, че шумът ще го оглуши напълно, самолетите ги подминаха, издигнаха се по-високо в небето и се скриха зад хоризонта.

— Игрят си с нас — каза някакъв мъж до него, щом самолетите изчезнаха в облаците.

— Къде отидоха?

— Ще се върнат. Само почакай. Правят такива атаки през последните няколко седмици. Без бомби, само откриват картечен огън по села и гари и разстрелват цивилни. Тактика за сплашване.

Януш погледна над ръба на канавката и се опита да разбере къде са отишли самолетите. В далечината на една тревна ливада видя селско момиче. Нещо в начина, по който се движеше, една определена жилавост, по-привична за момче, отколкото за момиче, му напомни за сестра му Ева и сърцето му трепна. Момичето стоеше насред ято гъски, които се разлетяха около него. От облаците се появиха четири самолета и направиха завой към влака, спускайки се ниско над полята. Януш видя как момичето вдига ръка, за да заслони очите си. Извика, но беше твърде далеч, за да го чуе. Чу се звук като от удари на градушка по ламаринен покрив и той разбра, че това е картечен огън. Последното нещо, което видя, преди да падне назад в канавката, беше как пастирката се свлече.

Убийство беше думата, която изскочи в съзнанието му. Той се затича покрай калния поток, който минаваше покрай канавката, далеч от влака и от скупчените един до друг мъже, прикрили главите си с ръце. Далеч от образа на падащото момиче.

Земята покрай него се разтресе, когато картечниците отново откриха огън. Януш чу собствения си вик. А после думите изчезнаха и остана само червеният цвят зад стиснатите клепачи на очите му и откъслечни шумове като от фойерверки, избухващи в тъпанчетата на ушите му. Той се препъна и политна напред, удряйки главата си, когато падна по лице в канавката. Прониза го болка. Пред очите му проблеснаха сребърни звезди, а после угаснаха. Усещаше тежест в

гърдите си, сякаш някой мачкаше дробовете му. Не можеше да си поеме дъх. И после настана тъмнина.

Когато дойде в съзнание, лежеше по корем. Изправи се на ръце и колене, като кашляше и се задавяше, опитвайки се да си поеме дълбоко дъх. Самолетите си бяха отишли. След себе си бяха оставили сини ивици пушек и миризма на машинно масло и изгоряло. Осъзна, че се намира доста далеч от влака, а канавката беше дълбока и склоновете ѝ го скриваха. Пипна главата си и усети, че има кръв. Дали беше прострелян? Но после видя какво беше причинило раната: един камък стърчеше от плитката вода в канавката. Кръвта му беше по ръба на кремъка. Трябва да е загубил съзнание, като е паднал. Опита се да се изправи, но краката не го държаха. „Ще се изправя, помисли си. — Трябва да се изправя.“

Усещаше, че наоколо има войници, даже един-два пъти ги мярна по-нагоре, на тревата. Беше твърде слаб, за да ги повика, така че остана безмълвен и скрит от високите треви. Изтощението го сломи и той потъна в тревожен сън. В промеждутъците на неясните си сънища чу как влакът потегля, но крайниците му тежаха прекалено много, за да помръдне, и той позволи на съня отново да го победи.

В мъждивата светлина в края на деня изпълзя от канавката и легна по гръб, взрян в небето. Какво щеше да прави сега? Внимателно попипа с пръсти и усети подутината над окото си. Кръвта беше засъхнала. Седна и после бавно се изправи на крака. Крясъкът на гъските в далечината го подсети за момичето и той тръгна вдървено през полето към врещящите птици.

Гъските стояха в група наблизо и започнаха да съскат и да извиват шии към него, щом се приближи. Не можеше да се накара да докосне тялото, затова седна до него и заплака. Какъв войник беше той? Беше лежал в някаква канавка, докато всички хора около него се нуждаеха от помощ. Самонаказваше се с подобни мисли, докато накрая не хвана мъртвото момиче за раменете и не го обърна.

Обрамчено с дълга бяла коса, сбръчкано лице гледаше с празен поглед през него. Тя беше дребна старица с височината на дете. Не можеше да подреди мислите си. Коя беше тази жена? Къде беше изчезнало момичето? Нима беше сбъркал? Докосна бузата ѝ. Беше студена. А неговото собствено лице гореше. Как бе могъл да я помисли за млада жена?

Той вдигна тялото, отнесе го в края на полето и го положи под едно дърво. Свали направените ѝ от брезови кори сандали, които бяха опръскани с кръв, пооправи дрехите ѝ и затвори очите ѝ.

Той беше на двацет и две години и беше загубил полка си, преди още да се е присъединил към него. От небето прогърмя тътен. Бурите, които предвещаваха от дни, най-после се извиха. Небето потъмня и се заизлива проливен дъжд, който пронизваше като с игли, докато брулещите ветрове го навяваха странично. Януш вдигна яката си и започна да върви. Надяваше се да е поел в правилната посока към Варшава. Не знаеше къде другаде да иде.

ИПСУИЧ

Това, което Силвана е видяла от Великобритания досега, е една държава, също толкова разсипана, колкото и нейната собствена. Белезите от войната са навсякъде, в опожарените сгради, които подминават, в опашките пред магазините и в безизразните лица на хората. Беше си мислила, че може би ще успее да остави мрачните спомени зад гърба си в Полша, но тук загубата дебне зад всеки ъгъл, неизменна и неумолима, призовавайки миналото, при все че за нея е очевидно, че онова, от което всички имат нужда, е да забравят. Но от друга страна, коя е тя, че да мисли по този начин? Нейните собствени спомени я терзаят непрестанно, а забравата не идва лесно.

И все пак, докато следва забързана Януш нагоре по стръмната павирана улица и минава покрай другите къщи от червени тухли, които изпълват тези улици в предградията, тя се чувства изпълнена с решимост, а защо не и с мъничко надежда. Когато Януш ги посрещна на гарата, той беше погледнал момчето с любящ поглед. С приемане.

Иска да му благодари, но той върви толкова бързо, че тя непрекъснато трябва да подканва Аурек да подтичва до нея, за да не изостанат. Тъкмо когато си мисли, че е доста топло и може да свали палтото си и да го преметне през ръка, докато върви, Януш спира пред последната къща от редицата.

— Пристигнахме — съобщава той и се усмихва. — Ето го ключа. Добре дошли у дома.

Тя прехвърля ключа в ръката си. Аурек се протяга към нея да я докосне и тя разтваря длан, за да му го покаже.

— Хайде, давай — приканва я Януш. — Смазал съм ключалката и съм поправил пантите. Вратата заяждаше, но... Ами хайде, давай. Вкарай ключа и го изпробвай.

Тя пъха ключа в ключалката, той се завърта с лекота и вратата се отваря към тесен коридор с една врата отляво, стълбище от дясната страна и още една врата в дъното на антрето.

— Сигурно трябва да те внеса вътре на ръце — казва Януш. — Да те пренеса през прага. Да направим нещата както си му е редът, а?

Силвана понечва да възрази, но той я прегръща през кръста и я вдига на ръце, като я държи здраво. Тя затаява дъх от ненадейно връхлетялото я усещане, че не е стъпила на земята. Той я пита, като устните му леко докосват ухото ѝ:

— Помниш ли, че когато взехме първия си апартамент, исках да те пренеса през прага, но ти беше...

— Бях бремна — довършва изречението му Силвана.

Януш се олюлява леко, докато се опитва да маневрира и с двама им през вратата, и от нейните устни се изплъзва мимолетен смях, който я изненадва с безгрижността си.

За един кратък миг тя си спомня момичето, което някога е била. Мисли за униформата си на разпоредителка в киното, виненочервения ѝ цвят и украсените със златен ширит яка и ръкавели. Мисли за ябълковите овошки зад къщата на родителите си и как Януш я чакаше там привечер. Това бяха онези ненужни мисли, които правеха лъжите, които бе донесла със себе си от Полша, твърде осезаеми. Когато я пуска обратно на земята, тя разполага само с миг да пооправи яката си, преди Аурек да се втурне към нея и да зарови лице във врата ѝ.

— Не се плаши — успокоява го тя. — Това е баща ти.

Аурек шепти в ухото ѝ като обезумял:

— Нъе. Не. Не.

— Той няма да ни нарани.

— Разбира се, че няма — потвърждава Януш и тя вдига поглед към смръщено му лице.

Усмихва му се извинително, отскубва се от силната прегръдка на сина си и се оглежда наоколо. Къщата е студена и мирише на прясна боя. Шумът от стъпките им отеква, когато преминават през тесния коридор и влизат в кухнята, която се намира в задната част. Тя представлява симпатична малка стая с дървена маса и три бледожълти стола. Има готварска печка с понащърбен чайник на котлона. На прозорците са окачени парцаливи дантелени пердета.

— Изпрах завесите — обяснява Януш. — Знам, че са стари и поизносени, но щом се настаните, можем да вземем и нови.

Силвана вижда как нечии чужди ръце са излъскали бравите на вратите и нечии чужди ходила са направили малка вдлъбнатина в

камъка на пода пред мивката.

— Кой е живял тук преди?

Януш изглежда изненадан от въпроса ѝ.

— Не знам. Има ли значение?

Силвана поклаща глава. Знае, че в случая натрапникът е тя. Страхува се, че къщата също го знае.

Януш взема един вързоп от кухненската маса и ѝ го подава.

— Подарък. Престилка е.

Тя си я слага. Червена памучна пола със син колан. В Полша всяка младоженка получаваше престилка. Може би има същия обичай в Англия. Какъвто и да е случаят, тя му благодари неколкократно. Януш прокарва пръст по яката си, сякаш е прекалено стегната. Това е жест, който тя помни — навик от младостта му, когато се почувства засрамен.

— Искам да видиш градината — казва той, отключва задната врата и я отваря широко. — Малко е дива, но вече подрязах тревата и изкопах няколко розови лехи ето там. Започнах да работя и за зеленчукова градина. Искам да си имаме истинска английска градина.

Силвана кимва, макар и да не разбира с какво английската градина е по-различна от всяка друга. Дългата морава е спретната и наскоро са изкопани цветни лехи, пръстта е тъмна и наситена като кафеени зърна. Аурек се стрелва покрай нея и се затичва по тревата, блъскайки се тук-там напосоки, като уловена в буркан муха.

Януш се обляга на вратата да го погледа, висок широкоплещест мъж с уморено лице и решителни сини очи. Костюмът, с който е облечен, е измачкан на гърба. Изглежда като чужденец в него, донякъде англичанин. Също така изглежда по-стар. Но какво ли беше очаквала? И двамата са остарели вече. Зачуди се дали той осъзнава колко надежди е вложила в него, в този нов живот, в тази къща под наем. Някак нечестно е да иска толкова много от него, след като са били разделени през всичките тези години, но имаше ли друг избор? Неговата преданост е към момчето. То има нужда от истински дом. Трябваше да се погрижи Януш да го разбере.

Януш се обръща и я поглежда.

— Значи не си виждала семейството ми, след като си тръгнах?

Силвана усеща как кръвта нахлува в лицето ѝ. Това ли беше причината да я открие и да я доведе тук? Само за да му донесе новини

за семейството му?

— Не — отговаря тя, впила поглед в краката си. — Съжалявам. Не знам нищо и за моите родители. Не знам какво се е случило с тях.

Тя развързва престилката и я поставя върху кухненската маса, когато Аурек се втурва вътре с някаква счупена кукла в ръце — розово и голо същество без ръце, с въртящи се очи и сплъстена черна коса. Той се ухилва и я показва победоносно на Януш.

— Я да видим какво имаме тук.

Януш се пресяга да вземе куклата, но Аурек се свива зад майка си, ръмжейки. Още преди да успее да премисли, Силвана избутва Януш, за да защити сина си. После вижда озадачението, изписано на лицето му, и незабавно се разкайва за прибързаната си постъпка.

— Съжалявам. Не исках да... Той не е свикнал да споделя нещата си. Прекалено дълго живеехме съвсем сами... Той...

Силвана се опитва да намери начин да му обясни, когато някакъв женски глас ги кара да се обърнат.

— Ехо, има ли някой?

Жената стои в коридора с цигара в ръка. Според Силвана е някъде към петдесетте. Притежава внушителното излъчване на някой на средна възраст. Тя е висока и червенокоса, с прекалено широки за жена рамене, и самите ѝ размери карат Силвана да се чувства незначителна и не на място. Облечена е с пола от туид и бяла блуза, покрити с цели метри престилка на избелели теменуги и розови рози, които разцъфват точно над бедрата ѝ и през огромния ѝ бюст.

— А! — възкликва тя. — Наистина съм чула гласове. Аз съм госпожа Холборн, съседи сме.

Силвана пуска Аурек, а той отстъпва назад и избягва в градината, стиснал куклата в ръце. Януш леко се покланя, за да поздрави жената. За момент изглежда, че ще целуне ръката ѝ като истински полски джентълмен. Вместо това се изправя и се ръкуват.

— Госпожа Холборн ли казахте? Много ни е приятно да се запознаем. Как сте?

Силвана усеща погледа на Януш върху себе си и осъзнава, че очаква да каже нещо. Припомня си английския, на който я учеха войниците, и уроците, на които присъстваше в лагера.

— Добър ден — казва внимателно. — Добър ден, госпожо.

— Приятно ми е — отговаря г-жа Холборн. После пристъпва към задната врата и Силвана забелязва как се втренчва в Аурек, който си играе в градината.

— А това синът ви ли е?

— Да, това е синът ми — уточнява Януш, а Силвана усеща гордостта в гласа му. — Казва се Аурек.

— Тъ... как? Извинете, не чух добре. Може ли да го произнесете отново?

— Аурек — повтаря бавно Януш.

— Не е лесно да си извъртиш езика. Не мисля, че съм го чувала преди.

— На полски означава златокос.

Силвана наблюдава как Аурек подхвърля куклата във въздуха и после я улавя. Няма нищо златно в остриганата му тъмна коса.

— Беше рус като бебе — казва Януш и Силвана съзнава, че си е мислел същото и той.

— Като баща си — допълва тя и кима.

— Толкова бързо се променят, нали? — казва г-жа Холборн и махва към Аурек — жест, в който Силвана намира утеха, сякаш жената вече познава сина им.

— Дъщеря ми беше същата — продължава жената. — Роди се с рошави рижи къдрици. Човек би си помислил, че е детето на млекаря. А ако я видите сега — имайте предвид, че вече е голяма и не живее вкъщи, — ще речете, че съм лъжкиня, защото е чернокоса. Няма и един-единствен червен косъм на главата си. Вижте сега, тук не се церемоним много-много. Казвайте ми Дорис.

Януш ѝ се усмихва.

— Дорис. А аз съм Януш Новак. Можете да ми казвате Ян, ако ви е по-лесно. Съпругата ми се казва Силвана.

— Добре. Ще се постарая да ги запомня, но що се отнася до чуждестранни имена, съм направо безнадеждна. Надявам се да ми простите, ако ги сбъркам. Виждах как идвате и си отивате и си помислих, че сигурно се нанасяте. Трябва да се запознаете с моя Гилбърт, като се върне от работа. Може и вече да го познавате. Работите заедно в Бъртънс, нали?

Силвана поглежда през прозореца. Слънцето в небето почервява и обагря облаците в розово. През отворената врата се чува

чуруликане на птички, а в дъното на градината Аурек се катери по ниските клони на дъба. Мисли си за гората, в която бяха живели с момчето. Скривалището им ще се напълни с пръст и листа. Ще започнат да го обитават животни, а корените на дърветата ще пробият стените от пръст. Гората сигурно вече забулва миналото ѝ.

Януш я докосва леко по рамото и тя се сепва. Опитва се да нагласи лицето си в усмивка.

— Какво има?

— Тя се съгласи да ни снима. Хайде, повикай Аурек.

Дорис размахва фотоапарат пред нея ухилена.

— Не ме бива много с техниката. Надявам се да не го счупя.

Силвана е застанала до Януш пред входната врата. Занимава се със забрадката си, пристяга я към брадичката си и се старее да се отпусне, когато усеща ръката му на талията си да я придърпва по-близо към него. Следва кратък миг на вцепенение, в който тримата изчакват и позират, взрени в обектива. Така замръзнали в кадър, те чакат камерата да ги запечата. Януш стои сериозен, с изпънат гръб. Силвана придържа забрадката си. Аурек е вкопчен в краката на Силвана.

След като снимката е проявена, Януш я слага в рамка, а Силвана я поставя на полицата над камината отпред във всекидневната. „Това е доказателство“, мисли си тя. Дъхва върху рамката и почиства стъклото с ръкав, за да излъска портрета. Те са в черно-бяло, бащата, майката и техният син, отново станали семейство. Нейното семейство. Никой не може да ѝ го отнеме. Вече не.

Силвана е в банята и натърква ръцете си със сапун, докато не се покриват с дебел слой пяна. За нея е разкош да разполага с цял калъп сапун само за себе си. Поглежда се в огледалото и се чуди дали да измие косата си. Нейната къса, побеляла коса. Очите ѝ се насълзват всеки път, щом зърне отражението си. Толкова е грозна, мисли си.

Как може Януш да я поиска, ако изглежда по този начин? Като каторжница. Точно така изглежда тя. Като престъпник. Вестител на злощастия. Беше го прочела на лицето на Януш, когато му каза, че така и не е отишла да види родителите му, след като е напуснал Варшава. Съвсем ясно виждаше болката в очите му. Беше го разочаровала.

Натърква сапуна по цялата си глава, ноктите на ръцете ѝ дерат скалпа, мехурчетата влизат в очите ѝ, ароматът на сапуна е толкова сладък, чист и живителен, че тя се изкушава дали да не плъзне цялото парче в устата си и да остави балончетата да пречистят вътрешността ѝ така, както и тялото.

— Добре ли си? — извиква Януш и тя го чува да тропа по вратата. Сапунът се изплъзва от ръката ѝ и пада някъде под мивката. Опипва долу да го намери, водата се излива върху лицето ѝ и тя стиска здраво очи.

— Да, да. Сега излизам.

— Просто водата тече от много време.

— Съжалявам.

Силвана измъква сапуна иззад тръбите. Взема една хавлия, подсушава лицето си, затваря кранчето и се заслушва в тихите стъпки на Януш, докато минава по площадката на стълбището. Съблича се и влиза в топлата вода, като потапя и главата си, а краката ѝ се удрят във ваната.

Дали Януш ще поиска да узнае какво ѝ се е случило през войната? Дали ще поиска да разбере как така е заживяла в гората? Ами той? Дали той също пази някакви тайни? Няма да го пита.

Вече ѝ беше обяснил как е пристигнал във Великобритания през 1940-а, но начинът, по който го разказа — с кратки изречения, като в многократно използвана реч, — остави Силвана в неведение за това как точно го е направил. Разказал ѝ е за службата си, описал е страната, в която я е довел, черешовите овощни градини на юг и моравото сияние на северната пустош. Не е задал и един въпрос за нея или за момчето досега. Така е по-добре. Тя поглежда надолу, опипва гърдите си с ръце, а после и хлътналия корем, върху който са се отпуснали, сгушени една в друга. Какво жалко тяло ще му предложи. Дали след толкова години пак ще му се стори привлекателна?

Януш тъкмо да почука на вратата на банята отново и Силвана най-после излиза. Изглежда чиста и освежена. Бузите ѝ са поруменели, но има нещо тъжно и безпомощно в нея, като мокро коте, сякаш водата я е смалила. Той хваща ръката ѝ и я повежда към спалнята. За този момент е копнял и от него се е страхувал. Първата им нощ заедно.

В голямата спалня има две единични легла. Силвана ляга в едното, а Януш придърпва нагоре завивките около нея. Присяда на

ръба на леглото и гледа как тя си играе с панделките по предницата на нощницата си.

— Харесва ли ти? — пита я. — Къщата. Сякаш е чудо, нали? Това с нас, да бъдем пак заедно? Англия ще ти хареса. Красива страна е.

Той свежда поглед и обръща внимание на лявата ѝ ръка. Тя не носи венчална халка.

— Изгубих я — казва Силвана. Не допълва нищо повече.

— Ще ти купя друга — обещава ѝ той, изпълнен с щедрост и доброта. Настоява да ѝ обясни за английските нрави: — Една омъжена жена трябва да носи халка. Тук хората забелязват женските ръце. Поглеждат, за да разберат коя си.

Пресяга се да докосне косата ѝ и усеща как тя трепва леко.

— Съжалявам, че не нося новини за семейството ти. Искан ми се да имах какво да ти кажа.

— Няма значение. Аз продължавам да им пиша, знаеш ли? Всеки път на различен адрес, в случай че някой е чувал нещо. Сигурно съм писал на всеки човек в родния ни град. Пращам писма и на твоите родители.

— На моите родители? Те отговориха ли?

— Не. Но служителят в Червения кръст ми каза, че може да отнеме години, докато писмата стигнат, където трябва. Не съм загубил надежда. А и ето, виж — вие сте тук. — Той поема ръката ѝ в своята. — Радваш ли се, че ви намерих? След всичките тези години не бях сигурен... Трябва да те попитам. Не знаех дали не си срещнала някой друг...

Силвана тръсва глава решително и той съжалява, че е попитал.

— Бях с Аурек.

Между тях се настанява тишина. Накрая Силвана я нарушава.

— Ами ти?

— Аз? Не. Никога.

Изрекъл само това едничко изречение, той се чувства така, сякаш е прескочил пропаст и е оставил Елен и миналото зад гърба си. Вече си нямаше никого. Ето го в настоящето, където толкова отчаяно иска да бъде.

— Чаках те — шепти той и вярва в думите си. Ще направи така, че това да се получи. В главата му стоят хиляди въпроси. Жадува да

разбере за живота ѝ. Не разбира как е оцелявала в гората, макар и да е чувал за цели села, които са изоставили домовете си и са се подслонили сред дърветата. Всеки въпрос, който му хрумва, замира, преди да достигне устните му. Все още не е дошло времето за въпроси. Тя изглежда толкова уморена. Сенките под очите ѝ са оцветени в лилаво. Може би трябва да подпъхне завивките около нея и да я остави да спи.

Силвана потупва пухения юрган.

— Искаш ли да легнеш до мен?

— Може ли? Кажи, ако е твърде рано...

Замисля се за нелепостта на думите си. Твърде рано ли? След шест години със сигурност по-скоро трябва да има предвид твърде късно, нали?

— Мечтала съм си за това — казва тя и Януш усеща потреперването в гласа ѝ. — Аз и ти. Дом. Ние тримата отново заедно. Това е всичко, което някога съм искала.

Тя отмята завивката и му прави място. Януш загасва нощната лампа. Надига нощницата ѝ и прокарва ръце по тялото ѝ, а тя въздиша тежко. По него пробягва тръпка. Този звук. Това е звукът, познат му от момичето, което някога бе обичал, идващ от жена, за която не знае нищо.

Бедрата ѝ са като лакти на погрешното място, надигат се от корема ѝ. Тялото ѝ се състои само от щръкнали кости и вдлъбнатини. Силвана хваща ръката му и я поставя на гърдата си. Тя е мека, топла и налята. Толкова отдавна не е докосвал жена. Несръчно се качва върху ѝ.

— Добре ли е така?

Страх го е да се отпусне с цялата си тежест върху нея, но тя разтваря бедра, придърпва го към себе си и шептейки името му, увива крака около него. Януш сграбчва ръба на матрака в тъмнината, но тогава в съзнанието му изниква образът на Елен и той затваря очи, за да го прогони. Трябва да прекрати тази лудост. Дишането на Силвана се учестява и дрезгавият ѝ глас в ухото му поражда у него прилив на удоволствие, който прогонва всички останали мисли. Самотата му се свлича от него като разкопчани дрехи. Може би ще се получи. Може би ще успеят да се справят. Да живеят тук, заедно. Да забрави Елен. Да

създадат семейство. Той притиска бузата си към остриганата ѝ коса, целува ухото ѝ, облизва го, гризва леко меката му част.

Усеща допир до ръката си. Помръдва леко, едва осъзнал докосването. И тогава някой рязко дръпва кутрето му.

— Какво, по...? Кой е там? Какво става, по дяволите?

Той се прекатурва и пада между леглата, но бързо се изправя на крака.

— Аурек? — извиква тя.

Януш светва лампата и среща погледа на детето, втренчено в него с големите си кафяви очи.

В тях се чете осъзната собственическа ожесточеност, която за момент оставя Януш безмълвен. Той закопчава горницето на пижамата си и на свой ред отправя гневен поглед към момчето.

— Аурек? Какво правиш тук? Марш в леглото!

Силвана придърпва завивките и протяга ръце към детето.

— Не, не. Нека остане.

— Ама какво иска? — пита Януш. — Какво има, Аурек? Да не си се уплашил от нещо?

Аурек поглежда майка си и тихо измяуква.

— Жаден е — отговаря тя. — Моля те, не му се карай.

Момчето се настанява на леглото, преди Януш да успее да възрази, и Силвана го гушва. Той наблюдава как детето се наглася, малките му ръчички се протягат към гърдите ѝ, намества главата си и поема зърното ѝ в уста.

— Не — възнегодува Януш. — Не. Престани! Не прави това! Аурек, ела! Върни се в леглото си!

Той не успява да разчете безизразното изражение на Силвана.

— Съжалявам — казва тя с отпусната на главата на момчето брадичка. — Друг път. Когато Аурек не се нуждае от мен.

ПОЛША

Силвана

Бащата на Януш намери за младоженците малък апартамент във Варшава. Две стаички на таванския етаж на висока градска къща. Те събраха вещите си в един сандък и един куфар и се качиха на автобуса за града.

— Трябва да те пренесе през прага — каза Януш, щом пъкна ключа в ключалката.

Силвана се поколеба. Той беше толкова красив, сините му очи искряха срещу нея. Никой не я беше гледал по начина, по който той я гледаше. Сякаш у нея виждаше нещо различно, някаква истина, която дълго бе търсил. Естествено, че ще иска да я пренесе в новия ѝ дом. Това беше задължение на всеки съпруг.

— Не съм сигурна, Ян — отвърна му тя. — Дали е безопасно? Имам предвид за бебето. Виж, ето ти ръкавиците и шапката ми. Можеш да пренесеш тях вместо мен.

Тя видя тъгата, изписана на лицето му, и оптимизмът ѝ отстъпи пред съмнението. Дали не си мислеше, че са направили грешка и бебето идва прекалено рано? Дали се беше оженил за нея по задължение? При нормално стечение на обстоятелствата Януш трябваше в момента да бъде в университета, а не да предлага на едно бременно селско момиче да го пренесе през прага на някаква мансарда. Може би беше разочарован от развоя на събитията. Родителите му несъмнено бяха против брака им.

Дори новият му живот да не оправдаваше надеждите на Януш, той не го показваше с нищо.

— Ела насам — каза през смях и я вдигна, като направи голямо представление, пъшкайки и издувайки бузи от напрежение, все едно тя беше непосилно тежък товар. Той направи крачка напред и я пусна от другата страна на вратата.

Силвана огледа мъничкия апартамент. Най-после имаше свой собствен дом.

Януш скочи върху кухненската маса.

— Ще можеш ли да се покачиш тук? Искам да ти покажа гледката. Ще те държа здраво, обещавам.

От таванското прозорче се виждаха върховете на дърветата в парка.

— Прекрасен е — въздъхна тя, докато масата леко се полюшкваше под тежестта ѝ. — Градът е прекрасен.

— Имаме си хубава гледка. Смея да твърдя — най-хубавата във Варшава.

Той ѝ помогна да слезе и ѝ подаде увит в златиста хартия подарък.

— Заповядай. Това е моят сватбен подарък за теб.

Беше огърлица. На сребърна верижка висеше диск от цветно стъкло — малък син кръг, голям колкото грош. В синьото беше изрисувано дърво от миниатюрни зелени и златни стъклени кръгчета.

— От Ярослав е, там се правят най-хубавите стъклени и кристални изделия. Избрах го, за да ни напомня за... за първия път, когато... Онзи ден в гората...

— Не съм забравила — каза Силвана и вдигна висулката на светлината, а дръвчето проблесна. Вече имаше нов живот с мъжа, когото обичаше. Освен това най-последно се беше освободила от родителите си и от призрачните си братя.

Силвана се влюби в града от мига, в който пристигна. Той беше жив и преливаше от енергия. Гражданките бяха с къси коси и носеха малки шапки с воалетки, кадифени клошове или барети, кацнали отзад на главите им. Дори походката им беше друга. Изпълваха пространството около себе си по тротоарите и вървяха с вирнати нагоре брадички. В своите селски дрехи и със сламената си шапка Силвана се тътреше с щръкнал напред корем.

Януш ѝ купи книга — „Албум на Света на киното: картинен преглед на днешните кинозвезди“. Седнала в кафене „Бликле“, където всяка сутрин в единайсет ядеше виенски сладкиши, Силвана попиваше с очи снимките в цвят сепия на актьорите и актрисите, пръстите ѝ проследяваха високите скули и гладката кожа, извитите вежди и изписаните устни. Накрая влезе в един фризьорски салон със стъклена витрина и показа книгата си.

Дългата ѝ кестенява коса беше отрязана, кичурите падаха по дървения под на серпентини. Силвана наблюдавашеменящия се образ във фасетираните огледала. Имитираше останалите жени в салона, като въртеше глава наляво-надясно и кимаше одобрително, докато фризьорката помиташе купчините коса от пода с лопата за смет. Щом се прибра вкъщи, Силвана се огледа в елипсовидното огледало, докато се събличаше във възтясната спалня на апартамента им. Розовият ѝ сатенен комбинезон стоеше изпънат на корема ѝ. Тя отметна глава назад, а късата ѝ, постригана на черта коса, блестеше. Беше на деветнайсет години и вярваше, че вече знае всичко, което има да се знае за този свят.

ЯНУШ

Къщичката беше направена от сцепени на две дънери. Не беше боядисана, с изключение на малките прозорци, чиито рамки бяха бели. Сламеният покрив беше съсипан от пльхове и придаваше на постройката мрачен и снишен вид, като нахлупена до очите шапка. Беше проста селска къща, по-занемарена от някои и не по-лоша от други. Бащата на Януш би я нарекъл „сиромашка колиба“.

Януш я беше забелязал от билото на хълма и се беше спуснал долу с надеждата да намери някой, който да му посочи обратния път за Варшава. Почука, но отвътре не се чу нищо. Обиколи колибата няколко пъти, докато накрая не отвори вратата и не пристъпи вътре.

Състоеше се от две стаи с глинени подове, в едната имаше опушено огнище, кухненска маса и стол. В плетена кошница до вратата бяха складирани картофи. Единствените украшения в тази стая бяха ръчно изработените книжни икони, внимателно изрязани и прегънати изображения на различни светци, наредени по перваза на прозореца. Бяха пожълтели с времето и покрити с дебел слой прах.

До стената в другата стая имаше дълга пейка, на която спеше котка с малките си. В единия ъгъл Януш намери украсен дървен скрин, в който имаше спално бельо и одеяла. Това беше скринът от нечия зестра, изрисуван с букети от цветя и малки птички. Дар от семейството за младо момиче в деня на сватбата му. Нямахте нищо друго, освен застоялата миризма на нищета и самота.

В двора кряскаха гъски, а пилета газеха в дебел слой гъши изпражнения и ровеха в пръстта. Дъждовете от изминалата нощ бяха превърнали двора в кална нечистотия и във въздуха се носеше воня, която накара Януш да се закашля и да запуши носа си с ръка. Мястото беше безлюдно. Той предположи, че това беше домът на мъртвата жена с гъските.

Въпреки че се беше зарекъл да се върне във Варшава, той се почувства длъжен да остане. Щеше да свърши нещо полезно тук, в дома на умрялата жена. Почисти и превърза раната на главата си с

парче памучен плат, което намери в скрина, после разпали огнището и си сготви малко картофи.

На другия ден нахрани гъските и изчисти мръсния кокошарник. После обиколи наоколо и набеляза останалите неща, които трябваше да се свършат. Работеше всеки ден. Помете двора и поправи счупените дъски на оградата. Очисти двустайната колиба и нахвърля клонки розмарин от зеленчуковата градинка по пода, за да освежи въздуха.

Нощем спеше на стола близо до огнището и сънуваше Силвана. През деня гледаше да си намира работа. Искаше да постъпи правилно. Не си задаваше никакви въпроси. Подреждаше, разтребваше и донасяше зеленчуци от градината.

Зад колибата, скрита в гъст бъзак, в избуялата трева той откри могила, обозначена с кръст от брезово дърво. Той беше стар и овехтял, осеян със сиви точки от природните стихии. На него нямаше име, нямаше как да разбере кой е погребан тук. Януш седна до него, замислен за възрастната жена и трупа ѝ, който все още беше под дървото, където го беше оставил, и почувства смазващата тежест на една самота, която остави горчив вкус в устата му, а очите му запариха от солените сълзи.

В техния малък град имаше една стара жена, прегърбено същество с мъхеста сива брада, която караше местните деца да се заливат от смях до пръсване. Тя беше луда, плюеше и ругаеше всеки път, щом те ѝ се присмееха. Когато веднъж Януш и група момчета бяха хвърляли камъни по прозорците ѝ просто за да видят как ще излезе да се разкрещи, баща му му беше обяснил, че старицата е самотна. Беше го накарал да седне и беше произнесъл думата предпазливо, като че тя беше неприлична за ушите на неговия син дума.

— Самотата е болест, от която всеки може да се зарази. Когато дядо ти загина във войната с болшевиките, баба ти се разболя от нея. Бях още момче, когато болестта я уби.

— Но тя е имала теб — беше отговорил Януш. Как може баба му да е била самотна, щом е имала дете?

— Човек може да бъде самотен и в най-голямата тълпа — отговори баща му и Януш се загледа в непоколебимото му лице, втъкнато в колосаната му якичка като яйце в чашката си, без да е сигурен дали той говори за себе си, или за баба му. Дали всички

възрастни просто не бяха самотни? Дали и той, като пораснеше, нямаше да се зарази с болестта?

— Беше останала без съпруга си — продължи баща му. — Това я съсипа.

Той въздъхна, изправи се и потупа Януш по рамото.

— А сега престани да измъчваш тази стара жена. Някой ден може и ти да си самотен и да съжалиш за днешното си поведение.

Януш погледна отново безименния гроб.

Знаеше какво трябва да стори.

Намери някакви греди при камарата с дърва и с помощта на кълбо канап прикрепи ново парче дърво към старите, така че накрая успя горе-долу да изправи кръста. После започна припряно да изсича храсталака и да разчиства пътя, докато не се измори дотолкова, че да успее единствено да се доклатушка обратно до къщата и да заспи.

Той поправи водната помпа в двора. Намери гърне с вар и реши да преобоядиса рамките на прозорците. В някои дни просто седеше на двора, гледаше гъските и мислеше за съпругата и сина си, които бяха на толкова километри от него, и се мъчеше да осмисли как се бе оказал така изгубен и защо толкова му харесваха това състояние на вцепенение и това незнайно място. Седмиците минаваха и постепенно изгуби представа за времето, докато една сутрин не се събуди, обзет от мисълта, че все още му остава да свърши едно нещо.

Залови се за работа на следващата сутрин, като изкопа дупка до безименния гроб. Когато следобедното слънце започна да хвърля дълги сенки зад гърба му, дупката вече беше достатъчно дълбока. Изпи малко вода от помпата в двора, разпали огъня в огнището, извади едно одеяло от скрина и тръгна да потърси тялото на старата жена.

Разбра, че е наближил мястото, по облака мухи, който полетя да го посрещне. Покриваха цялото й тяло, като металносиня жива маса, чиито вълни проблясваха и потрепераха. При вида им на Януш му се повдигна. Вината беше негова, тъй като я беше оставил там прекалено дълго. Изведнъж осъзна, че цялото това разчистване и поправяне е било начин да отложи именно този момент. Хвана одеялото и го метна върху тялото, като го уви както си беше с мухите. Докато я носеше обратно към къщата, той едва ли не се уплаши, че старицата е все още жива и именно тя, а не мухите, блъскаше и пулсираше под одеялото.

Пусна товара си в дупката. Започна да я затрупва с пръст, като бързаше колкото може, докато шумът от мухите не заглъхна, и тогава вече можеше да намали темпото и да отдели необходимото време.

Щом приключи, каза „Отче наш“. Облегна се на лопатата и се загледа към нивите. Знаеше, че след като вече е приключил с това си действие, не може да остане още дълго. Нямаше какво да прави тук. Прецени, че ще остане още една седмица. После трябва да си тръгне. Трябваше да се върне във Варшава.

Най-добре би било да намери някое село и да получи новини за войната. После ще се прибере у дома и ще види Силвана и Аурек. Ще се срещне със семейството си. Щеше да увери всички, че е невредим, и щеше да започне отначало, все едно нищо от това не се е случвало. Щеше да се бие за страната си и никой никога нямаше да разбере за влака и за това как той бе останал, след като композицията отново беше потеглила.

Изправи се и понечи да се прекръсти, когато видя нещо, което го накара отново да стисне лопатата с две ръце и да я вдигне. През полето идваха двама мъже. Двама униформени мъже.

Посрещна ги в двора. Отблизо изобщо не изглеждаха като войници. Единият беше всъщност дългнесто момче с измършавяло лице и твърде големи за ръцете му длани. Другият беше як, с рунтави черни вежди и достатъчно голям нос, че да пасне на някой еврейин. Беше късокрак и с широк гръден кош, поради което стъпваше тежко. Униформите не им бяха по мярка. Ръкавите на шинела на момчето бяха твърде къси, а на другия шинелът беше прекалено тесен на гърдите му.

— Дъен добри — каза момчето. — Добър ви ден.

— Може да свалите оръжието — рече по-възрастният мъж, присмехулно вдигнал ръце за капитулация. — Искаме само малко храна и после си продължаваме по пътя.

Януш не свали лопатата.

— Откъде идвате?

— Лвов. Избягахме от руснаците.

— Руснаците ли?

— Вече са срещу нас — каза момчето. — Не знаехте ли?

— Не знам нищо. Изгубих полка си преди доста време. — Януш се намръщи. Колко ли време наистина бе изкарал тук? Обърна се към другия мъж. — И какво става?

— Германците окупираха Варшава преди три седмици. Влязоха през границите с Померания, Източна Прусия, Бохемия, Моравия и Словакия. Изобщо не бяхме подготвени. А сега и руснаците искат да влязат в играта.

— Предадоха ни. Препикаха Полша и от двете страни. — Момчето подбели очи, щом заговори, като кон, който се готви да препусне в галоп.

Януш огледа наболите им бради, съзря умората в очите им. Не разбираше как нещата се бяха променили толкова бързо. По-възрастният мъж явно забеляза объркването на лицето на Януш. Заговори бавно и внимателно, разяснявайки какво се случва. Варшава била окупирана от германците. Руснаците първоначално влезли в Полша като съюзници, но скоро след това се превърнали в окупатори, прекалено бързо, че да може бъде разбрано от когото и да било. Сега страната била в процес на подялба между двете страни.

— Бруно Берксон — каза по-възрастният мъж и му подаде ръка. — А това е Франек. Франек Желински. Бяхме в отбраната на източната граница. Когато дойдоха руснаците, офицерите ни наредиха да не атакуваме. Свалихме оръжията си и те взеха всичко — оръжията, танковете, храната. Взеха ни всичко. С Франек избягахме, докато ни придвижваха под строй към военнопленнически лагер. Оттогава сме бегълци. Крием се в гори и плевни. Ако имаш да ни дадеш малко храна, си продължаваме по пътя.

Януш остави лопатата и отръска калта от панталоните си.

— Ами Варшава? Какво знаете за Варшава? Жена ми е там...

— От онова, което дочухме — градът е напълно унищожен.

— И е пълен с шваби — подсмръкна Франек. — Гъмжи от германци.

Януш се обърна към Бруно. Вече предпочиташе по-възрастния мъж пред момчето с припрения му говор и неистови жестове на ръцете.

— Но как така всичко се е случило толкова бързо? Коя дата сме сега?

— Осми октомври — отговори Франек. — Рожденият ден на майка ми. Искях да й изпратя картичка, но Бруно каза, че по-добре да го направя, като пристигнем във Франция.

Той кимна към прясно обърнатата земя зад тях.

— А ти какво правиш там? Защо разкопаваш?

Януш погледна гроба на старата жена. Не желаше да им каже истината.

— Погребвах едно умряло куче. Ако сте гладни, елате с мен. Мога да ви намеря нещо за ядене.

Той ги поведе към колибата, замислен върху думите им. Нима наистина бе прекарал там повече от месец? Хвърли поглед назад към могилата от пръст. Над нея все още бръмчеше рояк мухи. Как само ги мразеше тези насекоми. Ако наистина вече беше октомври, приближаващата в Полша зима скоро щеше да ги изтреби и това го радваше. Старицата щеше да може да почива в мир. Тогава може би най-накрая щеше да престане да обсебва сънищата му.

— Заповядайте — отвори вратата и подкани мъжете. Щом влязоха, осъзна, че се радва, че са тук. Твърде дълго бе стоял сам.

ИПСУИЧ

Аурек си има собствена стая. Майка му каза, че е само за него, и той се чуди какво да я прави. Не разбира защо не може да е при нея, защо тя трябва да спи в друга стая, където на него му е забранено да влиза. Смачква чаршафите на топка, придърпва пухения юрган нагоре до таблата на раздрънканото си желязно легло и си прави гнездо. Предпочита да спи под клоните на дърветата. Липсва му това, което му даваше скривалището, в което той и майка му толкова дълго се бяха свивали.

Притиснал силно мършавото си гръбче към стената, с усукани около тялото чаршафи, той проследява с поглед отпразнените нагоре стотици малки сиви самолети, прелитащи в бойна формация над неравната стена. В стаята има тъмен гардероб, който няма да отвори, в случай че в него се крие мъж с брадва, и една лавица с натрупани отгоре дебели английски томове. Единственото нещо, което харесва, е картината на стената — черно-бяла снимка на сгушени в кошница кутрета с панделки на вратлетата. Върху този образ се съсредоточава, когато дойде нощта и гардеробът започне да му се присмива, че спи самичък.

Измъква се от безпорядъка на постелките и завивките, прави голям скок покрай гардероба и вече е покачен на перваза на прозореца, с лице, обърнато навън.

На отсрещната страна на улицата има още къщи от червени тухли и с допълнителни постройки, съвсем същите като тази, с дълги редове градини, в които на просторите белееха и се вееха дрехи. Дървото в дъното на градината беше покрито с млади листа, свити още като детски юмручета. То беше идеално за катерене и за Аурек вече представляваше приятел-покровител. Почти долавя землистия му аромат, като обвивка на бръмбар, и копнее да се покатери в клоните му.

Само че не може да отиде в градината. Майка му е долу и седи семена, коленичила в пръстта. Мъжът, за когото твърди, че му е баща,

работи редом до нея и разкопава леха за картофи. Това е мъжът, който беше отнел майка му от него.

Аурек усеща студенината на стъклото върху бузата си.

— Ти не си мой баща — прошепва той, а дъхът му оставя замъглено кръгло петънце на прозореца. — *Pan jest moim wrogiem*. Ти си мой враг.

В градината Януш прекъсва работата си и забърсва лицето си с ръкав. Вдига поглед към небето, а Аурек се пита дали не е дочул шепота му и в момента не обмисля какво е изрекъл. Когато Януш забива лопатата си в пръстта и отново започва да обръща земята, Аурек прескача обратно на леглото и се завива през глава.

Така, увил се на топка с ръце и крака, той е убеден, че чува вратата на гардероба да проскърцва. Обзема го страх. Свива се още по-навътре в гнездото си и започва тихичко да си тананика някаква птича мелодия, с която да държи врага настрана.

През първите няколко месеца Януш се мъчи да създаде някакъв ред в живота им. Излиза за работа рано, а щом се върне, учи Силвана и Аурек на английски език. Те четат заедно и после слушат радио, подражавайки на кристалночистия акцент на радиоводещите.

Приятно е изненадан от лекотата, с която Силвана усвоява езика. Тя изглежда по-добре с всяка изминала седмица. Кожата ѝ е все така бледа, но е наддала малко и той се надява, че скоро от погледа ѝ ще изчезне и онази бдителност, онова неизменно подозрение. Това, което не е очаквал, е времето, което трябва да прекара в обучаване на Силвана и Аурек да не правят определени неща. Да не се къпят с дрехите. Да не шават, докато слушат радиото. Да не крадат зеленчуци от чуждите градини покрай реката. След като няколко пъти се връща от работа и заварва входната врата отворена, а къщата празна, ги учи също така да не отпрашват нанякъде из града и да се лутат, изгубени с часове. Аурек трябва да се научи да не крие храна из къщата; че мястото ѝ е в кухнята. Че не трябва да влиза в стаята на родителите си. Никога. Нито пък да докосва гърдите на майка си. Никога. Януш веднъж е избухнал по този повод и е изпратил разплаканото момче в стаята му. То също се научава да не внася животни от всякакъв род в

къщата, след като Януш намира повито в хавлиена кърпа котило полски мишки в леглото му.

— Трябва да се научите да живеете отново в къща — казва Януш. — И двамата трябва да оставите миналото зад гърба си. Войната свърши. Вече е мирно време. — Опитва се да смекчи тона си. — Знам, че е трудно. Сигурно Полша ти липсва. На мен също, ако ме питаш.

Наблюдава израженията им: напрегнатия взор на съпругата му и безмълвните очи на сина му, празни, като че ли издялани от камък.

— В града има един клуб. Група от двайсетина поляци като нас. Преселници, които са се озовали да живеят тук. Някои от тях имат деца. Там можеш да говориш на полски, да си намериш приятели...

— Не! — отговаря Силвана, а ожесточението в отговора ѝ го изненадва. — Не искам да се срещам с никакви поляци. Само ще ми припомнят какво съм загубила.

— Какво сме загубили и двамата — поправя я той, а тя се извъръща настрани, сякаш е казал някаква глупост.

Януш донася вкъщи брошури. На тях има снимки на усмихнати семейства, развяващи английски знамена. Чете на Силвана от памфлет, озаглавен „Да се научим на английския начин на живот“.

„Семейни забавления за чужденци“ кара съпругата му да се засмее, щом ѝ я показва. На корицата има снимка на домакиня, която държи поднос с пайове. Набраната ѝ престилка се надига до ушите ѝ като бухналите дипли на сладкишите ѝ.

Любимото четиво на Януш е „Как да усвоим британските обноски“. Илюстрацията на предната корица показва двама мъже, които си подават ръка и повдигат шапки един към друг. Януш настоява да я четат заедно.

— Тук нещата се правят по определен начин — казва. — Трябва да ги научите, ако искате да се приобщите.

Прочиства гърлото си, надига въображаемата шапка от главата си и казва:

— Добро утро, госпожо Новак. Как сте днес?

— А вие как сте? — прилежно отговаря Силвана, а на устните ѝ играе бегла усмивка.

— Времето е прекрасно за това време на годината, не смятате ли?

— Да, нъли? — кикоти се Силвана.

В ъглите на очите на Януш се появяват бръчици от смях.

— Да, нъли — засмива се.

Силвана прехапва устни и се съсредоточава.

— Пр'красно време — повтаря тя и се размива наред думата.

— Прекрасно.

— Пр'красно. Прикрасно?

— Изчакай един момент — казва Януш. След малко се връща от кухнята с бутилка. — Взех това днес. Нарича се шери. Трябва да го опиташ. Тук това се пие.

Силвана поема чашата, която ѝ подава.

— А не, не. Не трябва да го пиеш наведнъж. Не е като водка. Тук отпиват една глътка и казват: Наздраве. Бог да пази краля.

Питието е сладко и тежко, но те пресушават бутилката и танцуват из стаята, докато по радиото звучи Глен Милър, а Аурек лежи по гръб на килима и си издава сам тихи, немелодични звуци. Януш слага порцеланова купа на главата си и се преструва, че е бомбе, а Силвана люлее чадър във въздуха. Гласовете им са звънки и изпълнени със смях.

Докато завърта Силвана в такт с музиката, на Януш му хрумва, че отстрани сигурно изглеждат като младоженци. Като хора, които никога не са били докосвани от войната. Притиска я близо до себе си и се чувства... млад. Млад женен мъж. Съпруг и баща. Това е нещо, което не е изпитвал отдавна. Той ще навакса за годините, които са прекарали далеч един от друг. В тази къща войната и всички ужаси ще бъдат забравени. Предоставен му е втори шанс. Всичко си идва на мястото, тяхното ново начало. Да, мисли си, загледан в лицето на съпругата си. Къщата носи късмет. Даже и да не е била преди такава, вече е.

Кошмарите все още спохождат Силвана почти всяка нощ. Не успява да ги възпре. Животът с Януш ѝ е донесъл някакъв вид спокойствие, но при все това близостта му ѝ връща спомени, които с години е потискала в себе си. Спомени, които заплашват да я сринат. Синът им отпреди войната; градината на родителите на Януш и нейната подравнена моравя; Ева, която свири на цигулката си на

Аурек, и неговият възторжен, пронизителен смях. Именно там са първите стъпки на Аурек; детето се ухилва с усмивка, която единствено Януш може да предизвика; бащата и синът са неразделни като отражението на облак по повърхността на езеро. Спомени като тези сякаш извираат от нея и тя се улавя да плаче по тези изгубени дни.

Сънищата ѝ са мрачни и ужасяващи. Синът ѝ се дави в бездънни води и колкото и да се опитва да го спаси, той винаги се изплъзва от ръцете ѝ и потъва в мастилено-сините дълбини. Тя се буди и се мъчи да съдере кожата от пръстите си, мислейки за изгубените деца, за целите групи бездомни деца от улицата, които беше видяла, сираците в лагера. Къде ли са сега? Още ли търсят мъртвите си родители? Не може да избие децата от ума си. Те я преследват нощем. А всички онези жени, търсещи дечицата си, я викаха в сънищата ѝ, умоляваха я да им помогне.

Тя знае, че среднощните ѝ страхове безпокоят Януш, но той не казва нищо. Той е мълчалив и търпелив, но тя се пита дали вече не съжалява, че я е довел в Англия. Със сигурност не си е представял така повторната семейна среща. Дали и двамата не бяха допуснали ужасна грешка?

Една сутрин тя потропва на вратата на Дорис, съседката, която винаги помахва за поздрав и е единствената на улицата, която по някакъв начин зачита присъствието им.

— Бих искала да се науча как да бъда добра английска домакиня — казва Силвана и приглася престилката си с ръце, опитвайки се да не обръща внимание на Аурек, който я дърпа за ръкава. — Можеш ли да ми помогнеш?

— Да ти покажа как да бъдеш домакиня? — пита Дорис изумено, все едно Силвана ѝ е задала най-глупавия въпрос, който някога е чувала. — Хайде влизай, миличка. Вземи и момчето. Имам тук разни играчки, с които да се занимава.

Трудно е да удържаш на темпото на Дорис. Тя се суети наоколо, пълни кофите с въглища, изтупва килимите, пере завесите, смята парите за домакинството. Търка пода на кухнята, застанала на колене със заголени ръце, от нея се лее пот от усилието, а на челото ѝ са залепнали малки рижи къдрички. Щом приключва, грабва коша с прането и излиза през задната врата в градината, където простира дрехите с веща прецизност, като изтупва работните дрехи на Гилбърт,

така че да им придаде форма, приглажда гънките на мокрите чаршафи и вече говори как трябва да бели картофи за вечерята. Да я следваш, е като да се опитваш да догониш вече потеглил влак.

Според Дорис добрата домакиня трябва да поддържа дома си чист, да пере всеки вторник, да глади в петък, да се грижи да има хляб и мармалад на масата през уикендите и да пече пандишпанови кексчета за празниците и почивните дни. Несъмнено Силвана би могла да се справи с всички тези неща.

Вече в собствения си дом, Силвана прекарва часове в лутане из стаите, объркана. Забравя да напълни кофите с въглища и не се сеца да премете или да забърше праха. Докато оправя леглата, често си полягва на тях и заспива.

Януш не ѝ дава пари за домакинството. Казва, че изчаква, докато тя усвои системата на паундовете, шилингите и пенсовете. Парите тук са странни, банкнотите им са по-големи от полските, а монетите по-тежки. И никога няма да успее да свикне с Продоволствените книжки, колкото и често да ѝ ги обяснява Януш.

Януш е добър съпруг. По-добър, отколкото заслужава. Води я на пазар и я научава на имената на вещите от домакинството: осолено говеждо месо, брашно, сапун „Пеърс“, „Боврил“. Той търпеливо ѝ пише списъци за пазаруване на английски език и стои до нея, докато тя ги изчита на мъжа зад щанда в зарзаватчийницата, и я поправя, ако прави грешки.

— Искам да купя семена за цветя — казва Януш, когато са в Улуъртс. Разглеждат изобилието от ярко оцветени пакетчета със семена. Силвана разпознава някои от рисунките на цветята, но английските им наименования не ѝ говорят нищо.

Януш ѝ подава пакетче с ярка цветна снимка на оранжево цвете.

— Кореопсис, жълтички. Преди няколко години видях една градина в Девън, която беше отрупана с тях. А виж и тези ружи — какъв прекрасен червен цвят. Харесват ли ти? В тази страна царичето вирее добре. Англичаните го използват като почвопокровно растение. Какво мислиш? Има ли нещо, което ти се иска да посадиш?

Силвана разглежда пакетчетата, разкошните им опаковки и китните цветове, които обещават.

— Подправки. Бих искала да засадя подправки.

Тя преглежда внимателно ярките пакети и търси картинка на нежен бял цвят.

— Дали имат чоснек?

— Чесън ли? Не, не ми се вярва. Англичаните не харесват острите вкусове. Обаче какво ще кажеш за мента? Или пък магданоз? Те виреят тук.

Силвана се разсейва от Аурек, който е взел един кафяв хартиен плик с боб и дрънка с него до ухото си. Започва да си тананика със затворена уста и да танцува, върти се наоколо и потропва в някакъв ритъм по дървения под, засмян до уши от звука, който твърдите семена издават. Хората започват да ги зяпат.

— Хайде, стига — казва Силвана и внимателно му взима пакета. — Престани с този шум.

— Искаш ли да избереш някои цветни семена? — пита го Януш. — Ти също можеш да помагаш в градината.

Аурек поклаща глава отрицателно. Бавно размахва ръце и се залюлява. После отговаря напевно:

— Дървета. Искам дървета.

Силвана вижда, че Януш е смутен от поведението на момчето, така че го извежда отвън и чака на улицата, докато той плаща за семената. Когато отново се присъединява към тях, Януш си е върнал усмивката на лицето и предишната руменина от неудобство по бузите му е изчезнала.

— Нека влезем в бижутерийния магазин — предлага и повежда Силвана за ръката. Иска да ѝ купи венчална халка, но продавачът им обяснява, че в цялата страна има недостиг. Сключват се прекалено много бракове, а няма достатъчно злато. Сребро — да, но не и злато.

— Ние вече сме женени — пояснява на търговеца Януш и хваща Аурек за раменете. — Това е синът ни. Не може да нямате някоя златна венчална халка, която да ни продадете. Мога ли да се видя с управителя, ако обичате?

Управителят е мъж с продълговато лице, мръсна риза и протъркани ръкавели. Излиза от офиса си и клати глава с някаква изтормозена търпеливост, която навежда на мисълта, че те не са единствените хора, поискали от него невъзможното този ден.

Януш обяснява, че са женени. Силвана стои до него и се опитва да изглежда като добра съпруга, стиснала здраво ракитената си

пазарска чанта, все едно е кадифена вечерна дамска чантичка. Наблюдава учтивата липса на интерес на управителя към брачната им история и объркването на Януш, когато мъжът се опитва да им продаде вместо това часовник.

— Ще изчакаме — казва Силвана, когато излизат на тротоара. — Нямам нищо против да почакам. В действителност не ми е необходим пръстен.

Вижда как Януш стиска устни и разбира, че е изрекла нещо погрешно.

— Наистина не ми пречи — казва и стисва ръката му. — Нали имам теб и Аурек. Това е всичко, което искам. Хайде да се прибираме вкъщи.

Докато вървят нагоре по Британия Роуд, минават покрай парадно шествие от жени, коленичили пред входните си врати, като на молитвени килимчета, с глави, наведени към каменните стъпала на домовете им. Покритите им с престилки бедра се полюшват в почти съвършен синхрон, докато излъскват камъка до блясък. Тази гледка кара Силвана да се чувства неловко — всички тези обърнати към нея гърбове, докато преминава покрай тях.

— Добро утро — извиква Дорис, щом се спират пред своята къща. Изправя се и обяснява: — Трябва да си излъскаш стълбите. Тук това е въпрос на гордост. Ще ти трябва магарешки камък. Не ме питай защо се казва така. Знам само, че начинът, по който поддържах стъпалата пред дома си, показва начина, по който поддържах и самия него. Не искаш всички да се смятат за по-добри от теб, нали?

Силвана кимва несигурно и пита:

— А какво е магарешки камък?

— Дай ръка. Ето това е.

Силвана прехвърля камъка в ръката си и го изследва така, сякаш са ѝ подали парче марсианска скала.

— Хайде де, пробвай го.

Силвана коленичи и потърква камъка в стъпалото. Движението ѝ доставя удоволствие: начинът, по който камъкът описва кръгове по стъпалото, като кънкьор, оставящ фигури по леда. Дори звукът е като този от върха на кънки, прорязващ леко разтопен лед, с меко изскърцване и после просвистяване, сякаш се плъзга в дъги под ръката ѝ.

Дорис прокаква пръсти по стъпалото.

— Браво, добре се справи. Няма спор. Не се тревожи, миличка. Съвсем скоро ще се впишеш. Задръж камъка. Пази го. Този е от хубавите.

Януш прегръща Силвана през кръста.

— Жена ми винаги е била голяма къщовница — казва на Дорис.

Силвана обръща глава към него. Била ли е наистина? Не си спомня, но ѝ харесва да го чува да говори така.

— Преди войната живеехме във Варшава, знаеш ли? Красив град. Наричаха го „Източния Париж“.

— Така ли? — размива се на висок глас Дорис. — Ами то и Ипсуич е на изток, но не е особено бляскав по парижки. Във всеки случай радвам се, че ви срещнах. Гилбърт ми каза да ви предам, че в една от фабриките за текстил долу на канала има работни места за жени. Единственото, което се изисква, е да можеш да шиеш в права линия. Сетих се за теб, Силвия. Трябва час по-скоро да отидеш там.

— Аз ли?

— Ами да. Работата е хубава. Не като фабриките за амуниции, в които трябваше да работя аз по време на войната. Виждаш ли жълтия цвят на лицето ми? — Тя обръща бузата си за малко към Силвана и се оказва истина: кожата ѝ има мръсножълт оттенък. — Това е от пълненето на гилзи. Прикривам го с грим, но си се вижда. Дадох своя принос за всенародните усилия за спечелване на войната. Никой не може да го отрече.

— Много мило от ваша страна, че ни помагате — казва Януш. — Наистина много мило. Аурек скоро ще тръгне на училище и ние обсъждахме, че трябва да намерим работа на съпругата ми. Ще отидем до фабриката още днес.

Силвана не си спомня да е имало разговор да ѝ търсят работа.

— Училище ли? — пита и усеща как коленете ѝ омекват. — Аурек трябва да ходи на училище?

ПОЛША

Силвана

Силвана обичаше вечерите във Варшава в началото на лятото. Януш се връщаше от работа и те набързо хапваха заедно, докато той ѝ разказваше как е преминал денят, а тя слушаше и кимаше, и се наслаждаваше на усещането, че е свършена градска домакиня. След това излизаха на разходка по улиците или в парка, хранеха патиците в езерцето и наблюдаваха как децата бутат дървените си платноходки по зелениясалата вода, преди бавачките им да ги приберат вкъщи.

Една вечер останаха навън по-дълго от друг път. Нощта беше задушна и на Силвана не ѝ се прибираше в апартамента, така че седнаха на пейка в парка и гледаха как сумрачното небе става тъмновиолетово, а после синьо-зелено, докато не запалиха уличните лампи и то не стана съвсем черно.

Животните в зоологическата градина започнаха да крещат и ядно да обикалят напред-назад по настланите дървени стърготини. Маймуните врецяха и пискаха в клетките си. Около лампите кръжаха облаци от нощни пеперуди. Силвана не можеше да си намери място. Докторът ѝ беше казал, че ще роди скоро, най-много до седмица. И сега беше пълна с енергия и имаше нужда да ходи.

Покрай тях минаха няколко жени с украсени с пера шапки, които загледаха Януш. После закриха с ръце начервените си устни и започнаха да си шепнат. Силвана го хвана за ръка и се престори, че не ги забелязва.

Нощем паркът беше различен — като ненадейно да нагазиш от плитчините в дълбока и студена вода, която те срязва през гърдите. Силвана забеляза мъже да седят на пейки, където никой не бе седял досега. Дори и през сенките на магнолиите зад тях тя можеше да види, че някои от тях се държат за ръце. По-нататък пред нея една жена улови мъж за ръката и го поведе към дърветата.

Докато се прибираха у дома, Силвана и Януш не говориха. Изкачиха се по тясното стълбище до своя апартамент и, веднъж

влезли, Януш поведе Силвана към спалнята. Накара я да седне на леглото и тя загледа как той сваля дрехите си, разкопчава колана на панталона си и изхлузва ризата през глава. Откакто се бяха оженили, Силвана се беше чувствала несигурна в тази нова легитимност на съвместния им живот. Внимаваше да поглежда встрани, когато Януш се съблича вечер, и се стараеше винаги да си легне първа, на сигурно под завивките. Тази нощ обаче беше различно.

— Почакай — помоли го тя, щом той тръгна към нея. — Остани там. Искам да те огледам.

Тя се изправи и мина покрай него, като го разглеждаше внимателно, докосваше го с върха на пръстите си като скулптор, който бавно проследява сенките и извивките на статуя. Януш сграбчи ръцете ѝ и я придърпа към себе си.

— Сега ти си наред — промълви той. — Нека те огледам.

Силвана безмълвно разкопча якичката си. Остави роклята си да се плъзне на пода.

— Красива си — прошепна Януш и погали корема ѝ така, сякаш полираше куполовидната му повърхност.

Когато легнаха в леглото, Силвана почувства, че би могла да зачене още бебета. Сякаш онова в корема ѝ би могло да се съедини с още едно. Беше твърде тежка и наедрияла, за да легне по гръб, така че застана на четири крака. Изпитваше неотложен копнеж и по-дълбока любов към Януш от всякога. Наведе глава и си представи тъмния свят вътре в себе си, там, където трябваше да се намира детето, сгушено под сводестите ѝ ребра. Но после мислите ѝ бяха пометени и останаха само Януш и нескончаемият, безгласен език на тяхната любов.

Януш вече беше тръгнал за работа, когато Силвана се събуди на следващата сутрин. Чаршафите бяха мокри и усукани около нея. Тя ги разгърна и се опита да разбере откъде е цялата тази влага. И тогава болката я блъсна. Беше рязка, все едно някой е стегнал въже около бедрата ѝ. Бебето се раждаше. Трябваше да е това. Болката отшумя и тя с мъка стана от леглото, търсейки дрехите си. Къщата на лекаря се намирал на няколко пресечки и тя беше сигурна, че ще успее да стигне дотам, ако върви бавно.

Облече се и излезе от апартамента, примъквайки се надолу по тясното стълбище с опрени на стената ръце. Когато стигна до площадката, въжето отново я стегна. Тя изстена от болка с гърлен,

животински звук, в който не разпозна собствения си глас. Облегна се на стената, челото ѝ беше обляно в пот. Не би могла да стигне до доктора. Щом болката утихна дотолкова, че да е способна отново да мисли, тя почука на вратата на един апартамент. Някаква жена отвори, а в краката ѝ джавкаха цяла сюррия малки кафяви кучета. Те се втурнаха на площадката и започнаха да хапят Силвана по петите.

— Върнете се тук! — викаше жената на кучетата, докато се опитваше да ги прибере обратно вътре. Зад нея се появи мъж, за да разбере за какво е целият този шум.

— О, боже! — възкликна, щом видя Силвана. — Ти си момичето от горния етаж, нали? Добре ли си?

Силвана залитна напред в ръцете му. Ето я там, по-голяма от къща и мучаща като крава, а той я пита дали е добре.

— Добре съм — успява да промълви, преди болката в корема да я стегне отново и да се превие на две.

Не след дълго остана само болката. Силвана забрави, че ражда; струваше ѝ се, че се бори за живота си. И тогава, тъкмо когато беше започнала да приветства мисълта за смъртта, тялото ѝ започна да я привиква обратно.

— Трябва да се напъвам — каза на жената. — Господи, боже мой, трябва да се напъвам.

— Вече? Докторът още не е дошъл. Не можеш ли да потърпиш?

Силвана поклати глава. Започна да стене.

— Лягай на леглото — нареди жената. — Лягай на леглото. Лекарят няма да се зарадва, като те завари на пода.

Силвана отблъсна жената и изпъшка.

— Не мога. Не искам. Оставете ме.

Със здраво стиснати очи, свита така в ъгъла на стаята, тя нададе продължителен, дълбок стон и усети как топлината я изгаря. Изкрещя. И тогава, тъкмо на предела на силите си, я заля чувство на облекчение. Когато отвори очи и погледна надолу, видя омазано с кръв бебе да лежи между треперещите ѝ крака. Тялото ѝ се сгърчи и тя усети нуждата от нов напън. Нима имаше още едно дете? Близнаци ли бяха? Извика от уплаха.

— Това е плацентата — каза рязко жената. Тя се наведе над нея и Силвана усети как натиска силно корема ѝ. Опита се да се пресегне към бебето, но болката я накара да изкрещи и да стисне здраво очи.

Последва втори прилив на облекчение и тя се отпусна назад на пода изнемощяла.

Съзнаваше, че детето е вдигнато от пода в чаршаф, че ѝ помагат да легне на леглото, че някой попива челото ѝ със студена кърпа. Чу жената да се оплаква, че ѝ цапат чаршафите, чу мъжки глас да казва на жената да мълчи и лай на кучетата от съседна стая и после заспа за кратко, напълно изтощена.

Когато се събуди, под главата ѝ бяха положени възглавници, а до нея, повит в одеяло, лежеше синът ѝ.

Тя огледа внимателно лицето му. Очите му бяха плътно затворени, клепачите — сбръчкани и морави, все едно не искаше да види какво има да му предложи светът. Дробовете ѝ се изпълниха с чувство на благоговение, което спря дъха ѝ. Изведнъж се уплаши от безмълвното съществуване в ръцете ѝ. Беше толкова малко, превито, подпухнало и червено късче от нещо начеващо, но тя осъзнаваше силата му; осъзнаваше, че любовта, която вече изпитва към това непознато създание, може да я накара да рухне безвъзвратно. Беше ли способна да се грижи за него? Сети се за майка си и загубите, които беше понесла. Ами ако синът ѝ умреше както братята ѝ? Ами ако се разболееше?

— Можете ли да го вземете? — попита тя жената.

— Да го взема ли?

— Не знам как да се грижа за него. Моля ви. Така е най-добре. Вземете го. Аз не мога да му бъда майка.

— Стига с тези глупости — каза лекарят, заставайки между Силвана и жената. Постави ръка върху челото ѝ. — Той е твой син. Има нужда от теб.

— Ще оживее ли? — Силвана стисна ръкава на доктора. — Ако му има нещо, искам да ми кажете сега. Трябва да знам дали ще оживее...

— Момчето е добре, както си и ти. Всичко, от което има нужда, е да се нахрани добре.

Но Силвана искаше отговори. Опита се да изтика детето в ръцете на лекаря.

— Искам да знам дали е здрав. Братята ми умряха. Предава се по наследство. Момчетата от семейството ми... Моля ви, кажете ми дали му има нещо нередно.

И тогава бебето отвори очички. Разви юмручетата си и ги помръдна, все едно ги мести във вода, плавно движение като морска трева, носена от бавна река. Тя пъкна пръста си в малката му длан и той склочи пръстчета около него. Помилва личицето му, отметна завивките и преброи малките пръстчета на краката. После целуна меката вдлъбнатина на черепчето.

— Скъпи мой — прошепна, засрамена от изблика си на слабост. Как бе могла да полудее така? Беше очевидно. Отсега нататък щеше да живее само за това дете. В онази стая, докато денят преминаваше във вечер, Силвана повдигна детето към гърдите си и то започна да суче, изненадвайки я със силата, с която засмука. Не знаеше колко време е изкарала така, но когато вдигна поглед, Януш стоеше до нея.

— Може ли да го подържа?

Тя му подаде бебето, въпреки че с цялото си сърце не искаше да се откъсне от него.

— Значи имам син — каза Януш, а на лицето му беше изписана изненада.

Силвана усети как тялото ѝ се отпуска. Може би лошият късмет на майка ѝ все пак нямаше да се предаде и на нея. Беше се справила. Беше родила здраво момченце.

— Аурек — ухили се Януш. — Ще го наречем Аурек, на баща ми.

— Ще ми го върнеш ли? — попита тя и затвори очи щастлива, щом усети тежестта на детето отново да изпълва ръцете ѝ.

ЯНУШ

— Франек, защo не отидеш да ни хванеш едно пиле? — попита Бруно, първайки момчето по главата с фуражката си. — Умирам от глад.

— Мога да хвана и една-две гъски — отговори Франек. — И мечка съм способен да изям сега.

— Не закачай гъските — намеси се Януш. — Остави ги на мира. Едно пиле ще е достатъчно.

Януш беше поканил двамата мъже да се нахранят с него. Все още се опитваше да осъзнае как седмиците се бяха изнизали толкова бързо, откакто беше дошъл в колибата. Гледаше как Франек се втурва навън и започва да препуска из двора да гони кокошките.

— Какво му има?

— Той е дете — отговори Бруно. — Дете в мъжко тяло. Записал се в армията заедно с по-големия си брат, а трябвало да си остане вкъщи. Не бил достатъчно умен да ходи на училище, но бил полезен в семейния чифлик. Там е трябвало и да си остане. Той не е войник. Справяше се щo-годе с нас, докато руснаците не преминаха границата. Те просто се изреждаха покрай нас. Стотици от тях. Знаехме, че не можем да ги преборим, но Франек изтича при един, като крещеше и викаше, че Полша винаги ще си остане свободна. Едва не го убиха. Томаш — брат му — искаше да избяга, за да прибере Франек у дома.

— Имахме план как да го отведем обратно при семейството му. С Томаш щяхме да го приберем вкъщи и после да се присъединим към Съпротивата. Водеха ни към един военнопленнически лагер, когато кривнахме и се скрихме в гората. Франек падна. Момчето е с два леви крака. Та прекатури се и аз спрях да тичам, за да му помогна. Руският конвой ни погна. Опитвах се да вдигна Франек, но глезенът му беше лошо изкълчен. Войниците вече ни настигаха и Томаш се обърна и тръгна срещу тях, като събираше камъни по пътя си. Започна да ги мята. Просто си стоеше там и ги целеше с камъни, докато те не откриха огън по него. Издърпах Франек надалеч, като го насилих да се

затича. Момчето не иска да говори за случилото се. Оттогава дори не е споменавал Томаш.

В двора Франек все още гонеше пилетата. Най-накрая хвана едно, вдигна го високо във въздуха, залюля го и го заблъска във водната помпа отново и отново. Тялото на пилето се отпусна и той го остави да падне на земята. Стоеше над него, все едно очакваше, че може да стане и да побегне. Бруно излезе на двора, а Януш го последва. Франек беше удрял птицата толкова силно, че тя представляваше кървава каша от пера и натрошени кости.

— Мъртва ли е? — попита Франек.

Януш внимателно подритна птицата и рече:

— Да, мъртва е.

— Искате ли още една? Мога да ви хвана още една.

— Ти я хвани — каза Бруно, докато вадеше от джоба си чекийка, — а после ми я дай на мен. Аз ще я убия.

Януш видя как малкият нож проблясва в едрата ръка на Бруно. Видя същия блясък и в очите на Франек, когато отново тръгна към пилетата. Уплаши се. Момчето наистина изглеждаше лудо.

Януш се върна в колибата. Нареди съчки в огнището и запали огън. Чуваше как Франек вика и крещи из двора. Реши, че колкото по-бързо тръгне за Варшава, толкова по-добре.

ИПСУИЧ

Училището представлява голяма сграда от червени тухли с игрище отпред и черен метален парапет, който го огражда. Върху оронения варовик на зидания свод, над сините врати на двата входа са издялани думите „момчета“ и „момичета“. Момчетата играят на дама и скачат на въже, а момчетата ритат топка или стоят на потайни групички и си разменят картички от цигарени кутии.

Аурек се е вкопчил в Силвана, впил е пръсти в палтото ѝ и я е стиснал с кльощавите си крачета толкова силно, че тя скимти от болка. Бузите му са зачервени, а очите му я умоляват, но тя знае, че не може да му помогне. Януш е непреклонен по въпроса. Аурек трябва да ходи на училище.

— Само за един месец е — казва и на двамата. — После училището се разпуска за лятната ваканция. Все някога Аурек ще трябва да отиде.

В първия ден учителката се опитва да отскубне Аурек от ръцете на Силвана.

— Нищо му няма. Ела с мен, младежо.

Още щом го хваща, лицето ѝ пламва, а сините вени на тънкия ѝ врат изскачат от яд. В гласа ѝ личи напрежението от усилието да удържа момчето. След като тази сцена се повтаря цялата седмица, един ден учителката навива ръкави и грабва момчето още щом пристигнат, преди да е успяло да се улови за майка си.

— Просто си тръгвайте — сопва се на Силвана. — Момчето ще е добре, ако просто си тръгнете. Проблемът винаги е в майките, не в децата.

Силвана си отива, но сърцето ѝ се къса от виковете на Аурек.

На втората седмица няма особено подобрение.

— Хайде — казва му тя, опитвайки да звучи уверена. — Моля те, Аурек. Хайде, пусни се вече. Не може да се разправяме така всеки път.

— Нъе.

— Моля те.

Учителката излиза на двора, за да удари звънеца за начало на занятията, като го разклаща нагоре-надолу с две ръце, докато децата се стичат покрай нея.

— Добро утро — поздравява тя, оставя звънеца на земята и стисва юмруци като фермер, който се приближава към злонравно теле със стегнати и готови за борба ръце. — Още ли не искаш да идваш в часовете, младежо?

Седмица след седмица останалите майки се преструват, че не забелязват Аурек и неговите оглушителни писъци, или пък представлението, което изнасят Силвана и учителката в опитите си да усмирят необузданото момче. Силвана се разкъсва между желанието си да се разплаче или да направи гневен поклон пред своята публика. Със същия успех тя и момчето можеха да изиграят главните роли в представление за родителите и децата от училището, в трагедия със заглавие „Майка полякиня изоставя сина си“. Моля, носете си памук, за да си запушвате ушите.

До средата на срока тя успява да намери начин да промени тази едноактна пиеса. На входа на училището дава забрадката си на Аурек, а щом държи нея, той оставя майка си да си тръгне. Боли я, че трябва да разкрие на света сивата си коса и непокорните чупки и къдрици, които се заформят с израстването на косата ѝ. Но това е единственият начин.

Преминава бързо покрай другите майки с високо вдигната глава и изправен гръб. След като е вървяла десет мъчителни минути, тя спира, сърцето ѝ препуска бясно, изтичва обратно до училището и се визира в празния двор. Позволява си да остане така само няколко мига, преди да побърза да прекоси града и да отиде на работа, знаейки още от сега, че ще закъснее.

Порталът на фабрика „Парис Фешънс“ е висок и дървен, ограден от две внушителни колони от червени тухли. Винаги стои затворен, освен когато камионите внасят платове и изнасят готови дрехи. На едното крило има врата, през която работничките влизат и излизат.

Силвана вижда, че другите жени си приказват на път за работа, но нея никога не я заговарят. Щом преминават през портала на фабриката, те млъкват, внимавайки да не си ударят главите в рамката на ниския свод или да се препънат в дървеното стъпало; ако някой все пак го направеше, се превръщаше в първия обект на подигравки за

деня. Смехът, нарушаващ тишината от двете страни на огромния дървен портал, продължава, докато всички не седнат на машините, а надзирателят не започне да обикаля между тях и да кима одобрително, щом шевните им машини оживеят и затракат, а всяка жена започне да следи иглата и нейната линия през целия ден.

Вече няколко пъти Силвана се принуждава да чука на вратата и да чака надзирателят да ѝ отвори. Той поглежда часовника си така, сякаш е нещо нечисто, а после нея, сякаш е виновна за състоянието му, и страните ѝ горят, докато се извинява за закъснението си, опитвайки се да си придаде вид, че я е грижа за работата ѝ.

Тя се прегърбва над шевната машина и прави всичко възможно да изглежда усърдна. Жените около нея си бърбят с лекота, шегуват се и одумват хора, за които тя нищо не знае. От време на време една жена се опитва да завърже разговор със Силвана, но тя не ѝ отговаря. Прави се, че има проблеми с ширита на полата, по която работи в момента, и се надява да я остави на мира. Работата не е толкова лоша. Тя помни как се шие. Когато живееше с родителите си, шиеше всички свои дрехи, но все пак, докато изглежда, че е съсредоточена върху нещо, е по-лесно да я оставят насаме с мислите ѝ.

Всеки ден се бори с желанието си да изостави работата си и да отведе Аурек от училището. Докато шие, си представя как би прекарала деня заедно с него: как ще останат сгушени в леглото на топло сутрин, как ще докосне плитката вдлъбнатина на тънкото му вратле и ще вдиша душния детски мирис зад ухото му. Тя ще се погрижи за подправките, които с Януш бяха засадили в градината, а Аурек ще си играе, докато стане време за вечерята, която ще приготвят заедно — Аурек ще оформя кнедлите, а Силвана ще реже картофите.

После ще му разказва приказки. Приказки за пан Заглоба, превзетия благородник, и за Ян Скшетуски, добродетелния рицар. Приказки за аристократи и красиви девойки, спасявани от зли барони със смелост и храброст. През историите препускат коне, хвърчат стрели, залавят се диви прасета, ходи се на лов за мечки. След като вече е далеч от къщи, тя му разказва истории за семейството си, за баба си и за детството си. Съживява братята си и им дава дълъг живот, изпълнен с лета, в които ловят риба и катерят дървета, представя родителите си като любящи и трезвени хора.

Януш никога не споменава сестрите или семейството си. Тя не го вини. Ужасяващо е да не знаеш къде се намират. Искане да му беше донесла някакви новини за тях. Януш й е споменал, че според него трябва да са в Русия. Като служител в местната община е много вероятно баща му да е бил арестуван. Януш не казва нищо повече по темата. А тя не го притиска. Докато Силвана разказва на Аурек истории от детството си, Януш предпочита да му чете разни факти от периодичните издания за момчета, които му купува.

Колко бързо се движат куршумите? Защо ръждясва желязото? Какво представляват слънчевите петна? Колко звезди има?

Звукът на сирената я изтръгва от унеса. Шевните машини постепенно затихват и спират и Силвана се включва в потока към портите.

— Госпожице?

Силвана вдига глава и среща погледа на надзирателя.

— Може ли да поговорим?

Очите му са безизразни, а изражението леко отегчено. Той скръства ръце и Силвана усеща как се смалява под безчувствения му взор.

— Мислиш ли, че тук изкарваме толкова много пари, че да ти плащаме да хвърчиш из облаците по цял ден? Държа те под око, да знаеш. Без повече закъснения и без повече да се помотаваш. Ясно ли е?

— Да, разбира се. Съжалявам. Много съжалявам. Все още ли съм на работа?

— На косъм си. Хайде, тръгвай. И престани да ме гледаш по този начин. Не съм някой изверг. Просто се погрижи да си вършиш работата.

Той отстъпва встрани и тя навежда глава, за да мине през вратата, благодарна, че е получила втори шанс. Приведена така, за момент си припомня неделните църковни служби със семейството на Януш. Машинално вдига ръка да се прекръсти. Ще се старее повече. Вече няма да се размечтава. Толкова се е разпалила в тези си вричания, че се обръща и пита надзирателя дали може да остане и да поработи още няколко часа.

— Прибирай се вкъщи — отговаря ѝ той, но не грубо. — Хайде, да те няма.

— Не искам никой да оглежда сина ми.

— Той е просто лекар — въздъхва Януш.

— Няма нужда да намесваме и други хора — настоява Силвана.
— На Аурек му няма нищо.

Но Януш не може да бъде разубеден. Обяснява ѝ, че трябва да разберат как да накарат детето да спре да се бие в училище, да спре да издава странни звуци и да се държи откачено. Онова, което всъщност иска да знае той, е как да накара детето да го обикне.

Щом Януш погледне Аурек, той сякаш вижда момчето през пелена, ефирна пелена, която не можеш да уловиш с ръце, пелена като от плътна снежна вихрушка, която прави пейзажите и сградите напълно неразгадаеми. Иска лекарят да му покаже как да вижда през нея, как да изведе детето на светло.

Във въображението си вижда жизнено и бърливо малко английско момче, чиито джобове са пълни с картички от цигарени кутии, кестени и връв, ножчета и самоделни прашки. Иска да има син, който го моли да му обясни как летят самолетите и какво задвижва автомобилите.

Някъде отвъд този снежен, уединен свят, който обитава Аурек, живее неговият истински син. В това Януш е сигурен. Съвременната медицина ще му върне момчето и той ще може да го научи как да кара колело и да прави модели на самолети. Двамата ще играят крикет в задния двор и ще ходят заедно на футболни мачове.

Януш и Силвана седят в претъпкана чакалня с момчето между себе си и са заобиколени от звуците на прехвърлящите се един връз друг крака, на разгръщането на страници на списания, на звучното гукане и плача на бебета и на измъчената глухота на раздираща кашлица и потиснати кихавици. Януш поглежда часовника си.

— Няма му нищо — настоява Силвана.

— На това се надявам.

Аурек е започнал да бръмчи, някакво боботещо мъркане, като жужене на пчели. Януш се опитва да улови погледа на Силвана, за да я

накара да принуди момчето да спре да издава този звук, но тя се взира в изхода, все едно обмисля всеки момент как да избяга.

До вратата седи млада жена и люлее крака си. Светлокафявият ѝ чорапогащник е закърпен на глезена. Тя му напомня за Елен. Не може да спре да я гледа. Жената вдига очи от списанието си и погледите им се срещат. Но тя няма нищо общо с Елен. Той допуска тази грешка непрекъснато, вижда я в други жени, незначителни откъслечни припознавания в периферията на шапката, в помръдването на глезена, в якичката, в извивката на шията, в помахването на ръката. Това е слабост у него, която не отмира. Срамна жажда като у човек, който отдавна е спрял да пие, но все още бленува за вкуса на водката, прогаряща устните му.

Януш усеща как погледът на жената се премества към съпругата и сина му. После тя се връща към списанието в скута си и той ненадейно се чувства глупаво. Изпитва облекчение, когато най-последно ги въвеждат в кабинета на доктора — малка тъмна стаичка с наредени книги в стъклени витрини.

Лекарят е висок мъж с прегърбена стойка и буйна сива коса. Движи се методично, уверено. Януш му се доверява. Както при повечето англичани от средната класа, дрехите на доктора са износени, но въпреки това изглеждат скъпи: дебело вълнено сако с протрити лакти, преминали през твърде много изпирания, бели ръкавели с дискретни златисти копчета. Излъсканите му черни кожени обувки блестят така, сякаш са намазани с олио.

Той е внимателен към Аурек, приближава се към него бавно и разтваря ръце, за да покаже, че не крие нищо. Без резки движения. Спокойно и сигурно.

Кръвно налягане, тегло, височина, обиколка на черепа, пулс.

Аурек стои по потник, неспокоен като изгубило се кученце.

— На пръв поглед му няма нищо — казва лекарят, докато маха стетоскопа си и го поставя на бюрото. Рови из джоба си и вади близалка. — Заповядай, млади момко. Захарен бонбон, задето те обезпокоихме. Това беше, нека сега майка ти те облече.

— А нормално ли е... — Януш се поколебава. Не знае как да го каже. — Нормално ли е това, като че ли не ме познава.

Докторът посяга към една лула, която лежи на бюрото, и започва да я пълни с тютюн от кожената торбичка до нея. Поглежда към Януш.

— Били сте разделени дълго време. Разбира се, вие със съпругата си можете да му помогнете, като му покажете, че сте щастливи заедно. Това е важно за детското развитие. Но реално няма нищо кой знае колко страшно.

— И аз това казвам — намесва се Силвана. — И аз това казвам, но той не чува.

Януш се прокашля и премества тежестта си от крак на крак.

— Просто искам да се уверя, че момчето е добре.

Лекарят пали лулата си, всмуква и продължава да говори:

— Теглото на сина ви е под нормата и е твърде дребен за възрастта си. Има симптоми на рахит — тези възелчета по гръдната му кост. Но това може да се очаква, предвид миналото му. За съжаление, в момента се среща често.

— Той крие разни неща из къщата. — Януш не може да се въздържа повече. — Не е като останалите деца. Самозадоволява се. Понякога говори почти нормално. Друг път издава птичи звуци. Какво му има?

— Преживял е война — казва докторът уморено. — Дайте му време, сигурен дом, добра храна и много дисциплина и ще се оправи като „стой, та гледай“.

Лекарят се ръкува с Януш и му дава рецепта за рибено масло и екстракт от малц.

— Препоръчвам ви течен парафин за въшките. Има доста от тях. Оставете го на косата му за трийсет и шест часа и внимавайте да не се приближава до открит огън.

Силвана не се ръкува с доктора. Тя е прегърнала здраво Аурек и го пази по начин, който напомня на Януш за затворниците през войната, онези, които се страхуват, че ботушите и палтата им ще бъдат откраднати.

На път за вкъщи Януш се опитва да се обнадежди. На момчето му няма нищо. Има нужда само от дом и време да се приспособи. Това звучи разумно. За всички тях.

След края на часовете Аурек се промушва през парапета на училището и претичва през пътя, покрай задната част на кооперативния млекозавод, с неговия грамаден надпис от сини плочки,

минава покрай голяма къща със счупени прозорци и се спира на главния път. Срещу него върви един полицай и Аурек се скрива в градината на празната къща.

Проправя си път през обрасли храсталаци, където по дрехите му се закачат кафяви семена, а бурени бодат кожата му, до задния двор на изоставената къща. Никой няма да го потърси тук. Исква само да го оставят на мира. Да му позволят да се скита през тихите часове на деня и да спи през тъмните нощи, сгушен в майка си.

Прескача през един прозорец и тупва в голяма мрачна стая. В нея има пълни с прах и мръсотия шкафове, чиито врати висят, измъкнати от пантите. Рита пластове курешки и стари листа, под които се открива под с червени плочки. През стаята изпляскват криле на гълъб и той отлита през прозореца.

Това място е забравено. Би искал да живеят в тази къща. Само той и майка му. Без отделни спални. Веднъж бяха живели в къща, в една колиба в гората. Той обикаля из сумрачните стаи и остъргва тънки като дантела паяжини бледа плесен от влажните стени. Спира се в кухнята, където на една стена намира висок долап, чиито врати отдавна ги няма. Покатерва се вътре и се намества сред прахта и мръсотията от гълъбите.

Вади дървената си дрънкалка от училищната си чанта и я настанява до себе си. Знае, че е глупава бебешка играчка и не е подходяща за момче на неговата възраст, но майка му твърди, че притежава полски магически сили. Че е издялкана от магическо дърво. Той е сигурен, че не е права, но въпреки това внимава с играчката. За всеки случай.

Взира се в обувките си, получени от дарения, и наново завързва едната. С един номер са по-големи и тесничките му крачета се плъзгат вътре в нечий чужди стъпки. Аурек рита стената отново и отново, за да одраска обувката. Птиците влитат и излитат от къщата, а той слуша плясъка на крилете им и приятното им гукане. Звукът е прелестен. Успокоителен. Няма ги другите деца да му се подиграват. Няма възрастни, които да го карат да седи изправен и да си пише домашните.

Гласът му излиза като вибрация от гърлото — като на мъркащо коте. Килва глава на една страна и пробва в други тоналности, като музикант, който настройва инструмента си. Щом уцелва верния тон,

същия ритъм и звук като на птиците, кацнали над него, той отваря уста и отпуска гласа си. Къщата ехти от шума на гълъбите.

Щом денят започва да гасне, Аурек вижда някакъв мъж да стои на входа на старата къща като черна сянка. Врагът го е намерил.

— Аурек, тук ли си? — пита тихо той. — Ела с мен, синко. Време е да се прибираме.

Аурек слиза от долапа и тръгва след него през листата и счупените плочки; излиза навън на улицата с вдигнати във въздуха ръце, все едно се предава. Не би си признал, но се радва, че се прибират, защото може да усети как топлината чезне от плетовете и паважа, и да подуши как се спуска нощта. Аурек се страхува от тъмното. Обича да затвори очи и да ги държи така до съмване.

Взема една пръчка от земята, хваща я като пушка и започва да стреля по прозорци и врати. Притиска я близо до бузата си и се завърта, застрелвайки хората, които минават покрай него, в гръб. Доближава глава до вратата на една кръчма и изстрелва картечен залп в полупразния салон на заведението. Момче, горе-долу на неговата възраст, седи на една от масите и гледа право в него. Лицето му е цялото в кафяви лунички, а бузите му имат цвят на бекон.

Момчето му се ухилва, кимва с глава, като прибира месестата си брадичка навътре в дебелия си врат. Аурек го застрелва с куршум в сърцето. Другото момче вдига одобрително палец и пада от стола в несвяст, притиснало гърдите си с ръка. Аурек се вцепенява. После барманът му крясва да се маха и Аурек изтичва напред, размахал пръчката си във въздуха, както правят войниците, когато искат хората да се разбягат по-бързо. Докато се приберат вкъщи, Аурек е избил всички.

Седнал е на масата, яде хляб и се капе, а Януш чупи пръчката му на парчета.

— Без повече игри на война — заповядва. — Не ми харесва да играеш на такива неща.

Аурек смята, че да му чупи пушката от клонче е безсмислено. Наясно е, че на света има достатъчно клончета и пръчки, от които да си прави пушки, докато не стане много, много стар. Със сигурност и врагът трябва да го знае, нали?

ПОЛША

Силвана

— Трябва ли да заминеш? — попита Силвана.

Тя седеше на единствения стол, който притежаваха, кърмеше Аурек, разрошваше меките му бебешки къдрици и безгрижно се възхищаваше на пълните му бузки и дългите мигли. Момчето беше на четиринайсет месеца и не спираше да се усмихва.

Януш сви рамене.

— Баща ми казва, че е неизбежно.

Тя премести Аурек на коляното си. Бяха предъквали този разговор помежду си вече цяла седмица.

— Но какво ще правим ние?

— Ще останете при родителите ми.

— А ако не искам?

— Тогава се прибери при твоите родители. Каквото и да стане, не трябва да оставате във Варшава. Няма да сте в безопасност.

В деня, в който си тръгна и се отправи към гарата да се запише войник, Силвана се качи на кухненската маса и погледна през таванското прозорче с надеждата да го зърне, когато минава през парка. Искаше да види как се събира с останалите войници и отива да се бие за родината си, но видя само тълпите от хора, разхождащи се на слънце като през всеки летен ден в града. Слезе от масата и почувства някаква тежест в стомаха. Мазна топка страх. Беше сама. Осъзна, че е трябвало да положи повече усилия да си намери приятели. Истината е, че не познаваше никого във Варшава. Януш и Аурек бяха целият ѝ живот. А сега Януш го нямаше.

През последващите седмици лятната жега отстъпи пред бурите и германските войници дойдоха; маршируваха в такт с проливния дъжд, караха по варшавските търговски улици и булеварди, донесоха със себе си бремето на ужаса, който връхлетя града, рушаха сгради и вилнееха по улиците. Силвана се страхуваше прекалено много да изведе сина си навън или пък да го остави сам въкъщи. Тя седна до печката, свита на

кълбо. Беше получила писмо от майката на Януш, в което я приканваше да побърза и да се прибере при тях. Тревожеха се за сигурността ѝ. От собствените си родители нямаше вест.

Беше обявен полицейски час. Германски камиони с високоговорители се движеха по улиците и тръбяха заповеди, задължаващи хората да си стоят вътре. Трамваите бяха спрени. На хората не им беше разрешено да се събират на групи, по-големи от трима души. През нощта я будеха звуци от изстрели. Дните на Силвана преминаваха като в мъгла — спеше, седеше до печката, играеше си с Аурек и се опитваше да събере смелост да излезе от апартамента, да намери начин да напусне града и да стигне до родителите на Януш.

Когато въглищата им свършваха, тя слизаше долу и седеше на площадката пред апартаментите от първия етаж. Там имаше радиатори, които работеха, и беше по-топло. Много от хората бяха избягали и блокът изглеждаше пуст. Семейство Ковалски, двойката, която я беше прибрала в апартамента си, когато раждаше Аурек, беше останала. Те бяха станали Фолксдойче, Нови германци, носеха на ръкавите си червени ленени ленти с щамповани черни свастики и вече отказваха да говорят с нея, преструваха се, че не е там, ако я подминаха по стълбището.

Силвана седеше върху един радиатор, когато видя семейството от един от апартаментите на приземния етаж да тръгва. Мъж и жена с малко момиченце. Мъжът носеше два куфара, а жената още един. Така позна, че не смятат да се връщат.

Те оставиха вратата отворена и тя се промъкна вътре. В кухнята намери стар хляб, няколко картофа и две-три глави лук. Имаше и малко въглища, така че разпали печката и свари супа. Разходи се из апартамента. Беше като да влезеш в снимка от списание. Пианото от черно дърво, в блясъка на което се отразяваше лицето ѝ, беше покрито с бледо оранжев копринен шал с дълги изящни ресни. Силвана натисна клавишите. Тоновите прозвучаха ясно и Аурек се размърда в количката си.

Тя остана там една седмица, бродейки из празните стаи. Избърса праха от украшенията и помете пъстроцветните килими. Ако някой дойдеше, поне щеше да види, че се е грижила за мястото. Всеки ден обличаше топло сина си и излизаше, за да се опита да хване автобус за

провинцията. Всеки ден с часове се редеше на опашки и после отново се връщаше в апартамента.

Когато войниците дойдоха, тя беше заспала в голямата спалня. Една ръка я сграбчи и рязко я вдигна на краката ѝ.

— Не трябва да си тук — каза един офицер, пристъпвайки пред групата войници. — Тези апартаменти са само за германски граждани.

Нареди на останалите мъже да излязат и като свали кожената си куртка, се заразхожда наоколо, оглеждайки картините и украшенията.

— Тези не са лоши — рече и повдигна един месингов свещник от мраморната полица над камината. Силвана сви рамене. Свещникът не беше неин. Можеше да го вземе. Можеше да вземе всичко, което пожелае. Той погледна към Аурек, който седеше на килима и си играеше с дрънкалката си, и тя изведнъж се изплаши.

— Смятам да живея тук — продължи той. — Ще ми трябва домашна прислужница. Но ще трябва да намериш някого да вземе детето.

Постави ръце на раменете ѝ.

— Ти си хубаво момиче. Много е просто. Ако имаш нужните документи, можеш да станеш германка. За теб ще е по-добре. Така ще можеш да останеш във Варшава. Не би искала да бъдеш изпратена в Германия и да вършиш земеделска работа, нали? Градско момиче като теб. Не. Разбира се, че не. Решено е. Сега ми дай една усмивка. Аз мога да ти помогна.

Тя легна, както ѝ беше наредил, и се надяваше покорството ѝ да я спаси. Нямаше да създава проблеми. Щеше да остане безименна, недостатъчно интересна да я запомни и прекалено угодлива, че да си заслужава да я нарани. Взе тези решения в момента, в който той започна да разкопчава роклята ѝ.

Дрехите му миришеха на дъжд. Беше притиснал лицето ѝ във възглавницата и тя извъртя глава настрани, за да гледа към завесите на прозореца. Беше с фигури на хванати за ръце танцуващи деца. Подгъвът им беше пожълтял и мръсен там, където се опираха в пода. Имаха нужда от пране. Най-сетне той се изтърколи от нея.

— Добро момиче — каза, силно запъхтян.

Изпъна униформата си, взе си куртката и излезе, като ѝ каза, че по-късно ще се върне с документите ѝ.

Силвана се подми в банята, приклепнала във ваната, и се подсуши с роклята си. В спалнята намери пола, блуза, някакви чорапи, бельо и кожено палто от червеникава лисица с подплата от кафява коприна. На дъното на долапа имаше чифт сини кожени обувки с панделка на глезена и с тънки токове.

В стария ѝ апартамент беше тъмно. В един куфар тя прибра детски дрешки и сложи албума със снимки на филмови звезди отгоре. Отвори бюфета в кухнята и взе оттам спестяванията им. Януш беше изтеглил парите им от банката през август.

— Всичко е наред — каза на Аурек, докато го увиваше в одеялото. — Ще се справим. Татко ти скоро ще си дойде.

Но Януш я беше изоставил. Това чувстваше в действителност. Беше я оставил и затова се беше случило това. Тя изтри сълзите в ръкава си и се застави да спре да подсмърча. Изми лицето си, подсуши го, сложи си малко червило и си оправи косата.

Отне ѝ часове да прекоси града. Навсякъде прозорците на сградите бяха изпотрошени, а пътищата блокирани. Силвана се спусна към брега на реката. Все още усещаше войника по себе си, лепкавия сърбеж по бедрата си, болезненото проникване в нея, срама. Стоеше и гледаше бързо движещата се вода. Би било толкова лесно да остави реката да я отнесе.

Запрепъва се нататък с откраднатите обувки на високи токчета и пристигна на крайната спирка на автобусите.

— Днес няма автобуси в посока север — отговори на запитването ѝ служителят.

— Имам пари. Мога да си платя. Само аз и синът ми сме. Трябва да стигна до свекъра и свекърва ми.

— Не мога да правя чудеса — каза мъжът, поглеждайки банкнотите в протегнатата ѝ ръка.

Той ѝ намери място за правостоящи в един претъпкан автобус. Изкреця на останалите пътници да минат по-навътре и да направят място за още един, после взе парите ѝ и ѝ пожела късмет. Автобусът отиваше в грешната посока, на изток, но Силвана не я беше грижа. Януш го нямаше. Дома ѝ го нямаше. Оставаха ѝ единствено синът ѝ, дрехите на някаква чужда жена и неудържимо желание да напусне града.

Автобусът преминаваше през гористи местности и през села, търговски градчета и голи поля. След като се счупи, Силвана се качи на стоп на една каруца. Намери друг автобус. Когато на него пък му свърши бензинът, тя слезе и тръгна пеша.

Напред по пътя се проточваше дълга колона от хора с ръчни колички и конски каруци, натоварени с дюшеци. Жени безмълвно бутаха детски колички, а между всички тях се провираха велосипеди, като се опитваха да избягват блъсканицата в мъчноподвижната тълпа.

Силвана размени високите токчета за чифт обувки с дървени подметки и така вървя с дни. Нямаше никаква представа къде отива, но, изглежда, и никой друг около нея нямаше. Аурек скимтеше от вятъра и подсмърчаше нещастно. Около устните му се появи силно възпалена червена екзема, която се влошаваше с всеки изминал ден. Хвана настинка. Носът му беше пълен със зелени сополи, а кожата му се белеше. Каквото и да правеше, не можеше да го успокои. И когато една жена, която вървеше до нея, ѝ предложи да я отмени за малко, тя се поколеба само миг, преди да свали коженото си палто, да го увие в него и да ѝ го подаде, благодарна за предоставената ѝ почивка.

През целия следобед в небето назряваше буря и накрая задуха бръснещ източен вятър. Силвана вдигна поглед и видя от запад да идва черен облак. Движеше се бързо и започна да се разпростира и да покрива небето като разплискано мастило, което скри светлината на деня за броени минути. Първите пръски дъжд закапаха ледени и остри като игли. После изтрещя гръмотевица и бурята ги връхлетя.

Само за няколко секунди Силвана вече беше подгизнала. Огледа се около себе си, за да намери жената, която носеше Аурек, но от нея нямаше и следа.

Някакъв звук заглуши свистящия вятър и проливния дъжд. Усилваше се все повече и повече, докато накрая не се превърна в оглушителен тътен. Силвана се обърна към източника на звука. Ниско на небето прелитаха самолети в редица. Колесниците им проблясваха отдолу.

Тя се завъртя паникьосано, викайки сина си. Как можеше да го остави на някаква чужда жена? Как можеше да постъпи толкова глупаво? Разни хора наоколо издърпваха децата от каручките, с които пътуваха. Мъже и жени търчаха под дъжда. Конете бяха изтегляни от пътя в полетата и насочвани към дърветата.

И тогава я видя. Жената, при която беше Аурек. Тя пресичаше пътя и отиваше към полето. Бученето на самолетите стана още по-силно. Изведнъж въздухът се промени и Силвана чу силен и пронизителен шум. Затича се към жената. Чуваше писъци и грохот на гръмотевици, замириса ѝ на изгоряло. Погледна нагоре и видя как един от самолетите се спуска стремително надолу със спираловидни движения. След това почувства само изключителна горещина, все едно някой е отворил вратата на пещ, и после се свлече.

Отвори очи и усети пронизваща болка в крака. Ръцете ѝ бяха нарязани и целите в кръв, а на глезена ѝ зееше дълбока рана. Бурята беше отминала и водата в локвите навсякъде около нея мрачно просветваше. Силвана се запрепъва в телата на жени, деца и коне. Беше боса, така че се подхлъзна и падна в басейна от кръв, разлят като локва бензин на пътя. Изпълзя от него на ръце и колене. После се изправи на крака и започна да търси Аурек, като предлагаше живота си на всички познати ѝ светци, само и само да открие жената, при която беше момчето ѝ.

Думите на майка ѝ отекваха в ума ѝ. „Само недей да обичаш момчето прекалено силно. Не знаеш какво е да обичаш някого и после да го загубиш.“ За първи път разбра думите ѝ. Нещо повече — скърбеше за нея. Скърбеше за майка си болезнено много.

Най-напред видя палтото, оранжевата козина беше опъната пред нея като ранено животно в калта. Жената лежеше до него, краката ѝ бяха усукани така, сякаш е скочила от голяма височина и се е приземила лошо. Силвана докосна палтото. Беше лепкаво от кръвта. Сърцето ѝ подскочи, заблъска бясно, но веднага щом разгърна палтото, се успокои.

— Детенцето ми — прошепна тя.

Аурек лежеше върху копринената подплата на палтото. Личицето му беше свършено спокойно.

ЯНУШ

— Ела с нас — каза му Бруно, но Януш поклати глава.

Седяха на кухненската маса в колибата.

— Не можеш да останеш тук. Руснаците ще те приберат. Правителството иска всички полски войски да се противопоставят. А ние можем да стигнем до Франция. Аз имам пари. Ако успеем да стигнем до Будапеща, без да ни хванат, тамошният полски консул ще ни уреди преход до Марсилия и там можем да се присъединим към французите и британците. Хайде, ела с нас.

Малко по-рано Бруно беше извадил коша с картофите изпод перваза на прозореца и се беше самопровъзгласил за готвач на деня. Франек беше оскубал пилетата, а Януш беше извадил вода от кладенеца. Тъкмо се бяха наели и сега допиваха остатъците от бутилка водка, която Бруно беше измъкнал от раницата си.

Двамата мъже бяха любопитни да разберат какво прави Януш сам в тази колиба. Задаваха му толкова много въпроси, че накрая се усети как им казва истината, само и само да млъкнат.

— Куче, а? — викна Франек. После се закашля, разхили се, заудря се по коляното и се изплю на пода. — Каза, че заравяш куче! Знаех си, че лъжеш. Бях сигурен. Ти си дезертър.

Януш му хвърли гневен поглед.

— Ти не беше там.

— Постъпил си правилно — каза Бруно. — Ако беше останал във влака, сега щеше да си във военнопленнически лагер. Все още можеш да се биеш. Това и трябва да направим. Ние, поляците, винаги сме се борили за свободата си.

— Дали ще избягаш, или ще се биеш, все едно. Накрая ще умреш — заяви Франек. — Така стоят нещата сега. Може и на рамото ти да е спрял Ангел на смъртта. Изглеждаш ми като някой, който си има такъв. Съвсем скоро ще те призват.

Януш не му обърна внимание. Бяха се изтегнаели назад, след като се бяха нахранили, топлината от огъня сгряваше лицата им, а на масата

гореше газена лампа.

— Мен не ме интересува — продължи Франек и се оригна звучно. — Няма нищо по-хубаво от това да се наядеш, напиеш и да си разхлабиш колана. Кой знае кога пак ще ни се отдаде възможност, нали така, Бруно?

Бруно чоплеше остатъците от пилето.

— Сега ще се бием за страната си, а когато се върнем, ще отидем в къщата ми в Торун. Бях управител на една фабрика за сапун и къщата ми е голяма. Ще пием полска водка, докато паднем мъртвопияни. После ще се събудим и ще го направим отново. Разбира се, при положение че крадците не са задигнали всичко. Това лято броят на кражбите е скочил до небето. Направо не мога да си представя какво ли е във Варшава...?

— Имаше разни истории по вестниците — отговори Януш. Главата му пулсираше и гърлото му беше пресъхнало. Очите му се затваряха за сън.

— Крадците обичат войните — каза Бруно. Той пресуши и последните капки водка в бутилката и я метна на пода. — Всички те — полските крадци, еврейските, литовските, руските, германските и словашките. Всички те си умират за войни. Не вярвай на вестниците, които разказват за нашите смелчаци, които работят против германците. Те не са нищо повече от шпиони и престъпници, които вече печелят от тази война.

— Никога не съм ходил във Франция — вметна Франек. Чистеше ноктите си с острието на джобното си ножче. — Преди да се запиша във войската, не съм излизал от село. Ами ти, Януш?

Януш се загледа в пламъка на огъня в огнището.

— Аз трябва да се върна във Варшава. Трябва да намеря съпругата си.

— Ами давай, кой те спира! — Франек помахна с ножа във въздуха. — Варшава е в онази посока. Просто следвай германските танкове и оръжия. Радвам се, че се запознахме, мъртвецо.

Бруно избърса ръце в панталоните си.

— Най-доброто, което можеш да направиш, е да избягаш от Полша. В момента цели камиони, пълни с хора, са се отправили към Румъния и Унгария. Ела с нас, докато още имаш възможност.

Границите все още се минават сравнително лесно, но това няма да трае дълго.

Януш се изправи. Не искаше да води този разговор.

— Ще донеса малко цепеници. Тази вечер е студена.

Излезе отвън и усети как нощният въздух прояснява ума му. Затътри се през двора. Там навън, под беззвездното небе и сред влажния аромат на растителността, той можеше да си представи, че мъжете в колибата са плод на неговото въображение. Щяха да си тръгнат на следващия ден и все едно, че никога не ги е срещал. А после щеше да се прибере вкъщи. Започна да трупа дърва в ръцете си. Чу нечии стъпки в двора и се спря, взрян в тъмнината. Бруно пристъпи към него, миришеше на мазнината от пилето и на пушека от огнището.

— Реших да ти помогна. Онова, което казах преди малко вътре, сещаш се... Наистина го мисля. Не мога да стигна до Франция с Франек сам. Трябва ми някой, на когото умът му си е на мястото. А ти не можеш да останеш тук. Франек е прав, че ще те сметнат за дезертьор...

— Бях откъснат от отряда си.

— Но после си се скрил тук. Виждал съм какво правят с дезертьорите. Вече никой не знае какво, по дяволите, става. Хората са уплашени. Не знаят на кого да вярват. Видях една екзекуция само преди няколко дни. Беше на момче в цивилни дрехи, но с военни ботуши. Един лейтенант го хвана. Накара го да застане по средата на пътя, докато войските минаваха. Лейтенантът каза, че да дезертираш, е признак на малодушие. И после лудото копеле го застреля. Без военен съд, без нищо. Момчето просто имаше войнишки ботуши и това беше достатъчно. Войсковите части обикалят из цялата страна. Ако те намерят тук...

Януш взе още една цепеница и я нареди върху другите в ръцете си.

— Не съм дезертьор.

— Това те ще го решат. Ела с нас. Аз имам пари. Достатъчно, че да стигнем до Франция.

Януш не искаше да пита откъде Бруно има пари. Реши, че е по-добре да не знае. Щом се изправи, видя нещо да проблясва в тъмнината.

— Нещо свети! Ето там.

Между дърветата присветна мек жълт лъч. А в далечината проехтя шум на двигател.

— Това е мотор — каза Бруно. — Сигурно е на малко по-малко от километър от тук. Наблизо има войскове части.

— Полски ли?

— Руски, бих казал. Ето го пак. Виж, ако искаш, остани тук и чакай да те приберат. Но можеш и да дойдеш с нас.

— От твоите уста звучи така, сякаш нямам избор.

— Ами нямаш.

Франек отвори вратата на колибата и се показа навън с газената лампа.

— Какво правите вие двамата? Огънят почти угасна. Измръзвам тук вътре.

Светлината от лампата трепна в мрака. Януш пусна дървата и изтича към него.

— Загаси лампата!

— Взимай си ботушите, Франек — нареди Бруно, който дойде след него. — Тръгваме. Хайде, побързай!

Януш влезе вътре в колибата след Франек, а Бруно затвори вратата. Точно преди да угаси лампата, той зърна набързо двамата мъже, докато си нахлузваха ботушите и шинелите — един мъж с наднормено тегло, който със сигурност беше прекалено стар да се бие, и едно уплашено като заек момче. Бруно докосна рамото му.

— И така. С нас ли идваш? Ще дойдеш ли във Франция?

Януш кимна. Той прозря истинското положение. Ако го заловяха като дезертър, можеше да го убият. Ако успееше да се добере до Варшава, щяха да го хвърлят в затвора.

— Кажи де! — настоя Бруно.

— Идвам.

Щеше да тръгне с тези мъже и да се бие за родината си. Навлече палтото си и излезе навън в нощта.

ИПСУИЧ

Януш влиза в кухнята, отваря вратата на килера и вади отвътре дървена кутия, пълна с бои за обувки, четки за лъскане на ботуши и меки парцалчета. Хвърля един поглед през прозореца. Силвана е в градината, а Аурек подскача зад нея като нейна сянка.

Бърка под четките и платчетата и вади сноп писма. Преравя ги внимателно. Първото писмо, което му написа Елен. Него иска да прочете отново, въпреки че знае всяка дума наизуст. Изписан върху синя хартия, почеркът ѝ е като плетеница на паяк, сякаш е бързала да положи думите на листа. Изпъстрени с ударения и препинателни знаци от изпускаща мастилена писалка, писмата ѝ изглеждат като написани на ръка музикални тактове.

Думите са откровени и изпълнени с надежда, семпли, каквито единствено любовните писма могат да бъдат. Тя е изпълнила страницата и от двете страни с мастилените си мисли, а Януш чете и проследява думите с пръсти. Пренася се във фермата на хълмовете над Марсилия. Каменните постройки около него са солидни и огрени в медно от слънчевата светлина. Елен стои в далечината, помахва му и тръгва към него. Той ѝ внушава мислено да се приближи, но не сполучва. Въображението му винаги я държи на разстояние.

Януш вдига поглед и вижда Силвана да се задава откъм градината. Кичур от косата ѝ се е изплъзнал от забрадката и той се заглежда как се е извил на челото ѝ като малък сив въпросителен знак. Бърза да прибере писмата обратно в кутията в килера — припряно и потайно.

— Прането никога няма да изсъхне в това време — казва Силвана, щом отваря задната врата. — Винаги ли вали така през лятото?

Оставя коша с дрехите на кухненската маса. Аурек се примъква след нея и тя затваря вратата.

— Дай на мен. Ще запаля камината и ще изсушим дрехите така.

Той протяга ръце и усеща мимолетния допир на ръката ѝ в неговата, когато тя вдига коша, за да му го подаде. Споменът за скритите в килера писма го изгаря отвътре като пламък, а най-лошото е, че той осъзнава, че не би могъл да живее без тях. Докато пази писмата, все още има и Елен. Звукът на гласа ѝ, начинът ѝ на мислене, допирът на пръстите ѝ по прегънатите листи.

— Добре ли си? — Силвана го поглежда. На лицето ѝ е изписана тревога.

Той пуска коша за пране и я придърпва към себе си, като обвива крехките ѝ рамене с ръце. Усеща главата ѝ тежка и покорна, щом тя се превива пред настоящата му прегръдка.

— Съжалявам — прошепва той. — Толкова много съжалявам.

— Аз също — казва тя, като го обгръща с ръце, и той усеща как го притегля близо.

Копнее да обича тази своя объркана съпруга. Застанала е там сред купчина мокри дрехи и го подкрепя, а той трябва да бъде силен за нея. Единственото, което може да стори, е да се възпре да ѝ каже, че все още обича Елен, защото чувства, че ако сподели със Силвана, ще се избави от болката, която изпитва. Единственият човек, с който си представя, че би могъл да сподели, е и единственият човек, който никога не трябва да узнае.

Той я пуска и взема прането.

— Искаш ли чай? — пита тя.

— Да. Чаша чай. Тъкмо от това имаме нужда.

Вдига очи и среща погледа ѝ. „Трудно е намерим начин да продължим напред.“ Опитва се напипа думите, да ѝ обясни колко се нуждае тя да придаде смисъл на живота му. Не може да проумее нищо от изминалите шест години. Всичко онова, което се беше случило; как беше напуснал Варшава и не се беше завърнал, любовта, която изпитва към друга жена, войната с нейните проклети ужасии; всичко е разбъркано в ума му като парчета пъзел и той никога не знае кое ще изтегли.

През цялото това време се е надявал да настъпи мир; сега вече е тук и той се чувства като човек, показал се на светло след години, прекарани под земята. Би трябвало да е прекрасно, но не е. Продължава да се преструва, че всичко е наред, но истината е, че синът

му го мрази, съпругата му плаче всяка нощ, а той не престава да бленува за жената, която е напуснал.

— Аз и ти. Сякаш сме получили шанс да направим нещо както трябва, но след всички тези години, в които бяхме разделени, аз не знам как да го направя.

— Ние сме семейство — казва Силвана, като че ли сам по себе си този факт ще ги преведе през това. — А ти си бащата на Аурек.

Той поглежда към момчето, което клечи зад майка си. Сърцето му натежава като мокротото пране, което е събрал от пода.

— Какво се случи? — пита. — Защо си се крила с момчето в гората? Защо го направи?

Силвана се навежда да му помогне с дрехите.

— Знаеш какво се случи. Защо ти трябва да питаш отново и отново? Опитах се да стигна до вашите, но автобусът, в който бях, се счупи. Беше ме страх, че войниците ще ме приберат и ще ме пратят да работя в някоя германска ферма. Много от жените ги взеха. Не исках никой да ми отнеме Аурек. След като автобусът се счупи, аз се присъединих към група хора и последвах някои от тях в гората, където се укрехме. Щом войната свърши, бяхме пратени в лагер и тогава ти ни намери.

Подава му една мокра кърпа и отново го пита дали иска чай.

— Да. Бих искал чаша чай.

Това не може да е цялата история. Нещо ужасяващо се бе случило на двама им, в това поне беше убеден.

— Аурек, върви си в стаята! — нареди той. — Трябва да си поговоря с майка ти.

Момчето се промъква покрай него и Януш затваря вратата на кухнята.

— Разкажи ми какво се е случило с теб по време на войната. Аз просто... Понякога гледам към Аурек и се чудя той ли е детето, което оставих.

Очите ѝ се насълзяват.

— Той е преживял война. Не можеш ли да го проумееш?

Вероятно е грешка да зареже нещата така, но Януш не продължава разговора. Извинява се. Вади три чаши от шкафа, слага ги на масата и извиква Аурек обратно.

— Ето те и теб — казва, щом момчето влиза в стаята. — Ела да изпиеш с нас чаша чай. Обичаш го с много мляко, нали?

Аурек сяда на масата с ръце, опрени на лактите. Детето няма абсолютно никакви обноски. Силвана го гушва и го целува по главата. Действието ѝ е ожесточено и собственическо, както котка би сграбчила котенцето си.

Майката на Януш никога не би му позволила да седи така като дете. Изведнъж пред очите му изниква образът на трапезарията на родителите му, масата е наредена за обяд с най-хубавите им прибори, а той и сестрите му седят на столовете си с изправени гърбове. Престорената официалност на собственото му възпитание. Оглежда стаята, износените завеси, кипящия на газовия котлон чайник и Силвана, която държи порцелановия чайник за сервиране и чака, както я е научил. „Занеси малкия чайник при големия, не обратното.“ Въздъхва. Нека момчето си държи лактите на масата.

— Сложи на Аурек допълнителна лъжица захар — казва на Силвана, докато тя разлива чая. После се усмихва на сина си. — И една бисквита, ако ни се намират.

Най-хубавият ден от седмицата е неделя. Тогава семейството закусва заедно в кухнята: хляб, чай, мляко и варено яйце за всеки.

Силвана и Аурек допиват каквото е останало от половин литър жълтеникаво, киснатото мляко. Тя и момчето пият жадно, все едно пресечената напитка е още прясна и с много каймак. Слава богу, че няма кой да види това проявление на бедността. При все това тя предизвиква у Януш желание да се грижи за тях, да ги защитава като крехки цветя сред сурова зима. Взема вестника, хваща химикалка в едната ръка и слага измачкан полско — английски речник до себе си.

На масата пред Силвана и Аурек има разгърнатата карта.

— Виж — казва тя и посочва някаква зелена област извън града. — Там има гора. Истинска гора. Може ли да отидем?

Януш оставя вестника.

— Че какво му е на парка? Можем да излезем да се разходим там този следобед, а Аурек да се срещне с други деца и да си намери приятели.

Аурек се е облегал на ръката на майка си и Януш усеща порив да ги раздели.

— А можем да се разходим и покрай канала. Това май е по-добра идея, нали? Ела тук, Аурек. Ела и седни до мен. Остави майка си на мира за минутка.

Аурек не се помръдва и Януш вдига вестника пред лицето си, като се прави, че чете. После отново го смъква.

— Какво ще правим в гората? Хората ходят там да си разхождат кучетата. Ние нямаме куче. Ще изглеждаме странно, ако просто се мотаем. А в парка хората ходят със или без кучета.

Силвана описва кръгове по масата с пръсти. Аурек яде изсъхналия хляб, който Януш оставя настрана, за да хранят патиците в парка. Детето изглежда необикновено красиво, с малкото си чипо носле и изписаната си уста. Януш изпитва желание да хване нежната му брадичка между палеца и показалеца си. Опитва се да улови погледа на момчето, но не успява и въздъхва.

— Ако наистина искате, ще трябва да хванем автобус до фабриката за хартия, а останалото да извървим пеша. Вие решете.

Аурек се засмива. Тази широка, дяволита усмивка изпълва Януш с внезапно и неочаквано щастие.

„Ами добре, мисли си той. Поне мога да зарадвам момчето. Все пак е някакво начало.“

Хващат автобуса от подножието на хълма, Аурек сяда до прозореца и гледа града, редиците къщи, магазините, тесните улички, мъжете и жените — тези механични хора, които вървят в една крачка. Аурек вижда през прозорците вътре в домовете. Жена глади. Мъж гледа право напред. Преддверия, пълни с възрастни хора и ревящи бебета. Какво ли е да си едно от децата, които живеят на тези улици? Винаги да си имал къща, в която да живееш, и цялото семейство да е натъпкано вътре като в консерва — заедно с братята, сестрите, чичовците и лелите.

Той си представя шума: крещенето и хлопането, смеха, раздиращите дробове викове, тропането на крака, тракането на чинии, трясането на врати. Това са звуците, които чува, когато нечий входни врати са отворени и той се осмелява да се поспре пред тях. В сравнение с тях неговият дом е тих. Там никой не шуми. Врагът казва, че обича спокойствието. Майка му почти не говори с никого.

Автобусът най-после стига до хартиената фабрика „Лейн“. Те слизат зад фабриката и са посрещнати от звука на клокочеща под

малък мост вода. Врагът му се усмихва. Той показва на Аурек как да мята пръчки от едната страна на моста и да наблюдава как течението ги отнася под него, а после се появяват от другата страна. Ако му позволят, може да играе на тази игра с дни. В завихрящата се вода под тях той вижда зелени водорасли да се полюшват над речните камъчета, гладки и дълги, и целите в проблясващи като кристал мехурчета въздух.

Пръчката на Аурек се чупи на две. Кората е тъмна, а от счупеното място се показва сърцевината, бяла като кост и драскаща пръстите му.

— Така ще познаеш, че е твоята — казва Януш. — Готов ли си?

Тримата застават с надвесени над моста пръчки.

— Едно, две, три, пускай!

Аурек пуска със стиснати очи, а надеждата кипи в тялото му. Пръчката изчезва и после се появява изпод моста пред останалите. Извиква от радост, защото е победил.

Силвана и Януш се присъединяват със смях. Колкото повече се смее Силвана, толкова повече се радва Аурек. Смахът ѝ е сърдечен и му носи сигурност като в дните в гората, когато го увиваше в палтото си. Играта му е толкова забавна, че Силвана трябва да го откъсне от нея с обещанието да се катери по дърветата и да търси катерици.

Неохотно той изоставя триумфа си с пръчката и те тръгват по пътища, като минават напърно през полетата по посока на дърветата. Аурек хвърля шапката си във въздуха и се затичва, премята се през храсти и коприва, шляпа в локви и прескача паднали дървета, пищейки от въодушевление.

Никой не може да го хване. Нито злите духове, нито горските феи, нито някой от отмъстителните духчета и таласъми, които обитават древните гори, може да го стигне. Той е по-бърз и от пръчките, носени от реката. Пуска се по течението, далеч от всичко. Далеч от училището, където децата го наричат мръсен бежанец. Откачен поляк. Нямото момче. Той е по-бърз от всички тях и не му трябва никой да го учи. Може да се справи и сам.

Аурек сам се научи да свири с уста, да плува, да хваща и да дере зайци. Може да се покатери на всяко дърво. Може да пали огън, да убива змии, а звездите му служат за компас. Никой не може да го стигне. Той е дете на гората.

Изпълнен с енергия, Аурек вика и кряска, подхлъзва се, пада и отново се изправя на крака. Пред него изскача един мъжки фазан с прелестно лъскаво оперение в червено и златно и Аурек повдига ръцете си като криле, уверен, че може да последва птицата в тромавия ѝ полет към небето.

Зад него родителите му вървят един до друг. Баща му държи в ръце шапката си, а майка му — букет от горски цветя. Изглеждат изгубени. Като двама души, които се опитват да си спомнят пътя към дома. Но Аурек не може да спре, да им помогне. Той търчи сред дърветата надалеч от тях колкото може по-бързо. По-навътре сред дърветата. Извива ръце назад, за да се забави, но краката му са твърде силни. Нищо не може да ги спре. Ако знаеше накъде отива, щеше да насочи краката си бегълци и да стигне там. Но не знае. Знае само, че не може да спре да тича.

В понеделник сутрин Януш води Аурек на училище. Аурек казва „Добро утро“ на учителката и надига шапката си, както му е казал баща му.

— Добро момче — насърчава го Януш. — Не се карай с другите днес, чу ли? Бъди добро дете и се сприятели с някого.

— Лес?

— Говори на английски, Аурек. Но да, можем пак да отидем в гората. Остава ти още само седмица в училище, а после си във ваканция и ще можем да правим много неща заедно.

Аурек гледа как врагът се отдалечава. Щом вече го няма, той последва другите деца, които отиват в класната стая, но в последния момент се отклонява встрани от сградата на училището и се скрива в тоалетните на момчетата — тясно и студено място, където никой не би го намерил. Той се свива до тухлената стена и гледа как течението разлюлява леко една паяжина. Там е хубаво и спокойно.

После вратата на тоалетните се отваря с трясък и Аурек подскача.

В него се вижда едно дебело момче.

— Ако госпожа Уест те намери тук, здравата ще си изпатиш.

Момчето тромаво се намества до Аурек и му предлага лакрицов бонбон.

— Говориш ли английски?

Аурек кима. Понаучил е английски от войниците в бежанския лагер, преди той и майка му да се качат на кораба. Познанията му за английските псувни са забележителни. Пробва се с няколко, а момчето се ухилва и се плясва по крака.

— Внимавай учителката да не те чуе да приказваш така. А как се казваш? Аз съм Питър.

Аурек го поглежда. Виждал е това момче преди. В кръчмата. Това е момчето, което беше паднало мъртво.

Бонбонът е сладък на вкус. Аурек го напъхва целия в устата си и го сдъвква, а по брадичката му приятно потича черна слюнка.

Дебелото момче се смее.

— Моят старец има магазин за домашни любимци. Имаме много, много животни. Има куче, което лови зайци. Веднъж уби нечия котка. Един риж котарак. Изяде го целия, с вътрешностите, а после го повърна на килима на баба ми. Като го повърна, козината си беше променила цвета. Излезе кафява.

— Вътрешностите не трябва да се ядат — казва Аурек. — Вредни са. Затова кучето е повърнало.

— Ти откъде знаеш? Да не си ял котка?

— Може и да съм — свива рамене Аурек.

— И какви са на вкус?

— Малко като пиле.

Питър се ококорва.

— Искаш ли да се скатаем от часовете? Можем да отидем в парка и да гоним патиците около езерото.

Аурек и Питър се шмугват през парапета в задната част на училището. Притичват по улиците, крият се зад колите и пристъпват в малките улички, докато не стигат парка.

Езерото се намира в подножието на зелен хълм. Аурек препуска надолу, когато се подхлъзва и цопва във водата. Стои там, нагазил до коленете, а краката му посиняват от студ.

— Искаш ли да си играем на война? — пита Питър, после взема един камък и го мята към Аурек. — Смърт за нацистите!

„Насечете ги“, мисли си Аурек. Пори въздуха с ръка и излиза от езерото. Питър се смее и хвърля още камъни по него. Един камък го удря по рамото. После друг профучава близо до главата му, Аурек се препъва и му се иска да има камъни подръка. Той отстъпва крачка

назад, но кракът му потъва, докато търси къде да стъпи. Подхлъзва се настрани, езерото го придърпва, а студената вода стяга сърцето му и присвива дробовете му.

Усеща всичко тежко. Маха с ръце, държи лицето си нагоре и се опитва да плува, но продължава да потъва. Тогава нечий ръце го издърпват на повърхността и Аурек се бори за въздух; закашля се, а дробовете му горят. Питър е до него и го дърпа за раменете, така че двамата се преобръщат отново и отново, докато накрая успяват да стигнат обратно до брега.

— Някой беше хвърлил бебе в езерото миналата година — казва Питър.

Седят под един брезент в хангара за лодки до езерото.

— Дойдоха гмуркачи и го извадиха. Беше оплетено с водорасли, а рибите му бяха изяли пръстите. Цялото беше в кръв, а лицето му беше направо пихтия.

Аурек се увива по-плътно с брезента. Не е впечатлен от историите на Питър. Той би могъл да разкаже много по-страшни. Чуди се дали Питър знае за русалките, демоничните жени, които живеят в езерата или се крият сред дърветата и подмамват мъжете към тяхната смърт.

— Май още не е време да се прибираме — казва Питър. — Не бива да се върна прекалено рано. Моят старец ще се усети, че има нещо. Ти имаш ли майка?

Аурек се намръщва. Що за въпрос е това?

— Моята майка е мъртва — продължава Питър. — Била е болна и така се е свършила. Сигурно и аз ще се разболея, като порасна. Болнав съм. Какъв е бил баща ти през войната?

Аурек се замисля. Това не го знае, а и без това се опитва да разбере как Питър живее без майка.

— Моят баща е бил шпионин на Британското разузнаване — обяснява Питър. — Има си медали и каквото се полага. Докато го нямаше, живеях с баба си и дядо си и не можех да кажа на никого къде е той. На всички бащите им бяха заминали. Таткото на Лизи Крукшанкс умря, а майка ѝ се побърка. Сега Лизи е в сиропиталище и се подмокря всяка нощ. Баба ми казва, че Лизи също ще полудее някой ден. Не ме помниш, нали? Ти ме застреля. В кръчмата. Аз паднах от стола.

— Спомням си — отговаря Аурек, но Питър вече не слуша. Той е насочил ръката си като оръжие и изстрелва въображаеми откоси в гърдите на Аурек.

— И така — казва, когато решава, че е стрелял по Аурек достатъчно дълго. — Да отидем у вас, а, няма момче?

Те се затичват през парка със зачервени от студа лица. Гърлото на Аурек все още го изгаря, а има и главоболие, но се чувства щастлив да тича редом с другото момче. „Приятел“, шепне на себе си, изпробвайки думата с езика си. Това беше казал врагът, че трябва да има. Приятел.

Силвана е излязла на пътя да търси Аурек. Когато днес е отишла да го вземе от училище, учителката ѝ е казала, че той и още едно момче са избягали от час. Януш ще побеснее, като разбере. А и кое е това друго момче?

Вижда Аурек да се задава откъм хълма и тича да го посрещне, прегръща го и го целува, а облекчението, че го е открила, засенчва безпокойството ѝ. Той е невредим. Само това има значение.

Другото момче е ниско и четвъртито. Тази пълнота я изненадва. Рядко се среща така добре охранено дете. Сигурно е дете на земеделец. Дорис казва, че земеделците от Съфолк са единствените, които не е трябвало да карат на провизии; че те се тъпчат с яйца, пайове и домашно направени шунки и суджуци. Да, това трябва да е. То е дете на фермер. Син на заможен фермер и родителите му много ще се ядосат, когато го заварят тук с Аурек.

— Учителката ти твърди, че не си бил на училище — казва Силвана на Аурек. — Твърди, че следващия път ще извика полицията. Полицията! — Разтърсва го за раменете. — Искаш да те отнемат от мен ли? А водиш и друго момче със себе си. Какво ще кажат родителите му? Ами какво ще каже баща ти? Влизайте, сваляйте тези мокри дрехи и сядайте до огъня. Изглеждате премръзнали. Хайде, поживо!

— Какво каза тя? — прошепва Питър на Аурек.

— Трябва да влезем вътре.

— Да — сопва се Силвана. — Точно така. Вътре. Тръгвайте!

В преддверието Силвана съблича Аурек и пита другото момче за името му.

— Питър Бенетони.

— На полски името ти е Пьотр. Но защото си още момче, а не мъж, бихме те наричали Пьотрек. — Тя се поколебава. Момчето не я слуша. Гледа към Аурек, сякаш си имат някаква тяхна си шега и се присмиват на акцента ѝ.

— Ти също — казва на Питър по-рязко, отколкото е смятала. — Свали си дрехите. Подгизнали са.

Подава му хавлиена кърпа и излиза от стаята, а после, след като е решила, че е минало достатъчно време, та дебелилото, кискащо се момче да се съблече и подсуши, се връща с чисти дрехи.

Докато помага на Аурек да си облече пуловера, някой чука на вратата.

— Ако това е баща ми — обажда се Питър, — ще ме убие.

— Никой няма да те убива — отвръща Силвана. — Аз ще говоря с него. Ще му обясня, че вие, момчета, сте направили грешка.

Застанала е в коридора, а през стъклото на вратата тъмнее мъжки силует. Тя пристяга забрадката си и отваря вратата, подготвила предварително думите в ума си. Смята да обясни, че момчетата не са имали лоши намерения.

— Добър ден — казва мъжът и повдига шапката си. — Аз съм бащата на Питър. Господин Бенетони.

Силвана забравя думите си. Нещо в усмивката на мъжа я кара да забрави как да говори. Всичко в него, от излъсканите му обувки до шапката с периферия и дори буйната му коса, блести като нещо чисто ново. Не би се изненадала, ако етикетите все още висят от дрехите му.

Осъзнава, че го зяпа като глупак, и бързо поглежда надолу към земята, все едно е изпуснала нещо. Обувките му са от кафява кожа и с ток. Изискани обувки. Сигурно са ръчно изработени. Тя забелязва маншетите на панталоните му с остър ръб. Този мъж е най-модерното нещо, което е виждала от години.

— Аз съм бащата на Питър — обяснява той и ѝ подава ръка.

Ръкуват се, но тя все така не вдига поглед, защото вече се изчервява. Ръката му е широка и месеста и той обгръща нейните малки пръсти нежно, както човек би хванал птичка.

— Той е тук, нали? Питър?

— Да — отговаря тя, опитвайки се да се вземе в ръце. — Тук е, да.

Кани го да влезе и той изпълва целия коридор. Изглежда добре охранен, както и синът му, с двойна брадичка, която обрамчва лице с голям нос и живи, любопитни очи. Има тъмни къдрици, които блестят от брилянтина. Това не е земеделец. Ни най-малко. Силвана поглежда към широките му гърди и си представя, че е оперен певец.

— Много съжалявам, господин Бенетони — казва тя. — Моля ви, не се сърдете на момчетата. Аурек много съжалява.

— Наричайте ме Тони — отвръща той. Говори бавно, гласът му е внимателен и уравновесен. — Не съм ядосан. Какво значение има един пропуснат ден в училище? Питър много често има неприятности там. Животът му не е бил лек.

И после се впуска в собствената си история, която не е никак необичайна. Стоят в коридора, вратата е полуотворена и Силвана дори не го е попитала дали би желал да свали палтото си, а той ѝ разказва за съпругата си, която е починала.

— Загубих я малко след като Питър се роди — казва той и протяга ръце напред с разперени пръсти така, сякаш през тях се сипе пясък.

Силвана би искала да го накара да спре да говори. Няма нужда от съзливите му истории. Има си достатъчно свои, а и без това светът е пълен с тъжни истории. Но този мъж си продължава, сякаш е дошъл специално, за да ѝ разказва, а тя се усеща привлечена от него. Съзнава, че скланя глава на една страна, докато слуша.

Той също е чужденец. Родителите му са италианци и са дошли в Съфолк, където работели в овощните насаждения, предназначени за производство на ябълково вино. Роден е и отгледан в Англия, загубил е майка си още като дете. Щом станал достатъчно голям и завършил училище, баща му се преместил да живее в Кент, но Тони останал в Съфолк и се оженил за дъщерята на местен земевладелец. Нейните родители се разгневили. Била се оженила за човек от „друга черга“.

— Черга ли? — Силвана не е сигурна, че разбира какво значи това.

— Да. Тя беше от по-горна класа. Те си мислеха, че не съм достатъчно добър за нея. Но щом се роди Питър, промениха мнението

си. Отнасяха се към мен много добре. А после, след като се роди Питър, съпругата ми се разболя и почина.

Разказва й как, когато Италия се включила във войната, той бил интерниран, разделили го със сина му и родителите на жена му и го пратили в затвора въпреки цялото влияние, което неговият тъст притежавал в града.

— Въпрос на местна политика — обяснява той. — Много хора са извличали полза от войната, а тъстът ми бил на грешната страна по онова време. В крайна сметка ме измъкна, но му отне известно време.

Силвана се мъчи да следи внимателно историята му, но тя е дълга и заплетена, включва много различни места — остров Уайт, затвора в Кент, някакви други места в Англия, за които дори не е чувала — и машинациите на местните градски съветници и подкупните министерски служители. Най-накрая тя се провира покрай Тони и затваря входната врата. И се озовава заклещена между него и стълбището. Питър отваря вратата на всекидневната.

— Здравсти, тате.

— Питър, с какво си се облякъл?

— Намокрих се. Това са дрехи на Ерик. Той ми ги даде назаем.

Дрехите са му толкова очебийно малки, че на Силвана й се иска да се извини, задето момчето изглежда толкова нелепо.

— Не е Ерик, ами Аурек — поправа го тя.

— Ами тогава трябва да не забравим да му ги върнем — казва Тони. — Питър, какво ще те правя? Защо вкарваш и други момчета в беля?

— А, не. — Силвана се намесва, качвайки се малко по-горе на стъпалата, за да си осигури по-удобен изглед към всички тях. — Не се ядосвайте на Питър. Аурек също не обича да ходи на училище.

— Той ми е приятел — казва Питър.

Силвана ненадейно харесва момчето. Ако е приятел на Аурек, значи е и неин приятел. Няма значение, че е дете без кой знае какви видими качества.

— Виня себе си за лошото му поведение — заявява Тони. Обръща се към нея така, сякаш са сами. — Никога не съм харесвал да ходя на училище и никога не съм го крил от Питър. Грешката си е само моя.

Изведнъж Силвана се сеца, че не му е предложила нищо за пиене. Януш ще го сметне за непроситимо. Какво да бъде обаче — чай или шери?

— Нека ви направя чай.

Тя тръгва надолу забързано, но не преценява добре къде е стъпалото и политва напред във въздуха. Бащата на Питър я хваща.

Този мъж има силни ръце. Тя долавя лимонения му аромат. Мирише на чисто, на сапун. Какво, за бога, си мислеше тя? По бузите му чернее наболата му брада. Ослепително. Прочела е тази дума само преди няколко дни на филмов афиш.

Този мъж е ослепителен.

Не спира да говори, докато я изправя, като пренебрегва извиненията и притеснението ѝ, все едно, че в ръцете му постоянно падат жени, и ѝ разказва как развъжда канарчета и притежава магазин за домашни любимци.

Значи не е оперен певец.

— Не, благодаря, много мило от ваша страна, но не бива да отнемаме повече от времето ви. Беше ми много приятно да си поговорим, госпожо...

— О, моля ви, казвам се Силвана.

— Силвана. Какво красиво име. Ще се погрижа Питър да върне дрехите, които сте му дали назаем.

Докато Силвана и Аурек ги изпращат до колата, Януш се появява откъм хълма след работа, с вестник и своя речник под ръка, и смръщено заради маслото и мръсотията лице.

— Това е съпругът ми — представя го тя, щастлива да зърне приветстващата усмивка на Януш. Чувства се изтощена от бащата на Питър и неговите непрестанни приказки, а също и от собствената си момичешка реакция към него по-рано. Има нужда съпругът ѝ да е до нея. Той знае как да говори с хората. Тя отдавна е изгубила това умение.

— Каква прелестна гледка имате тук горе! — казва Тони на Януш, след като се ръкуват. — Винаги съм харесвал къщите на тази улица. Познавам едно семейство, което живее тук — Холборн, знаете ли ги?

— Дорис и Гилбърт? Семейство Холборн са ни съседи — отвръща Януш горделиво. — Да, познаваме ги много добре. Тук всеки

си е сам за себе си, знаете как е. Но семейство Холборн са много приветливи.

— Трябва пак да намина към тях. Не съм виждал Гилбърт от векове. Предайте им поздрави, ако ги срещнете. Кажете им да ми се обадят, ако имат нужда от нещо.

Тази вечер Януш не се разгневява на Аурек. Никой не споменава бягството от училище. Вместо това Януш е доволен, че Аурек си е намерил приятел.

— Кара черно „Уолсли“, а? Не е лошо да имаш такава кола. Бих искал и аз да си имам собствена кола. Как мислиш, Аурек? Това ще си вземем един ден и ще мога да те карам до гората да си играеш.

Силвана се сеща как като млад Януш винаги е бил луд по колите. Това ѝ припомня какви са били и двамата. Той не се е променил. Усеца нещо в себе си да се раздвижва, все едно някой е сложил ръка на сърцето ѝ и е стиснал. Това е любов. Не просто благодарност, а истинска любов.

— Изглеждаш различно — казва ѝ той.

— Така ли?

— Да. Има нещо друго в теб днес.

Тя се размива. Звукът е типично женски. Усеца в себе си топлина, сякаш я е огряло слънце. Януш поставя ръце на талията ѝ и я целува. Тя затваря очи и вдишва аромата на кожата му. Това я връща към брега на реката, там, където се бяха срещнали, към прашните седалки в киното в родния им град, където ръцете им се докосваха в мрака.

Възможно ли е наистина срещата с бащата на Питър — мъжа с чисто новата усмивка, да е разбила студения камък, сковал гърдите ѝ за толкова дълго?

ПОЛША

Силвана

Силвана се отдалечи от останките от самолета и седна на един кръстопът до изоставена дървена ръчна количка и купчина разпилени одеяла. Стоя там много дълго време. Дъждът премина в лапавица. Тя облече коженото палто и сгуши детето си вътре. То плачеше пронизително и този звук ѝ се струваше прекрасен.

Някой застана пред нея и тя вдигна поглед. Някаква жена се взираше в нея отгоре.

— Махни се! — настоя Силвана. — Махай се! Махни се от бебето ми.

— Не ставай смешна — сопна ѝ се жената. — Не ти искам детето. Искам да се изправиш. Ще умреш, ако седиш тук в студа.

Тя беше по-възрастна от Силвана, но дори в това отвратително време, загърнатата с мъжко палто и обути в селски ботуши, излъчваше някакво изящество. Около нея струеше аура на изтънченост, която караше Силвана да я вижда не каквато е, с парцаливи дрехи и бледо лице, а такава, каквато би могла да бъде и вероятно е била — превзета красавица с начервени устни и диаманти в косите.

— Хайде де — викна жената и се намръщи така, че тънките ѝ вежди се извиха. — Вдигай си задника и се размърдай.

Силвана се поизправи и се опита да си оправи косата.

— Остави ме на мира. Просто се махни.

— Няма да се махна. Ако не станете, ти и детето ще умрете от шибания студ. А какъв смисъл има да оставяте тези одеяла да стоят в калта? Вземи ги и го увий с тях. Изглежда почти замръзнало.

Нещо в гласа на жената и ясният ѝ заповеднически тон накараха Силвана да стане и да вземе одеялата.

— Името му е Аурек — казва тя и повдигна момчето, за да може жената да го види. — Това е синът ми. Аз съм му майка. Бях го загубила, но го намерих.

— Така ли? Ами ти си най-окаяната майка, която някога съм виждала.

Жената ѝ подава чифт ниски кожени обувки с връзки.

— Ето, вземи ги. Не можеш да вървиш боса, ще измръзнеш. Само тях имам. Това са обувки за танци, макар че с тази рана на глезена не изглежда, че ще затанцуваш скоро.

Името ѝ беше Ханка. Каза, че е пяла по заведенията във Варшава, и изреди имена на места, които Силвана не беше и чувала.

— Тъкмо щях да направя големия си пробив и да пея с американски оркестър, когато Хитлер ми обърка цялата работа. — Ханка се засмя. — Имаш късмет, че ме срещна. Аз ще се погрижа за теб. За теб и за клетото ти бебе.

Те тръгнаха заедно по калните пътища и безкрайните пътеки, докато накрая Ханка не склони един фермер да им позволи да останат в плевнята му.

— Имаш ли някакви пари?

Силвана поклати глава. Беше изхарчила спестяванията им с Януш за билетите за автобуса и храна за из път.

— Ами бижута?

Силвана погледна венчалната си халка. Попипа шията си и докосна малкия стъклен медальон, който той ѝ беше дал, а после отвърна:

— Не.

Ханка се намръщи и сложи ръце на хълбоците си. После сграбчи ръката на Силвана.

— Дай ми пръстена си. Трябва ни храна, нали така? Затова ми дай пръстена си.

Силвана гледаше как Ханка подава венчалната ѝ халка на фермера.

— Само това ли е? — попита той.

Ханка постави ръка на бедрото си и го изгледа многозначително.

— А какво друго искаш?

Тя се отдалечи, а той я последва в конюшните. Силвана остана да чака в двора на фермата. Малко по-късно фермерът излезе, като затягаше колана на бричовите си, и им каза, че могат да останат колкото искат.

— Оо, не гледай така разтревожено — каза ѝ Ханка по-късно, след като жената на фермера безмълвно им беше донесла супа от червено цвекло и горещ чай.

— Теб няма да те докосне. Казах му, че си забранена територия. Трябва да се отракаш малко. Харт духа. Означава силен дух. Това ти трябва, Силвана. Ако трябва, аз мога и да се продам, но аз съм си аз. Правя това, което пожелаея. Но виж се ти. Нека позная. Омъжила си се за селяк и това ти е детето, за което се надяваш, че някой ден ще натрупа състояние за теб.

— Мъжът ми не е селянин — сопна се Силвана. — Той е инженер.

— Хитър селянин значи. И къде е той сега?

— Не знам — отговори Силвана. Опита се да не мисли за Януш, ами вместо това да се съсредоточи върху топлата чаша в ръката си и парата, която се надига от нея. — Ами ти?

— Шляхта — казва Ханка и отмята глава назад. Дворянство. И с това темата се приключва.

Плевнята, в която Силвана живееше с Ханка, дъщерята на дворянството, представляваше малка постройка със сламен покрив, направена от дърво и хоросан. Фермерът и съпругата му гледаха зайци за месо. През нощта около клетките идваха плъхове, но като вдигнаха леглата си нависоко, двете жени успяваха да ги държат настрана.

Грижеха се за животните във фермата, в замяна на което им даваха храна и подслон. Понякога, когато беше много студено, Ханка настояваше фермерът да позволи на Силвана и Аурек да спят при тях в къщата. Силвана не искаше. Знаеше, че жената на фермера не я харесва особено.

Фермата беше отдалечена на километри от други села, но въпреки това всеки път, щом жената на фермера я заговореше, ставаше въпрос за германски войски и как не би скрила двете жени, ако дойдеха в къщата. Силвана си мислеше, че е само въпрос на време да ги открият. Стопанката им беше казала, че някакви жени от съседното село са били изпратени да работят в германски стопанства. А децата им били отнети от тях.

Ханка твърдеше, че това са само приказки и нищо повече.

— Виж какво, тази жена има нужда от нас. Вършим толкова много работа във фермата, колкото и те двамата. Няма да ни предаде на

никакви войници.

— Просто начинът, по който ме гледа... Сякаш ме мрази.

— Ами много ясно, че те мрази. Ти си по-млада и по-хубава от нея. Добре, стой си в плевнята, ако искаш. Само че ако останеш, най-добре спри да хленчиш в съня си. Нямам намерение да се будя от кошмарите ти всяка нощ.

Силвана се изчерви силно, а другата жена протегна ръка и я погали по бузата.

— Всичко е наред, моя друга. Не ми обръщай внимание, миличка. Не исках да съм груба. Всички имаме кошмари. Тази война е най-лошата от всички. Кажете ми, какво толкова те разплаква?

Силвана разроши косичката на Аурек и се опита да потисне бликналите в очите ѝ сълзи.

— Не знам — прошепна. — Май просто съпругът ми ми липсва.

ЯНУШ

Пред тях се простираха равни речни долини и необятни поля. В онези първи седмици от пътуването им на Януш му се струваше, че самият въздух е изпълнен с напрежение и опасност. Времето стана ужасно, извиваха се вихрушки, които беснееха и изкореняваха дървета, и закриваха изгледа с пелени от сив дъжд, така че често Януш виждаше само на няколко метра пред носа си. Появиха се и снежни бури, студът пронизваше костите му, а белотата болезнено дразнеше очите му. А всяка крачка го отвеждаше все по-далеч от Силвана и сина му.

Минаваха покрай градове, пълни с полски войскове отряди, мъже, които предаваха оръжията си на руските войски, които идваха от изток. Видяха как войниците от Червената армия маршируват и пеят обичните си родни химни. Толкова много изморени мъже със своите изпосталели коне. Бруно винаги ги повеждаше настрани от тълпата, въпреки че Януш чувстваше, че трябва да пристъпят напред и да се присъединят към останалите войници. Навсякъде из градовете и селата заснежените пътища бяха претъпкани с мъже, конски каруци, артилерийски части и невзрачни полеви кухни.

Януш бленуваше за Варшава. Мечтаеше за високите сгради и широките градски улици, за паваж под краката си, за шума на трамваите, за театрите и стъклените витрини на магазините. Нещата, които бе мразил преди, сега му липсваха — бандите джебчии, крадците, евреите амбулантни търговци, кониките^[1] и таксиметровите шофьори. Липсваха му шарениите на циганите, с техните цигулки, червени панталони и шалове в цвета на дъгата, които продаваха стоките си в Стария град и изглеждаха така, сякаш принадлежаха към миналия век.

Най-много обаче му липсваше Силвана. Липсваше му допирът ѝ, строгото ѝ изражение, което сякаш я пазеше от света, ръцете ѝ, увити около него нощем, звукът на дишането на сина им, който спеше в кошарката до тях. Вместо това той беше запратен на това пътуване и

следваше Бруно и Франек безмълвно, както куче следва каручка, омагьосано от металическия звън на колелата ѝ.

Спиряха в разни чифлици, криеха ги по тавани и плевни. Бруно не беше излъгал, като казваше, че има пари. Там, където можеше, купуваше захар, сол, оцет и сапун. Те се бяха превърнали в ценни стоки и струваха повече от парите. Беше се спазарил и им беше осигурил цивилни дрехи.

Малко по малко се бяха запознали с опозиционното движение от мъже и жени. Наричаше се Армия Крайова. Това бяха мъже и жени, които се гордееха да бъдат поляци и искаха да се бият по всеки възможен начин. Тези хора ги препращаха към безопасни места и ги предупреждаваха кои градове и села да избягват.

Имаше и мъже от други полкове, които се опитваха да стигнат до Франция. Информацията се препредаваше и се разискваше. До тях достигаха истории чрез потайни слухове и нелегални памфлети и всички те носеха лоши новини. На изток руснаците извършваха масови арести — на държавни служители, полицаи, духовници. И винаги по тъмно. Никой не можеше да е сигурен, че ще изкара нощта спокойно.

Януш спеше леко. Будеше се при най-малкия шум, готов да побегне. Видя отражението си в огледалото в една къща и не можа да познае мъжа с набола брада и кървясали очи, който страховито се вираше в него отсреща. Самотното пътуване го беше направило избухлив. Беше убеден, че зад ъгъла ги чака арест. Всеки ден трябваше да изминават още километри. Краката го боляха. Имаше мазоли, които се превърнаха в рани, тъй като не можеше да се погрижи за тях.

Бруно беше по-силен. Твърдеше, че имат дълг към Полша да останат свободни. Ако начинът да го постигнат беше да се крият, така да бъде. Единственият им шанс беше Франция. Там ще ги обучат да се бият и те ще разбият както германците, така и руснаците.

— Мен ме пази медальонът на майка ми — обясни Франек. Той имаше верижка на врата си и им показа малкия сребърен диск, който висеше на нея. Седяха в една плевня и чакаха водачът да дойде и да ги отведе до следващата сигурна къща. Навън вилнееше вихрушка, плевнята скърцаше и се люлееше като лодка в бурно море. — Свети Себастиан ще ме преведе през това. Господ няма да ме привика все още. Той вика онези, които обича, но още не е готов за мен.

Бруно потупа мешката си и каза:

— Аз съм се застраховал. Имам няколко хубави златни часовника и копчета за ръкавели за изтъргуване. А и няколко килограма брашно. Ами ти, Януш? Теб какво ще те спаси?

Януш се загледа в краката си.

— Имам ботушите си. Но не мисля, че ще ме спасят. Всъщност тъкмо те ме убиват.

Бруно и Франек го изгледаха. После Бруно се разхили и Франек се присъедини. Цели трийсет секунди по-късно Януш внезапно се разсмя.

Много време беше минало, откакто нещо му се бе струвало забавно.

Няколко седмици по-късно те стояха на брега на замръзнала река и се готвеха да напуснат Полша и да преминат в Румъния. Страняха от пълните с войници градове, а през тази нощ водачът им ги беше прекарал няколко километра покрай брега на реката. Вече на разсъмване Януш усети гръдния си кош да се вкочанява, все едно ризата му беше прекалено тясна. Той разкопча палтото си и разхлаби връзката на врата си, но вцепенението се разпростря към главата му и притисна очите му. Напускаше родината си и не знаеше дали някога ще се върне. Зад него се простираха равни полета, а отвъд тясната река отпред го очакваше гъста гора. Зачуди се дали да не се върне. Пак да прекоси Полша, на север, обратно при Силвана.

— Ще преминем пеша — каза Бруно, като го потупа по рамото и го изтръгна от мислите му. — Ледът ще ни издържи.

Само няколко минути по-късно, след като бяха пристъпили на леда и се бяха уверили, че е твърд под краката им, вече бяха преминали оттатък реката и тичаха към дърветата да се скрият.

Януш се спря и погледна назад към границата с неговата страна. Остана смълчан за миг, като на гроба на приятел. А после съвсем неочаквано усети в сърцето си силен трепет, надигаща се надежда. Без значение как беше очаквал да се почувства или какъв последен образ на родината си се бе опитал да запази в съзнанието си, тръпката от приключението го завладя и той се затича след останалите и навлезе сред дърветата, напред към бъдещето.

[1] „Коник“, или „Полски коник“, е дребна примитивна порода полудиви коне, произхождащи от Полша, които на вид наподобяват на

изчезналия подвид Тарпан. — Бел.прев. [↑](#)

ИПСУИЧ

В убежището под земята мирише на дървесни корени и на Аурек това му харесва. Там той е скрит. Чува майка си да го вика, но си трае. Ако иска, може да дойде и да пропълзи при него. Могат да си седят вътре заедно, точно като едно време. Допирът ѝ все още му липсва.

Вчера, в последния ден преди ваканцията, учителката го беше нарекла изчадие. Варварско изчадие, което трябва да бъде наказано за грубостта си. Накара го да си свали обувката и после го перна по краката с нея. Той я беше ухапал по ръката, беше грабнал обувката и хукнал. По-късно тя дойде в къщата им с превързана ръка. Врагът ѝ каза, че съжалява и че Аурек ще си понесе наказанието.

На Аурек му е все тая. Те всички грешат. Той не е варварско изчадие, каквото и да значи това. Той е диво прасе, глиган. С черна гъста четина и влажна зурла, с която рови земята и намира корени в тъмнината.

Плюе на земята, топи палец в плюнката и маже калта по лицето си. През една дупка в метала вижда как Силвана се мръщи, докато оглежда градината.

Тя се приближава към убежището, но не се промъква при него. Започва да тропва по дъските на входа, с което предизвиква порой от капчици вода, които го измокрят. Аурек се рови в разкаляния под и се свива на кълбо.

— Аурек — извиква го Силвана. — Питър е дошъл. Връща дрехите ти. Няма ли да излезеш и да го поздравиш?

Аурек не ѝ обръща внимание. Мечтае за всеобгръщащата защита на дърветата от миналото си. Дърветата в гората му шепнеха тайни в зелено, които можеха да строят костите на онези, които бяха чужди. Разхождаше се между тях и долавяше думите им — както падащите листа, меки и отзивчиви. Не му харесваше тази Англия, където трябва да носи ученическия си каскет с козирката напред, да седи изправен и да рецитира „Отче наш“ по памет. Не му е мястото в страна, където не може да си люлее краката в автобуса, където не бива да яде с пръсти и

трябва да търпи удрянето с линия по кокалчетата на пръстите си в клас и да не може да отвърне. Отново разравя земята с пръсти и ядно изстъргва пръстта.

— Аурек там вътре ли е?

Аурек застива. Чул е мъжки глас, а после майка му отговаря:

— Да, да, крие се. Но скоро ще излезе.

— Не се тревожи. Можем да дойдем и друг път. Сигурно той ще поиска да дойде да си поиграе в магазина за животни, нали?

През една дупка Аурек вижда Питър и баща му, застанали един до друг.

— Защо не се вмъкнеш вътре при него? — пита бащата.

— Тате, ясно ти е, че не мога да се провра през тази дупка. Ехо, Аурек! Ще излезеш ли?

Аурек обмисля какво да направи. Ще се радва да види Питър, но не е лесно да се преобрази от глиганския си облик. Все още не може да се превърне в момче.

Наблюдава как Тони Бенетони се е ухилил на майка му. Оттам вижда зализаната лъскава коса на мъжа, големия му нос и белите зъби в отворената му уста. Питър смуче розова пръчка карамелен бонбон. Аурек чува майка си да се извинява и вижда как се отдалечават. Започва да грухти и ръмжи, да вие и да рие в пръстта като ранено животно.

След като си тръгват, Силвана слага цветята, които е донесъл Тони, в буркан от сладко на перваза на прозореца и известно време ги нарежда, като премества една далия, а после друга, сякаш аранжира сложна цветна композиция, докато в действителност всички цветя са бели.

Не си спомня последния път, когато някой ѝ е носил цветя. В бабиното ѝ село далиите се знаеха като цветя на ергените. Да подариш бели далии на девойка беше начин ергенът да ѝ покаже, че я харесва. Тя се замисля за тази идея, но после я отхвърля като смехотворна. Той, разбира се, не познава полските обичаи.

На сватбата си имаше бели цветя — букет от благоуханни карамфили. Бащата на Януш ги отглеждаше в градината си. Тя премества цветята от перваза на кухненската маса и се качва по стълбите с чаша чай за Януш.

— Буден ли си?

Януш се размърдва в леглото, сяда и се прозява.

— Много ще се радвам, ако вече не вземам нощните смени. Не обичам да проспивам следобеда. Някакви гласове ли чух долу?

Тя оставя чашата, присяда на ръба на леглото и отново се замисля за цветята.

— Тони доведе Питър да си поиграят с Аурек. Но той беше в убежището в дъното на градината и отказа да излезе. Тони и Питър си тръгнаха преди минута.

— Ще ми се Аурек да е малко по-учтив. Това момче е единственият му приятел. Мисля да разруша убежището.

— Това ще е неговото наказание ли?

— Заради поведението му в училище ли? Не. Не смятам да го наказвам. Мислех си да разваля убежището и да му построя къщичка на дървото.

— Къщичка на дървото? — усмихва се Силвана. — Той много ще се зарадва.

— А къде е Аурек сега?

— Все още в градината. Защо?

— Защото те искам само за себе си за мъничко.

Той я целува и я придърпва към себе си.

— Ти си всичко, което искам — шепне в ухото ѝ. — Знаеш го, нали? Теб и момчето.

Очите му са толкова сини и ясни, блестят с особена искреност, която я засрамва.

Тя затваря очи и го принуждава да замълчи с целувка, притискайки се в топлото му тяло, но спомените я връхлитат като вълци в гората, същите онези спомени, които нахлуват в сънищата ѝ. Простенва и Януш погрешно го изтълкува като звук от удоволствие. Прехвърля я под себе си, а тя налага на тялото си да се подчини на неговото. Единствено умът ѝ остава назад. Вкопчва се в него, тялото ѝ се извива около него, а признателността предизвиква у нея неподозирано желание и я отвежда към място, в което спомените я напускат и оставят сама, където за един кратък миг е истинска и цяла, точно както е била преди войната.

— Благодаря ти — казва му после.

Лежат един до друг и дишат тежко.

— Какво искаш да кажеш?

Тя самата се замисля. За какво му благодари? За това, че я е любил? Или за това, че ѝ е помогнал да забрави, макар и мимолетно, онези спомени, които са влезли под кожата ѝ?

— Не знам. За това, че ни намери, предполагам.

После става, увива се в чаршаф и повдига завесата, за да погледне в градината и да провери дали Аурек е добре.

— Обичам те — казва Януш, като се изправя и се протяга да си вземе цигарите.

Тя се обръща и го поглежда.

— Благодаря ти — повтаря и двамата се засмиват.

— Върни се в леглото.

Тя се сгушва в ръцете му и гледа как пуши, а на устните му играе лека усмивка.

„И аз те обичам“, казва на себе си и затваря очи.

По-късно, след като Януш е отишъл на работа, Силвана провира ръка в убежището като котка, която търси мишка. Аурек удря ръката ѝ. Тя успява да сграбчи пръстите му и го издърпва през счупените дървени дъски. Ръцете ѝ предпазват главата му, докато измъква първо едното, а после другото му рамо през дупката, и накрая и краката му се измъкват навън върху мократа трева.

Той надава вик, но щом вече е пред нея, мокър и кален, тя го прегръща здраво и му прошепва:

— Вече няма нужда да се криеш. Тук ние имаме съвсем нов живот. Сега сме в безопасност с баща ти. Обещавам ти.

Усеща как хватката му се отпуска и осъзнава с нарастващо чувство на благодарност, че наистина вярва в думите си.

На следващия ден Януш разтуря убежището, дърпа, бута и изравя остри парчета метал от земята.

— Искаш ли да ти ударя едно рамо с това?

Гилбърт Холборн гледа през оградата. Януш поклаща глава.

— Почти съм готов. Правя място за още цветни лехи.

— Ами да, така си е редно. Всичко старо на боклука, а? Дорис обаче все още не иска да се раздели с нашето. Доста импровизирани концерти си правехме вътре, аз, тя и Джина. Нашето бомбоубежище си ни е любимо. Лудо, нъл тъй?

— Да — отговаря Януш, имитирайки диалектния говор на Гилбърт. — Лудо, нъл тъй?

— Ами синът ти? Какво ще прави сега, като остане без бърлога, в която да си играе?

— Ще му построя къщичка на дървото.

— Красиво дърво е това — казва Гилбърт, загледан в дъба. — Сигурно е на повече от сто години, така мисля. Мога да те уверя, че малко къщи наоколо имат такива дървета в дворовете си. И си съвсем прав. Идеално е за къщичка.

Вади пакет цигари и предлага на Януш.

— Къща на дървото и цветна градина. Ще има с какво да се занимаваш. Мога да ти дам няколко луковици на далии, ако искаш. Имаме си един клуб, правим изложби и какво ли още не. Ако имаш желание, може да се включиш. Къде беше разпределен преди, Ян? По време на войната де. Аз самият бях в Доброволческия корпус.

После подава на Януш кибрит през оградата и той пали цигара, закрил огънчето с длан.

— Местеха ме често. Шотландия, Кент, Девън. Бях в инженерните войски.

— Забавно трябва да е било, а? Следващия път, като ти трябва помощ, ме извикай.

— Благодаря ти, непременно ще се обадя. — Януш се мъчи да измисли какво да каже, нещо, с което да удължи разговора със съседа си. — Познавам един твой приятел. Тони Бенетони, сецаш ли се?

— Тони Италианеца ли? О, да, той е истински джентълмен. Не съм го виждал от доста време. Каза ти нещо за мен, така ли?

— Каза да ти предам, ако някога имате нужда от нещо, да му се обадите.

— Нима? Казал ти е да ми предадеш това? М-да, той е известен сред хората тук. Местен бизнесмен е.

— Синът му е приятел на Аурек.

— Така ли? — пита Гилбърт и се хваща за дървената ограда. После снишава глас, така че Януш трябва да се приближи. — Тони е доста полезен тип, да знаеш. Не знае смисълът на думата „дажби“, ако ме разбираш. Каквото и да поискаш, Тони ще ти го намери. Не че е черноборсаджия, да не си помислиш нещо такова. Не, Тони си е истински джентълмен, както ти казах. Но може да ти намери каквото и да поискаш извън порцията. Гледай сега, имам половин бутилка скоч в бараката в градината. Ела, когато жените отидат на пазар. Ще ти

покажа справочника си със семена и може да си побъбрим както си трябва за войната и онези времена.

Януш няма желание да си припомня войната.

— Би било хубаво — отговаря той и връща кибрита на Гилбърт.
— Много благодаря за поканата.

Денят е горещ и влажен, но английските къщи нямат кепенци на прозорците и Силвана не може да задържи жегата навън. Вместо това прави онова, което правят англичаните — отваря всички прозорци и врати и се надява да полъхне ветрец. Кухнята е изпълнена със сладък аромат и на масата се издига лека пара от чиния с бисквити, покрита с кърпа, за да не ги кацат мухите. Тя поглежда колко е часът. Януш и Аурек скоро ще си дойдат. Излезли са преди час да гледат някакъв крикет мач, който се играе в Крайстчърч Парк. Надява се Аурек да не създава проблеми. Последния път, когато Януш го беше завел в парка, Аурек беше избягал и се бе прибрал самичък.

Докато се мие, чува специфичния звук на удряне на метал о камък — от тропане на конски копита, последвано от остър, пронизителен вой „Вехххторрррриииии, вехххторрррриииии“.

На улицата черно-бял кон е застанал пред дървена каручка, отрупана с дрехи, изпочупени мебели, всякакви съдове и посуди.

Амбулантният търговец слиза от колата и дарява Силвана с широка чернозъба усмивка, щом тя се втурва през входната врата, бършейки ръце в престилката си.

— Мога ли да разгледам? — пита тя.

— Разбира се, госпожице.

Вижда чифт мъжки кожени обувки да се подават от порцеланово ношно гърне. Черни с връзки. На практика изглеждат чисто нови. Имат нужда единствено от почистване. Кожата изобщо не е износена. Тя ги подава на мъжа.

— Колко струват?

— Ако ми дадете малко вода, може да ги вземете за един флорин.

— Да. Изчакайте един момент. Веднага се връщам.

Януш държи малко пари в едно кухненско чекмедже; пари, с които си купува по питие в бара на Британския легион, с Гилбърт след работа в петък. Тя преброява сумата точно, взема за мъжа чаша вода и няколко бисквити на поднос. Колкото повече гледа обувките, толкова по-сигурна е, че Януш ще ги хареса.

— Много ви благодаря, госпожице — казва вехтошарят и забърсва уста в ръкава си. — Вие сте истинска дама.

Тя поставя обувките на вестник върху кухненската маса, отваря шкафа под мивката и вади кутията с бои и четки за обувки на Януш. Представява голяма дървена кутия с месингова ключалка отпред. Иска Януш да може да види отражението си в обувките. Иска той да притежава нещо чисто ново.

Щастливо пъхва ръка в кутията и рови за четката, но зърва крайчеца на бледосин пощенски плик. Изважда го. Почеркът върху него ѝ напомня за безукорния краснопис, който изучаваха в училище. Отново пъха ръка в кутията и вади още писма, много от тях.

Седнала на кухненската маса, тя започва да ги вади от пликите им едно по едно и да ги разгръща. Има няколко френски думи, които знае. Жъо тем е израз, чието значение разбира. Писмата са пълни с него. Изскачат срещу нея от листите. Силвана се напъва да помисли трезво. Опитва се да успокои дишането си. Не бива да изпада в паника.

Значи това е правил по време на войната.

Влюбил се е.

Не разбира. Защо я е довел тук, ако обича друга жена? Не може да бъде истина. Това не може да бъде истина. Тъкмо когато е решила, че тя и момчето са на сигурно място. Сгъва отново писмата, като внимава сълзите ѝ да не ги накапят. Пръстите ѝ треперят, докато ги поставя обратно под четките и парцалите толкова внимателно, както би поставила яйце под разклопана кокошка. Стомахът ѝ се преобръща и ѝ се струва, че дори може да ѝ прилошее, толкова непоносимо е чувството на оскърбление.

Залита по коридора и изскача на улицата, като затръшва входната врата след себе си и тръгва бързо надолу по хълма в знойната жега, затиснала града. Косата ѝ лепне от пот по челото, а сълзите парят очите ѝ.

Върви безцелно по тесните централни улички, минава покрай бакалницата и железарията, откъдето срещу нея проблясват нови съдове, самовари за сладка и тенджери под налягане, буркани и уреди за консервиране. Всички те са светнали, сребристи, лъскави и поразително необходими. А защо не сребърна венчална халка? Този консервиращ съд с удебелено дъно — дори от едно късче от него би станал пръстен. Защо не беше настоявала за венчална халка, когато бе

имала възможност? Не е истинска съпруга без пръстен. А може би другата жена си има пръстен? А после ѝ хрумва друга мисъл. Ужасна мисъл, по-лоша от всички останали. Ами ако той ги напусне и Аурек загуби баща си? Усеща как сълзите отново напират в очите ѝ, когато чува някой да вика името ѝ.

— Силвана? Излязла си малко на пазар, така ли?

Тони стои до нея. Облечен е с кафяв гащеризон, а ръкавите му са навити до лактите, разкривайки тъмните косми на ръцете му. Махва с ръка да ѝ покаже изрисуваната табела над прага на един магазин: „Търговски център за домашни любимци на Бенетони“.

— Няма ли да влезеш и да поразгледаш? Моят магазин е най-добрият в Съфолк.

Тя трескаво се чуди какво да каже.

— Искам да си купя малко кухненски съдове. За вкъщи.

— Кажи ми какво ти трябва и ще ти го намеря... Хей! Добре ли си? — Той пристъпва напред и протяга ръце към нея. — Ама ти плачеш.

За миг тя се изкушава да му каже защо. Но не може. Разбира се, че не може.

— Извинявай. Трябва да тръгвам.

— Почакай...

Затичва се, без да я е грижа, че никой тук не тича по улиците. Тя е чужденка. Винаги ще изглежда не на място. Тогава защо да не си хване полите и да не се затича, ако поиска? Чува как той извиква името ѝ отново, щом свива зад ъгъла, но не се обръща.

Няма идея накъде е тръгнала и се озовава на доковете. Пред себе си вижда полусрутени складове, купчини натрошени тухли и строго изглеждащи табели, предупреждаващи хората да стоят настрана, защото много от постройките са увредени от бомби и са опасни. Някои от складовете все още се използват и мъже стоварват вътре чували със зърно. Навсякъде по земята лежат намотани въжета, а вятърът разнося прах и отломки.

Проправяйки си път през въжетата и струпаните чували от зебло, тя върви към кея, покрай моряците и склададжиите, като не обръща внимание на погледите, които ѝ хвърлят, към мястото, където водата се слива с хоризонта, а чайките се перчат и кръжат в небето.

По зелената вода тежко се носят дървени баркаси с червени платна. Във въздуха се носи натрапчивата солена миризма на тиня, а морските птици газят из лъскавите мочурливи петна измежду пресъхналите докове. По-навътре в морето има покрит с оранжева ръжда и излющена боя кораб. Метален боен кораб, закотвен с огромни вериги така, сякаш който го е завързал там, се е страхувал, че може да се опита да избяга в морето.

Тя си припомня ужасната морска болест, която е преживяла по време на пътуването към Англия. И как, след като, олюлявайки се, бе слязла по подвижното мостче на английска земя, знаеше, че никога няма да се завърне в Полша.

Чувства се толкова не на място, колкото е и този кораб в реката. Изгубена. Копнееща по страна, която вече не съществува. Полша е под комунистическо управление. Тя никога не би могла да се върне. Това е цялата истина.

Запътва се към вкъщи, а умът ѝ вече се прояснява. Бе толкова уверена в ролята си на злодей в този брак, че никога не си бе представяла Януш да е способен да скрие нещо от нея.

Но тя трябва да се стегне. Да го попита за писмата би означавало да изложи семейството си на риск, а Аурек трябва да има семейство. Беше му го обещала. Възможно е тази любовна история да е приключила. Да е представлявала просто безразсъдна постъпка във военно време. А ако Януш все още е обвързан с тази жена, тя не трябва да се намесва. Трябва да бъде силна и сериозна и да си мълчи. Няма избор. Трябва да се върне и да бъде добра съпруга. Да остави Януш да пази своите тайни. Сега поне не е единствената в този брак, която има какво да крие.

Когато влиза през коридора в кухнята, Януш и Аурек вече я чакат.

— Съвсем по мярка са ми! — казва Януш.

Тя го поглежда равнодушно.

— Обувките! Нали ти си ги оставила на масата?

— А, да. Да, купих ги от амбулантния търговец.

— Аз ги излъсках. Аурек ми помогна. Малко боя и станаха като нови. Английска кожа. Помниш ли лекаря, при когото заведохме Аурек? Той имаше същите, без съмнение.

— Радвам се, че ти харесват.

— Ще си ги пазя за официални случаи, разбира се.

— Да, добре — казва тя и се отпуска в стола, приканвайки Аурек да дойде и да седне в скута ѝ. — Пази си ги.

ПОЛША

Силвана

Докато месеците се нижеха, Аурек предизвикваше възторг у Силвана и забавляваше Ханка. Беше изпълнен с енергия, играеше си в клетките на зайците и тичаше с кучетата, прегърбен, с превити рамене, докосваше земята с ръце за равновесие и се оттласкваше с пръсти. Така беше по-бърз.

Ханка го наричаше малко мече. Беше разказала на Силвана една история за момче, отгледано от мечки в някаква литовска гора. Тримата лежах на сламеното легло, увити в одеяла, а Аурек беше сгушен плътно до гърдите на Силвана.

— Никой не знаел откъде се е появило — обясни Ханка и погъделичка Аурек по пръстчетата. — Мечките го приели като свое. Ходело на четири крака, а косата растяла дълга надолу по гърба му. Хранело се само с киселици и мед. Един ловец го хванал и го дал на краля на Полша, който се опитал да го научи да говори, но то така и не издало по-различен звук от грухтене.

Историята беше развеселила Аурек. Ханка грухтеше и ръмжеше като мечка, докато Силвана не се уплаши, че той ще се задави от толкова смях. Те се кискаха, ръмжаха и ревяха, а накрая, щом се отпуснаха назад изнемощели от смях, Силвана притисна лице към главата на сина си и усети как по бузите ѝ се стичат сълзи.

— Малкото ми мече — прошепна му тя. — Моето малко изгубено мече.

— Вземи — каза Ханка една вечер, в която звездите изглеждаха толкова ярки, че сякаш прорязваха черното кадифено небе с ледени панделки. Подаде ѝ една сушена слива, тъмна и набръчкана. Устата на Силвана се напълни със слюнка, щом я видя.

— Дали ще му хареса?

Силвана погледна Аурек, който се беше сгушил в ръцете ѝ с подпъхнато около главата одеяло. Не беше сигурна. Ханка изпъшка с досада.

— На всички деца им харесват.

Тя подаде плода на Аурек и той лакомо го набута в устата си.

— Видя ли? Знаех си, че ще му хареса.

— Какво ще правим, като дойде лятото? — попита Силвана. — Тук ли ще останем?

— Варшава. — Ханка се наведе към нея и избърса една лигичка от устата на Аурек. — Аз отивам във Варшава. Ако искаш, можеш и ти да дойдеш.

— Ще отидеш в града?

Силвана беше изненадана. Мислеше си, че Ханка ще се прибере вкъщи. Тя ѝ беше разказала за дома на семейството си: варосана бяла къща, към която води алея с лаймови дръвчета, с пълзяща дива лоза по фасадата. Нарече я ловен замък. Беше ѝ описала ловните трофеи в банкетната зала, главите на глигани и сърни, стъклените похлупаци с мъжки тетреви и диви петли и мраморните подове. Отвън имало зеленчукова градина, езеро, пълно с шарани, мандра и перално помещение.

— А защо не се прибереш у дома? — попита Силвана.

Ханка поклати отрицателно глава.

— Бях още дете по време на Първата световна война. Германците завзеха къщата. Устроиха си сервиз за поправка на автомобили в плевните ведно със зеленчуковите градини. Семейството ми скри всички ценности, които притежавахме — картините, скулптурите, среброто и така нататък, — и ги зазидаха в избата. Като свърши войната, всички скъпоценности бяха спасени, но майка ми умря. Зарази се с коремен тиф от един войник. А сега има нова война и къщата ни отново е превзета. Баща ми този път изобщо не се постара да крие семейните ценности. Единственото, за което помоли, беше децата му да останат в безопасност. Забрани на всички ни да се доближаваме до къщата до края на войната. Не мога да се прибера вкъщи, но не мога и да продължавам да живея така. Трябва да бъда в града.

Вярно беше, че Ханка изглеждаше така, сякаш мястото ѝ е в града. Ръцете ѝ бяха прекалено изящци за земеделска работа, дланите твърде меки.

— Ще се върна да видя любимия си — продължи Ханка. Силвана гледаше как лицето ѝ застива, а умората се настанява в

сенките под очите ѝ. — Той е музикант. Свири американски джаз и последния път, в който го видях, ми каза да напусна града. Каза, че не иска да пея за германска публика. Така че аз тръгнах. Но той ми липсва. Трябва да се върна, трябва да го видя отново. И не ми пука за кого ще пея. Просто си искам живота обратно.

Силвана залюля Аурек в скута си, а Ханка ѝ се усмихна.

— И така, малка Силвана, ще дойдеш ли с мен?

Силвана усети как сърцето ѝ се свива.

— Да — отговори тя, въпреки че мисълта да се върне във Варшава я изпълваше с ужас.

ЯНУШ

В безлунната нощ един водач заведе Януш, Бруно и Франек до унгарската граница. Вече бяха свикнали един с друг и Януш дори беше започнал да харесва Франек и неговата лудост. Сърцето на момчето си беше на мястото, а смелостта му беше безгранична. Бяха им дали документи, но въпреки всичко бе най-добре да преминат през нощта, тайно. Бяха стигнали до един нос и гледаха как граничарите патрулират с кучета по пътеката пред тях.

— Водачът предупреди, че имаме около петнайсет минути, преди да се върнат — каза Бруно, щом пазачите свърнаха зад ъгъла.

— Трябва ми картечница — вметна Франек.

Той трепереше и се тресеше и Януш искаше да му каже да спре да мърда, за бога.

— Ще ги сваля всичките. Бум, бум, бум. Ще ги застрелям. Ако си носех старата пушка от вкъщи, можех да го направя.

— Кога да тръгнем? — попита Януш. Гадеше му се и осъзна, че той също трепери.

— Тръгваме сега — нареди Бруно. — Граничарите няма да очакват да се случи нещо тази нощ. Никой не би излязъл в такава нощ. И на вълците ще им е студено. Един по един. На три минути. Това ни дава предостатъчно време да преминем. Ти си пръв, Ян. После аз и Франек ще те последваме. Не се тревожи, след теб сме.

Януш вече не си усещаше краката. Съмняваше се, че може да тича. Дишаше учестено и на пресекулки. Трепереше от студ и умора, а сърцето му биеше като лудо.

Бруно кимна. Побутна Януш.

— Хайде, време е — прошепна. — Късмет. Тръгвай!

Януш се изправи и се затича, спускайки се надолу по скалите.

Не погледна назад. Ако ще умира, нека умира. Препъна се. Краката не слушаха мозъка му, кривяха се под него, но той ги принуждаваше да продължават. На пътя нямаше никого. Той го прекоси и се хвърли в дълбоката снежна пряспа, след което се

претърколи надолу по хълма. Пързаяше се и се плъзгаше, докато не се заби в една ела. Щом се изправи на крака, хукна.

Най-после стигна прикритието на дърветата, припълзя на четири крака до тъмната борова гора и се притаи там. По устните си вкусваше кръв, а вените на врата му пулсираха. Усещаше как кръвта му кипеше в него, усещаше се жив. Лежеше неподвижно, а сърцето му туптеше, страхът разтреперваше клепачите му и опъваше някакъв нерв на бузата му.

Проправи си път по-навътре сред дърветата и се зарови в снега. Треперейки, чу около себе си шумове. Звуци на чупеци се клони и боричкане. Надяваше се Бруно да е добре. Надяваше се също така, че нощта наистина е прекалено студена за вълците.

Франек се появи, тичаше и скачаше през снега, и се блъсна с пълна сила в Януш, като го удари с лакът в лицето.

— Извинявай — задъхано каза Франек. — Не те видях.

— Божичко, Франек — прошепна Януш. — Май ми счупи носа, по дяволите!

— О, боже, не, съжалявам...

— Забрави го, пън такъв! Ти успя. И двамата успяхме.

— Успяхме — каза Франек. — Аз съм добър войник.

Звучеше толкова гордо, че Януш едва се удържа да не прегърне момчето.

ИПСУИЧ

Камарата дъски под големия дъб става все по-голяма и Аурек се катери по нея, подскача нагоре-надолу и усеща как дървата се клатушкат под него. Ако камарата продължава да нараства, ще му е още по-лесно да се катери по дървото. Би могъл да скочи на купа и да се метне на ниските клони. Да скокне върху тях като врабче на лов за насекоми.

Вижда Януш да идва в градината и спира да скача. За първи път не тъпче разни драгоценни цветя, но въпреки това знае, че врагът не обича да вижда да се вършат глупости в спретнатата му свършена градина.

Врагът е застанал с ръце на хълбоците и оглежда обстановката. Мръщи се, сините му очи са скрити от веждите. Аурек имитира стойката му и слага ръце на хълбоците. Знае, че има много малко време, преди да го смърят за подобна дързост. Набръчква вежди точно като врага. Опитва се да разбере какво ли е да си баща му.

Преди да дойдат в Англия, Аурек си беше представял баща му да изглежда различно. Мама му беше казала, че има руса коса, но той няма. Пепелява е, а когато ѝ сложи помада за коса, става по-тъмна и с метален оттенък. Кара го да изглежда стар, по-стар от Силвана. Може би това не е баща му. Може би майка му се е объркала? Понякога Аурек се чуди дали истинският му баща не е все още в Полша и не обикаля горите да търси него и майка му. Продължава да изучава врага още мъничко. Той не е толкова лош. Понякога Аурек се улавя, че забравя да го мрази.

Януш скръства ръце. Аурек повтаря движението. Усеща как го напушва смях, но се удържа. Врагът отдава чест. Със сериозно изражение, Аурек прави същото. И тогава Януш подвива крак като куче и шумно се изпърдява.

Смехът се изтръгва от Аурек, изригва по-бързо от газирана лимонада от разтръскана бутилка, все едно бълва от носа му и кара очите му да се насълзят. Той се смее и се държи за бузите.

— Ти си забавно малко момче — казва Януш. — Но е чудесно да те видя засмян. Внимавай, като се катериш по дървата. Не искам да ти се забият трески.

Той се обръща и тръгва към къщата, а на Аурек му се иска да се върне и пак да играят на тази игра.

— Ойчец — виква. — Татко?

Но Януш не го чува и влиза в кухнята. Аурек му отдава чест въпреки всичко.

Следващата събота Тони води Питър и Януш ги кани в градината, доволен, че може да покаже как семейството му се труди заедно върху цветните лехи и моравата. Посочва приведения сред розите Аурек, който рови в пръстта.

— Аурек си има своя малка зеленчукова леха ей там — обяснява той с надеждата, че момчето не изглежда толкова особено, като се занимава с нещо. Детето изравя морковите, въпреки че са му забранили да ги пипа. Януш неведнъж му е обяснявал, че още е твърде рано и морковите са прекалено малки, но Аурек въпреки това обожава да ги вади, да ги очиства от пръстта и да ги яде. Януш хвърля един поглед към Тони, но той като че ли не забелязва държанието на Аурек. Гледа Силвана.

Тя е коленичила на моравата, в ръката си държи малък нож и разкопава бурените, така както ѝ е показал. Мърмори сама на себе си, съсредоточено си напява полски думи и английския им превод: яскиер остри, повой полне, мнишек пасполити, чичеорка пстра; лютиче, грамофонче, глухарче, маргаритка.

Януш я вика по име и тя вдига поглед от работата си, а лекият ветрец развява червената ѝ забрадка. Силвана припряно се изправя, бърше ръце в престилката си и се извинява, че не е забелязала гостите.

— Няма да ви притесняваме — казва Тони. — Цветните ви лехи са прелестни. Всички онези Градини на победата от военно време са толкова потискащи. Това е една истинска градина на мира.

— Точно така — отвръща Януш.

Силвана протяга ръка.

— Добро утро, Тони.

— Радвам се да те видя, Силвана. Тъкмо казвах колко хубава е градината ви.

— Януш много се гордее с нея. А днес ще построи на Аурек къщичка на дървото.

— Къщичка ли? — Тони плясва възторжено с ръце. — Каква чудесна идея! Мога ли да помогна?

— Разбира се — отговаря Януш, очарован от ентузиазма му.

Той му напомня за Бруно: типа мъж, който винаги намира начин да излезе от всяко затруднение. Доколкото Януш може да прецени, е самотник, твърде зает с бизнеса си, за да се тревожи за дом или устроен живот. Не е като Януш, който се нуждае от съпруга и семейство, за да осмисли дните си. Януш иска излъскания ключ за входната врата да е в джоба му, да има кукичка на стената за същия този ключ, на която да го закачи, като се прибере, вестникът и речникът му да стоят до стола в дневната, семейството му да е събрано около него по време на хранене. Но въпреки това гледа Тони и го харесва, защото е различен.

В дъното на градината Януш реже дъски с триона, а Тони вади стари гвоздеи от дървото с „кози крак“.

— Сега ще ви покажа как се прави ъглова сглобка — казва Януш на Аурек и Питър. Вдига си ръцете и свива едната в юмрук. — Това е жлеб, а това шип. — Държи едната си ръка като стрела, с изпънати пръсти. — Напасват се ето така. — Той пъхва пръстите си в дупката в средата на свития юмрук.

Питър прави същото. После и Аурек. Януш се усмихва на Аурек. Доволен е, че синът му най-после си има приятел. Двамата може и да имат по някой проблем в училище, но това са просто момчешки закачки. Малки щуротии. Обичайни за тяхната възраст. А и Аурек вече говори добър английски, без следа от акцент. Това кара Януш да се гордее. Децата учат толкова бързо. Момчето дори е спряло да издава птичи звуци. Януш осъзнава, че е малко суров към него относно това, но детето трябва да се научи. Когато се върне пак на училище през септември, напълно ще се впише.

Заедно качват дървата горе на дървото, Януш и Тони вършат тежката работа, а на момчетата им е позволено да забиват гвоздеите. Къщичката има четири стени, а покривът е от гофрирана ламарина. Съвършената бърлога за едно момче в края на съвършената английска градина.

Градината е ключът към всичко. Общо място за всички тях. Януш е посадил подправки и рози за Силвана. Градински чай и исоп, риган, пълзящ джоджен и ниски туфи мащерка растат под алени розови цветове. Моравата е равна, окосена, зелена и мека като кадифе. Бордюрите са отрупани с далии, ружи, жълти и бели перуники, люляци. От другата им страна е зеленчуковата градинка. Тук на редове растат отрупани с листа картофи. От земята се подават белите полусфери на лука. Между тях свободно никнат невени. Те държат зеленчуците здрави и ги пазят от насекоми. А сега, горе от дъба, къщичката на Аурек ще ги гледа от високо. Би искал баща му да види градината и как внукът му си играе в бърлогата.

— Ти си сръчен мъж, Януш — казва Тони, прекъсвайки мислите му. — Аз самият не мога да сглобя и една лавица сам.

— И аз имах къщичка на дървото като момче — отвърща Януш. — Криех се там с прашката си и стрелях по едно гнездо през градината на родителите ми.

Замълчава за миг, но после вижда, че Аурек се е заслушал с вперен в тях поглед, и продължава:

— Баща ми ми беше дал медна свирка. Седях в къщичката и си играех с часове. Вдигах невъобразима връва. Не съм музикален. За разлика от сестра ми Ева. Тя свири на цигулка като ангел. А аз събирах охлюви за състезания. Много ги обичах. Приятелите ми си носеха свои охлюви и ги пускахме да се надпреварват по стеблото на дървото. Първият, който стигнеше земята, ставаше шампион.

— Ами това не е толкова различно от моето детство — отбелязва Тони. — Аз си имах цяла ферма от състезателни охлюви шампиони. Баща ми ги обожаваше. Аз ги развъждах, а той ги готвеше с чесново масло.

Питър прави физиономия.

— Не гледай така, Питър. Ако му падне — всяко момче би хапвало печено говеждо и йоркширски пудинг всеки ден от седмицата. Но един ден ще те заведе в Италия, млади момко, и ще научиш какво значи истинска храна.

На Януш му става любопитно.

— Бях в Южна Италия за около месец през хиляда деветстотин четирийсет и четвърта. Прелитахме над селските области и пускахме

пропагандни листовки. Изглеждаше красиво. Ти от коя част на страната си?

— Родителите ми са от Генуа. Роден съм тук, но сърцето ми е в Италия. Ям като италианец. Ценя храната. — Той се потупва по корема и разтваря широко ръце. — И гледай това. Милата ти жена идва към градината с поднос с чай. Какво по-хубаво от това?

Те се настаняват на карирано одеяло под дъба. Силвана разлива чая, а Тони ѝ помага, като подава чашите. Януш се е излегал по гръб и наблюдава зелените клони и синьото небе над себе си.

— За какво се оглеждаш? — пита го Питър. — Вражески огън?

Тони поема една чаша от Силвана.

— Гледката отгук безспорно е красива.

— Има толкова синьо, че да се направят панталони за дванайсет полицаи — казва Януш.

— А, тук казваме панталони за моряци — поправя го Тони. — Падаш си малко поет, а? Но разбира се, имаш си Силвана. Твоята красива муза.

Януш поглежда съпругата си. Тя като че ли не слуша. Напоследък е потънала в собствения си свят.

— Миналия ден, като те видях, бързаше нанякъде — обръща се Тони към Силвана.

— Кой ден? — пита Януш. Не му е споменавала, че е срещнала Тони.

— Някъде преди седмица. Видях твоята госпожа да отива на пазар.

— Бях заета — отговаря Силвана. — Нямах време да се спра.

— Следващия път настоявам да дойдеш и да разгледаш магазина.

— Добре, ще дойда.

Тони се обръща към Януш:

— Голям щастливец си с жена, която така добре се грижи за теб.

Той се засмива и Силвана се изчервява. Януш се отпуска на лакът, доволен да види съпругата си щастлива поне веднъж. Възпира се да не се протегне към нея. Макар и да стои близо до него, той усеща, че се е отдалечила. По-далечна е от синьото небе над тях.

ПОЛША

Силвана

Щом настъпи пролетта, фермерът каза на Силвана и Ханка, че не може да рискува да ги крие повече. Изглеждаше неспокоен, все едно се страхуваше, че жените ще вдигнат олелия. Ханка само вдигна рамене и каза, че така или иначе им е време да тръгват.

Фермерът даде на Силвана чифт ботуши, а на Аурек одеяло. Жена му им даде торба с храна за из път и им каза никога да не се връщат или тя самата ще се погрижи германците да ги намерят.

Беше месец май, когато си тръгнаха, и слънцето бе започнало да изсушава калните пътища и ливади. Докато се отдалечаваха от фермата, Силвана гледаше как Аурек щипука пред нея. Беше пораснал и бебешките му къдрици бяха вече изчезнали, а на тяхно място имаше гъста коса, права и тъмна като сянка през лятото. Слънцето придаваше на кожата му загар и той изглеждаше щастлив, подрипвайки надолу по пътя, гонейки пеперудите и танцувайки напред-назад.

Лагеруваха в близост до река и изпраха дрехите си във водата, като ги изсушиха на слънце на брега.

— Колието ми — каза Силвана и докосна шията си. Седеше гола на брега на реката. Ханка ѝ беше казала, че така изглежда божествено, и сега се опитваше да покаже, че ѝ вярва, докато всъщност искаше само пак да си облече дрехите.

— Стъкленият ми медальон. Изчезнал е.

— Онази дърта невестулка от фермата! — рече Ханка и погали врата на Силвана. — Сигурно го е откраднал за жена си. За нищо не можеш да вярваш на селяните. Искаш ли да се върна? Ще го взема за теб.

— Не, не — отвърна Силвана. — Няма го вече.

Ханка ѝ направи гердан от маргаритки и ѝ го подари. Тя си го сложи и за пореден път почувства благодарност за добротата на приятелката си.

— Ето — каза тя и ѝ подаде коженото си палто. Искаше да даде нещо на Ханка, в знак на приятелство, а нямаше нищо друго. — Вземи го.

— Наистина ли? — Ханка го праметна на раменете си и погали кожата.

В замяна даде на Силвана своето върхно палто. В онзи следобед Ханка вървеше нагоре-надолу по брега, облечена с палтото, вирнала брадичка нависоко като модел. Сякаш не забелязваше потъмнелите от изсъхналата кръв петна по кожата и разпраните места, под които прозираше копринената подплата.

— И без това мислех да ти го открадна — призна си Ханка. — На теб не ти отива кожа. Прекалено си кльоцава за него.

Бяха седнали на брега.

— Връщаме се във Варшава. Можеш да дойдеш с мен в клуб „Адрия“, където пеех преди с оркестър „Хенрика Голда“. Ще те заведа на танци. Ще чуеш как пея, а аз ще ти покажа как да се обличаш. Перли! Ще имаме перли и диаманти!

— Но какво ще правя аз? — разсмя се Силвана.

— Да правиш ли? Можеш да пееш. Или пък се научи да танцуваш. Използвай го това тяло.

Силвана поклати глава.

— Не мисля, че наистина бих могла да се върна във Варшава.

— Не искаш да дойдеш с мен ли?

Силвана си спомни войника в апартамента, миризмата на дъжд, просмукана в дрехите му, и синините, които беше оставил по бедрата ѝ.

— Ханка, не мога.

Ханка захвърли коженото палто и легна на слънце.

— Добре. Няма да ходим там тогава — отвърна тя, а после се обърна на една страна към белия, гол гръб на Силвана отляво.

Тази нощ Силвана заспа под звездите. Беше още рано да са наизлезли комари и тя се сгуши близо до Ханка. Дали не можеше да се върне във Варшава? Войникът можеше отдавна да си е тръгнал. А можеше да смени и името си. Това на Аурек също. Представи си как води момчето в зоологическата градина да види слоновете. И в парка, където да пуска лодка в езерото. После се сети за Януш и мъката

помрачи мислите ѝ. Дали беше още жив? Стисна здраво очи. Всичко беше толкова объркано.

Събуди се още по тъмно с някакво топло чувство, все едно лежеше на копринени чаршафи. Това беше радостта от усещането на ръцете на Ханка, които я обгръщаха. Потъна отново в сън, представяйки си, че я прегръща Януш.

На следващата сутрин се изправи и осъзна, че е сама с детето. До нея нещо проблясваше на слънцето — стъкленият ѝ медальон. Тя го вдигна на светлината и заразглежда как искрят цветовете вътре. Огледа се наоколо за Ханка, но тя не се виждаше никъде.

Силвана я чака цял ден. Слънцето натежа в късния следобед и позлати деня. От върховете на дърветата се спуснаха рояци насекоми и се завъртяха в черни облаци над реката. Слънчевият диск потъна зад хоризонта нажежен, а жарката му светлина превръщаше дърветата в силуети. Силвана осъзна, че Ханка няма да се върне.

На другия ден все още седеше до реката, когато един мъж се приближи по пътеката към нея. Беше висок, с високи скули, изваян нос и широка уста. Силвана грабна Аурек и се изправи.

— Добро утро — поздрави той с приятен глас с руски акцент. Протегна ръка и Силвана я пое. — Казвам се Григор Лазовник. Наричайте ме Григор.

ЯНУШ

Понякога на Януш му се струваше, че няма да преживеят зимата. Времето беше свирепо, постоянно ги преследваше, нападаше, мокреше и смразяваше. Следващото убежище се намираще извън някакъв малък град, с дълга улица по протежението му и дървени къщи със спуснати поради зимата кепенци. Мръсни снежни преспи затискаха прозорците и затрупваха пътя; ходенето беше мъчително и тримата залитаха по дълбокия девствен сняг.

Къщата беше скрита в една брезова горичка. Представляваше триетажна постройка с дървена облицовка и балкони с дърворезба. Входната врата беше задръстена от покрити със сняг съдове за мляко, метални кофи и кошове от раката. Посрещна ги мъж с гъста брада и сивееща коса. Името му беше Амброуз. Той пое палтата им и огледа вледенените им лица и пръсти за белези от измръзване.

— Ние ще ви отведем в Югославия. От там отивате във Франция. Естествено, трябва да сте много внимателни. Ако някой разбере кои сте, ще ви арестуват. Но ние ще ви преведем, няма страшно. Божичко, изглеждате гладни. Хайде, сега ще хапнем.

В отрупаната с бакърени съдове и кошници с билки кухня Амброуз ги настани на една дървена маса и им даде водка, варени рибешки глави и гореща яхния с месо, която се стори на Януш най-вкусната, която някога беше вкусвал. Дори и като му докара разстройство през нощта и притичваше навън доста пъти, разкопчаваше колана и смъкваше панталона си, той все още искаше да може да си хапне още от горещата яхния.

На следващия ден обикаляха с Амброуз покрай ръба на замръзнало езеро на лов за елени, преметнали пушки през рамо. Над езерото се стелеше гъста мъгла и се плъзгаше към тях над леда. Януш гледаше как Франек си играе с ловните кучета, които потичваха послушно до тях. Бяха с рунтава козина и дълги муцуни, хапеха се едно друго по краката и размахваха опашки така енергично, че разпръскваха сребрист скреж във въздуха и образуваха малки снежни

вихрушки навсякъде, където минеха. Момчето изглеждаше толкова щастливо, колкото и кучетата до него, и Януш се зачуди дали не е по-добре да го оставят тук в това отдалечено село, където със сигурност щеше да бъде в безопасност до края на войната.

— Преди си имах такова куче — каза Франек, докато галеше една голяма рижа хрътка, която възторжено мятеше опашка до него. — Майка ми го даде.

Той спря да потупва кучето и изведнъж погледна към Бруно със сериозно изражение.

— Искам да видя кучето си. Кога си отиваме вкъщи?

— Този лед изглежда дебел — поясни Бруно, а Януш следеше да види дали вниманието на Франек ще се отклони лесно.

— Тук е дебел, но по-навътре е по-тънък — отбеляза Амброуз. — Това езеро никога не замръзва изцяло. Има си слаби места.

Франек стъпи на ръба на леда.

— Гледай ги — разсмя се той. — Виж кучетата.

Всички се разсмяха. Кучетата се опитваха да тичат по леда до Франек и се опитваха да се захванат с нокти, но се подхлъзваха на една страна и се плъзгаха напред по корем.

Амброуз вдигна ръка, да им нареди да замълчат.

— Шшт. Елен. Ето там. Между дърветата.

Той вдигна пушката си.

Франек бързо се махна от леда, сваляйки пушката от рамото си. Двамата с Бруно насочиха оръжията и зачакаха. Януш не помръдна. Никога не беше харесвал лова. Не искаше да убива нищо.

Мъжете потънаха в мълчание, а дъхът им излизаше на облаци пред тях. Януш ги гледеше така, с насочени пушки, зачервени бузи и проблясващи заледени пръски по миглите. Ами ако спрат да пътуват? Ако останеха тук в този покрит със сняг свят и изчакат войната да свърши? Вероятно биха могли да се скрият тук горе?

Амброуз въздъхна шумно. Свали оръжието си и върна предпазителя.

— Не. Чух ги, но не мога да ги видя.

Бруно го последва. Прокашля се, щом напрежението падна от групичката им, и започна да потропва с крак, все едно се беше схванал от продължителното неподвижно стоене.

— Много време съм ял еленско месо — каза.

— В къщата имам еленски наденици — допълни Амброуз. — Номерът е да им сложиш много червен пипер.

Януш потри ръце.

— Звучи вкусно. А аз умирам от глад.

— Тези елени са някъде наоколо — каза Франек. Все още държеше оръжието си насочено, готов за стрелба.

— Не е безопасно за лов в тази мъгла — обади се Януш, замислен кога ще се върнат и ще изядат надениците.

Франек придържаше оръжието на рамото си, докато отчупи един малък клон и го хвърли на леда, за да го гонят кучетата. Голямата рижа хрътка се спусна за него. Обърна се с пръчката в уста, подхлъзна се и се плъзна на една страна.

После всичко се случи толкова бързо. Януш видя как кучето се мъчи да се изправи, после чу как леда изскърцва и се пропуква, и ужасено гледаше как то пропадна през малка дупка в езерото.

— Мелез! — викна Амброуз. — Мелез, тъпо куче такова!

Той свали раницата от гърба си и пристъпи върху замръзналото езеро, като бързо легна по корем и започна да се приплъзва по леда.

— Трябва да го счупим — изкрещя. — Трябва да извадим кучето отдолу.

— Аз ще го извадя — викна Франек. Януш съзря възбудата в очите на Франек и решимостта, с която изтича по езерото след Амброуз.

— Не! — кресна Бруно. — Махни се от леда! Опасно е!

Франек заби приклада на пушката си в леда. Удари я силно два-три пъти. Тогава се чу изстрел и ято черни врани се разлетяха от върховете на дърветата. Пушката гръмна отново и Франек падна на земята, тялото му се гърчеше. Амброуз се плъзна по леда до него, пъкна ръка в дупката, която се беше образувала, и извади рижото куче от водата.

Нещо привлече погледа на Януш, някакво движение зад него, и той се обърна. Четири благородни елена, с облаци пара от дъха им пред тях, излязоха на открито и препуснаха леко към снежната гора. Януш гледаше как се отдалечават. Щом отново погледна към езерото, видя Франек да лежи неподвижно с празната пушка до себе си, а по леда се разливаше червена локва кръв.

ИПСУИЧ

Понесла препълнени пазарски торби, Силвана пресича улицата на трамвайната спирка, минава по една оживена улица, после по още една и накрая стига пред магазина за домашни любимци на Тони. Поколебава се. Какво да му каже? Тя дори не знае какво търси там, освен това, че той я е поканил, а тя се е съгласила. Отваря вратата и пристъпва в какофония от птича олелия. Мястото мирише на талашит и дезинфектант и Силвана се опитва да не се закашля, щом вдишва топлия въздух.

Това наистина е търговски център. На сламата в клетките спят малки кучета, котета, зайчета и дори патета и пилета. Мишки припкат в големи телени клетки, а една цяла стена е заета от птичарник, населен с кресливи папагали, канарчета, вълнисти папагалчета и зеброви сипки. По-навътре в магазина вижда тъмни аквариуми с рибки, отблясъци в цветовете на дъгата, в оранжево и златно се появяват и изчезват бързо в сенчестите води.

— Мога да ти намеря каквото животно си поискаш.

Чува гласа на Тони. Вдига поглед и го вижда, застанал зад дървения тезгях, да ѝ се усмихва и радва, че е дошла. Лицето му излъчва задоволство и тя няма как да не се поласкае. Той изглежда искрено щастлив да я види.

— Какво би искала? — пита Тони и излиза иззад тезгяха. — Може би една чинчила? Или костенурка? Аз снабдявам зоологически градини и циркове. Един слон за сина ти, да язди до училище? Съфолкска овца или пък норфолкски овен?

— Просто минавах — казва Силвана, оставя долу торбите и сваля ръкавиците си — и си помислих, че бих искала да видя животните.

Тони ѝ дава да подържи едно котенце, после една мишка, която се опитва да пропълзи нагоре по ръкава ѝ. Накрая слага и малко черно зайче в дланта ѝ.

— Можеш да го вземеш като подарък. Той те харесва.

— Прелестен е — отговаря Силвана. — Но искам да ти го платя.

— Ах, ами точно този не е за продан. Свободен е само като подарък.

Тя се намръщва, несигурна какво да каже. Дали не ѝ се присмива?

Повежда я още по-навътре из магазина, покрай пътеки от кучешки бисквити, семена за птици и сандъци с кожени играчки за дъвкане за кучета.

Силвана поглежда надолу към голямата дървена щайга до нея. Пълна е с пожълтели кости. Опитва се да не гледа натам, но не може — костите привличат вниманието ѝ. Излъсканите ябълки я омайват, задебелите подбедреници и изпъкналите стави. Цели купища навсякъде около нея. Олюлява се на краката си.

— Изглеждат страховито, нали? — казва Тони жизнерадостно. — Основно са конски кости.

Вади една от щайгата и после я пуска при останалите, но успява да хване Силвана, щом тя залитва на една страна.

— О, боже, съжалявам. Добре ли си?

— Трябва ми малко чист въздух. Май е от жегата тук.

Тони я хваща под ръка и я повежда към една врата в задната част на магазина. Отваря я и бързо я извежда в малък двор.

— Ох, изглеждаш много зле. Толкова съжалявам.

Силвана вдишва дълбоко свежия въздух и се опитва да се успокои.

— Трябва да поддържам мястото топло заради животните. Да не ти прилоша от костите? Съжалявам. Толкова съм глупав. Трябваше да се сетя.

— Да се сетиш за какво? — пита Силвана, докато попива челото си с кърпичка.

— Как би могла да се почувстваш. Изплашиха ли те? Разбирам през какво си преминала. Какво се е случило в родината ти. Четох за лагерите. Съжалявам. Толкова много съжалявам.

Силвана се отдръпва от него.

— Трябва вече да тръгвам.

— Не, не трябва. Не още. Моля те, поне ми позволи да ти предложа чаша чай. Не си тръгвай още.

Очите му са тъмнокафяви и впити в нея. Ако падне, той ще я хване. И тя го знае. Именно затова е тук. Трябва да положи доверието си някъде сега, след като Януш я е наранил така жестоко.

Той я хваща за лакътя.

— Прости ми, че ще го кажа, но изглеждаш самотна, Силвана.

— Аз...

— Не ме разбирай погрешно. Радвам се, че дойде.

— Трябва да си вървя...

— Не и докато не ми споделиш какво те прави толкова тъжна.

Имаш ли нужда от нещо? Мога да намеря всичко. Ще ми кажеш ли какво те мъчи?

Силвана се сеща за писмата.

— Говориш ли френски?

— Френски ли? Не. Защо?

— А можеш ли да четеш на френски? Той е като италианския, нали?

— Не мисля. Но имам един френско-английски речник някъде. Ще ти свърши ли работа?

— Да. Дали мога да го взема назаем?

— Вземи го.

— И... и, моля те, не казвай на съпруга ми.

Ръката на Тони е на кръста ѝ и тя усеща горещината ѝ през дрехите си.

— Няма да обеля и дума. Някой ден ще ми кажеш ли защо ти е речникът? Нали не планираш ваканция на Ривиерата?

Той я пуска, леко засмян, а тя се опитва да накара лицето си да изглежда спокойно.

— Не, не е заради ваканция.

— Добре. Не ми се иска да вярвам, че заминаваш. И така — казва той, отстъпвайки назад, а интимността между тях се изпарява, — мога ли да ти предложа сега онази чаша чай?

Когато ѝ поднася сандвич в своя апартамент над магазина, тя осъзнава, че чувства глад от дни.

Кабинетът на управителя сякаш е пренаселен от двамата. Силвана стои от едната страна на дървено бюро, отрупано с неподредени, клатушкащи се камари от документи. Той стои от другата страна и дими с цигара, висяща от ъгъла на устата му, докато рови из

документите. Зад него един прозорец гледа към пода на фабриката и Силвана копнее с цялото си сърце в момента да е на своята машина и да работи редом с другите жени.

— Много съжалявам, миличка — казва управителят, когато най-после изнамира един лист от купа документи. — Разбираш ме, нали? Освобождаваме те. Сега ще ти платим, но повече не можеш да се върнеш.

— Моля ви. Мога да шия по-бързо.

— Не се справяш с обема на работата. Не можем да плащаме на хора, които не се справят.

Тя обмисля дали да не умолява, дали да не падне на колене. Но знае, че ще е безполезно. Беше отчайваща работничка. Вместо това кима и се извинява.

Докато прекосява двора, се изненадва от усещането за облекчение, което я обзема. Слънцето огрява лицето ѝ и тя се чувства освободена от прашната, мрачна фабрика.

Заварва къщата празна, щом пристига вкъщи. Януш сигурно е взел Аурек от училище и го е завел на разходка. Как щеше да му каже новината? Той ще го сметне за провал.

Снове из градината, когато чува гласа на Януш иззад оградата. Наднича и го вижда да седи на една маса за карти заедно с Гилбърт и Тони. Главите им са надвесени над нея, почти се докосват, а лактите им стърчат навън.

Излиза на улицата и влиза през отворената входна врата на Дорис.

— Здравсти, миличка — поздравява я Дорис. Тя стои в коридора и пуши. — Видяла си мъжете, а?

Посочва с палец зад нея.

— В градината са, играят карти. Тони се появи с пиячка и си организираха импровизирано събиране. Твоето момче е с мен в дневната. Хайде, влизай. Ама обича да си хапва, нали? Нямам представа къде го побира всичкото. Ядеше хляб и сладко като за последно.

Дневната представлява мрачна стая, пълна с повече мебели, отколкото тя и Януш имат в цялата си къща. Стените са облепени с тапети на бели и маслинозелени райета. Над камината е окачено огледало, а от двете му страни седят две големи червено-бели

порцеланови кучета. На всяка свободна повърхност са поставени някакви украшения.

Аурек си играе с трактор-играчка и го бута назад-напред по пода, провирайки го между краката на столовете.

— Цял следобед си играе, щастлив като бебе. Радвам се, че намина, защото имам нещо за теб. Ето. Боя за коса. Не ме разбирай погрешно, но си помислих, че не е зле да се отървеш от това сиво. Моята Джина я взима от фризьорския салон на Лесли. Той ги взе евтино от Улуъртс, след като ги бомбардираха. „Лешникова хармония“. На кутията изглежда прекрасно, нали? А сега седни и да се заемаме.

Силвана се поколебава и докосва забрадката си.

— Не съм сигурна. Може би трябва да попитам Януш?

— А, не, остави го да си играе на карти. Това са си женски работи. В тази страна не ти трябва позволенията на съпруга ти да си боядисаш косата. Това не ти е Средновековието. Най-добре да не питаш мъжа си за нищо. Те не се терзаят за онова, което не знаят. Хайде, преди да се омъжа за Гилбърт, работих известно време във фризьорски салон. Знам какво правя. Да се отървем сега от тази забрадка и да те направим модерна жена.

Докато мият косата ѝ и масажират скалпа ѝ, Силвана се отпуска и ѝ се доспива.

— Преди имах дълга коса — разказва на Дорис. — Дълга червена коса.

— Наистина ли? Е, сега си по-възрастна. Идва момент, в който е по-добре една жена да поддържа косата си къса.

Дорис увива косата на Силвана в хавлиена кърпа като тюрбан и двете пият чай, докато чакат боята да хване. Дочуват гласовете на мъжете от градината, боботенето и смехът. Силвана чува смеха на Тони, по-силен е от на другите двама.

— Отдавна ли познаваш господин Бенетони?

Дорис взима една торба с ролки за коса и започва да ги подрежда в скута си.

— Тони ли? От години. Спомням си майка му. Беше прекрасна жена. Умря, когато той беше още доста млад. А после клетият мъж загуби и жена си. Ужасна трагедия беше това. Тони замина по време на войната. Хората приказват, че е правил някакви далавери, но аз не вярвам. Гилбърт казва, че е по-вероятно да са го вкарали в някой

затвор, когато се вдигна голям шум, че всички чужденци са шпиони. Преди няколко години той се върна и отвори магазин за домашни любимци. Хубаво е да го видим пак. Той е истински джентълмен.

— А познаваше ли съпругата му?

— Не особено. Беше изключително красиво младо момиче. Идваше от много добро семейство. Честно казано, доста висока класа за Тони, но тя се влюби в него искрено и безусловно. Той беше голям красавец. И сега си е де, няма как да не си забелязала, нали така? — Дорис се засмива гърлено. — Трябва да отбележа, че която го спечели, ще извади голям късмет. Доста добра партия е Тони. Жалко, че момчето му не е взело чара на баща си или красотата на майка си. Смешно хлапе е, нали? Обаче е съкровището на баба си. Обичат го безумно. Същински малък Били Бънтър^[1]. Твоето момче може да преживее с много малко от неговото състояние. А сега — нека надникнем да видим косата ти. Да. Изглежда както трябва. Нека да ти сложим малко ролки.

След като Дорис е накъдрила косата на Силвана и я е нагласила, отмества порцелановите кучета от полицата над камината, за да може тя да се огледа в огледалото.

— Харесва ли ти? По време на войната я наричахме „Прическа на победата“.

Силвана се обръща ту на едната, ту на другата страна. Косата ѝ е с цвят на тъмен махагон, силно накъдрена отпред и по-свободна отзад. Не може да се познае.

— Изчакай секунда. — Дорис тършува из дамската си чанта и изважда малка златна гилза червило. — Вземи. Сложи си малко от това.

Силвана се засмива. Дорис е толкова развълнувана за нея. Жената пляска с ръце, все едно е художник, който току-що е показал последния си шедьовър. „Преобразената полякиня“. И защо пък не? Тя целува Дорис по напудрената буза, усеща допира на сипаничавата кожа под устните си и осъзнава, че животът е взел своето и от нея.

— Ти си добър човек — прошепва.

— Не ставай глупава.

— Напомняш ми за една моя стара приятелка — казва Силвана и протяга ръка да погали главата на Аурек. — Ханка. И тя беше много мила като теб.

— О, стига, моля ти се. Аз съм ти просто съседка. Да ти кажа честно, радвам се, че си тук. Откакто нашата Джина напусна дома, ми липсва женска компания. Харесваше ми дъщеря ми да си е вкъщи. Но растат толкова бързо. Гледай го твоето момче. Обича те, нали? Досега не съм виждала майка и син да са толкова близки като вас. Гилбърт ви нарича матрьюшки, знаеш ли, като онези дървени кукли, които се пъхат една в друга. А и момчето е пълно твоє копие.

— Наистина ли мислиш така?

— Напълно ти е одрал кожата. А сега нека да извикаме мъжете вътре. Искам да им покажа как в дневната ми стои Вивиан Лий.

— Не, не, недей. Аз ще се покажа на Януш по-късно.

— Глупости. Може и да са обърнали по няколко чашки този следобед, но въпреки това ще оценят творението ми.

И така, Дорис излиза от стаята, преди Силвана да успее да каже и дума.

Тримата мъже са вече в стаята — Дорис хваща Силвана за раменете и я завърта на едната и на другата страна.

— Е, какво мислите?

— Не те познах — казва Януш. Той леко се олюлява и си личи, че е препил.

Неопределеният му отговор я засрамва, както и начинът, по който унесено се усмихва на всички. Тя поглежда към Тони и осъзнава, че мнението му за косата ѝ я интересува. Нетърпелива е да види реакцията му. Ами ако мисли, че изглежда нелепо? Задържа погледа си върху Януш, върху прегърбената му фигура, цигарата в ръката му и дима, който бавно се издига над китката му.

— Много си красива, Силвана — казва Тони, сякаш е прочел мислите ѝ. Хваща Дорис през кръста и я завърта из стаята в стъпките на валса. — И ти също, госпожо Холборн.

— Хайде, стига. Пусни ме.

— Не я карай да танцува — обажда се Гилбърт. — Така ме хвана мен. Бях още младеж. Но тя ме прегърна и това беше. Улових се като риба на въдицата ѝ.

— Ти наистина говориш безсмислици — смее се Дорис. — Нашата Джина обича да танцува. Трябва да ѝ се обадиш, Тони. Сигурна съм, че все някоя вечер ще може да излезе с теб в града да потанцувате.

— С удоволствие — отговаря Тони. — Отдавна не съм танцувал. Улавя погледа на Силвана и ѝ намига.

— Аурек? — обръща се тя към сина си. — Виж. Виж мама. Какво мислиш, Аурек?

Аурек тръсва глава. Казва само „трактор“ и го засилва по килима, като го блъска в крака на стола, прекатурва една месингова кофа с въглища и праща един ръжен към камината.

— Внимавай какво правиш, момченце — смъмря го Дорис.

— Е, добре. — Гилбърт потрива ръце. — Да тръгваме, а, господа? Какво ще кажете за още едно раздаване?

Тони спира да върти Дорис и ѝ се покланя.

— Добра идея. Още една игра. Ще взема още напитки от колата. Имам подаръци и за дамите. Ще ме извините ли за момент?

— Добре — отговаря Гилбърт, — но ако се забавиш повече от пет минути, пращам след теб спасителен отряд.

Тони се връща с две кутии шоколадови бонбони и една захарна мишка.

— Ето, заповядайте. Бонбони „Милк Трей“ и нещичко за Аурек.

— Ах! — казва Дорис, щом той ѝ поднася кутията, вързана с червена панделка. — От години не съм получавала бонбони от мъж.

— Само не я разглежай — обажда се Гилбърт. — Един бог знае какво ще поиска после.

— Аз поне не завалям думите — връща си го Дорис. — Ще ви направя и на тримата по чаша чай. Ян, струва ми се, че имаш нужда. Елате в кухнята.

Дорис ги извежда от стаята. Тони и Силвана остават в дневната, а Аурек бута трактора между краката им.

— Отвори я — казва Тони и ѝ подава кутията шоколадови бонбони.

Силвана маха панделката, а после и капака. Вътре няма бонбони. Вместо това там се гуши малка червена книжка. Речникът.

— Това искаше, нали?

Тя кимва, докато се опитва да измисли какво да каже.

— Шшшт — прекъсва мислите ѝ той. — Не казвай нито дума.

Докосва бузата ѝ с върха на пръстите си, усмихва ѝ се накриво и излиза от стаята.

Тази нощ, след като Януш е заспал, Силвана седи на кухненската маса с отворения в скута ѝ червен речник и английско — полския речник на Януш до нея на масата.

Тя бавно превежда първите няколко изречения в едно от писмата. Отнема ѝ много време, докато прелиства книгите, записва думите на английски и после намира значението им на полски. Най-накрая успява да скалъпи нещо, от което да придобие представа.

„Скъпи мой,

Важно е да не се чувстваш зле. Ако нямаш новини от съпругата си, може би тя си е намерила някой друг? Помни, че човек никога не иска да се влюби. То просто се случва. Днес прочетох нещо. Където има любов, има и прошка. Вярвам в това.“

Силвана отива в килера и връща писмата обратно в кутията, загасва лампите и се качва по стълбите в тъмното да си легне. Знае колко стъпала има, познава кривата на площадката и усещането на парапета в ръката си. Тази къща се е превърнала в неин дом. Но това е дом, изпълнен с лъжи.

Дали Януш щеше да ѝ прости, ако узнаеше тайната на Силвана? Тя няма обяснение за случилото се. Не, по-добре е да я пази, да я държи на тъмно, затворена като нещо деликатно и опасно, като буркан с нещо отдавна забравено, изтикан толкова навътре в килера, че дори тя да не може да си спомни какво плува вътре.

Прибира червения речник заедно със забрадката си в едно чекмедже в спалнята. Докато се мушва в леглото, си мисли за Дорис, за онова, което каза за Аурек. Че прилича на нея. Затваря очи. Понякога има усещането, че Дорис едновременно знае всичко и абсолютно нищичко.

Чува Януш да се размърдва в леглото до нея.

— Какво прави досега?

Силвана трепва от съннения му глас.

— Направих си чаша какао. Не исках да те будя.

Тя се увива в одеялата си и изключва ума си за писмата. Твърде болезнени са, за да може да мисли за тях.

— Януш? Отпратиха ме. Изгубих работата си.

Силвана светва лампата до леглото.

Примигвайки на светлината, Януш изглежда така, сякаш има махмурлук, очите му са замъглени, а косата му стърчи нагоре на рошави кичури. Моли я да загаси лампата.

— И без това никога не си харесвала тази работа — казва. — Ще говорим за това по-нататък. Сега трябва да се наспя.

Силвана слуша как дишането на Януш се успокоява. Мисли за Тони. Как я беше погледнал, когато ѝ даде речника, допирът на пръстите му върху бузата ѝ. Ръката ѝ лежи на гърдите ѝ. Тя пъхва ръка под нощницата си и обгръща с шепа гърдата си, пръстите ѝ обикалят зърното ѝ. Стигнала е толкова далеч. Целите до края на живота ѝ са ѝ ясни — брак, майчинство, тази къща. По една трета от остатъка на живота ѝ е определена за тях. С тези мисли, завладели ума ѝ, тя закопчава нощницата си, отпуска глава на възглавницата и се оставя на съня да я отведе в мрака на нейните сънища.

[1] Били Бънтър — главен герой от детските книги на Франк Ричардс. Той е дебело наивно момченце с очила, което винаги се забърква в неприятности. — Бел.ред. ↑

ПОЛША

Силвана

Григор беше хубав мъж, който е наясно с това. Беше висок и строен, носеше ушит по поръчка костюм от туид под дълъг тренчкот, а около дългия си врат бе увил шал с цвят на горчица. Каза, че е лекар. Работил в Русия и живял в разни затънтени села в Урал, на километри от градовете. Беше знахар, практикуваше народна медицина. С него сега имаше малка група хора — три жени и един мъж. Още първия ден, когато Силвана се присъедини към тях, Григор й нареди да се оглежда за мравуняци. Възрастният мъж с него страдаше от артрит.

— Трябва да намеря от онези мравки, които строят домовете си над земята. Ако намериш такива, после трябва да извадим гнездата цели. Секретът, който мравките отделят за построяването на гнездата, е чудесно лекарство при тежки болести.

— Той знае какво прави — каза една от жените на Силвана и погали корема си. — Спаси бебето ми. Още съм в началото. Само осмата седмица е, но вече бях болна като куче. Идвам от едно село на около осемдесет километра на север оттук. Срецнах Григор преди няколко седмици. Бях прокървила, а той ми даде лекарство и кръвенето спря. А виж ме сега. Нищо ми няма. Той е удивителен мъж.

Името й беше Елза. Имаше кръгло лице с лунички, оброчено от гъста, тъмна и лъскава, постригана на черта коса. Очите й бяха големи, миглите й дълги, а устните плътни и естествено нацупени. Тя следваше Григор навсякъде. Ако беше твърде уморена да излезе от лагера, седеше и го чакаше.

Имаше и една възрастна двойка. Той обичаше да се оплаква от студа, да потърква плешивото си теме и да се шегува, че има нужда от подстрижка. Тя имаше широки бедра, отпусната кожа, а косата й беше сплетена на плитки и седеше намотана отгоре на главата й като сиви наденици. Отговаряше за сготвянето на това, което им донесеше Григор. През останалото време се суетеше около болния си съпруг.

Третата беше тъмнокоса жена на име Лоти. Силвана я нарече „пианистката“. Носеше косата си на стегнат кок и имаше изящни ръце, в които се вираше дълго.

Григор показа на Силвана как да дере животни с нож и как да поставя капани, и тя се изненада колко бързо се научи да оцелява в гората.

— Дръж — каза ѝ той и ѝ подаде един умрял заек още първия път, когато отидоха на лов. — Не се плаши. Вземи един от ножовете ми и аз ще ти покажа какво да правиш.

Бяха много навътре в гората, сред папрат и бодливи храсти.

Силвана кимна. Вече беше драла зайци с Ханка, когато зимуваха във фермата. Щеше да покаже на този мъж, че знае точно какво да направи. Тя взе ножа, който ѝ подаде — ловен нож с къса дръжка и късо острие. Аурек приклепна до нея.

Григор ѝ се усмихна така, все едно е любимата му ученичка.

— Започни от задните крака. Кожата ни трябва цяла. Ще се зарадваш на ръкавици от заешка кожа, като настъпи зимата. Трябва да направиш разрез през кълката. Давай смело с ножа. Не се страхувай, доста е...

Силвана пое ножа и ловко разряза плътта на животното. Няколко минути по-късно вече държеше кървавата заешка кожа.

— Така ли?

Григор се засмя.

— Я, какво си имаме тук? Селянка? Стори ми се, каза, че идваш от Варшава. Ти определено не си градско момиче. Но не си и баш селянка. Какво правиш сама в гората с това тъмнооко циганче?

Тя го погледна право в очите с надеждата той да отвърне поглед. Но той не го направи.

— Съпругът ми е полски войник. Опитвам се да опазя сина ни, докато го няма. — Тя прегърна покровителствено Аурек. — Гората е добро място да го скрия. След войната мъжът ми ще дойде да ни намери и отново ще заживеем във Варшава.

— Хмм. Това е твоята версия. Аз си мисля, че може да си горски дух. Прекрасна фея, която броди сред дърветата. Събира билки и изкубва корени. Открадна тя луната, слънцето изяде.

Той взе заешката кожа и я отръска от мухите, които бяха започнали да се насъбират.

— Това е руско заклинание. Отблъсква вещиците. Но ти не изглеждаш изплашена, така че може би си тази, за която се представяш. Която и да си, хубаво е да има някой наоколо, който може да си служи с нож. Хайде, да видим дали някои от останалите капани не е уловил нещо. Може и да получиш онези ръкавици от заешка кожа, ако имаш късмет.

Понякога се будеше и заварваше Григор до себе си.

— Спиш ли? Ако ти е студено, мога да легна до теб.

— Моля те, върви си.

— Нека те стопля, хайде.

— Махни се.

— Ти губиш — прошепваше той, докато ставаше. — Не аз.

Късно нощем, когато звуците от спящите хора заглушаваха шумовете на гората, Силвана чуваше как съчките пращят под краката му, докато се примъква от жена на жена, първо при Елза, после при Лоти.

През лятото той взимаше Силвана със себе си на лов. Казваше, че е по-бърза и по-ловка от останалите жени. Харесваха й тези дни, когато бяха двамата, заедно с Аурек, и се промъкваха тихо сред дърветата. В една яма бяха намерили плетена кошница, подпряха я с пръчка и я закачиха с дълга връв. С нея хващаха катерици, невестулки, а веднъж дори и едно малко глиганче. Григор сграбчи квичащото косматото малко същество. Силвана грабна Аурек и двамата се затичаха колкото се може по-бързо, от страх да не би майката да е някъде наблизо и да е разярена.

В един летен ден Григор ги заведе да берат гъби и те откриха елен, който беше проснат на земята така, сякаш е паднал в бяг. Очите му бяха помътнели с настъпването на смъртта. Григор се надвеси над него.

— Прострелян е. Помогни ми да го вдигна. Който и да го е застрелял, ще дойде да го търси. Трябва да го преместим. Ще стигне за всички ни.

Силвана хвана предните крака и помогна на Григор да го метне на раменете си. Тя вървеше след него и носеше Аурек. Момчето беше леко и се беше вкопчило в нея така здраво, че ръцете й оставаха свободни да прикрепя товара на гърба на мъжа.

Като стигна едно сечище, спря и пусна трупа на земята.

— Не мога да го нося повече. Много тежи. Ще трябва да го разфасоваме тук.

Силвана също пусна Аурек.

— Тук ли?

Той извади два ножа от палтото си и ѝ подаде единия. После се наведе над животното и му разпори корема. Вътрешностите се изсипаха навън, пурпурни, сини и лъскави като коприна, и тялото като че изпусна въздишка, сякаш в миг диханието се бе възнесло от него.

— Вътрешностите ще ги изхвърлим — поясни Григор, докато бъркаше в кървавото туловище. — И трябва да заровим месото веднага. Ако го оставим на открито, мухите ще снесат яйцата си вътре. А не можем да ядем червясало месо, колкото и да сме гладни. Покрием ли го, ще се съхрани. Само трябва да се погрижим да не го кацат мухите.

Силвана се извърна настрани, защото стомахът ѝ се сви от надигащата се миризма от месото. Григор вдигна поглед към нея.

— Ще се справиш ли?

Тя кимна. Не беше време да показва слабост. Имаха нужда от месо. Аурек трябваше да яде.

— Да. Разбира се, че мога.

Тя коленичи и той ѝ обясни как да реже и да разфасова тялото. Вътрешностите бяха горещи и Силвана можеше да усети ударите на собственото си сърце, които зачестяваха, докато измъкваше карантите и ги заравяше в плитки дупки.

— Виждала ли си някога ранен мъж? — попита я Григор. — Някой да кърви лошо?

— Не. Защо питаш?

— В тези гори има хора. Мъже, които се бият с германците. Те имат нужда от хора като теб. Можеш да се присъединиш към тях. Ти си достатъчно силна, за да се биеш с тях. Мога да те заведа до техния лагер. Ще се научиш как да използваш оръжие. А ако не искаш да се биеш, те имат нужда и от медицински сестри. От жени, което не се плашат, като видят кръв. Ти ще можеш да се справиш.

Силвана почистваше кухините в тялото на елена с трева. Спря за момент, избърса лицето си с ръкав и погледна към Аурек, който гонеше пеперуди, а лицето и дрехите му бяха изпоцапани с кръв.

— Трябва да се грижа за сина си. За него ще направя каквото е нужно. Но не съм способна на повече от това.

Григор избърса ножа си в земята.

— Кой може да знае на какво сме способни по време на война. Хайде. Най-добре бързо да изкопаем дупка. Трябва да заровим по-голямата част от това.

През една ярко осветена от луната нощ в края на лятото, когато всичко беше окъпано в синьо и сребристо, Силвана видя Григор да лежи при старата жена. Плътта ѝ се разплуваше под едрото му релефно тяло и Силвана беше сигурна, че чува вехтите кости на старицата да изпукват, докато Григор се движеше бавно нагоре-надолу върху нея както точилка разточва тесто за сладкиш. Зад тях, престорил се на заспал, съпругът ѝ се беше свил на кълбо като бебе и смучеше палец, нацупен в безсилието си.

Силвана затвори очи, объркана от желанието, което се беше зародило у нея.

ЯНУШ

Януш искаше да остане. Да се опита да осмисли случилото се. Амброуз каза, че няма какво повече да направят. Франек щеше да бъде погребан в селото. Амброуз щеше да пише на семейството му и да му съобщи, че момчето е загинало при ловен инцидент.

Бруно се ядоса, настояваше сам да напише писмото. Семейството му не можеше да получи новината от непознат. Щеше да им каже, че Франек е загинал като герой от войната. Нямахше нужда да им се съобщава, че той е носел заредено оръжие и се е застрелял.

Януш го наблюдаваше как седи в кухнята и съчинява писмото, изхвърляйки чернова след чернова, докато не намери правилните думи.

В ранните часове на утрото пристигна натоварена с кози кожи шейна и те се сбoguваха с Амброуз по тъмно.

— Изпрати писмото ми до семейството на Франек — каза Бруно на тръгване. — Обещай ми да го пратиш още днес.

Беше дълго и печално пътуване, лъкатушеха между малки села по опасани с огромни снежни преспи пътища, тунели от белота, които правеха въздуха син, а дърветата черни. Нито Януш, нито Бруно проговаряше. Миризмата на кожите, върху които седяха, се просмукваше навсякъде, мазна воня на кози, от която на Януш му се гадеше.

Пристигнаха в някакво училище, където им дадоха по чаша водка, смесена с пача мас.

— За сила — рече им някой, докато подаваше на Януш чашата с мътната смес. — Добро лекарство е след всичко, през което сте преминали.

Той я изпи до дъно и помоли за още една. А после и за още една.

В същия онзи ден две момичета придружиха Януш и Бруно до гарата и ги целунаха за довиждане, все едно са техните любими.

— Запомни — предупреди го момичето, което беше с Януш, — трябва да седнеш в различно купе от приятеля си. Трябва да пътуваш

сам. Ако сте двамата заедно, полицията ще ви спре.

— Довиждане — каза Януш. Главата му беше замаяна от многото водка. На перона духаше вятър, снегът се виеше и се вихреше по него и Януш се опита да застане между вледеняващия порив и момичето, за да го предпази, доколкото може от студа.

Скрита под вълнена шапка, се виждаше късата къдрава кафява коса на приятелката му. Очите ѝ бяха продълговати и малки, а веждите плътни. Носът ѝ беше зачервен от студа. Тя се повдигна на пръсти и го целуна.

— Постарай се да направиш добро представление — прошепна. — Трябва да приличаш да местен. Престори се, че казваш „сбогом“ на приятелката си.

— Ще ми липсваш — отвърна той послушно и си помисли, че тя в действителност ще му липсва. — Обичам те — допълни, а думите му издимяваха на облаци от ледения въздух. Изглеждаше правдоподобно. Той я притегли към себе си. Може би най-лесното нещо на света беше да обичаш непознат. Бе изпълнен с копнеж, който не извираше от сърцето, но в резултат на това беше ясен и без усложнения. Целуна момичето и свали ръкавиците си, рискувайки да замръзне, а после разкопча палтото ѝ и се опита да провере ръка през катовете дрехи. Искаше единствено да грабне тази непозната, да я отведе обратно в училището и да я разсъблече. Тя се отдръпна от него и постави ръка на гърдите му.

— Ти си пиан.

— Как се казваш?

— По-добре е да не знаеш.

— Моля те, кажи ми!

— Наистина не ти трябва да знаеш.

— Напротив. Искам да те видя отново. След войната.

Момичето поклати глава.

— Името ми е Роза.

— Роза. Като свърши войната, ще се върна.

Тя нежно го целуна по устните.

— Да не мислиш, че си единственият, който ми го е казал? Всички войници това казват. Всички до един сте романтични глупци. Върви. Не забравяй да ми махнеш от влака. И се постарай да изглежда добре.

Януш се качи на влака и се опита да ѝ помахна, но снегът се сипеше твърде нагъсто и не успя да я види. Загледа се в ръцете си, заключени в скута, и се почувства глупаво, задето беше изпуснал емоциите си така. Зачуди се дали Бруно го беше видял как се опитва да си пъхне ръката под дрехите на момичето. Помисли си за Силвана; знаеше, че никога не би почувствал нещо такова към друго момиче, ако е близо до нея. Самотата го влудяваше.

Явно полицията в някакъв момент се беше качила във влака. По-късно, когато Бруно разказваше историята на бягството им, винаги имаше полицаи, но Януш така и не си ги спомни. Бяха му казали да си трае и да не поглежда никого в очите.

Спомените за дома го носеха напред, докато влакът тракаше и се клатушкаше — майка му свири на пиано, баща му се връща от работа и говори за политика и за местната власт. Спомни си ябълковата градина зад къщата на родителите на Силвана, където я изчакваше, когато още я ухажваше. Отново се сети за старата жена и за грешката, която беше направил, мислейки я за девойка. За кръвта по краката ѝ. За бялата ѝ коса. Помисли си за Франек и искаше да сподели какво беше почувствал, когато видя момчето да лежи безпомощно на леда. Но нямаше пред кого да се изповяда. Наведе се към прозореца и погледа как денят се превръща в нощ. Щом влакът спря рано на следващата сутрин, Бруно мина покрай него и Януш го последва.

На перона ги посрещнаха непознати. Преведоха ги покрай тези хора. Прекосиха една замръзнала река в мълчание и се качиха на друг влак. Януш осъзна, че Роза е била права. Беше глупаво да допусне, че някога ще я види отново. Ами Силвана и синът му? Бруно му каза да ги забрави. Вероятно никога повече нямаше да види и тях.

ИПСУИЧ

През септември Аурек отново тръгва на училище. След като вече си има Питър за компания в клас, той не се цупи, но Силвана остава някак смутена, когато момчето пуска ръката ѝ и се отдалечава. Усещането е особено, вече не е воден от потребността да бъдат заедно. Той не се нуждае от нея както преди. Боли я да види лекотата, с която си тръгва.

Питър, който, както Силвана разбира от Тони, през седмицата е при баба си и дядо си, всяка сутрин се присъединява към нея и Аурек в парка, на път за училище. Баба му го изпраща до началото на парка. Тя е слаба, сивокоса жена, с пола от туид и блуза с висока яка. Тънка като острие на нож, застане ли в профил, тя почти се изгубва от погледа. Когато прегърне момчето обаче, изпитото ѝ лице се озарява. Става повнушителна, сърдечна и тревожна, потребността ѝ е очебийна като на новородено. Старата жена целува пълните бузи на Питър пламенно, сякаш се страхува, че може да не го види отново.

Силвана знае, че в ръцете на старицата се таи страх от загуба. Вече е изгубила една дъщеря. Нищо чудно, че така се вкопчва в момчето. Няма нищо чудно и в това, че Питър се свива от нейния допир. Навярно усеща тежестта на майчината си смърт всеки път, щом костеливите пръсти на баба му обгърнат лицето му.

Силвана би искала да говори с нея, да ѝ каже, че разбира, но възрастната жена винаги я пренебрегва. Извързва глава и тялото ѝ отново става тънко като нож. Жената има очи единствено за внука си.

В петъчните следобеди Тони чака Питър на входа на училището, за да го вземе за уикенда. Дори просто гледката на застаналия там мъж, който чака сина си, кара сърцето на Силвана бясно да се разтупти. Плаши я това, че тя се надява да го види, и често се опитва да се скрие сред останалите майки, дошли да приберат децата си. Той обаче винаги я открива, вдигнал високо ръка за поздрав, все едно я е съзрял в много по-голяма тълпа, отколкото в действителност, и трябва да привлече вниманието ѝ с някакъв екстравагантен жест.

Вървят през парка, а двете момчета тичат напред. Лесно ѝ е да разговаря с Тони. С него е способна да остави миналото зад гърба си. Вярва, че той я разбира. Всеки път, щом Силвана се зачуди за някоя дума, Тони вече се е сетил и довършва изречението вместо нея.

Преди беше така с Януш, когато бяха млади. Бяха способни да се погледнат и вече да знаят какво мисли другият. Дори и сънищата им съвпадаха понякога. А напоследък между тях цари хладна учтивост.

— Липсват ми някои храни — казва тя в отговор на въпроса на Тони за родината ѝ. Често я разпитва за Полша и тя с удоволствие му отговаря, стига той да не засяга темата за войната. Ако се опита да я подпита за годините, които беше прекарала в гората, тя сменя темата или му отвлича вниманието, като му показва някоя подскачаща по пътеката катеричка, или открива, че трябва да си опъне ръкавите на палтото, да си закопчае някое копче или да провери закопчалката на дамската си чанта.

— Пирогите — казва. — Те ми липсват. Представяват тесто, пълнено със зеле и кашкавал или с гъби и лук. С каквото си поискаш. Винаги ги ядохме със заквасена сметана. Могат да бъдат и сладки. С мед, ябълки и ядки. Като се сетя за пирогите, ми става...

— Носталгично?

— Тескнота. Да. Носталгия. Затова не мисля често за тези неща.

Тони държи ръцете пред тялото си — като политик, който се кани да изнесе реч и да омае публиката. Силвана харесва неговата самоувереност. Като че ли иска да я впечатли. А бяха минали години, откакто някой мъж го беше правил.

— Мислила ли си си някога да се върнеш?

— Януш смята, че някой ден ще можем да се върнем, но как бихме могли? Няма към какво да се върнем. Сега родината ни е комунистическа. И да искаме, няма как да се върнем.

— Но Аурек има право да знае откъде идва. Всеки човек трябва да знае кои са родителите му и откъде произхожда.

Силвана го поглежда и заявява категорично.

— Аурек е мой син.

В края на парка се спират да погледат как момчетата си играят след тях.

— Ами хайде, аз по-добре да тръгвам — казва Силвана.

— Трябва ли? Нека да оставим децата да си поиграят още мъничко.

Тони хваща ръцете ѝ за миг, много внимателно, сякаш ако ги стисне по-силно, ще се счупят. Тя поглежда надолу към тях, след като ги пуска, за да провери дали наистина са толкова крехки, колкото смята той. Но не. Ръцете ѝ са силни. Малки и мускулести, винаги търсеци нещо, което да ги изпълни.

— Бих се радвал да те изпратя до вкъщи — допълва той. — Но хората ще се разприказват, ако Януш още не се е прибрал от работа и ни видят да пристигаме заедно. Не искам да даваме повод за клюки. Англичаните са тесногръди хора с остър език, а жителите на този град са от най-лошите.

— Добре тогава — отвърща тя, докато чакат Аурек да слезе от дървото, на което се е покатерил. — До скоро виждане.

— Дали ти и Януш ще искате да заведем момчетата на разходка този уикенд? А може и да отидем с тях до езерото с лодките.

— Да, би било чудесно.

Вече е свикнала Тони да прави подобни предложения. Понякога наистина идва, но по-често изобщо не се появява. После изниква отникъде след дни и им носи подаръци: портокали и прозрачно зелено грозде; по един леко покафенял банан на всеки, свински наденички, които трябваше да сготвят там на момента, защото, както твърдеше той, бяха леко на ръба. Носеше толкова вкусни неща и толкова неочаквано, че тя забравяше за пропуснатите излети.

— Каж ми нещо, преди да тръгнеш. Какво стана с речника? Знам, че не трябва да питам, но съм любопитен. Свърши ли ти работа? Ти така и не каза.

Силвана обмисля как да отговори и се заиграва с косата си. Отбелязва, че Питър расте висок за възрастта си.

— Да, така е — казва Тони. — Но кажи за речника. За какво ти беше нужен?

Силвана се оглежда наоколо. Няма какво да го разсее от тази тема. Паркът е пуст, вече му е показала катериците, а ако още малко си поиграе с дрехите и косата си, той ще си помисли, че има въшки.

— Силвана?

Тя си поема дълбоко въздух и му казва истината.

— Исках да преведа няколко писма.

— Писма ли? Само заради някакви писма?

Кафявите очи на Тони са приковани в нея, подканят я. „Говори с мен“, казват ѝ. И тя иска да го направи. Уморена е да пази тайните на Януш. Има си достатъчно собствени. Прокашля се притеснено и вирва брадичка към него, в опит да си придаде вид, като че този разговор я забавлява.

— Писмата са на Януш. От друга жена.

— Друга жена ли?

— Не е ли глупаво? — пита тя и се опитва да звучи като истинска англичанка. — Просто толкова е глупаво.

— Ах, Силвана, съжалявам. — Тони отново взема ръката ѝ в своята, но този път я стиска по-силно и смачква пръстите ѝ. Внезапно я връхлита ужасяваща мисъл: ами ако той потърси сметка от Януш?

— Много е сложно — казва тя и ѝ се иска сега да може да разговаря с него на полски. Изгаря от желание да се разгърне на собствения си език, да го вкуси с устните си, с всички негови нюанси и изразни средства, всички понижавания и обрати, които собственият ѝ език можеше да направи. На полски можеше да му обясни всичко.

— Няма нищо. Казах ти само защото е ужасно изморително да пазиш тайни през цялото време. Януш е добър съпруг, наистина е такъв. А и е добър баща за Аурек.

Тони я притегля към себе си, като притиска ръцете ѝ към гърдите си, и този път няма място за съмнение относно начина, по който я държи.

— Силвана, скъпа. Нямах представа...

Тя го поглежда в очите и за един миг ѝ се струва, че ще я целуне. И въпреки това не се отдръпва.

— Какво ще стане, ако кажа на Януш, че знам, и той ме напусне? Ами ако се върне при нея? Какво ще стане с Аурек и мен?

Тони се навежда към нея и тя усеща горещия му дъх върху лицето си.

— Но ти не може да не знаеш...

— Не знам нищо.

— Не може да не знаеш, че аз винаги бих ти помогнал. Би трябвало да разбираш, че аз...

Зад тях Аурек се претъркулва от дървото и обгръща с ръце краката на Силвана. Тя се освобождава от хватката на Тони и се

отдръпва.

— Наистина трябва да тръгвам.

— Недей. Ела в апартамента. Сега. Можем да си поговорим. Моля те, не си тръгвай по този начин.

Изглежда така натъжен, че тя е убедена — един от тях, а може би и двамата, ще се разплаче, а плачът е безполезен. Би означавал, че всичко им е дошло в повече. Плачът би показал на Тони, че е жена, която няма контрол над живота си. Вече се е направила на глупачка, като му е казала. Най-добре е да му обясни, че тя е просто нечестна, оцеляла от войната жена, която е дошла в Англия да осигури баща за Аурек.

Прошепва:

— Януш и аз... Ние вече не знаем кои сме. Толкова много неща се случиха по време на войната. Миналото не ме оставя на мира. По онова време си мислех, че Януш е загинал. И всички тези години, които прекарахме разделени. Никога не съм си представяла, че ще ме намери. Прекалено много неща се бяха случили...

Отново го поглежда в очите. Няма представа какво прави и защо разказва живота си на Тони. Със същия успех можеше да стои отвън, на перваза на прозорец, точно преди да полети към смъртта си. Рисува всичко, но за какво? Заради възможността да му сподели онова, което е непроизносимо? Или за да почувства тръпката от погледа на този мъж, прикован в нея?

— Моля те, забрави, че съм казала нещо. Аурек се нуждае от баща. Аз... Моля те, просто се престори, че не съм казала нищо. Трябва да тръгвам.

С частицата останала сила в себе си, Силвана се врътва на пети с надеждата, че Тони ще види единствено отдалечаващия се гръб на една силна жена. Той я повиква, увещава я да почака, но тя не се обръща назад.

Аурек подтичва, за да не изостане. Силвана знае, че той не обича тя да ходи твърде бързо, но това е единственият ѝ изход, ако иска да не се затича. Аурек хленчи, но тя не може да забави крачка. Сграбчва го за ръката и започва да го влачи след себе си. В края на парка се спира.

— Аурек. Погледни назад. Виждаш ли ги?

Аурек поклаща глава отрицателно.

— Добре. Ела тук. Аз ще те нося. Трябва бързо да се прибираме вкъщи.

Аурек се съпротивлява в ръцете ѝ. Тя знае, че вече е голям да го държи така, но го умолява да стои мирен и най-накрая той увива краката си около гърба ѝ и премята ръце около врата ѝ.

Докато стига дома си и пъха ключа в ключалката, Силвана е убедила сама себе си, че Януш вече е там и е узнал за всичко, което е казала. Но щом влиза в коридора, вижда, че къщата е празна и единственият шум идва от тиктакация часовник на полицата на камината в дневната.

Отваря задната врата на Аурек, а той изтичва навън и се покатерва по въжената стълба на къщичката си на дървото. Дървената кутия стои на лавица в килера. Дори само видът ѝ предизвиква безпокойство у Силвана. Ще изгори писмата. Ще ги изнесе и ще ги изгори — после те тримата ще могат да заживеят както преди.

Взема кутията и я поставя на кухненската маса. Внимателно преравя четките, платчетата и боите за обувки, но писмата ги няма. Изважда всичко отвътре, раздрусва кутията, обръща я наопаки. Ами сега? Бавно прибира нещата вътре, като събира това, което е разхвърляла наоколо, и подрежда съдържанието ѝ. Поставя кутията обратно в килера и затваря вратата, облягайки се на нея, сякаш се страхува, че може пак да се отвори по своя воля. После излиза в градината, поглъщайки жадно влажния въздух.

Зеленчуковата леха под дървото е родила лук и моркови; бяха ги посяли заедно с Януш. Има още лук за вадене. Януш е посадил такъв, който продължава да расте. Нарича се „вечен“. Силвана въздъхва. В каква глупачка се превръща, щом дори името на някакъв лук я кара да се чувства слаба?

Прокарва ръка над цветовете на хризантемите с цвят на ръжда. Бодливата зеленика, която Януш е засадил, е все още малка, но тук-там проблясват малки червени плодове. В Полша казват, че те вещаят тежка зима. Едни връз други растат сини богородички и бели анемонии, а последните останали гигантски розови и виолетови далии на Януш гордо се извисяват към небето, закрепени с колове, и блестят на светлината в късния следобед.

Силвана бере цветя и оформя малък букет в ръката си. Ако Януш беше разбрал, че е открила писмата, сигурно щеше да каже нещо,

нали? Трябва да ги е преместил, мислейки, че тя си няма и понятие за съществуването им. Почувства известно облекчение, че писмата ги няма. Все едно някакъв голям възел в нея се е разхлабил.

А дали не се чувства по-добре, защото е разказала на Тони за тях? Убеждава се, че Януш е изхвърлил писмата. Това означава, че връзката му трябва да е приключила. Било е само нещо временно, докато трае войната, нищо повече. Ами това с нея и Тони?

Тя е царица в самозалъгването, в това да се престори, че определени неща са се случили по един, а не по друг начин, и успява да нагласи историята в ума си. Може и да се е увлякла малко по Тони, но това вече е приключило. Той е просто семеен приятел. Нищо повече от това. Мъж, който има син на възрастта на Аурек. Свежда поглед към букета в ръката си и осъзнава, че е оскубала всички цветове и държи само няколко дръжки и листа. Пуска ги на тревата.

Щом слънцето залязва, над градината се спуска сумрак. Небето става тюркоазено и се появява първата звезда.

— Идвай долу — приканва тя Аурек да слезе от къщичката. — Влез вътре и ще сварим чай за баща ти.

„Баща“ е толкова хубава дума. Отива си със семейство, майка и син. Думи, означаващи безопасност. Застанала там на моравата, която Януш е окосил и подравнил с любов, загледана в гърба на къщата, тя знае, че никога повече не трябва да вижда Тони. С приятелството им е свършено.

ПОЛША

Силвана

Изви се студен вятър, който брулеше дърветата и издухваше листата. Силвана гледаше как те се понасят надолу, кръжат и танцуват около нея. Беше изминала повече от година, откакто напусна Варшава. Повече от година, откакто за последно видя Януш. Чу шум от прекършени клонки и се изправи, когато Григор се зададе тромаво към тях, понесъл чувал, който стовари в средата на лагера им.

Изнесе цяло представление, докато го изпразваше, и раздаваше черен хляб и ябълки на всеки.

— Имам и... сол! — каза тържествено.

После потопа пръст в едно хартиено пакетче и го облиза.

— Това ще ни е необходимо за зимата. Добре е да се запасим, ако успеем. На около километър и половина от тук е колибата на един дървар. Той е приятелски настроен и е склонен да ни дава храна. Лекувах жена му от стомашни болки. Използвах чага — това е гъба, която расте по кората на брезите. Тя ми обеща да заколи едно-две пилета за нас. Ще си устроим пиршество.

Малко по малко Григор донесе още неща — мляко в консерва, още хляб, малко картофи. Първа яде вече много бременната Елза. Беше очевидно, че до раждането не ѝ остава много. Григор седя до нея, докато не реши, че се е нахранила достатъчно. Силвана избута Аурек напред.

— Той трябва да яде след нея. Дете е. Има нужда от храна.

Сложи го да седне в скута ѝ и остана до него, докато се нахрани. Другите я одумваха, но не я беше грижа. Момчето трябваше да яде.

Те преустроиха лагера за зимата, изплетоха платна от див повет и брезови кори, за да направят стени за колибите си. Направиха заслони от привързани клони, които Силвана подплати с мъх и суха папрат. Григор вървеше покрай тях, поправяше грешките им и раздаваше снопите от върбови клонки, които събираше. Силвана се съмняваше, че без него някой от тях би оцелял.

Една нощ отново дойде при нея, провря грубите си ръце под дрехите ѝ и така отне и малкото топлинка, която беше насъбрала, пропускайки студения въздух до кожата ѝ. Дъхът му беше кисел.

— За кого се пазиш? Мъжът ти никога няма да се върне. Вече е умрял на някое бойно поле. Спри с тази смешна показна независимост. Не си заслужава.

Думите му скършиха нещо в нея, тя подсмръкна, докато разтваряше ръцете си за него, и притисна устни в неговите.

Приключи бързо. Качи се върху нея и Силвана се извиваше от допира на пръстите му, вече свършила в момента, в който той проникна в нея. По-късно лежеше в прегръдките му, наясно с близостта на въртящия се в съня си Аурек.

— По-добре си върви — прошепна тя.

— Харесвам те, горско момиче.

— Моля те, просто си тръгни. Направих грешка. Съжалявам.

Силвана го чу да пикае до някакво дърво. Григор беше куче, вълк със своята глутница. Почувства се като глупачка.

ЯНУШ

Януш и Бруно напуснаха Югославия с рибарска лодка и пристигнаха в Марсилия, седнали сред камари от мрежи и кошове с риба. Франция беше по-красива, отколкото Януш си беше представял. Пепеляви мимози хвърляха мека светлина по склоновете. Ниски палмови дървета и жилави сини агави блещукаха в ранната пролетна жега.

На тях и на останалите мъже им беше казано, че трябва да хванат влак за Лион, където щяха да им дадат униформи и да бъдат произведени в чин. Бруно не искаше. Планираше да отиде в Англия. Щом лодката стигна брега и те усетиха твърда почва под краката си, Бруно дръпна Януш настрани и двамата се измъкнаха в сенчестите, подобни на лабиринт улички на стария град.

Първото нещо, което направиха, беше да отидат да поплуват. Съблякоха мръсните си дрехи и се хвърлиха в морето. Докато Бруно се плискаше и надаваше викове, Януш се гмуркаше под вълните и плуваше колкото можеше по-навътре. После се остави да бъде носен от вълнението и се загледа назад към брега. Водата беше кристалночиста. Намираше се в страна, която беше виждал само в книгите.

От двама им само Януш можеше да върже малко френски, за да намери къде да преспят, така че накрая се озоваха в една порутена, мизерна постройка в бандитския квартал на Марсилия. Всеки ден отиваха до малък плаж в близост до пристанището и се печаха на слънце.

— Изглеждаш като някой омар от рибния пазар — ухили се Бруно въпреки дима от запалената цигара в устата му. — Никога не съм виждал някой да изгори толкова.

Януш не му обърна внимание.

— Не можем да продължаваме да стоим така по цял ден. Трябва да се присъединим към френския полк.

— Може би да, а може би не. В момента не бързам за никъде. Можем да си позволим да останем още поне седмица. Ако ни искат, могат да дойдат да ни потърсят. Можем да изкараме още няколко седмици, преди пак да рискуваме живота си.

Всеки ден ходеха до различни плажове. Всяка вечер се връщаха обратно и вечеряха в баровете с печени на грил октоподи и оранжеви морски таралежи. Януш ги побутваше с вилицата си.

— Не знам как можеш да го ядеш това. Не може ли просто да си поръчаме пържола?

— Това е евтино и добро — каза Бруно и кимна към сервитьорката. — Погледни натам. Хубавичка е. — Бруно дръпна стола си назад и стана от масата. — Не знам ти какво ще правиш утре, но мисля, че аз ще съм зает.

— С нея ли?

— Защо не?

Януш извърна глава.

— Прави каквото искаш.

И без това не мислеше, че момичето ще прояви интерес — та Бруно не знаеше и една дума на френски.

На следващия ден Бруно все още беше със сервитьорката и Януш излезе сам. Намери един плаж и извървя няколко километра, докато пясъкът не беше заменен от камъни и скали. Чайките се разкряха, когато Януш намери гнездата им и им взе яйцата — големи синьо-бели овали. Птиците кръжаха и се спускаха върху него, докато накрая той не се принуди да избяга, вдигнал пораженчески ръце над главата си.

Вървеше през придошлата вода с навити крачоли и вързана на кръста риза. Надигащата се от вълните омара го замайваше и главата му започна да бучи. Приседна на едни скали, направи възглавница от ризата си и затвори очи.

Когато се събуди, слънцето се беше преместило и напичаше най-силно. Беше жаден и му се виеше свят. Върна се в стаята си и изпи цяла кана с вода, а още една изля на главата и врата си. Легна си така, вир-вода, уви се в един чаршаф и се замисли за Силвана. Олюлявайки се, стана на крака и започна да рови наоколо, докато не намери лист хартия и писалка до леглото на Бруно. Само че не можеше да измисли какво да напише. Какво би могъл да й каже? „Аз съм във Франция на слънце и се надявам ти да си в безопасност при родителите ми.“ Дори

не смееше да си помисли как е тя в Полша. Почувства се глупав и празноглав. Остави долу писалката и хартията и се строполи в леглото си.

През онази нощ в душната стая сънува, че изгорялото му тяло се разпуква като какавида. Че изпод кожата му се появява друг мъж, друг Януш, който бавно излиза в задушната нощ, освободен от черупката си и облекчен от леещата се от него пот. Че този друг мъж стои на лунната светлина и се затичва по улиците, докато стигне морето.

Средиземно море, което беше толкова чисто и живително през деня, бе станало копринено черно и той спря за миг до водата, преди да се потопи в нея и да остави вълните да отмият болезнената чувствителност на новото му тяло. Той беше някой друг. Беше се преродил от въздуха във водата. Беше се родил на обратно.

Събуди се от непоносима жажда. Опита се да помръдне, но го спря болка в гърба.

Чу шепота на Бруно:

— Ян? Мислиш ли да ставаш днес? Слушай, на хълмовете над града има лагер. Снощи се запознах с едни мъже. Германците са тръгнали на юг. Ще бъдат тук до няколко месеца, ако не и седмици. Мъжете, с които се видях, казват, че можем да се присъединим към един военен полк и да се качим на кораб за Англия. Трябва да се размърдаме. Какво мислиш? Божичко, я се погледни!

Той повдигна чаршафа.

— Господи, човече, изглеждаш ужасно. Чуваш ли ме? По-гледни се, целият си в мехури. Дявол да го вземе, целият си изгорял!

Бруно отвори прозорците и се закашля.

— Трябва ти въздух.

Януш отвори очи. Тапетите се завъртяха пред очите му. Опита се да проговори, но устните му се сцепиха и отново усети вкуса на кръв.

— Той не може да остане тук.

Хазяйката стоеше на вратата. Черно-сивата ѝ коса беше вдигната високо на тила, носеше ярко розово червило, а черните ѝ мигли бяха като паяжини.

— Глупаво момче. Ти си твърде бял за такова слънце. Виж се само. Изсъхнал си като осолена треска.

Януш чу Бруно да се моли на развалена смесица от френски и полски. Насили се да промълви с напуканите си устни:

— Съжалявам, госпожо. Ще си тръгна. Не е безопасно за вас да оставам тук.

Надигна се на леглото на лакът и направи знак към Бруно.

— Подай ми дрехите.

— Не, не, не — възкликна жената. — Ти говориш френски, това прави нещата по-лесни. Ще ти намеря къде да отидеш. Имам един приятел, който има ферма. Може да останеш да почиваш там.

Тя се взря в голото му тяло.

— Щом се справиш, можеш да останеш да работиш за тях. Доста си як. Приличаш на селянин.

На следващия ден Януш тръгна. Дрехите лепнеха по него и му бяха неудобни, тялото му беше сковано и го болеше. Докато колата го отвеждаше все по-високо в хълмовете над Марсилия, въздухът стана по-сладникав. Миризмата на морето избледня и на нейно място се появи аромат на борова гора и тучна зеленина.

ИПСУИЧ

Силвана отказва да мисли за Тони. Избягва да минава през парка и стои настрана от магазина за животни. Трудно е да го държи настрана от мислите си, но се справя. Всеки път в ума ѝ изниква един негов образ — кафявите му очи, чупливата му черна коса, лъщяща от помадата, ръцете му, които жестикулират, докато говори. Тя го потиска и се съсредоточава върху бърсалката за прах, която държи, или въглищата, които гребе с лопатата от малкия склад в задния двор. Като шивач, който работи само с материала, който има подръка, тя оформя живота си с Януш.

— Няма да си играеш повече с Питър — казва на Аурек една вечер, докато приготвя вечерята. Заета е около печката, дрънчи силно с тенджерите, бърка врящото им съдържание с дървена лъжица и надвиква шума. — Аурек? Чу ли какво ти казах?

— Защо?

— Защо ли? — Тя хвърля лъжицата в мивката и се обръща към момчето. — Какво искаш да кажеш с това „защо“? Ще правиш каквото ти казвам, ясно ли ти е? Той вече не ти е приятел.

Не е имала такова намерение, но предизвикателният начин, по който я поглежда момчето, сякаш е някой, който следва да бъде намразен, я кара да се нахвърли срещу него и да го сграбчи за рамото. Аурек залита, пада на една страна и се удря в масата, после скача на крака и се отдръпва назад.

— Аурек! Не! Не! — изплаква ужасена. Никога не го е удряла. Никога. — Съжалявам.

Аурек хуква навън от кухнята през коридора, опитва се непохватно да отвори резето на входната врата, преди тя да успее да го настигне. Хваща вратата тъкмо когато той я отваря, мъчи се да го улови, но той се измъква навън в тъмната вечер под проливния дъжд.

Силвана знае, че няма смисъл да тръгва след него, но въпреки това обикаля улиците, цапа в локвите, а нощният мрак мъчи очите ѝ.

Търси го в продължение на час, макар да е наясно, че е безполезно. Той ще се прибере, когато е готов.

— Къде беше, за бога? — казва Януш, когато тя се връща в къщата.

Застанала е в коридора и примигва, понеже от косата ѝ се стича вода в очите ѝ. Къщата мирише на прегоряла храна и тогава се сеца за съдовете, които е оставила на печката. Кухненската врата е отворена и тя вижда как точно над главите им се стеле дим.

— Заради Аурек — отговаря тя. — Навън е. Ще се върне. Но ще трябва да изчакаме.

Два часа по-късно някой чука на входната врата. Аурек стои там с подгизнали дрехи и залепнала за главата, потъмняла като на видра, коса. Силвана не издържа повече. Изблъсква Януш от пътя си, без да обръща внимание на това, че Аурек страни от нея.

— Аурек, дай да те подсуша...

Януш протяга ръка и я издърпва по-назад.

— Остави го на мира. Хайде, млади момко. Нека те изсушим.

Аурек поглежда сърдито към Силвана, а после слага ръката си в протегнатата длан на Януш. Със същия успех можеше и да я прободете с нож.

Силвана седи на най-горното стъпало и слуша как Януш обяснява на момчето в неговата стая, че не трябва да бяга така. Лека-полека ѝ хрумва, че това е нещо, което би трябвало да я радва: бащинският тон в гласа на Януш, безгласната строгост. Вместо това тя се чувства опустошена. Те не се нуждаят от нея. Нито един от двамата изобщо няма нужда от нея.

Седмица по-късно Аурек още не ѝ е простил, но се разболява от треска. Температурата му се покачва и на следващата вечер вече е като парцалена кукла. Силвана вади изсушени билки от бурканите в килера: мащерка, тлъстига, върбова кора, лавандула — всички растения, които е събирала и сушила през летните месеци. Пълни ваната със студена вода и пуска билките вътре.

— Влизай вътре — казва на Аурек, който се олюлява до нея, отпаднал.

Януш стои на вратата на банята.

— Той се тресе. Сигурна ли си, че това е добра идея? Имаме аспириин. Не може ли да му дадеш едно хапче и да го сложиш да спи?

Тя не го слуша. Аурек е болен и вината е нейна.

— Остави ме поне да се погрижа за сина си — сопва се тя, докато потапя момчето във ваната. — От това температурата ще спадне. Но ми трябва и брезова кора. Треската трябва да се пресече. Ти трябва да намериш дърветата. Донеси ми кората, та да мога да я сваря и да я добавя към водата. Само така може да се свали температурата.

— Откъде, по дяволите, да намеря брези?

— Казвам ти, че ми трябва брезова кора. Бжоза. В Крайстчърч Парк има брезова горичка. Виждала съм я. Ако не отидеш ти, аз тръгвам.

Силвана осъзнава, че звучи като полудяла. Може би това е последица от живота ѝ в гората. Войната я е превърнала в Баба Яга, стара горска вещица. А и вината, че детето е болно, е нейна. Още по-лошото е, че не знае какво да направи. Поглежда Януш в очакване да чуе неговото мнение. Все пак той е англичанинът тук.

Аурек прегръща коленете си и се закашля. Ребрата му лъцят под водата, а следващият пристъп кара раменете му да се разтресат.

— Не мога да отида в парка в десет часа вечерта. За бога, Силвана, стига толкова. Облечи пижамата на Аурек и го завий хубаво в леглото. Отивам да повикам лекар.

— Лекар ли?

— Това му трябва. Извади го от ваната. Устните му започват да посиняват.

Тя обръща глава към детето и кимва.

— Да, прав си. Лекар. Той ще знае какво да направи.

Вдига Аурек, водата се стича по роклята ѝ, а детето, което все още гори, припада в ръцете ѝ. Спомените нахлуват в нея, в гърдите ѝ се надига паника. Калта под краката ѝ. Опръсканото с кръв кожено палто. Тя е ужасна майка, прокълнатата е точно както нейната собствена.

— Януш, бързо! — изкрещява тя, но той вече е тръгнал. Гушва сина си здраво и хлипа във врата му.

Вали проливно; леден дъжд, който преминава в суграшица. Януш за малко не пада от колелото си, докато се спуска по инерция надолу по хълма, а гумите му занасят по замръзналите локви. Помпа педалите, наведен над кормилото, тъй като иска да стигне къщата на

доктора възможно най-бързо. Страхът на Силвана е обзел и него. Вече не мисли, че момчето просто е настинало лошо. Други болести хвърлят сянка на мислите му сега. Детски паралич. Туберкулоза. Пневмония.

Суграшицата шиба лицето му и той свърва от главния път, профучавайки по една насипана с чакъл алея. Най-важно е момчето. Докато върти бясно педалите, устремен от разбушувалата се в него енергия, той усеща загнездена в сърцето си силна любов към своя чудат син, здраво скрепена като метален прът в грънчарско колело. Облекчението, което усеща, когато вижда, че лампите в предните стаи в дома на лекаря все още светят, е толкова голямо, че Януш хвърля колелото си на земята, изкачва стълбите до верандата по две наведнъж и така яростно блъска по вратата с юмрук, че съпругата на доктора отваря вратата ядосана, задето я е изплашил до смърт.

Спалнята е студена. Това е първото нещо, което Януш забелязва, когато въвежда лекаря в стаята на Аурек. Не си прави труда да вземе палтото на човека. Това, че не го беше разкопчал, показваше, че не иска да се разделя с него.

— Няма за какво да се тревожите — казва докторът, потривайки енергично ръце. — Ще се оправи.

Януш съзнава, че досега не е смеел да диша. Въздъхва с облекчение. Силвана е подредила стаята, докато го е нямало: учебниците на Аурек са прилежно наредени, снимката на кученцата в плетения кош виси права на стената, килимът изглежда така, сякаш го е измела. Забравила е за мократа си рокля и тя е залепнала по тялото ѝ. Януш се усеща, че разглежда очертанятията на колана ѝ за жартиери, ясно прозиращ през подгизналата тъкан. Толкова отдавна не я е докосвал. Обръща се с лице към лекаря с надеждата, че не е забелязал втренчването му.

— Болен е от варицела — съобщава докторът. — Има епидемия. Половината деца от училището я карат. Треската ще изчезне до утре сутринта. После ще му избият пъпки.

— Варицела ли?

— Моят собствен син я изкара преди две седмици.

Януш се успокоява. Аурек е болен от нещо, от което боледуват и другите деца. Нещо нормално и лечимо.

— И вашият син, така ли?

— Малко късничко е всъщност. Моето момче е на дванайсет, а аз смятам, че е по-добре тези болести да се прекарват колкото се може по-рано.

— Значи Аурек е на добра възраст да я изкара? На правилната възраст за варицела? Нормално е да се разболееш на неговата възраст?

— Ами да, може и така да се каже. Ако утре още има висока температура, ми се обадете. Но съм убеден, че случаят няма да е такъв.

Януш поглежда към сгушения в леглото си Аурек и го погалва по главата. Той е нормално дете. Дете като всички останали. Лекарят тъкмо го е казал. Заради варицелата се ражда цял един свят на възобновена надежда.

Когато Януш се буди на зазоряване и отива да нагледа детето, температурата на Аурек е изчезнала, а цялото му тяло е обринато. При вида на тези чудотворни пъпки Януш се смее с глас.

— Гладен съм — промълвява момчето, чоплейки една редичка малки червени пришки на бузата си.

— Наистина ли? Това е добре. Ела тук и погледни през прозореца. Искам да ти покажа нещо.

Силвана седи на ръба на леглото. Изглежда замаяна, сякаш синята светлина, която започва да се процежда в стаята, я обърква.

— Виж това — казва Януш, щом поглеждат надолу към един побелял свят. — Сняг. И то много. Сигурно е валяло през цялата нощ.

Обръща се към Силвана:

— Изглеждаш капнала.

Силвана кимва, прозява се и разтърква очи. Отпуска се назад в леглото на Аурек и се сгушва на кълбо, обгърнала коленете си с ръце. Януш се спира за миг да погледа бледата ѝ буза и дългите мигли на очите ѝ, които са затворени, сякаш спи. Спомня си как, когато беше бременна със сина им, преди толкова много години, обичаше да спи в тази поза, с ръце около корема си, сякаш го пази.

Тя отваря очи.

— Благодаря ти за тази нощ. Ти повика лекаря, а аз само се държах като луда и крещях за брезова кора.

— Напомни ми за твоята баба.

— Тя беше добра жена.

— Ти също си такава.

Януш хваща ръката ѝ. Това е най-голямата близост, която е имал с нея от месеци. Болестта на Аурек ги е сближила. Истина е, че момчето е това, което ги свързва.

— Никога няма да те изоставя отново. Дори и да избухне нова война. Няма да замина.

Смята, че моментът е подходящ.

— Силвана, мисля, че трябва да се опитаме да си направим още едно дете. Да дадем на Аурек малко братче.

Тя не отговаря и той се навежда, целува я и усеща устните ѝ да се стягат при допира му.

— Уморена си — казва той, преструвайки се, че не е забелязал той. — Трябва да поспиш. Няма да те притеснявам.

Завива я с одеяло и го подпъхва около нея.

— Хайде — подканва Аурек. — Да ти направим закуска. Измий си зъбите и лицето и ще ти направя овесена каша.

Докато момчето се мие, Януш излиза в градината. Всичко тъне в белота, а небето предвещава още много сняг. Около него се сипят пухкави снежинки. Проверява в малкия си парник дали луковиците на далиите са добре покрити с пръст. Кани се да затвори вратата, но се спира, повдига щайгата с луковиците и вади отдолу куп писма. После ги връща обратно. Някой ден ще се отърве от тях. Скоро. Обича Силвана, но не може да се раздели с Елен. Все още не.

Аурек седи в кухнята и яде от паница с каша. Очите му се затварят за сън. Чувства се доста добре, но не може да разбере откъде са се появили пъпките. Не спира да надига горницето на пижамата си да ги гледа. Иска му се да помоли врага също да ги разгледа, но той е зает. Януш седи с гръб към него и чисти ботушите си, лъска черната кожа, като вдига бомбето към светлината и после яростно започва отново да го търка, а лакътят му се движи наляво-надясно като на цигулар.

— Да не ти е студено? — пита Януш, обръщайки зачервеното си лице към Аурек. — Мога да ти донеса одеяло, ако искаш.

Аурек поклаща глава и разчесва пъпките по бузата си.

— Не ги пипай — предупреждава го Януш. — Хайде, яж си кашата.

Аурек лапва една лъжица.

— Добре ни е заедно, нали? Само ние двамата.

Януш оставя ботушите на земята и ги забърсва с парцал.

— Искаш ли някой ден да си имаш братче? Или сестричка? Аурек, слушаш ли ме? Ще е весело, ако си имаме ново бебе, нали?

Аурек се замисля. Сеща се за майка си и поклаща глава. Не иска да я дели с бебе.

— Ами възможно е и да имаме някой ден. Един ден може да ти дадем братче и тогава ти ще си по-големият. Ще трябва да ни помагаш да се грижим за него.

Януш си обува ботушите.

— Не ни остава много време да сме заедно, а? Майка ти те държи само за себе си. Кажи ми сега. Помниш ли гората, където живеете?

Аурек се намръщва. Мрази този тип въпроси. Започва да рови ваницата си и да разбърква кашата.

— Искам да ми разкажеш — настоява Януш. — Като се върна от работа, може да ми кажеш, нали?

Майката на Аурек никога не говори за гората, а врагът все иска. Аурек мисли, че е тайна между тях двамата, която никой не би могъл да сподели както трябва. Но врагът му се усмихва и Аурек се опитва да измисли какво да каже, за да задържи усмивката там.

— Като бях бебе, глътнах едно копче.

— Какво?

— Глътнах едно копче. Ти ме обърна наопаки, за да не се задавя. Врагът се усмихна накриво.

— Точно така. Глътна копче. Бях забравил. Но ти няма как да си спомняш това, нали?

— Мама ми разказа. Ще ходя ли на училище сега?

— Не. Ще трябва да си останеш вкъщи, докато не изчезнат всички пъпки. Аз отивам на работа. Ти се дръж добре заради майка си.

Аурек отива до входната врата с Януш, плочките под краката му са ледени.

Щом Януш закопчава палтото си и отваря вратата, един порив едва не събаря Аурек.

— Копче значи — мърмори Януш. — Гледай ти. Бях забравил. Ти постоянно пъхаше разни неща в устата си като бебе.

Погледът на Януш е отправен неотклонно към деня, като жребец, който изведнъж е повдигнал глава в полето и е погледнал в далечината.

Аурек се примъква по-близо. Стои зад краката на Януш и наднича към танцуващите снежинки навън, към къщите оттатък улицата, към техните сиви прозорци и замръзналите бутилки от мляко на стълбите. Докосва ръката на Януш. Може би врагът ще се опита да го прегърне днес? Ако го направи, Аурек ще му позволи.

— Искаш ли да си направим снежен човек, като се върна? — пита Януш и го поглежда.

— Може ли сега?

— Не, не сега. След работа. Мъжете трябва да работят, нали знаеш? И ти ще работиш един ден. — Януш придърпва шапката плътно над ушите си и потрива ръце. — Затвори вратата, като изляза.

Той тръгва с приведени от студа рамене.

— Върни се по-скоро — прошепва Аурек.

Качва се на горния етаж и се покатерва на леглото до майка си, която изглежда така, сякаш спи — очите ѝ са затворени, а косата ѝ е паднала на лицето.

— Ще си имам ли братче?

Силвана отваря очи.

— Какво каза?

— Бебе.

— Не — отговаря тя и го прегръща. — Ти си всичко, от което имаме нужда.

Аурек се сгушва до нея доволен. Тя е права. Не им трябва бебе.

ПОЛША

Силвана

Започна да вали и почвата под лагера им се разкаля. Силвана почти беше забравила за войната. Тук сякаш се намираха далеч от всичко, в някакъв друг свят. Повдигнаха леглата си по-високо над земята, като направиха платформи от клони и паднали дървета, но всичко беше подгизнало и нямаше как да се изсуши каквото и да било.

Старецът спря да става от постелята си, лежеше увит в собствените си нечистотии ден и нощ. Жена му позволи на Григор да вземе неговия дял от храната. Той седеше и дъвчеше сух хляб, докато старата жена се суетеше около него, пощеше гнидите от косата му и се усмихваше като майка орлица. Елза и Лоти я наблюдаваха и Силвана можеше да съзре ревността в очите им. Старецът се взираше в навеса от клони над главата си. А може би не виждаше небето. Може би не гледаше толкова надалеч.

През деня Силвана бродеше из гората, изминаваше километри с Аурек на гърба си. През някои нощи тя не можеше да понесе мисълта за Григор, така че не оставаше в лагера дори тогава. Взимаше заешките си кожи и правеше легла от папрат за нея и за момчето. Когато една сутрин се прибра, завари старецът да се взира в небето по-усилено от всякога. Съпругата му плачеше.

— Мъртъв ли е? — попита Силвана.

— Какво? — вдигна поглед Лоти, натъжена. — А, той ли? Не, за бога. Не е мъртъв.

— Как може да попиташ подобно нещо? — кресна старицата. — Да не би да не се грижа за него? Това ли намекваш? През целия си живот съм се грижила за този мъж. Какво ли знаеш пък ти? И каква си ти изобщо? Никога не говориш с нас. Мъкнеш се наоколо през нощта с това твое дете като крадец. Каква полза имаме ние от теб?

Силвана се огледа наоколо за Елза. И тогава разбра. Григор си беше отишъл. Той и Елза бяха заминали през нощта.

Останалите жени си тръгнаха на следващата сутрин, на развиделяване. Не говореха със Силвана и тя гледеше как събират одеялата и вещите си. Лоти, пианистката, беше спряла да носи косата си на кок. Вместо това се спускаше по гърба ѝ на тежки къдрици. Тя и старицата се бяха превили от студа и се движеха като отражения една на друга. Като два горски демона със заплетени клонки в косите. Силвана се радваше, че си тръгват.

Старецът умря седмица след като заминаха. Тя се опита да изкопае дупка, за да зарови трупа, но земята беше замръзнала, а той вкочанен. Освен това одеялата миришеха лошо дори и в студа. Силвана го извлече от подслона му и остави снегът, който беше започнал да вали, да го затрупа. След няколко часа вече беше замръзнал под бялото си одеяло. Тя уви Аурек в заешките кожи, взе го на ръце, зави се плътно в палтото си и тръгна. Докато се затопли, мислеше си тя, вече щяха да бъдат далеч от тук и дивите животни ще са го изяли. Какво обаче щяха да правят двамата с момчето, нямаше никаква представа.

ЯНУШ

Фермерът и съпругата му безмълвно приеха Януш в дома си. Дадоха му стая в задната част на къщата и му помогнаха да стигне до леглото с метална рамка, където той легна изпънат по гръб и се взря в напукания таван и тъмните греди, зачуден дали някога ще бъде способен отново да се движи свободно. Жената на фермера го покри с влажен чаршаф, като го спусна леко върху него, така че покри не само тялото, но и лицето му. Той примига под белия памучен плат и се почувства като труп, който полагат в ковчега.

Усещаше чаршафа тежък върху изгорената си кожа. Тъкмо когато се канеше да размърда вдървените си ръце и да го повдигне, нечии длани докоснаха лицето му и прегънаха чаршафа надолу. Погледна нагоре към девойка в жълта рокля. Цветът ѝ му напомни за лютичетата, които растяха покрай реката в родния му град.

Той ѝ се усмихна и макар че лющещата се кожа на лицето му бе пронизана от болка, не го беше грижа.

— Как се казваш? — прошепна той.

Тя се надвеси над него.

— Казахте ли нещо, господине?

Той преглътна и направи нов опит.

— Името ти?

— Елен — отговори тя. — Елен Лагард, господине.

В продължение на една седмица той беше на легло заради треската, предизвикана от слънчевия удар. Елен мажеше изгарянията му със зехтин и му даваше вода на малки глътки. Добротата ѝ го караше да прелива от благодарност. Тя пукаше мехурите по гърба му и налагаше мехлеми върху отворените рани. Когато се наведеше над него, гърдите ѝ полягваха за кратко върху неговите и по гръбнака му пробягваха тръпки. Можеше да подуши аромата ѝ, миризмата на мускус, лъхаща от потта ѝ. Пораждаше у него желание да се пресегне и да я докосне. Нощем чакаше нетърпеливо пукването на зората, когато тя идваше да го нагледа отново.

Веднъж на ден му помагаше да стигне до външния клозет, който представляваше изкопана дупка зад старата каменна къща. Елен го оставяше там с лопата и купа с пепел и той клечеше блажено в сянката на камъка, и размишляваше за простотата на живота в това семейство и спокойствието, което е открил в него.

Връщаше се през двора, а сред изсъхналата трева в краката му се разбягваха гущери, след като беше прекъснал слънчевите им бани. Наоколо спяха кучета, подпрели муцуни на протегнатите си лапи. До вратата на плевнята се бяха насъбрали пилета и лежах в пръстта, за да се охладят, разперили перата на крилата си като пръсти. Елен също беше там, застанала с гръб към него, и помиташе стълбите на терасата. Той забеляза как потта се стича по задната част на роклята ѝ и прави летния десен по-тъмен. Тя се обърна и гърдите ѝ се събраха една в друга, щом хвана метлата с две ръце и наведе глава, съсредоточена в работата си.

Януш се приближи към нея.

— Много е горещо за работа. Сигурно си жадна. Да ти донеса ли нещо за пиене?

Тя вдигна поглед и той взе метлата от ръцете ѝ.

— Нещо за пиене ли? — попита тя с поруменели от жегата страни. После отиде до кладенеца в средата на двора и започна да дърпа дебелото въже, което висеше надолу към дълбините. Най-накрая се показа една метална кофа. Тя се пресегна и измъкна отвътре бутилка червено вино.

— Хубаво и охладено. Да пийнем заедно?

ИПСУИЧ

Коледата на номер двайсет и две ухае на зеле, печена риба и каламинов лосион. Те отварят подаръците си на Бъдни вечер, но Януш казва, че другата година ще го направят на сутринта на Коледа като останалите хора в Англия.

— Разбира се — отговаря Силвана, която е твърде изморена, за да спори, камо ли да мисли за следващата година. — Както пожелаеш.

Аурек получава велосипед „Ралий“ „втора ръка“ и обещание от Януш да го научи да кара. Силвана не иска момчето да кара колело. Страхува се, че ще падне и ще се нарани. Всеки път, щом погледне велосипеда, си го представя как пада. Не казва нищо обаче. Аурек го обляга на стълбището в коридора и излъсква спиците на колелата с носната си кърпичка.

Силвана дава на Януш кафяв хартиен плик с луковици на далии в дървени стърготини. Януш ѝ подарява парфюм „Ярдлей“ с аромат на английска лавандула. Тя отваря шишенцето и вдишва уханието, но то я кара да кихне.

Силвана настоява да подклаждат огъня и да поддържат къщата топла, след като докторът им е отпуснал допълнителна дажба от въглища заради Аурек. Снегът не е намалял и цялата страна е скована от студ. Тръбят го по всички вестници и радиа. Най-лошата зима от години. Тя казва на Януш, че трябва да се гордее: във вестника е прочела, че именно полските миньори във Великобритания работят от сутрин до вечер, за да осигурят притока на въглищни запаси.

— Британците се оплакват от чуждестранните работници, но без нашите миньори щяха да загазят, не е ли така?

Колкото и да е въодушевена от тази мисъл, трябва да признае, че полските миньори не успяват да я стоплят. Носи два чифта чорапи, долна фуста, дебела пола от туид, две блузи и жилетка, но няма ефект.

Трепери и се тресе от студ.

— Хей, Аурек, внимавай в играта — казва Януш. Той е седнал на стола си до огъня, Аурек е на килима и двамата се опитват да наредят

един пъзел. — Това е шалът на каубоя. Син е. Виждаш ли? Погледни картинката на кутията. Някъде тук трябва да има такова парче. Потърси за същия син цвят.

Силвана се чуди какво ли прави Тони, дали е с Питър в голямата къща на баба му и дядо му, близо до парка, и не реди пъзел пред огъня. Тя се отпуска назад в стола си. Не го е виждала от октомври, когато му каза за писмата. Трябва да е доволна. Животът ѝ определено е по-лек, като не го вижда, но въпреки това чувства гняв. Как е възможно той да влезе и излезе от живота ѝ така лесно?

Наблюдава как Януш търси подходящите парчета от пъзела, методично и неотклонно, докато Аурек реди дървените кубчета на малки кули.

— Време е за по чаша шери — предлага Януш, след като разтуря камарата на Аурек и слага последното парче от небето на мястото му. — Аурек, не. Не го пипай. Сега е завършен. Отиди да пуснеш радиото. Скоро ще излъчат речта на краля.

Тримата слушат радио, а Силвана отпива от шерито си. Има отвратителен вкус, така че тя преглъща бързо, нетърпелива да се извини и да се оттегли. Главата ѝ тупти и тя копнее само да си легне.

— Нека да вдигнем наздравица за кралското семейство — продължава Януш. — И за нашия собствен син. Аурек, искаш ли да опиташ малко от шерито?

Когато зазвучава националният химн, Януш поглежда Силвана с очакване, но тя не помръдва. Сигурна е, че ако се изправи, ще падне. Януш става, решителен и сериозен. Вратата му в краля е трогателна. Дали пък просто не е твърде уморена, за да се подразни от постоянното му желание да се държи като безукорен англичанин? И тогава я изненадва Аурек, който скача на крака и отдава чест, докато слушат химна.

— Аз го научих на текста — казва Януш. — Хайде, Аурек. Пей с мен.

Това да види как Аурек пее британския национален химн заедно с баща си, и двамата застанали мирно един до друг, а Аурек преминава в грачене и кучешки вой, кара Силвана да се разсмее, после да се закашля и задави, докато накрая не ѝ се повдига и тя не повръща.

Януш намалява звука на радиото. Навежда се към нея и вади кърпичката си от джоба.

— Какво ти е?

Докато бърше устата си, Силвана си мисли, че Коледа е най-ужасното време от годината. Кара я да се чувства безпомощна.

— Искам да си отида у дома — смънква.

Януш отново се навежда и отмята кичур коса от очите ѝ.

— Аз също — прошепва в ухото ѝ. Или поне ѝ се струва, че каза това. Поглежда го в очите.

— Веселих свят. Весела Коледа.

А после оставя Януш да я отведе до леглото.

Останалата част от празниците ѝ минава като в мъгла. Повикан е доктор, който казва, че е пипнала грип. Усеща главата си неудобна и тежка като олово, а тялото ѝ представлява нещо, от което би се отрекла с удоволствие.

През деня Януш се връща на работа и Дорис води Аурек на училище. Носи на Силвана говежди бульон и тоник „Истън“ — лепкав кафяв сироп, в който Дорис се къдне, а Силвана тихичко проклина. През цялото време, докато е на легло и се възстановява, тя има усещането, че Аурек ѝ се изплъзва.

В градината светлината чезне. Дърветата са покрити със скреж. Разнебитената ограда изглежда сива на фона на замръзвания сняг с неговите ледени перлени нанизии, вкопчени в ръба ѝ. Снегът по земята е сух и бял като буца захар. Този върху стария дъб, в дъното на градината, е със съвсем друг цвят. На фона на черния ствол на дървото изглежда синьо-бял като кърма.

Силвана отвърща поглед от зимната картина през прозореца и поглежда Аурек, който седи на кухненската маса. Дорис тъкмо го е довела от училище.

— Все още ли сте приятели с Питър?

Обещала си е да не го прави, но ето на.

— Наистина нямах предвид, че не можете да бъдете приятели, нали знаеш? Съжалявам за онова, което казах. Той е добро момче. Защо не го поканиш тук да си поиграете?

— Питър не идва на училище.

— Не е на училище ли?

— Учителката каза, че няма да се върне. Заминал е.

Значи е истина. Тони си е отишъл. А като си помисли, че едва не му разказа всичко. Аурек изглежда така, сякаш всеки момент ще

заплаче. Неговият единствен приятел, а тя го е прогонила от града.

— Утре може да не ходиш на училище — прошепва му тя.

Така или иначе, училището е затворено. Снегът продължава да се трупа и пътищата стават непроходими. Всички казват, че това е най-лошата зима от незапомнени времена. Януш си остава вкъщи за седмица, тъй като фабриката, в която работи, затваря и те преживяват на супа с кнедли, защото дори и в магазините да има някаква храна, което е съмнително, те също са затворени.

Всяка сутрин Силвана излиза на разходка. Знае, че е по-добре да си стои вкъщи, но краката ѝ я дърпат навън.

— Такъв сняг пада в Полша всяка година — казва на Януш. — Не ми е ясно за какво е цялата тази олелия.

— Хората измръзват по домовете си. Не четеш ли новините? Цялата страна е съборена на колене. И не можеш да вземеш и Аурек. За него е прекалено студено навън.

— Искам просто да повървя — отвръща тя. Истината е, че се срамува от онова, което изпитва, когато вижда Януш и момчето заедно. Получила е това, което иска — баща за Аурек. Той обича момчето и Аурек, тя го вижда, започва да му вярва. Би трябвало да е щастлива, но вместо това не може да понесе да ги вижда заедно.

Пристъпва с мъка през синьото сияние, излъчвано от суграшицата и леда, студът изгаря дробовете ѝ и тя си представя, че се намира отново в мразовитите зими на войната, отново в спомените си и значимостта на оцеляването, всичко останало да няма значение.

Минава покрай сгушени една в друга овце по нивите. Вижда затрупан от снега влак, а от предните му прозорци като кинжали висят ледени висулки. Магазинът на Тони в центъра на града е затворен, кепенците са спуснати, а на вратата е окачена табела „Затворено“. Тя стои отпред, гледа нагоре към прозорците на апартамента над магазина и се чуди къде ли може да е той.

Устието на реката е замръзнало и Силвана върви по леда, заслушана в тихия стон на вятъра, плъзгащ се по повърхността му. Усеца как ледът поддава и проскърцва под краката ѝ. Ако се пропука и тя падне в черната вода, тайната ѝ ще си замине с нея. Ще остане само Аурек. Просто едно момче с баща си. Но реката не я взема. Тя е толкова суха и безтегловна, както и самият вятър, а непрестанното

пукане и потрепване на леда, докато пристъпва към средата на реката, става близко и свое, като това на прекършените съчки в гората.

Градът остава скован от мраз със седмици и чак след това се затопля, реката приижда и от каналите бликват мръсни кафяви води. Автобусите и трамваите отново започват да се движат в центъра на града, хората излизат по улиците с високи ботуши и непромокаеми шапки, а всички училища отварят врати.

В една ясна утрин, след като е завела Аурек на училище, Силвана върви по тъмните улички на Ипсуич. Минава покрай методистката църква с нейната мрачна фасада от жълти тухли и вижда един малък път, по който не е минавала преди. Свива в него, прокарва пръсти по покритите с мъх тухлени стени и се диви на тъмнината, която се събира около краката ѝ, подобно на почернели листа.

Малкият път излиза на павирана улица, пълна с гаражи и работилници. Коли, камиони, микробуси и междуградски автобуси са паркирани навсякъде без ред и препречват пътя. Тя се провира между тях и в края на улицата се озовава в един двор. Над дървените врати на входа виси табела, която гласи: „Хари Голдбърг & Син — Търговци на вехтории и метални отпадъци“. Това беше мъжът, който ѝ продаде обувките. Погъделичква я любопитство, нещо в това място я привлича.

На следващия ден изпича джинджифилов хляб. Половината слага на кухненската маса за Аурек и Януш. Другата половина увива в кърпа и я носи на амбулантния търговец. Той си спомня за нея. Налапва сладкиша и се ухилва, показвайки развалените си зъби и оголени венци.

— Хвърли едно око. Имам от всичко тук, антики и какво ли не още. При мен идват и търговци от Лондон да огледат стоката. Баща ми управляваше това място преди мен. Продаваше кости. Ей тук ги вареше.

— Кости ли?

— Парцали и кости. С това се занимавахме. Продавахме кокали за наторяване. Но вече няма пари в този бизнес. Разгледай наоколо.

Конюшните са пълни с дрехи и стари мебели. В един обор столовете за трапезария за скупчени един върху друг до тавана. Друг е пълен с миришещи на плесен топове ленен плат. Сред тях спят десетки котки, които се будят с приближаването на Силвана и зорко я наблюдават. Вижда тъмни бараки, пълни с килими и копринени

парашути, легла и скринове за спално бельо. За пръв път, откакто е пристигнала в Англия, тя се припознава в нещо. Безспорно е част от тези останки от човешкия живот.

На следващата седмица Силвана изпича още джинджифилов хляб за амбулантния търговец. Той обича сладки работи, но тя подозира, че в живота му няма кой да му угажда. Тази проста размяна на кекс за възможността да се шляе из неговите конюшни и обори я удовлетворява.

— Днес е рожденият ми ден — казва му тя, насърчена от видимата наслада, с която я поздравява.

Вероятно това не е нещо, което споделяш с непознат, но Силвана иска да го каже на някого. Януш излезе сутринта, без дори да го спомене. Не че има значение. Тя е на двайсет и осем години. Твърде стара е за торти и песни.

— Щом е така, заповядай — кани я мъжът. — Честит рожден ден, госпожице. Влизай и си избери каквото поискаш. Повечето от дрехите и бездруго отиват за благотворителност. Аз ги разпределям и ги пращам на хора, които се нуждаят от тях. Предимно на чужденци. Бедни просяци, които си нямат нищичко.

За миг тя се чуди дали не я обижда. Но после се заглежда в подпухналите му очи и жълтеникавото му лице и осъзнава, че тя го вижда по същия начин — просто поредният самотен чужденец, който си няма нищо.

Силвана му помага да сортира дрехите. Спалното бельо и памучните платове за парцали. Вмирисаните на мухъл палта на една камара, мъжките дрехи на друга, женските и детските на трета. Тя се сеца за бежанските лагери, за дългите колони от хора, които идваха и си отиваха, и изчезваха, точно както и тя, по влакове, автобуси и кораби за чужди страни. Дрехите, които им бяха раздадени, сигурно са започнали своето пътешествие от някое място като това. Да подрежда дрехите с този мъж е като да минава покрай изгубени хора, а този вид тя познава най-добре.

Силвана отваря един чувал от зебло, пълен с блузи, и си представя жените, които някога са ги носели. Петната и замазаните лекета по спалните чаршафи са опис на раждания, бракове, смърт. Кръговете от пот по яките я карат да въздъхва. Пъха ръка в ръкавите и проследява загрубелите шевове на кръпки, разпорени от тела, които

ден след ден са опъвали плата. Пълните с обувки кошове я разтреперват. Втвърдените кожени обувки и ботуши са обезформени като краката на мъртъвците.

Забелязва къде са преправяни, как с времето дрехите са овехтели и си представя, че е на бдение при хората, които някога са ги носели. И все пак тя може да върне живота им. Ще ги опакова, разпредели и пакетира. Те ще отпътуват и ще отидат в ръцете на мъже, жени и деца, които са пристигнали в края на войната единствено с любопитното усещане на осъзнаване, че са преживели нещо, но и със смътното чувство, че може и да не преживеят началото на нещо друго.

Тя намира една черна памучна рокля с разкроена пола, като онези, които носеше майка ѝ. Представя си майка си в онази неприветлива рокля, със склонена от мъка или раздразнение глава и с ръце, сякаш още придържачи мъртвите ѝ синове. Силвана вдига роклята за раменете и я изтупва, за да приглади гънките.

— Аз съм твоята дъщеря — казва, като я държи пред себе си. Тръсва я още веднъж и ръкавите изплющяват рязко, черни и сърдити, като крилете на притиснат в ъгъла гарван. — „И какво да сторя, майко? — пита роклята. — Каж ми, какво да сторя? Ти какво би направила? Защо не можеш да ми помогнеш, когато имам нужда от теб?“

Роклята не ѝ дава никакъв съвет. Естествено, че няма. Кога изобщо ѝ е помагала майка ѝ? При все това ѝ липсва.

Тръгва към вкъщи, понесла дрехата в една ръка, и намира Януш и Аурек да седят в дневната с Дорис.

— Честит рожден ден!

Започват да пеят: „Честит рожден ден за теб, честит рожден ден за теб...“

Силвана не може да помръдне, дори да си свали палтото. Премръзналите ѝ пръсти са започнали да пулсират от внезапната топлина и са изтръпнали, като че се връщат към живот. Целите в червени и бели петна, те я щипят и се подуват, и тя не може да си разкопчае палтото дори и при най-силно желание.

— А ти си мислеше, че са забравили — казва Дорис. Тя си дръпва от цигарата и избухва в кашлица. — Януш нагласи всичко зад гърба ти.

— Ето. — Януш ѝ подава голяма бяла кутия, завързана със синя панделка. — Дорис ми помогна да я избира.

— Не, аз — виква Аурек. — Аз, аз, аз.

Дорис се размива.

— Така да бъде. Ти я избра. Хайде, Силвана, разопаковай я.

Силвана отваря кутията и вади рокля от тъмносин плат на бели точки. Ръкавите са три четвърти, поръбени с дантела, а талията е много тънка, с корсет, от който се спуска широка пола.

Януш ѝ подава и друга кутия. Говори тихо, така че само тя да го чуе.

— Пропуснах твърде много твои рождени дни.

В кутията има чифт официални обувки и ръкавици от шевро.

— От седмици държа тези кутии в спалнята за гости — казва Дорис. — И честно да ти кажа, имаш късмет, че си по-дребна от мен, че иначе щях да съм я облякла тази рокля! Хайде. Изнеси ни едно модно ревю. Да видим как ще изглеждаш.

В спалнята си Силвана прибира черната рокля в гардероба. Преоблича се в новата и се завърта, за да усети как полата се залюлява. Тя е набрана. Представи си! Цели дипли от плат около тялото ѝ. И е нова! Купена за нея, неносена от никого. Не си спомня кога за последно е обличала чисто нова рокля. Обува обувките и слага ръкавиците, като напъхва пръсти в твърдата кожа. Поглежда се в огледалото в банята. Роклята е красива, но погледът на жената, която я гледа отсреща, е празен, суров. Чуди се кога ли ще изглежда по-малко непозната в собствените си очи.

После слиза долу и Януш кима одобрително.

— Можеш да я облечеш в петък.

— В петък ли?

— Отиваме на кино. Дорис и Гилбърт ще дойдат с нас.

— Как така на кино?

Спомня си за Варшава и за кината, в които е ходила да гледа дневни представления. Как седи на кадифените седалки в мрака, коремът ѝ от бременността почти се опира в предната седалка и е отнасяна в любимите ѝ американски филми на вълна от оптимизъм. Ходеше всяка седмица и вярваше, че когато се роди детето (въпреки лудостта на майка си тя винаги бе вярвала в нейното пророчество, че носи момче), то ще заобича филмите.

Дорис пляска с ръце и изтръгва Силвана от бленуването ѝ. Тя е благодарна на Дорис за това, че я откъсва от тези мисли. Придърпва

Аурек към себе си и го увива в полите на роклята.

— Уредили сме и кой да го гледа — съобщава ѝ Дорис.

Януш кимва:

— Само за няколко часа е.

Силвана поклаща глава. Няма да остави момчето с непознат.

— Кой?

— Тони! — казва Дорис. — Срегнах го случайно миналия ден.

Каза да ти предам, че няма търпение да те види. Ще бъде тук на минутата в шест вечерта в петък.

Януш прокарва пръст под яката си.

— Така става, нали?

— Готово. Всичко е уредено — потвърждава Дорис.

— Силвана? Добре ли си?

— Изглеждаш така, все едно си видяла призрак — смее се съседката им. — Бяла си като платно.

Силвана сяда, а твърдата ѝ пола се надига около нея. Плясва с ръце и се насилва да се усмихне.

— Добре съм — отговаря. — Съвсем добре.

ПОЛША

Силвана

Дните на Силвана преминаваха в бродене из горите. Нямахше край. След като Григор си тръгна, а жените го последваха, тя вече не разбираше дърветата. Колкото и надалеч да вървеше, така и не намери края на гората и не видя никакви други следи от живот. Търсеше мъжете, партизаните, които се криеха там, но не откри никого. С момчето бяха сами. Мислеше си, че може би е трябвало да бъде по-благосклонна към Григор. Където и да беше отвел Елза, може би щеше да вземе и нея и Аурек.

Умората я надвиваше. Беше твърде изтощена, за да усеща студа. Твърде уморена, за да усеща болката в зъба си и онази в гърба от превиването под вледеняващия вятър.

Представяше си как лежи в легло, такова, на което те и детето могат да се опънат. Мислеше си, че копнее за сън. След известно време осъзна, че копнее за смъртта. Тогава Силвана разбра всичко. Тя беше дъщеря на майка си. Без късмет, неспособна да отгледа дете.

Спомни си за снега в ябълковата градина, когато беше малка, и разказа за него на Аурек, с надеждата да придаде малко вълшебство на леда около тях. Беше правила ангелчета в снега. Тя и останалите деца търсеха недокоснат сняг и после лягаха в него, разперваха крака и ръце, така че изглеждаха като сигнални фигурки, проснати на земята. После детето, което бе легнало, беше внимателно издърпвано от отпечатъка си и в снега се появяваше магическо очертание на ангел, без следа от начина, по който е направено.

Тя не беше очаквала зимата да е толкова сурова. Изобщо не беше като снега, който помнеше от детството си. Беше свирепа. Дърветата синееха, побелели от скреж, а оголените им клони проблясваха. Зъбите я боляха от студ. Ръцете ѝ се бяха вкочанили, челюстта замръзнала. Пръстите ѝ се подуваха. Беше трудно да направи с тях каквото и да е.

Аурек престана да плаче. Лежеше в ръцете на Силвана с полузатворени очи и отворена уста. Румените му като ябълки бузи бяха

станали бели като снега. Тя усещаше как той се предава.

Откри едно малко оголено място в гората, кръпка в пейзажа, където бяха останали само обгорели дънери. Вероятно там бе избухнала бомба, беше изровила земята и дърветата като гигантска ръка и беше оставила място с форма, подобна на купа, прикрито от вятъра от високи снежни насипи. Силвана поседна на ръба на кратера и се приплъзна надолу по гръб с Аурек между краката си. На дъното, след внезапна вихрушка, тя видя нещо, което я накара да разтърка очи и да замига от удивление.

Тогава разбра, че никога вече няма да излезе от гората. Взираше се в него и се наслаждаваше на красотата му. Беше най-цветното нещо, което беше виждала от много време насам. Златният му бордюр я приласкаваше като скъп приятел. Шезлонг със стегнати пружини и дамска от червено кадифе, положен там на килим от белота като нещо магическо.

Силвана беше намирала и други мебели преди — маси, счупени столове, бюфети. Но никога не беше намирала нещо толкова красиво като този червен шезлонг.

Черни гарвани прелитаха през голите клони в небето. Те я пришпорваха, беше убедена в това. От дни чуваше как викат името ѝ. В началото си мислеше, че ѝ се присмиват, но после разбра. Беше станала част от гората. Това ѝ казаха гарваните. Те я бяха довели дотук. Това беше краят. Момчето вече издъхваше в ръцете ѝ.

Силвана тръгна към креслото, очите ѝ бяха приковани към извитата резбована облегалка от махагон. С изтръпнали пръсти тя проследи гладкото, лъскаво, мокро дърво, проядено от дървеници, черните точки на фона на белите ледени кристали, които се бяха образували на повърхността му. Изтупа натрупалия сняг и седна. Аурек се надвеси над червеното кадифе. Отвори уста и го опита на вкус с език. Силвана се наведе и го взе в скута си, където той започна да скимти, сгушен плътно до нея. Тя се облегна назад. Усещането да се предаде беше прекрасно. Да знае, че не трябва повече да върви.

Няма да отнеме много време, докато студът я пребори и дойде бялата смърт. Тялото на Аурек, което обикновено беше неосезаемо като прахообразния сняг, който се носеше във вятъра, започна да ѝ натежава. Така, разсъждаваше тя, докато се унасяше в безсъзнание, двамата ще бъдат заедно завинаги. Тя и детето. Шепнеше му,

обясняваше колко съжалява, че се е провалила. Повтори го два пъти.
Две покаяния, насъбрани в нея, студени като снега.

ЯНУШ

Когато кожата му започна да се бели на сухи люспи, Януш дремеше в сенчестата плевня. Усещаше миризмата на мащерка, градински чай и розмарин да пари в ноздрите му. Постепенно укрепна, кожата му заздравя и той започна да помага на Елен да напоява животните или да събере яйцата. Работиха заедно мълчаливо. Тя му показва как да дои козите и да реди купите сено в плевнята. Докато Елен му подаваше яйцата, ръцете им се докосваха.

— На колко години си? — попита тя една сутрин.

Той беше искал да ѝ зададе същия въпрос, но не искаше да прозвучи грубо.

— Аз съм на двацет и четири. Дръж! — каза тя и му подхвърли едно яйце, а той го хвана. — Браво! — извика и му хвърли още едно. — На двацет и четири съм, а майка ми се тревожи, че съм твърде стара да си намеря съпруг. Мисли, че ще си остана стара мома цял живот.

— А ти какво мислиш?

— Аз мисля, че чакам да се появи подходящият мъж. Ето, хващай!

Яйцето се удари в гърдите му и се счупи в ръцете му.

Тя взе стрък сено и избърса ризата му.

— Свали я — нареди. — Ще ти я изпера.

После се пресегна да го разкопчае, но той се отдръпна смутен.

— Както искаш — каза тя и излезе от плевнята.

Като се върна, го завари да просва ризата си да изсъхне на слънце. Той забеляза, че го гледа, облегната на вратата на плевнята със скръстени ръце, а на устните ѝ играеше усмивка.

— Ей, солдат. Ако си приключил с пераческите си занимания, бих искала да ти покажа нещо.

Поведе го към плевнята, разгони заспалите кокошки и издърпа брезента от една покрита с прах червена кола. После развърза

престилката си и обърса с нея капака, а под мръсотията блесна рисунка.

— Чия е? — Той прокара ръка по нея, опитвайки се да не мисли за това колко много иска да вземе Елен в ръцете си. Опита се да не я поглежда в очите.

— На Паскал е. Брат ми. Не е в движение. Той се върна с нея от Марсилия една седмица преди да се запише в армията.

— А къде е сега?

— В Нормандия. Той е причината ти да си тук. Мадам Агю, която държи пансиона, в който си бил отседнал, е негова приятелка.

Януш можеше да долови аромата на сапуна на Елен, топлината, която кожата ѝ излъчва. Повдигна капака на колата и надникна вътре. Сигурно свещите са износени. Той извади едната и я вдигна към светлината. Елен я взе от ръката му.

— Целуни ме.

После сложи ръка на врата му и се притисна в него. Той я отблъсна.

— Аз съм женен.

Беше идиотско да го каже, но думите се изплъзнаха от устата му. Защитна реакция срещу неговото собствено отчаяно желание да ѝ каже, че обожаваше да я вижда, да я чува.

— И къде е жена ти?

— В Полша.

— Именно.

Тя го целуна и той почувства, че го залива топлина, сякаш до този момент не беше осъзнавал колко много студ все още битува в тялото му. Опита се да проговори, да я накара да проумее.

— Аз не съм... Това е всичко, което мога да ти дам. А и трябва скоро да си тръгна.

— Значи трябва да бъдем заедно, докато можем. — Тя го целуна пак. — Имаме само един живот. Как можеш да оставиш това да те подмине?

И той не успя.

Тя изхлузи роклята си и притисна главата му надолу, пъхайки кафявото зърно на гърдата си, сладко като сушена ябълка, в устата му. Той беше луд по нея. Падна на колене и я придърпа долу към себе си, а тя го възседна, силна и решителна, хълбоците ѝ стискаха ребрата му,

ръцете дърпаха косите му, падината между бедрата ѝ лежеше върху лицето му, а коленете ѝ притискаха ушите му.

Той я вкуси, но когато се опита да я задържи, тя размърда бедра и отново избяга, плъзвайки се надолу по тялото му. Сграбчи я здраво и я стискаше така, докато двамата се преобръщаха, блъскаха се и се боричкаха по пода на плевнята, охлузвайки лакти, дупета, лица и колена.

След като свършиха, приличаха на двойка борци, покрити с пот и мръсотия. Той я държеше в обятията си, а тя положи глава на гърдите му. Отпуснаха се в кратка дрямка, а когато отвори очи и погледна към нея, той я целуна, ръцете му я обгърнаха и я приласка в прегръдката си. Тя обви тялото си около него.

Елен се превърна в пелена, която го криеше от света. Не му се налагаше да мисли за убити старици и млади мъже, които се застрелват заради давеци се кучета. Всичкият онзи студ и страх, които го бяха довели тук, бяха изчезнали. В живота му нямаше нищо друго, освен нея, това мило, красиво момиче, силното слънце на юга и острия мирис на секс в ноздрите му.

Седяха заедно на задната седалка на колата на брат ѝ. В продължение на един час не проговориха. Думите не стигаха да опише какво изпитва към нея. Проследи линиите на ръцете ѝ, целуна връхчетата на пръстите ѝ, мазолите по дланите ѝ, продължението на мускула между палеца и показалеца ѝ. Харесваше късите ѝ пръсти и загрубелите ѝ ръце. Без значение какво ще стане и къде ще се озове след това, винаги щеше да помни ръцете ѝ. Тя го попита за живота му и той ѝ разказа за Силвана и Аурек.

— Почакай. — Януш извади една снимка от джоба на панталона си. — Ето. Това са те. Съпругата ми Силвана, а това е синът ни.

— Хубава е. А момчето прилича на ангелче. Много се радвам за теб.

— Наистина ли?

— Не. Ревнувам.

Той я погледна в очите, а тя се усмихна, сви рамене и го целуна.

— Не се тревожи толкова — каза тя и се отдръпна от него. — Знам, че не мога да те задържа.

Януш се остави да мисли за себе си като изгубен. Сякаш е забравен тук горе в планината. Минаха седмици. Елен му каза, че от

любовта никой не може да се предпази, и на него му се искаше да ѝ повярва. Тя идваше при него през нощта и се промъкваше гола под чаршафите му.

— Трябва да сме предпазливи — прошепна ѝ той, въпреки че мисълта, че тя би могла да носи неговото дете, го изпълваше с наслада.

Елен въздъхна и го погали по челото.

— Не се тревожи за това. Мога да се грижа за себе си.

На следващата сутрин се измъкна от леглото. Той лежеше и гледаше как тя влиза в малката стаичка отзад. През спуснатите наполовина кепенци се процеждаше слънчева светлина, която шареше по дългия ѝ гръб и силните ѝ къси крака. Тя остави вратата леко отворена, за да може той да види как се навежда, стъпила с един крак върху тенекиената вана, докато му обясняваше нещо за душове с оцет и лимонов сок. Никога не беше срещал жена като нея.

ИПСУИЧ

— Белисима! — Това е първата дума на Тони, щом Силвана отваря входната врата. Примигва, чувайки звука на гласа му, сякаш някой я е заслепил.

Тони повдига шапката си и се усмихва.

— Силвана, радвам се да те видя. Каква прелестна рокля! Ти си жена, създадена да носи красиви дрехи. Ех, да можеше да познаваш Луси. Тя обожаваше модата. Но как си ти? Дорис ми каза, че преди време си имала грип. Надявам се вече да си по-добре. Без съмнение сега сияеш.

Беше забравила колко е едър, как изпълва цялата рамка на вратата с телосложението си. Първичният ѝ порив е да се хвърли на врата му. Но вместо това, щом споменава мъртвата си съпруга, тя скръства ръце. Тони пристъпва назад и се появява Питър с хартиен плик в ръце.

— Нося бонбони — казва той. — Лакрицови и ментови.

Тони се размива.

— Направо изкупихме сладкарския магазин, нали, Питър?

Тя се усмихва на пухкавото, червенобузо дете.

— Защо не се качиш горе, Питър? Аурек те чака в неговата стая.

— Съжалявам, че не сме се виждали от толкова отдавна — казва Тони, докато гледат как Питър се качва по стълбите. — Имам къща до морето във Феликстоув, бях там. Бабата и дядото на Питър го записаха в частно дневно училище. Опасявам се, че не е виждал Аурек от доста време, нали? Както и да е, заповядай. — Той ѝ подава една пазарска торбичка с дръжки. — Донесох ти подарък за рождения ден. Бутилка токайско вино и един заек.

— Токайско вино ли? — От години не е виждала унгарско вино. — На сватбеното ни тържество пихме такава — обяснява тя, въртейки бутилката в ръцете си. — Много щедро от твоя страна. А заешкото ще ни разнообрази от конското месо. В момента не успявам да намеря нищо друго. Прекрасен подарък. Благодаря ти.

— Удоволствието е изцяло мое. — Тони понижава глас. — Как си? Имам предвид... наистина?

— Съжалявам — отвърща Силвана, отчаяно търсейки начин да смени темата. — Дори не ти предложих да ти взема палтото. Дай, нека ти помогна.

Тя почти изплаква, когато ръката му се докосва до китката ѝ, и се радва, че е оставила виното, защото със сигурност щеше да го изпусне.

— Ах, колко е тежко — промълвя тя, щом поема палтото. Случайно ли беше това докосване, начинът, по който пръстите му се отпуснаха върху кожата ѝ? Въобразява ли си? — Вълна е, нали? Важното е тъканта да е качествена. — Чува се как плещи глупости като идиотка, но мълчанието би било по-лошо. — Ами ето го палтото ти, а аз... аз не съм те виждала от... от...

— От парка?

— Да, точно така. — Силвана въздъхва. Забележително е как този мъж винаги успява да ѝ довършва изреченията.

Тони се навежда към нея.

— Не исках допълнително да усложнявам живота ти, така че аз...

— Привет, Тони!

Гилбърт е застанал на вратата на гостната.

— Радвам се да те видя, Гилбърт.

— Е какво, няма ли да влезеш за едно питие? — казва Гилбърт през смях. — Или си имате тайна приказка там отвън?

— Тъкмо идвахме — уточнява Силвана и влиза след Гилбърт в гостната, а Тони затваря вратата след нея.

— Тони — поздравява го Дорис през мъгла от цигарен дим. — Не сме те виждали напоследък. Да не би пак да не ти е провървяло? Какво продаваш под тезгяха тези дни? Сняг на ескимосите ли?

— Здравей, Дорис. Не, не мисля, че все още имат недостиг на сняг. Януш, тъкмо казвах на Силвана, че съм ви донесъл заек. И бутилка вино към него.

Силвана вижда как лицето на Януш грейва от радост, щом взема бутилката в ръце.

— Токайско? Силвана, видя ли го?

— Вино, а? — обажда се Гилбърт. — Много изискано. Аз лично предпочитам бирата.

— Или чаша хубав сайдер — допълва Дорис.

— Може и водка да предпочетеш — казва Тони. — Следващия път. Имам връзки на доковете. Моряците носят разни неща за продажба. Убеден съм, че мога да ти намеря водка.

Януш държи бутилката така, че Гилбърт и Дорис да могат да я огледат.

— А, не, не. Аз много харесвам това вино. Ще го пазим за специален случай. Тази вечер ще пием шери. Искаш ли едно?

— По-добре да не напиваш бавачката — смее се Дорис.

— Ще прибера тези неща в кухнята — казва Януш. — Силвана, налей на нашия приятел едно питие, моля те.

— Не, благодаря — отвърща Тони. — Дорис е права. Ако ще гледам децата, по-добре да съм с бистър ум.

— Тогава може би чаша чай? — пита Януш. — С кифличка със стафиди?

— Не, нищо за мен. Благодаря.

Силвана гледа как Тони се усмихва на всички тях. Трябвало е да стане политик. Държи всички в малкия си джоб. И нея също. Влиза и излиза от живота ѝ, все едно е кукла, която той може да вдига и пуска на пода когато му се прииска.

— На мен ще долееш ли? — пита Гилбърт. — Заек, а? Не съм кусвал заек от доста време. Дорис, преди ти правеше превъзходно заешко задушено, помниш ли?

— Понякога ти се чудя гледаш ли изобщо какво ядеш. Ядохме заек миналия месец. Взехме го от едно момче, което работи в Шантри Парк.

— Как можах да го забравя? А намирал ли си картофи напоследък? Дорис се реди на опашка пред Кооперацията с часове онзи ден.

— Висях там с часове! Не ви ли влудява това? Бихме се с Хитлер в продължение на шест години и имахме колкото си искаме картофи. Войната свършва и не остана пукнат картоф. Нямаме даже и хубава риба, да я опържа с картофи. Нещата няма как да станат по-зле, слушайте какво ви говоря.

— А ти как успяваш да си караш колата, Тони? — пита Гилбърт. — Още ли взимаш бензин на черно?

Разговорът винаги е един и същ. Недостигът на това или онова и как правителството разочарова народа. Понякога Силвана си представя как им казва да млъкнат. Да спрат да дрънкат, както би казала Дорис. Да си затворят устите веднъж завинаги.

— Ливърпул са първи в дивизията — казва Тони, който си дава вид, че не е чул въпроса на Гилбърт. Силвана забелязва колко старателно сменя темата. Януш се връща в стаята.

— Ти какво ще кажеш? — пита го Тони. — За тях ли си?

— Аз предпочитам крикета.

— Аз съм за Ипсуич Таун — включва се Гилбърт разпалено. — Трябва да подкрепяме нашите момчета. Те са в средата на Трета дивизия и минават напред. Някой ден ще накарат Ливърпул да се поизпоти.

— Ще има да почакаме — смее се Тони.

— Е, ти си чакай. Като спечеля футболните залози, ще купя целия Ипсуич и сам ще им стана треньор.

Дорис поглежда часовника си.

— Трябва да тръгваме. Без повече приказки за футбол, ако обичате, господа. Не бихме искали да изпуснем началото на филма.

След това всички те вземат палтата си и се отправят навън, където смразяващият вятър ги блъсва в лицата. Силвана се обръща да погледне Тони. Той не среща погледа ѝ. Януш пристъпва до нея.

— Много любезно от твоя страна, Тони. Благодарни сме ти.

— Да, много благодарни — потвърждава Силвана.

— Забавлявайте се, деца — казва Тони развеселено и им помахва.

Силвана поглежда нагоре към прозореца на спалнята. Вижда Аурек, който е притиснал лицето си в стъклото.

— Струва ми се, че Аурек иска нещо — обяснява тя, но Дорис хваща здраво ръката ѝ.

— Хайде, Силвия. Все някога трябва да го оставиш. Остави го да порасне.

Вечер без Аурек. Първата, откакто са пристигнали във Великобритания. Тя не знае дали е заради това, че оставя момчето, или заради начина, по който ръката на Тони се е докоснала до нейната, но дори в цялата си прелест, с новата си рокля и ръкавици, тя се чувства разголена и уязвима.

Януш е с костюма си от уволнението, онзи, с който беше в деня, когато я посрещна на гарата, едноредов костюм и панталон с подгъв. Изглежда красив. Добър мъж, стабилен и почтен.

— Усмихни се — подканя я той. — Изглеждаш така, все едно нещо те боли.

— Не ми харесва това, че оставям Аурек.

— Защо? Какво може да се случи? Градът е спокоен. Тук сме в безопасност.

— Понякога не се чувствам така.

— А трябва. Скоро ще получа повишение в работата. Един мъж се пенсионира и аз съм наред да получа работата му. Работих извънредно и вземах допълнителни часове, за да съм сигурен, че ще я получа.

— Мислиш ли, че ще ти я дадат? — пита Гилбърт, като се приближава до тях. — Извинявай, нямаше как да не чуя. Мислиш ли, че ще я получиш наистина?

— Не виждам защо не. Работя усърдно. Заслужавам я.

— Точно там е работата, нали? Вие, чужденците, работите прекалено усърдно.

— Приключваме, щом работата е свършила.

— Затова и не сте особено популярни. Разстройвате системата.

— В настроение ли сте за филм? — пита Дорис високо, а Силвана вижда как ръгва Гилбърт с лакът в ребрата. — И аз възнамерявам да го изгледам целия, Гилбърт Холборн, така че дори не се опитвай да ме накараш да седна с теб най-отзад.

— Кой, аз?

— Да, ти. Няма да ме накараш да седна при двойките, които се ухажват. Твърде съм стара за тези неща.

Ще гледат „Цилиндър“. Стар мюзикъл с Фред Астер, който Силвана е избрала. Гилбърт казва, че би предпочел да гледа военен филм, но Дорис му припомня, че празнуват рождения ден на Силвана, а не неговия. Четиримата вървят през града и минават покрай Улуъртс и Липтънс, с хубавата фасада от зелени тухли, покрай месарницата на Смит, покрай Химическото чистене и дрогерията, на път за кино „Одеон“.

— Тук имаше страшно голям кратер — отбелязва Дорис, докато преминават по временния път от чакъл, с разкаляна земя от двете му

страни. — В края на войната падна бомба с парашут. Доста бързо запълниха дупката. Изглеждаше така, все едно някой се опитва да проправи тунел до Австралия. Огромна проклета дупка. Цяло чудо е, че нямаше ранени.

Кино „Одеон“ представлява внушителна сграда с дълги като на църква прозорци и силно лющеща се розова боя. Гилбърт им разказва как е бил един от строителите през 1929-а. Дорис им показва следата от шрапнел на входните стълби, а Януш и Гилбърт се навеждат над нея като доктори, преглеждащи стар белег, и опипват нацърбеното място. Силвана просто иска да влезе вътре. От години, твърде много години, не е била на кино.

Вътре свети синя неонова лампа, а от релеф на ивици на стената се спускат плътни кадифени завеси. Разпоредителка със спретнат тъмносин костюм с бели кантове и подходяща шапка взима билетите им и ги отвежда до местата.

— И аз бях такава — прошепва Силвана на Дорис.

— Какво?

— Разпоредителка. В Полша. Това работех, преди да се омъжа.

— Наистина ли? Но сигурно не в толкова голямо кино?

— В едно красиво кино. И униформите на разпоредителките бяха по-елегантни. Виждаш ли това момиче? На чорапите си има дупки, а сакото ѝ е прекалено тясно.

Дорис прехапва устни.

— Бъди снизходителна. Минахме през война, нали знаеш. Закърпваш и се справяш някак си...

— Помниш ли моята униформа? — Силвана пита Януш, шепнейки на полски.

Той ѝ отговаря на родния им език.

— Виненочервена със златни ивици на ръкавите. Изглеждаше прекрасно в нея.

— Униформите бяха много по-хубави в Полша.

Януш млъква.

— Да. Мисля, че имаш право.

— В цяла Полша ли имахте кина? — пита Дорис.

— Навсякъде — казва Януш. — Много по-големи от това тук.

Силвана му е благодарна, задето защитава спомените ѝ. Тя не понася начина, по който според англичаните всичко, което имат те, е

по-голямо и по-добро. Ако слушаш Дорис, ще речеш, че по рухналите улици на Европа тичат диви мечки.

В момента, в който червените завеси се отдръпват настрани и екранът оживява, Силвана е запленена. Фред и Джинджър са влюбени. Всички го виждат, освен тях двамата. Всяка дума, която се отронва от устните им, е погрешната и те спорят през първите две трети от филма. Най-накрая, тъкмо когато изглежда, че напълно са се изгубили един за друг, правилните думи идват и истината излиза наяве.

— Обичам те — казва Фред Астер. — Въпреки всичко.

— И аз те обичам — отговаря Джинджър Роджърс.

И те повече не отместват поглед един от друг.

— Красиво — шепне Силвана, докато текат надписите. — Просто красиво.

Докато вървят към къщи и стигат нагорницето на Британия Роуд, новите обувки на Силвана са ѝ направили мазоли. Дорис и Гилбърт вървят напред и той се оплаква, че кръчмите затварят рано и не е могъл да изпие по нещо, а тя бърбори за пандишпанови сладкиши и дали рецептата на баба ѝ е по-добра от тази на майката на Гилбърт.

Силвана се спира. Сваля обувките си и усеща паветата под краката си.

Януш взема обувките от ръцете ѝ.

— Хареса ли ти филма?

— Страшно много. Толкова отдавна не бях ходила на кино. Фред и Джинджър са прекрасни заедно.

— Прекрасни ли? Ами ние?

— Какво ние?

— Силвана, защо не се опитаме да си имаме бебе? Ще е добре за Аурек да си има братче или сестриче.

Чуди се какво да му отговори, но единственото, което ѝ идва наум, е невъзможността да имат друго дете.

— Виж — казва той. — Ходих да се видя с лекаря... Отидох да го питам за... за нас. Знам, че не си щастлива. Напоследък почти не ми позволяваш да те докосна и работата е там... Докторът смята, че това, което ще ти помогне — което ще те направи по-щастлива, — е още едно дете. Още едно дете ще е добре за всички нас.

Силвана вижда, че Януш очаква отговор, лицето му е осветено от уличните лампи.

— Имам мазоли — казва тя.

Януш ѝ подава обувките обратно.

— Само това ли имаш да кажеш?

— Да.

Той ѝ обръща гръб и продължава напред. Тя бърза след него.

— Съжалявам. Дай ми още време. Аурек още е малък.

— Почти на девет е. Трябва му братче.

— Но ние не можем да си позволим да имаме още едно дете.

— Можем, ако получа тази работа като бригадир.

— Аурек не е ли достатъчен и за двамата?

— Значи не искаш да опитаме?

Силвана поклаща глава. Мисълта за второ дете я ужасява. Тя не трябва да има друго. Не заслужава такава. А как може той да иска това от нея, щом е обичал друга жена — наистина възможно ли е все още да я обича?

Януш пъхва ръце в джобовете си и забързва крачка. Тя го вижда как настига Дорис и Гилбърт и започват да обсъждат филма. Моментът е минал. Силвана го е съсипала. Върви зад тях с обувките в ръка. Искане се да се върне в мрака на киното. Да потъне в кадифената седалка и отново да се изгуби в сюжета на филма.

— Идваш ли? — пита Дорис. — Май само аз искам да се прибера, преди да завали.

Силвана вижда, че Дорис, Гилбърт и Януш я изчакват, а дъхът им излиза като пара в нощта.

— Разбира се — отговаря и ускорява крачка, а допирът на паважа под краката ѝ е студен и мокър.

Когато се прибират, Аурек спи до огъня, Питър се е свил на фотьойла, а Тони му чете.

— Привет — поздравява ги той и оставя книгата. — Добре ли си изкарахте?

Силвана стои посърнала зад Януш. Чорапите ѝ имат дупки на палците, а един от мазолите на петата ѝ сълзи.

— Много добре — казва тя. — Ще сложа Аурек да си легне.

— Не. — Януш се навежда и взема заспалото момче в ръцете си. — Аз мога да го сторя.

Сърцето на Силвана трепва леко, като го вижда да държи детето. Гледа как го отнася в стаята и нежно допира буза в лицето му.

— И така, прости ли ми вече? — пита я Тони. Той прекосява стаята и внимателно затваря вратата.

— Да ти простя ли? — След като е останала сама с него, Силвана усеща как пулсът ѝ се ускорява. Беше толкова сигурна, че не би се размекнала така, но близостта му я съкрушава.

— За това, че не се виждахме. Липсваше ми. Опитах се да стоя настрана. Не исках да правя живота ти по-труден. Ще се срещнеш ли с мен? — Пристъпва по-близо. — Като взимаш Аурек от училище? Да се видим в парка. Трябва да говоря с теб.

— Не мога.

— Силвана, трябва да те видя. Не мога да се преструвам повече.

Силвана отчаяно иска да избяга от погледа му. Усеща как той обхожда косата ѝ и горната част на роклята ѝ. „Аз съм домакиня, иска да му каже. Не героиня от филм.“

— Невъзможно е. Питър е в стаята.

— Той спи. Следващата седмица. Във вторник. Ще бъда пред портала на училището. Ще дойдеш ли?

Тя няма възможност да отговори. Вратата се отваря и двамата поглеждат натам.

— Да ти предложи нещо за пиене, Тони? — пита Януш, докато влиза вътре. — Чаша чай? Или може би вино или шери?

Застанала между двамата мъже, Силвана може да долови овладяното недоволство на Януш към нея.

— Питие преди лягане — отговаря Тони, който се преструва, че не забелязва студения полъх, появил се с влизането на Януш. — Чудесна идея.

И ето ги там тримата: Тони говори с ръце и жестикулира пред въображаема публика; Януш държи ръцете си мирно зад гърба и говори за работа и за времето; Силвана мести празен поглед към огъня, полицата над камината, вратата, спящото телце на Питър до огнището, мястото над дясното рамо на Тони, свивката на лакътя му. Тъгла на бюфета зад главата му.

— Тъкмо питах Силвана дали не искате другата седмица да изведем момчетата на разходка в гората след училище.

— Не мисля, че ще имаме време — казва Силвана, опитвайки се да звучи спокойно.

— Е, добре, ако имате. Ще се радвам да излезем всички във вторник.

— Не знам дали ще успея — намесва се Януш. — Ще се опитам, но в момента ни сменят работното време. Може пак да премина на нощни смени.

— Ах, ами тогава ще изчакаме да се освободиш, Ян.

— Не, не ме чакайте. Сега се опитвам да взема колкото може повече допълнителни часове. Всъщност надявам се да ме повишат. Но Силвана може да дойде с Аурек. Знам, че на него му липсваше играта с Питър. Какво ще кажеш, Силвана?

— Не знам. Може би. Моля да ме извините — казва тя и потърква очи. — Уморена съм. Мисля да си лягам.

— Значи ще ви видя с Аурек във вторник?

И двамата с Януш я гледат.

— Не тази седмица. Може би друг път, когато Януш не е на работа.

Тя се изнизва през вратата и бързо се качва по стълбите, решена тази нощ да спи в леглото на Аурек.

Докато си мие зъбите и лицето, се старее да не се поглежда в огледалото. Не използва крема си за лице. Усеща го някак сухо и раздразнено. И косата си няма да разреши тази вечер. Доволна от малките наказания, които си отсъжда, тя сваля новата си рокля и я полага внимателно на стола в спалнята, като пригласява плата с ръка. В крайна сметка роклята няма вина за нищо. А е и нова. Не носи нищо в себе си — освен възможното начало на нейния крах.

Влиза в стаята на Аурек и се намества на леглото. Чака сънят да я привика. Моли се да не сънува Полша. Аурек се върти насън и премята ръце върху нея, усеща горещата му кожа на врата си.

Намеренията ѝ винаги са ѝ били ясни. Да даде на Аурек баща. Ако момчето е в безопасност, значи тя също е в безопасност.

— Имам си теб, скъпи мой — шепне му и знае, че той е този, който я крепи. В бурните води, по които сякаш се носи сега, детето е като спасителен сал. Колкото и да се опитва, не може да се отърси от този образ. Плаването в тъмни води. Но не мокрите ѝ мисли я притесняват сега, а това, че знае със сигурност — както момчето е онова, което я задържа на повърхността, така то е и това, което я тегли надолу.

ПОЛША

Силвана

Силвана се събуди и видя някакъв възрастен мъж да разтрива гърдите ѝ със сняг. Гледката беше толкова нелепа, че тя затвори отново очи, но той продължи да я мачка и разтърсва, че повече не можеше да се прави, че не усеща. Имаше сняг в устата си и когато отново се пробуди и се сети за момчето, се опита да проговори, да попита мъжа къде е синът ѝ, но думите не излизаха.

Следващия път, когато отвори очи, Аурек беше свит в скута ѝ. Тя лежеше върху червения шезлонг, но той се намираше върху купчина дънери, натоварени на шейна; двамата с детето бяха завити с козя кожа и влачени през гората.

Стигнаха до една колиба, пред която лаеше куче, а две жени стояха и ги гледаха. Силвана се опита да съсредоточи погледа си, да види кои бяха те, но непрекъснато се отнасяше в лек полусън. Видя едната от жените да се навежда над нея и да взема Аурек. После самата тя беше повдигната и пренесена вътре в колибата, където я положиха на масата и съблякоха дрехите ѝ.

— Мамо — обади се една от жените, — дали не трябва да ги пренесем по-близо до огъня? Студена е като камък.

— Не, прекомерната топлина ще им навреди. Антек, продължавай да натриваш момчето с тази кърпа, най-вече там, където кожата е пожълтяла. Трябва да ги затоплим отвътре.

Силвана ги чуваше да говорят, докато губеше и отново идваше в съзнание. Беше ли извадила късмет? — чудеше се тя. Не трябваше ли и двамата вече да са мъртви? Или пък късметът на момчето ги беше спасил? Затвори очи. Главата ѝ гореше, а тялото ѝ беше като парцал, но сърцето ѝ преливаше от любов към детето.

Бяха бедни селяни — хорицата, които бяха спасили живота на Силвана и Аурек. Дрехите им не представляваха нищо повече от дрипи. На няколко пъти, като се будеше от дълбокия сън, в който непрестанно изпадаше през първите няколко дни, тя си мислеше, че

отново се намира в дома на родителите си, а над нея се е надвесила майка ѝ.

Дърварят беше възхитен от спасяването на майката и сина. Наглеждаше ги всеки ден, докато се възстановяваха. Казваше се Антек, а жена му — по-древна и по-трезвена версия на собствената майка на Силвана — се наричаше Ела.

Стойката на Ела беше прегърбена, бедняшкият ѝ живот я беше оформил така, както вятър извива дърво. Като ходеше, държеше главата си ниско, а гърбът ѝ беше превит като полица, на която да се задържа снегът. Оплакваше се от болки в корема и пиеше бутилки с лекарство с цвят на въглен.

Имаха само една дъщеря — набита млада жена на име Марися.

— В селото, на един час ход покрай реката, има войници — каза Ела, докато натриваше краката на Силвана с гъша мас. — Не трябва да се отдалечаваш от къщата.

— Германци ли? — попита Силвана. Беше в колибата от две седмици и вече бе започнала да се чувства достатъчно укрепнала, че да се ориентира в обстановката.

— Няколкостотин. Нямаме проблеми с тях.

— Хората от селото ни викат кулаци, понеже си мислят, че сме на страната на германците — каза Марися. — Но те ни завиждат, защото не трябва да работим за войниците като тях. Германците не са толкова лоши — продължи Марися, когато майка ѝ излезе от стаята. — Някои от тях са по-добри от животните в селото, които се наричат мъже.

— Какъв късмет такива джентълмени да превземат страната ни — отвърна Силвана.

— Ами да я вземат — каза Марися. — Добре дошли са. Преди да дойдат, ние гладувахме. Сега мога да ям, когато поискам. А и виж — тя повдигна полата си, изви крак и ѝ показа чифт кафяви ботуши с връзки, на малък ток, — тези са от Париж. Ще ти дам да ги пробваш, но не си и помисляй, че ще ми ги вземеш.

Силвана погледна към отеклите си крака. Пръстите ѝ бяха аленочервени, а стъпалата покрити с пурпурен обрив, който стигаше до коленете ѝ.

Марися изпуфтя.

— Ще ти останат белези. А ти какво правеше в гората всъщност? Криеше ли се? Да не си еврейка? Момчето прилича на еврейче.

— Синът ми е поляк. Точно като мен.

— Така или иначе, не ме интересува. Баща ми смята, че ти и детето сте чудо. Ще ви остави тук колкото искате. Аз ще ви оставя, докато не си стъпите на краката.

Силвана се изправи сковано. Струваше ѝ се, че вече е изживяла няколко живота, че в деня, в който Януш я остави сама във Варшава, единият ѝ живот приключи и започна втори. А сега ето я пак — започва отначало. Цяло чудо си е. Но не тя беше то. Тя и момчето бяха намерени в гората, загадка дори за самата нея. В кухнята Аурек беше седнал в скута на Антек, увит в мушам. Учеше го на песен: „Oto dzis dzien krwi i chwaly“, „Днес е ден на кръв и слава“.

Старицата седеше на един стол до огнището и ги гледаше.

— А, ето те и теб — каза Антек и ѝ подаде Аурек. — Ела да седнеш. Тъкмо обяснявах как ви помислих само за купчина дрехи, като ви намерих. Реших, че е само това: камара от одеяла. Бях открил креслото още преди няколко дни. Помислих си, че може да има полза от него. Тези дни се намират много неща в гората. Останали от хора, които се опитват да стигнат до руската част. Пренасят покъщнината си, докъдето успеят, и после я зарязват. Този часовник виждаш ли го? — На варосаната стена беше опрян голям часовник с махало. Една от стрелките му липсваше, а предната част беше направена от дърво с различен от основата цвят. — Сам го поправих. Предполагам, че идва от същия дом като креслото. А после ви видях и ви помислих за купчина дрехи.

— Дали може да ми покажеш шезлонга отново, когато се оправи времето? — попита Силвана. — Носех една чанта. Искам да се върна и да се опитам да я намеря. Също и огърлицата ми. Един стъклен медальон. Сигурно е загубен, но е подарък от съпруга ми.

— Не видях да има чанта, а огърлица никога не съм намирал. Бяхте само вие и това счупено кресло.

— Нещата, които изскачат от гората... — каза жената с притихнал глас. — Такива истории може да чуе човек.

— За удавената жена, разкажи за удавената жена — примоли се Марися.

— Тази история е глупава — измърмори Антек.

— Хайде, мамо, ти я разкажи. Убедена съм, че гостенката ни ще иска да я чуе.

— Добре — отвърна Ела. — Била пияница тази жена. Имала син, но това не я спирало. Мъжът ѝ я изпъдил. Задържал бебето, а нея изхвърлил на улицата.

— Тя спяла с най-различни мъже — прекъсна я Марися. — В действителност никой не знаел кой е бащата на детето. — После се втренчи в Силвана и попита: — А ти би ли искала да си пийнеш?

— Марися! — сопна се майка ѝ. — Аз ли разказвам историята, или ти? — Намести се на стола си и продължи: — Жената отишла направо в еврейската пивница в селото. Когато я затворили, започнала да броди наоколо и се озовала в гората, където паднала в едно дълбоко езеро. Намерили я на следващия ден удавена. А детето пищяло, плачело и нищо не можело да го успокои.

— И какво станало накрая? — попита Силвана.

Ела се облегна назад в стола си.

— Завърнала се от мъртвите. Три дни по-късно се върнала да накърми сина си. Плачът му върнал клетницата обратно. След това тя никога повече не излязла от къщурката си, не обелила и дума, всяка нощ предяла вълна, приготвяла яденето и си гледала момчето. Мъжът ѝ казал, че я харесвал повече мъртва, отколкото жива.

— И това наистина се е случило — потвърди Марися.

— Много ясно, че не е — намеси се дърварят. — Това е плиткоумна измислица, каквито жените обичат да разказват. Защо не млъкнете малко с вашите глупости и не оставите аз да говоря? Поне ще разкажа самата истина, а не някаква история, скалъпена от жени с прекалено много свободно време.

Той се изправи да се стопли на огъня.

— Навярно не сте били там отдавна. Намерих ви много навреме. Натърках ви със сняг колкото се може по-бързо. Толкова много сняг използвах, че докато ви върна обратно към живите, целият се бях изпотил. Да се потя в този сняг! Това ме накара да се разсмея с глас. Разчистих ей толкова голяма площ. Стигнах чак до пръстта. Ако не бях решил да прибера онзи червен шезлонг, щяхте да умрете. Както казах, цяло чудо е, че ви намерих. Все едно Бог ви е оставил там.

Марися така се разсмя, че чак изгрухтя.

— Или той, или дяволът ще да е.

Силвана намести Аурек на коляното си и се престори, че не е чула.

ЯНУШ

Всяка сутрин по първи петли Януш закусваше със семейството, преди да излязат заедно на полето. Научи се да поддържа лозето, да засажда посеви и да се грижи за зеленчуковата градина. Жената на фермера му показва как да отглежда рози и да се грижи за плодните дръвчета в овощната градина.

През следобедите, когато жегата беше прекалено голяма, за да се работи, и всички спяха, Елен дръпваше Януш в плевнята, където се любеха. По устните му избиваше сол, потта втвърдяваше косата му и капеше в очите му, по гърба му се лееха мокри ручейчета и се стичаха между задните му части. Тя като че нагнетяваше въздуха с пламенната си любов, вечно искаща още от него, винаги искаща него, винаги любяща.

Той не понасяше да е извън полезрението му. Беше така завладян от нея, че не можеше да разбере собствената си радост. Осъзнаваше, че войната продължава, но за него тя вече беше без значение. Всичко това не беше негова работа. Той нямаше нищо общо.

Фермерът попита Януш дали смята да се ожени за нея. Не искаше да знае за миналото му. Имаше нужда от мъж, който да работи във фермата. Искаше и внуци. При това много.

— Ако германците дойдат тук, ще те скрием. Знаем как е на война. През хиляда деветстотин и четиринайсета бях във френските войски. Остани тук. Елен е добро момиче. От нея ще излезе добра съпруга.

— Ще остана, господине — отговори Януш. Беше толкова сериозен, че отдаде чест на възрастния мъж. Старецът застана мирно и също отдаде чест.

ИПСУИЧ

Януш разчита на повишението в работата. Тревожи се да не изберат друг мъж вместо него, някой англичанин. Обул е най-хубавите си обувки, онези, които му е подарила Силвана, излъскал ги е до блясък. Косата му е напомадена, лицето чисто, а яката колосана. Няма друг работник, който да работи толкова усърдно, в това е сигурен. Но дали ще е достатъчно?

Изчаква в офиса, където работят секретарките, слуша тракането на пишещите машини, а когато началникът излиза от остъкления си кабинет с цигара в ръка, Януш го пита дали е взел решение кой ще заеме мястото на господин Уилкинс като бригадир. Началникът му казва, че все още не е, но смята, че поляците са наистина добри работници. Януш прокарва пръст по вътрешния ръб на яката си, прочиства гърло, внезапно се почувства обнадежден и го споделя.

Началникът му казва, че е в правото си. Той има да ръководи фабрика и не дава и пукната пара, ако местните смятат, че чужденците им крадат работата.

— Само не им пипайте жените. Знаем ви вас от Континента. Същински разбойници сте, по-голямата част от вас — смее се той и потупва Януш по рамото. После отпрашва навън и го оставя сам в стая с шест безмълвни пишещи машини и шест кикотеци се секретарки, които го гледат, все едно е полски Казанова в син гащеризон. Почти целият следобед минава, докато руменината от стеснението отстъпи пред естествената бледност на страните му.

Януш винаги е вярвал в това, че нещата си идват на мястото. Умее да проявява търпение и смята, че накрая честността и почтеността ще бъдат възнаградени. Тази му увереност идва от баща му и дядо му. Той е един от синовете на Полша и е твърдо убеден, че по един или друг начин правилното поведение винаги бива поощрявано.

Както поток, който бавно струи над речни камъчета и ги заглажда и оформя, така и вярата на Януш е бавна и несекваща сила,

която хладнокръвно минава през живота му и го трие, преобръща и извайва. Така че, когато в деня, в който повишението почти е ясно и на него му се предоставя възможност да купи автомобил, той изобщо не е изненадан.

Колата е черен „Роувър“, принадлежал на учител и съпругата му. Направена е през 1940-а, има четириискоростна кутия, спукан радиатор и две спукани гуми. През 1943-та жената на учителя шофирала в снежна буря и се блъснала в един дъб. Оттогава е извън движение, под брезент в хамбар. Януш дочува историята от някакъв мъж в обедната почивка.

Обръща се към мъжа, който пие чай от манерка, и му предлага един от сандвичите си.

— Със сирене са — казва Януш учтиво.

— Сирене ли?

— Да. Истински чедър. От Кооперацията. С маргарин и тънко нарязан лук.

— Сирене, а? Добре тогава. Ще опитам, ако позволиш.

В този ден Януш си тръгва с адреса на учителя и това си е струвало обяда му.

Не повдига брезента. Заоблената форма на колата отдолу му е достатъчна да се размечтае за разходки из провинцията, пикници с Аурек и Силвана, как кара момчето на училище и как пътуват до морския бряг в неделите.

— Ще я взема — потвърждава Януш.

— Най-напред пийни чаша чай, друже. Няма за къде да бързаме.

Януш е седнал на голяма маса в трапезарията. Поглежда през прозореца отвъд каменния вътрешен двор към градина с морава, оградена с лехи от жълти и червени лалета, а зад тях — храсти и дървета. Подът на кухнята е с черно-бели плочки, като този в кухнята на родителите му в Полша, и има огромна готварска печка, отрупана със съдове. Над нея е окачена полица за подправки, отрупана с бебешки дрешки.

— Тъкмо ни се роди четвъртото — казва учителят, проследил погледа на Януш. — Опасявам се, че малкият има някои проблеми. Продаваме колата, за да си позволим почивка за съпругата ми. Трудно ѝ е да приеме детето.

Януш не знае какво да каже. Кимва неуверено.

Мъжът премества чайника на котлона.

— Значи ще можеш да я стегнеш сам?

— Мисля, че да.

Съпругата на учителя идва и предлага на Януш кифла със стафиди към чая. Лицето ѝ е издължено и сбръчкано от умора. Отмята къдравата си кафява коса от лицето, прибирайки паднали кичури зад ухото си — жест, който непрекъснато повтаря, докато говори, — и разказва за Русия и атомната бомба, а Януш любезно ѝ обяснява, че е поляк, не руснак.

— Мисля, че би било катастрофа, ако Русия притежава такава бомба. Някой ден Полша пак ще си бъде Полша, а руснаците ще си тръгнат — казва той и веднага се разкайва за решителността в гласа си и за вълнението, което не е имал намерение да показва.

— Да, да — отвръща съпругата на учителя. Усмивва му се така, сякаш не е разбрала докрай сложността на разговора. — Но ние трябва да оставим хората да поемат властта. Да последваме модела на руснаците независимо дали ни харесва, или не.

Януш е отишъл там да купува кола, а не да разисква политиката. Яката го стяга, но устоява на желанието да я разхлаби.

— Всичко опира до възприемането на нещата — включва се учителят. Очилата му или са кацнали на носа, или ги отмята назад към главата си, в непокорните червени къдрици на косата си. — Тази страна още преминава през ада, дордето пребори мирното време. Трябва да намерим начин да дадем на хората нещо, което да осмисли живота им.

От някоя друга стая долита звук от пронизителен бебешки плач, при което съпругата хваща главата си с ръце и неочаквано изпищява. Учителят сваля очилата си и ги избърсва.

— Сюзън, стига толкова.

— Стига ли? — Тя вдига глава. — Това е само началото, по дяволите!

Януш разхлабва яката си.

— Мога ли пак да погледна колата?

Отмята брезента, отваря вратата, забърсва праха от черната кожена седалка и влиза вътре. После излиза, обикаля я, прокарва ръка по вдлъбнатината на капака и ритва спуканата гума.

— Ще я взема — повтаря и двамата отново се връщат в къщата, където една жена с бяла престилка връчва ревящото бебе на учителя.

— Здравсти, мъниче — казва той и подава детето на Януш. — За жалост, не е съвсем нормално. Направо е сърцераздирателно.

Детето има гъста и рошава кафява коса и когато Януш го взема, то спира да плаче и се усмихва — широка усмивка, която кара очите му да изчезнат и цялото му лице да се набръчка. Януш го държи в скута си и подрусва коляно, за да накара момченцето да се разсмее. То е набито като буца свинска мас и на външен вид не изглежда добре, но той едва се удържа да не му запее на полски.

— Добър сте с него — обажда се учителят, а нещо в гласа му кара Януш да се усъмни, че би искал да му предложи и бебето заедно с колата.

Щом си тръгва, с обещание от учителя да му помогне да извозят колата до Британия Роуд с ремарке, съпругата му му подава едно карирано вълнено одеяло.

— Вземете това. Ще ви трябва одеяло за колата. Късмет с живота тук.

Вижда, че очите ѝ се наливат със сълзи. От нея струи такава тъга, че Януш би могъл да се удави в нея.

— Синът ви е прелестно дете — казва нежно. — А вие сте добра майка.

— За съжаление, не съм никаква майка — отговаря тя. — Надявам се колата да ви донесе радост.

Докато се прибира към къщи с велосипеда, с преметнато на кормилото одеяло, Януш си съставя списък на резервните части, които ще са му необходими. С изключение на една кафява камионетка „Хъмбър“, собственост на семейство, което живее през три къщи от тях, колата на Януш ще е първата на Британия Роуд.

Дотолкова се е увлякъл в мислите си, че не забелязва колата, която отбива до него. Почти се блъска в нея, щом тя спира пред него на бетонния мост над реката.

— Добър вечер — поздравява го началникът му, като отваря прозореца. — Наистина се радвам, че те срещам.

Януш слиза от колелото, приглася мустака си и застава изпънат.

— Бригадирската работа... Още ли я искаш?

— Да.

— Твоя е. Хубаво е да съобщиш на някого добра новина. Утре ела при мен в офиса.

Стиска ръката на Януш и потегля, помахвайки царствено.

Януш се качва отново на колелото. Спуска се до подножието на хълма и вместо да слезе и да го доизбута нагоре по пътя както обикновено, той усеща прилив на енергия, навежда глава и настъпва здраво педалите, без да поглежда нагоре, докато не стига върха. На върха спира победоносно и поглежда надолу към града, към обграждащите го поля, към устието на реката, което стига до морето и пътищата, които водят чак до Лондон, че и отвъд.

Там горе той е на самия връх на света. И това е една чудесна страна; тук човек може да пристигне само с разбитото си сърце и да изгради за себе си живот. Исква му се да можеше да види баща си и да му сподели новината за повишението. Ще му пише отново. Най-вероятно е безсмислено да праща писма, щом така и не е получил отговор досега, но въпреки това все още го прави. А и защо да не може да си представя, че общува с хората, които му липсват? Може би баща му, където и да се намира, също мисли за своя син?

Януш буца колелото по тясната алея, която делят с Дорис и Гилбърт, отваря вратата към техния заден двор, спуска стъпенката на велосипеда и го подпира на стената, изчаквайки дишането му да се нормализира. После отива до парника.

Там вътре, сред тубите с нафта, косачката и щайгите с цветни луковици, са писмата. Той ги взима и ги слага в един метален съд. Преди да успее да се разколебае, ги запалва с кибрит. Време е да остави миналото зад гърба си. Да направи това, което е редно. Ако ще имат още едно дете някой ден, той трябва да престане да се вкопчва в миналото. Писмата изгарят бързо, всички нейни думи стават сребърни, а после черни, и малки пращинки от тях се понасят във въздуха. Щом пламъците утихват, той притиска пръсти в кадифения прах и почиства купата.

В кухнята Силвана вдига поглед от тенджерата на печката, в която бърка нещо. Той ѝ се усмихва, след като отваря задната врата и оставя одеялото на масата. Тя винаги като че ли се сепва, като го види, сякаш все още е изненадана да открие, че той е там, до нея. Може би тя забелязва същото изражение и на неговото лице. Може би откликва на неговата собствена реакция, на факта, че той е донякъде облекчен да

открие, че тя не е отпрашила на една от своите разходки, от които може и да не се завърне.

— Какво е това?

— Одеяло. Какво готвиш?

— Ечемичена супа.

— Имаме ли някакво месо?

— Не. Днес не.

— Тази седмица всеки ден ще имаме месо.

— И как така?

Носи най-хубавата си рокля и обувките, които той ѝ е купил, белите. Изглежда много елегантна, ако оставим настрана пръските от супа по обувките. Той плъзга ръка на кръста ѝ. Чувства се щастлив да я държи в ръцете си — неговата съпруга, която би направила всичко да предпази сина им. Така я вижда той. Като войник, който би убил за страната си. А нейната страна е синът им.

При все това, въпреки че Силвана стиска зъби пред света и изпъва гръб като железен стълб, той знае, че тя е крехка. Направена е от най-тънката яйчена черупка, твърдостта ѝ е само обвивка, която може да бъде счупена и при най-малкото непохватно движение. Представя си я как седи на седалката до шофьора със склучени длани, изглежда съвестна и почтена.

— Получих повишението. — Януш усеща как скулите му се размърдват, а на лицето му цъфва неочаквана усмивка. — Чакай, и това не е всичко. Искаш ли да ти кажа откъде имам одеялото? То е, за да завиваме коленете ти, когато те водят на разходка с колата.

Тя се обръща, а от дървената лъжица в ръката ѝ капе супа по пода. Той я взима и я връща обратно в тенджерата.

— Купих кола.

— Как така кола?

Аурек е седнал под кухненската маса и си играе с тесте карти от цигарени кутии.

— Чу ли какво казах? — Януш пита момчето. — Имаме си кола. Семейство Новак вече тръгват по света.

Аурек се измъква изпод масата и Януш протяга ръка към него. Момчето пъхва ръце в джобовете си. Баща му си спомня как самият той, когато е бил малко момче и баща му е застанал над него, го е

обземало смесено чувство на страх и любов. Опитва се да смекчи гласа си. Да не се налага чак толкова.

— Кола ли? — чуди се Аурек.

— Точно така. Имаме си кола.

Януш нежно слага ръка на корема на Силвана.

— Имаме нужда само от...

— Знам.

— И?

Тя свежда поглед и прехапва устни. После вдига големите си кафяви очи към него и кимва.

— Добре. Ще опитаме.

— Наистина ли?

Той е толкова изненадан и изпълнен с благодарност, че извиква от радост и показва няколко стъпки от мазурка, като рипа с крака и пее, което пък кара Аурек да се разкикоти.

Януш се спира и оглежда семейството си, живота си, малката кухня. Масата, с трите стола към нея, заема почти цялата стая. Течащото кранче, което някой ден трябва да поправи, издава непрестанен дрънчащ звук в керамичната мивка. Поглежда през прозореца към типичната градина от предградията. Може и да не е голяма градина, но моравата е равна и без плевели, цветните лехи са разцъфнали тази пролет, а зеленчуковата градинка прелива от изобилие. Аурек издава звуци като от мотор, „бррър“, „бррър“, и се люлее от крак на крак. На печката ечемичената супа, гъста и кафява, бавно изкипява.

— Имаш оцапано на бузата — казва Силвана и го забърсва с пръст. Той усеща нежността в този жест. Сеща се за Елен. — Готово. Това го няма вече.

Януш поглежда към сина си и гальовно разрошва косата му.

— Аурек, наистина мисля, че порастваш.

После се присяга зад Силвана и изключва печката.

Силвана отваря едно чекмедже и вижда червената си забрадка. Не я е носила, откакто Дорис боядиса косата ѝ и ѝ показа как да я накъдря и да си прави модерна прическа. Под забрадката има малка розова кутийка. Тя я взима, отваря я и опипва с пръст диафрагмата вътре. Дорис ѝ беше помогнала да си я намери. Беше ѝ дала името на един лекар.

— Отиди да се срещнеш с него. Той ще ти даде нещо. Някои от тях не обичат жените да вземат нещата в свои ръце. Мислят си, че се опитваш да избягаш от задълженията си. Наприказват ти всички онези глупости за броя на населението и ролята ти на майка. Този обаче е както трябва. Аз извадих късмет. Родих Джина, а после Гилбърт никога не ме е закачал за тези неща. И без това вече сме твърде стари. Сега чакам внуци.

— Аз си имам сина ми — каза тя на лекаря. — Достатъчно ми е да се грижа за него. Не мисля, че бих могла да се справя с още едно дете.

— А мъжът ти добре ли се отнася към теб?

— Да. Да, той е много добър съпруг.

„Попитай и за мен, мисли си тя. Попитай дали аз съм добра съпруга и ще ти кажа, че съм лъжкиня и измамница.“

— Той също не иска още деца, така ли?

— Да, и двамата смятаме, че синът ни ни стига.

Той кимна и ѝ написа рецепта. На дясната му ръка липсваше половин пръст, а на опаката страна на китката имаше белег. Държеше писалката си по особен начин и пишеше бавно.

— Не си единствената — каза той. — Няма от какво да се срамуваш. Много двойки са на това мнение. Войната се отрази на всички ни. Честно казано, кой би искал да доведе дете на този свят сега?

— Ще се оправиш, миличка — успокои я Дорис, когато се прибра вкъщи. — Ние, жените, винаги се оправяме. Нямаме избор.

Силвана отново слага забрадката върху розовата кутия. Минали са три седмици, откакто се е съгласила да се опитат да си направят бебе. Три седмици, откакто тя се чувства така, сякаш трябва да гори в ада, и три седмици, откакто Януш е извънредно мил, носи на нея цветя, а на Аурек коли играчки. Той е съвършеният съпруг, докато тя бързо се превръща в ужасна съпруга. Не може да продължава така. Лъжите ѝ се трупат. Рано или късно грамадата ще рухне.

ПОЛША

Силвана

Силвана остана в колибата шест месеца. С радост се впусна в спокойния селски живот. Беше се пренесла в муден и скрит свят и това ѝ изнасяше. Никой не я питаше коя е или откъде тя и момчето са се появили. Беше млада жена, която не се страхуваше да работи. Това беше всичко, от което семейството се вълнуваше. А това я устройваше напълно. Готвеше, носеше вода от кладенеца, разчистваше нивите от камъни и засаждаше посевите през май.

Всеки петък Марися изчезваше някъде и я нямаше с часове. Връщаше се на сутринта на следващия ден със зачервени бузи и торба, пълна с хляб и месо. Веднъж донесе в кухнята волски език и майка ѝ го взе без капка изненада. Силвана попита откъде е намерила такова месо, но Ела се престори, че не чува, а Марися само се изсмя грубо. После постави ръце на кръста си и врътна бедра към Силвана.

— Внимавай. Не викай дявола, че ще вземе да се появи.

Ела боледуваше често и Марися оставяше на Силвана да се грижи за нея. Един ден, докато лежеше превита на две от болка, Ела я помоли да ѝ донесе последното шише с лекарство.

— Какво е това? — попита Силвана, загледана в гъстата мътна смес.

— Чага. Да, на вкус е също толкова отвратително, както и на вид. Но върши работа. Взимам го от един руски доктор, който го прави за мен.

Силвана вдигна бутилката към светлината.

— Руски доктор ли?

— Той се крие недалеч оттук. Много добър лекар е.

Само един човек можеше да ѝ е приготвил лекарството. Григор. Значи тогава това е била и колибата, от която той беше взимал храната, когато бяха всички заедно в гората. Силвана подаде бутилката на Ела, без да каже нищо, но всеки път, щом погледнеше към полетата, тя се

чудеше дали Елза е родила и дали Григор няма да намине към колибата
някой ден.

ЯНУШ

Януш и Елен лежаха един до друг на тревата на една могилка. Под тях Средиземно море изглеждаше като тънка синя линия, която се слива с небето в същия цвят. Отдолу се простираха селца, лозя и градове, размътени и прозирни в маранята. Около тях на туфи растеше мирта с восъчни листа, която ги скриваше от погледите.

— Остани — каза Елен. Главата ѝ беше отпусната на рамото на Януш. — Остани тук с мен. Можем да бъдем щастливи заедно, аз и ти.

Януш ѝ се усмихна.

— Как бих могъл? Ако остана тук, ще ме арестуват.

— Войната няма да продължи вечно.

Притисна пръсти о клепачите ѝ.

— Януш, слушаш ли ме? Ще останеш ли?

Той дръпна ръцете си и я погледна.

— Остани — повтори тя.

Януш си спомни за моряците на пристанището в Марсилия, които разтоварваха стоки от Африка, от Кот д'Ивоар, от места, където слънцето чертаеше карти по задебелите от морския въздух и солената вода лица. Когато беше слязъл на твърда земя преди почти три месеца, той беше завидял на мускулестите им тела с бронзов тен. Бе слушал гласовете им и се беше опитвал да наподобява пламенността в гласните звукове на речта им, въпросителната интонация в края на всяко изречение. Сега се чувстваше по-близо до тях, сякаш това, че червената му кожа придобиваше кафяв загар, беше част от нещо много по-дълбоко. Смехът им го стопляше, чувстваше се удобно в новата си кожа. „Аз съм французин“, мислеше си той. Беше облян от слънчева светлина и любов, потънал в сън, от който не искаше да се събужда.

Извади снимката на Силвана и Аурек от джоба си и я погледна.

Елен му я взе. Изправи се и тръгна към ръба на скалата.

— Ще останеш ли? — попита тя, държейки снимката над пропастта. — Да я пусна ли?

Януш се поколеба.

— Обичам те — каза Елен. — А ти мен? Да я пусна ли?

Той стисна очи.

— Както искаш.

Елен му върна снимката обратно, той я сложи на земята до себе си, а нея придърпа в ръцете си.

През същия този ден Януш стоеше на покрива на плевнята и пренареждаше разместените червени керемиди, когато чу звук от мотор да се задава откъм хълма към фермата. Бързо се плъзна надолу, слезе по стълбата, прикри се в сенките и проследи как мотоциклетът пресече бялата каменна алея, разнасяйки облаци прах високо във въздуха.

Януш внимателно заобиколи плевните и видя Бруно да слиза от мотора и да минава през двора. Полетата зад фермата го изкушаваха. Никой няма да го намери там горе. А може да се скрие и вътре в плевнята. Може да се запилее целия ден и да не излезе, докато Бруно не си тръгне. Но не, искаше да разбере за какво става въпрос. Щеше да се срещне с приятеля си отново и да му обясни, че остава.

Завари Бруно да пуши цигара и да говори с Елен с онзи висок и игрив тембър, който използваше за пред жените. Януш ускори крачка и застана между тях.

— Бруно.

— Януш? Елен тъкмо ми казваше, че не си тук. Довечера има кораб, който отплава за Саутхамптън. Британците взимат със себе си и полски войници.

Януш погледна Елен и каза:

— Аз няма да дойда.

— Нямаш избор, приятелю. — Бруно пусна цигарата си и стъпка угарката. — Германците се придвижват надолу през Франция. Ще бъдат в Марсилия, преди да се усетиш. Съжалявам, Ян, но трябва да дойдеш с мен. Събирай си нещата. Трябва да тръгнем веднага.

— Какво каза той? — попита Елен. После се отдръпна от него.
— Виждам го в очите ти. Тръгваш, нали?

— Не, аз...

Тя го удари в гърдите, извърна се и забърза към къщата.

— Съжалявам — каза Бруно.

Януш не му обърна внимание. Тръгна след нея и я настигна на портата.

— Почакай.

— Защо?

Тя се срина в ръцете му и зарида.

— Ще се върна. Обещавам.

— Трябва да се върнеш — прошепна тя, вкопчена в него.

Непоклатимата храброст в гласа ѝ му напомни за Силвана. Това ли щеше да бъде за него войната — низ от сбогувания?

— Трябва да се върнеш — отново каза тя. — Без теб ще умра.

— Кълна се, че ще се върна при теб.

Тя вдигна очи.

— Ще бъда тук. Ще те чакам.

Януш я пусна и тя се обърна, влезе в къщата и затвори вратата след себе си. Той се опита да запамети този момент в ума си, да си изгради неин образ: колко красива беше косата ѝ; начинът, по който раменете ѝ се извиваха, както се беше прегърнала сама; решителната ѝ крачка, докато влизаше вътре.

— Ще се върна — рече той на дървената входна врата. — Обещавам да се върна.

Нямаше какво да вземе със себе си, само дрехите на гърба си. Върна се при Бруно и се качи на мотоциклета зад него. Завиха зад ъгъла и черни тополи скриха фермата от погледа. После той се съсредоточи в пътя пред тях.

Един въглищен товарен кораб щеше да ги откара до Великобритания. Отплава с множество чужденци на борда.

Бруно и Януш бяха разпределени долу в трюма, ядяха корав кашкавал от металните кутии от порциона, който им беше раздаден, седяха на метални скари рамо до рамо, наблъскани с тълпи от мъже, които говореха за обичната си Полша.

Януш взе назаем английски пътеводител на полски от група мъже, единствената подобна книга от стотици други, която си предаваха един на друг като Библия. Започна да я изучава и да учи изрази, като си ги мънкаше под нос.

„Добро утро. Как сте? Знаете ли как да стигна до пощата?“

С Бруно бяха на зубрили диалози на английски за това как да си купят чадър или да посетят лекарски кабинет.

— Само това ли правят във Великобритания? — попита Януш, докато подаваше книгата на друг войник.

Бруно сви рамене.

— Не знам. Научих още едно: „Мога ли да си купя билет за танците довечера?“ — Той се ухили. — Това ще ни бъде от полза. С всички онези английски момичета.

Януш опря глава на ръцете си и се замисли за Елен. Сви се на кълбо и започна да се люлее, безпомощен като дете с болки в корема. Тогава в обърканите дебри на мислите му се появи Силвана и неговият син. Бръкна в джоба си да извади снимката ѝ, но не я намери. Помнеше, че Елен му я върна, но какво беше направил после с нея? Сигурно я е забравил.

В Атлантика се изви буря и корабът се люшкеше и блъскаше в огромните вълни. Януш беше убеден, че няма да стигнат до Англия — дома на лекари, танцьорки и продавачи на чадъри. Беше убеден, че ако не бурята, то патрулиращите германски кораби ще ги потопят.

Навсякъде около него долу в каютите, където боботенето на двигателите беше оглушително, царяха изблици на недоволство и пристъпи на морска болест. Януш седеше тихо, наблюдаваше безименните лица, тиловете на главите им, блъсканицата от мъже, всеки от тях покрит със слоеве прах от черни въглища. Корабът се вдигаше и спускаше, и пъшкеше, а мъжете се лашкаха напред-назад в мрака, стотици полски момчета, които се блъскаха като чували с картофи по широка орна земя.

ИПСУИЧ

Аурек знае, че е най-добре да гледа изотдолу. „Дръж главата си наведена надолу и си проправяй път с рамене. Отдолу изглеждат като тъмно петно сред клоните. Като гмурец, който плува към светлината, продължавай напред, докато ръката ти не докосне мъхавата страна на гнездото. Вземи само едно яйце — освен от гнездата на враните, от които можеш да вземеш колкото си искаш, защото всеки знае, че те са дяволски птици.“

Врагът го научи да събира птичи яйца за забавление. Вкъщи имат кутия, подплатена с памучна вата, пълна с яйца с черупки в нежен цвят. Всяко едно има етикет. Кос. Конопарче. Поен дрозд. Коприварче. Дърволаз. Мухоловка. За тая работа си има и важни правила. „Ако в гнездото има птица, трябва да я оставиш на мира. Повечето птици гнездят в храсти и гъсти плетове, така че трябва да очакваш да получиш драскотини и жилене от коприва. Тези неща са доказателство за смелостта ти.“

Когато с майка му живееха в гората, Аурек изяждаше яйцата, които намираше, пробиваше дупки на върха им, изсмукваше пихтиестата вътрешност и я глътваше наведнъж.

— Като стрида — беше му казала майка му. Тя никога не беше яла стриди, но предполагаше, че са подобни, едновременно твърди и течни. — Те са лукс. Във Варшава само богатите ядат стриди.

Аурек никога няма да каже на врага, че е ял яйцата, които е намирал. Няма да му каже, че понякога яйцата бяха пълни с кръв или със синкави зародиши на птичета. После те събираха черупките им и ги готвеха на пръчка на огъня. Няма да спомене и за новооперените птички, които крадеше от гнездата, или пък за парчетата брезова кора, които дъвчеше посред зима. Дори едно дете е наясно, че е срамно да си признаеш подобен глад.

Врагът казва, че събирането на яйца е част от опознаването на природата, и всяко момче трябва да се интересува от дивата природа на Великобритания, от растителния и животинския свят. В кухнята Аурек

го гледа как нагрива върха на игла над пламък, докато не почернее. Използва я, за да направи мъничка дупка във всеки край на яйцето на кос. Провира иглата в крехката черупка и разбърква съдържанието вътре. После притиска устни към дупката, която е направил, и внимателно духва, докато жълтъкът и белтъкът не излязат от другата страна и не паднат в мивката. Когато идва ред на Аурек, той усеща, че му е трудно да се въздържа да не засмуче. Исква да всмукне яйчената каша в уста и да я глътне. Но няма да го направи. Не и пред врага. Не би искал да го разочарова.

Аурек се вижда нагоре към един висок бряст и си мисли за гнезда на врани. Питър е застанал до него. Днес са на пикник в гората. Има някакво великолепиe в наситения пролетен въздух, в трепета на новите листа и блещукащите между тях слънчеви лъчи. Жуженето на скакалците в копривата е като фанфарен звън специално за него. Похубав е от който и да е оркестър на неделната естрада в парка и поражда у него желание да се покатери на всяко дърво, което зърне. Ако можеше, щеше да се раздробя на хиляди отделни момчета, така че да може да се изкатери на всичките. Представя си себе си и тези момчета покачени нависоко — като огромно ято кресливи свраки.

Бащата на Питър ги е завел там в тази прекрасна неделя. Той дойде у тях сутринта с Питър и кошница за пикник. Силвана му каза, че те не могат да излязат с тях. Не и когато Януш е на работа, а тя има да изчисти стъпалата и да изтупа килимите.

Тони каза, че денят е прекалено хубав, за да се прахоса в домакинска работа. После падна на колене и направи голямо представление, умолявайки я да му даде бърсалката за прах. Накрая тя погледна Аурек и го попита какво той би искал да направят. Той кимна. „Да отидем на разходка в гората. Моля те.“ Силвана подаде бърсалката на Тони, който я метна във въздуха и обяви деня за почивен.

И ето ги сега всички заедно в гората. Аурек е толкова щастлив, че едва се удържа да не падне на колене като бащата на Питър.

В най-горните клонове на бряста има голямо неспокоено гнездо от вейки. На един клон до него са кацнали две черни врани със свити под крилата глави.

— Не можеш да се изкатериш дотам — казва Питър. — Тези птици изглеждат лоши.

— Не прави нищо опасно — предупреждава го Силвана. Аурек и Питър поглеждат назад през дърветата, където Тони и тя седят на едно одеяло и подреждат нещата за пикника.

— Езерото — предлага Питър. — Хайде да отидем на езерото. Можем да потърсим гнезда на рибарчета.

На Аурек рибарчетата са му любими. Те си изкопават тунели по брега на реката и ги покриват с малки рибешки кости. За Аурек те са като обсипани със скъпоценни камъни замъци. Ако можеше да се смали достатъчно, би живял в едно такова гнездо.

Те едва се довлачват през шубраците и стигат до една падина, където голямата водна шир отразява дърветата и облаците. Питър намира дълга пръчка и започва да удря по тръстиките стъбла. От плитчините се разскачат жаби. Политат птички със сивкави крила, а разхвърчалите се насекоми закръжават лудешки над спокойната повърхност на езерото.

Аурек изритва сандалите си и пристъпва във водата. Краката му потъват в мътилка от утайка и калта засмуква петите му. Нагазва през сплетени зелени водорасли и стига едно място с тръстики. Усеца приятната миризма на размътена кал в носа си. Аурек наполовина е обиколил езерото, когато две изплашени водни кокошки се плъзват по водата. Вижда гнездото им, скрито сред туфа езерен камъш. Трудно е да се достигне, тъй като е на по-дълбокото, но двайсет минути по-късно Аурек се изкачва на брега с няколко яйца в шепите си.

Питър взима една пръчка и смущва Аурек.

— Ауу. Стой надалеч от мен. Смърдиш.

Аурек сяда на безопасно разстояние от пръчката на Питър. Покрай лицето му се разнася дим и той сбръчка нос. Питър е запалил цигара, която е откраднал от кутията на баща си.

— Миналата седмица в Ипсуич е станало убийство — казва той. После си дръпва от цигарата и се закашля. — На една жена са ѝ прерязали гърлото.

Аурек чупи едно яйце, помирисва го, изсипва клатушкащото се съдържание в устата си и го гълта. Не му се слуша историята на Питър. Погълнат е от гората и наситения аромат на пролет. Заглежда се в коленете си — в тяхната белота, така различна от черната кал, която засъхва като напукана кожа на гушер по стъпалата и глезените му.

После си обува сандалите и се връща обратно да огледа гнездото на враните. Питър се домъква след него.

— Пишеше го във вестника. Баща ми казва, че е била момиче на повикване. Знаеш ли какво значи това? Има много такива долу при доковете. — Докато говори, Питър размахва цигарата си. — Проститутки. Виждам съм ги с баща ми. Обичат да носят черни дрехи. Дядо вика, че им казват господарки на нощта.

На Аурек не му пука как ги наричат. Звучат му като прилепи. Господарки на нощта. Жени с черни наметала, които летят из въздуха.

— И какво от това? — пита той. — В Полша стават убийства през цялото време.

Поколебава се дали да не разкаже на Питър за нещата, които е виждал. Решава да не го прави. Не иска да се сеца за тях. Спира се под бряста и обляга ръка на големия му ствол.

— В горите има вещици. Дори тук. Русалки. Те са духовете на убити момичета, които седят в клоните на дърветата и подмамват мъжете да намерят смъртта си.

Питър е впечатлен, личи му. Аурек се ухилва.

— Те избождат очите на момчетата.

Питър се размива.

— Лъжец!

Изгася цигарата с крак, като стъпква угарката.

— Ще се качваш ли горе?

Аурек кимва. Ще се качи и ще вземе едно яйце. Нищо по-лесно. Ще го занесе у дома на врага. Ще му го подари. Тази идея му харесва. Гордее се с нея.

Изплюва се на дланите си, приема помощта на Питър да го повдигне, хваща се за един клон и се издърпва нагоре. Той е дребен и пъргав и краката му лесно намират малки издатини и местенца, за които да се задържи. Усещането да си горе на някое дърво е страхотно: далеч от всички, да се люлееш на клоните като Тарзан от джунглата. Аурек се спира на половината път нагоре и поглежда надолу.

— Добре ли си? — извиква Питър оттам.

Аурек му помахва. Гнездото над него е огромно, голяма бъркотия от счупени съчки и клонки, увити на кълбо, като мъряво слънце, което се е закачило на дървото.

Той се издърпва до него, но двете врани го връхлитат, удрят го с криле в лицето и вряскат сърдито. Аурек залюлява тялото си по-далеч от дървото, колкото му стига смелост, но птиците не го оставят на мира. Кракът му се изплъзва за миг и той се удря в грапавата кора на дървото, като удря лошо и носа си. В очите му бликват сълзи. Пипа устата си и дръпва ръката си настрани — лъщи в червено. От носа му тече кръв.

Силата в краката му го напуска и хватката му отслабва, но се държи здраво за клоните. Десният му крак се захваща за един клон и той успява да се опре на него. Сграбчва друг клон и отново се издърпва нагоре. Птиците кръжат около него и кълват по въздуха. Аурек затваря очи и се вкопчва в дървото. Плясъкът на крилето го проглушава.

— Аурек — вика Питър. — Не се пускай!

Аурек чува крясъците му, но пръстите му се изплъзват, а птиците продължават да го връхлитат. Прикрива лицето си надолу, кората на дървото драска бузата му, но той се опитва да се задържи, макар и да знае, че ще падне.

— Мамо! — извиква. — Мамо!

Стомахът му се обръща. Не може да достигне нищо. Краката му ритат и се отгласкват, махат във въздуха. Единият му сандал се изхлузва и му се струва, че вече пада. Другият виси на крака му. Поглежда надолу и си се представя как лежи мъртъв долу на земята, купчина кости и яркоцветни рани, като новооперена птичка, паднала от гнездото.

Силвана е хукнала по чорапи, тича към Питър и го сграбчва за раменете. Той посочва към върха на дървото и към кръжащите, вресящи птици. Аурек се люлее напред-назад от клона, държи се с една ръка, а с другата се опитва да предпази главата си. Сигурно е поне на шест метра височина. Не би могла да го хване от толкова високо. Няма и какво да разпъне над твърдата земя, за да го спаси, когато падне. А той ще падне. Тя винаги е вярвала, че светът е място, което налага справедливост, и че един ден Аурек ще ѝ бъде отнет. Това е нейното наказание. Това е денят, в който ще изгуби момчето.

— Дръж се! — казва Тони, който се появява зад Силвана. Взема един камък и се прицелва в птиците.

Силвана го сграбчва за ръката.

— Не! Може да улучиш Аурек.

— Но ние трябва да разгоним птиците от него.

— Без камъни! Помогни ми да се кача на дървото. Аурек? Идвам. Силвана повдига полата си и се присяга към най-ниския клон.

— Да не си луда, не можеш да се качиш там.

Тони се опитва да я издърпа долу, но Силвана го удря силно с лакът в стомаха. Покатерва се до по-ниските клони на дървото. Тони отново се опитва да я хване, но тя го ритва и се изтегля още по-нагоре, където той не може да я стигне.

Катери се бързо, без да мисли, отчаяна да стигне до момчето. Чорапите ѝ се съдират, докато с мъка, но неумолимо изкачва клон след клон, а грапавата кора издрасква бедрата ѝ. В косата ѝ се заплитат клонки. Един клон я шибва през окото, болката я заслепява. Клепачът ѝ като че ли е сцепен, бузата ѝ е мокра от сълзи. Въпреки това тя продължава да се катери, а през цялото време пред очите ѝ стои образът на детето, което пада. Няма да се случи. Тя не може да загуби сина си. Не и този път.

Ръцете ѝ търсят клони, за които да се хване. Усеща как мускулите на ръцете ѝ горят от тежестта на тялото ѝ, докато се опитва да се изтегли още по-високо. Примижава към пространството пред себе си.

— Аурек? Аурек, не мърдай!

Захваща се за една цепнатина и застава здравето си око да стои отворено. Успява да различи силуета на момчето над себе си. Поема дълбоко въздух и се старае гласът ѝ да звучи спокойно.

— Само се дръж. Още малко, и съм при теб. Не се пускай. Чуваш ли ме? Само не се пускай.

Краката ѝ вече треперят, коленете ѝ се изхлузват. Самата тя може да падне.

Движи се бавно, докато не успява да опре гръб в един друг клон и да се захване за него.

— Изчакай, мога да се приближа още. Само не се пускай.

И тогава той се пуска.

Беше скочил. Пуснал се е, преценил е пространството пред себе си и се е хвърлил към нея. Пада, косата му се развява от вятъра, създаден от собственото му движение, лицето му победоносно сияе над нея, ръцете му са разперени като криле. Тя се протяга, убедена, че

няма да успее да го хване, но той улавя един клон, залюлява се към дървото и се приземява върху нея, като челото му се забива в скулата ѝ.

— Аурек — повтаря тя отново и отново, макар че вижда звезди посред бял ден, и болка пронизва слепоочията ѝ. Иска ѝ се да се разсмее от облекчение.

— Я йестем тутай — казва Аурек и се притиска в нея. — Тук съм, мамо. Аз полетях. Видя ли? Полетях.

В апартамента над магазина за домашни любимци Силвана е седнала на един кожен диван с одеяло на коленете и чаша уиски, която държи с две ръце. Момчетата са в стаята на Питър. Тони е коленичил пред нея, до него е сложена паница с топла вода, в едната си ръка държи памучен тампон, а в другата шише с антисептик. Изразът на лицето му е тревожен като на майка, която вече не знае какво да прави с вироглавото си дете.

— Можеше да умре — казва му тя. Иска да му обясни, да му каже защо толкова се страхува. — Ако беше паднал, можеше да умре...

— Но не падна — отговаря той. — Виж сега, изпий това уиски. Ще се погрижим за тези рани и после ще те закарам вкъщи.

После излива виолетовата смес в горещата вода, потапя памука и после го изцежда. Повдига внимателно одеялото и докосва крака ѝ.

— Свали си чорапите. Хайде, целите са изпокъсани. Ще ти дам други. Новите чорапи с лопата да ги ринеш, ако знаеш къде да търсиш. А аз знам. Нека първо махнем тези. Трябва да почистим раните ти.

Тя смъква първо левия, после и десния чорап, ръцете ѝ опипват под одеялото да откачат жартиерите и ги свличат до коленете.

— С лопата да ги ринеш — повтаря тя. — Това означава, че нещо е често срещано, нали?

— Горедолу. Означава евтино или че се намира лесно.

Усеца ръцете му на коленете си, как смъкват чорапите до глезените и после ги изхлузват през ходилата. Усеца приятната наслада от грижите му. Пръстите му докосват глезените ѝ и нежно продължават нагоре по крака ѝ, докато промива драскотините ѝ с памучния тампон. През това време тя гледа върха на главата му. Той не поглежда нагоре към нея.

— По време на войната децата можеше с лопата да ги ринеш — казва тя. — Навсякъде имаше сираци. Нямаха си никого. Сещам се за тях. Мисълта за тях не ме оставя на мира.

Тони намазва с тампона раните ѝ, пръстите му докосват кожата ѝ, а после спират, докато я пита дали я боли и дали да продължи. Все така не вдига поглед и започва да вади тресчиците от ходилата ѝ.

— Не спирай да говориш — казва ѝ. — Говори.

Силвана се чуди дали той може да се погрижи за всичките ѝ рани, не само за драскотините и синините, но и за по-дълбоките рани, онези, които не се виждат, онези, които най-силно болят и никога не заздравяват. Тони приключва със стъпалата ѝ и повдига одеялото, като ѝ казва с нежен и сладък като мед глас, че сега ще почисти пясъчинките от дълбоката рана над коляното ѝ. Тя поглежда бедрото си. Бялата му кожа вече посинява и се обагря около порязаното място, а неговите пръсти проследяват формата на шарките още докато се появяват.

— Чух за едно село — продължава тя, — където къщите били унищожени от бомбардировки. Шестстотин деца останали сираци. Шестстотин — само в едно малко селце. — Усеща как по бузите ѝ се стичат сълзи. — Тези сираци с лопата да ги ринеш, както каза ти. Не знам какво е станало с тези деца.

Тони вдига поглед. Постава и двете си ръце в горната част на бедрата ѝ, пръстите му разтриват плътта.

— Разкажи ми за тях, хайде.

— Техните майки не са искали да ги изоставят. — Тя усеща как устните ѝ се разтреперват и преглъща сълзите си. — Сигурна съм в това. Няма майка, която нарочно да изгуби детето си. А ако намериш дете, което си няма никого... без съмнение правилното нещо е да го задържиш, нали? Имам предвид, ако детето се нуждае от майка...

— Какво дете?

Силвана се навежда към него, така че главите им се докосват.

— Какво има? — пита той. — От какво толкова се страхуваш?

— Аурек не е мой син — прошепва тя. — Моят син е мъртъв. Оставих го и той умря.

Той я придърпва по-близо, ръцете му обгръщат кръста ѝ. Тя доближава устни до неговите. Тази целувка е един вид забрава. Очите ѝ са стиснати здраво, неговите устни са настойчиви и упорити.

Прегърнал я е толкова силно, че тя едва диша. Но и няма желание. Исква й се той да я смачка. Да вземе последния й дъх за себе си.

С нагорещена игла Аурек прави по една малка дупка в двата края на яйцето от водна кокошка. До него Питър си играе с кибрит и пали клечка след клечка. В стаята се носи лек аромат на сярата.

Двамата не си говорят, защото когато Аурек и майка му слязоха от дървото, Питър му каза, че тя е луда, и Аурек хвърли раницата му в езерото и го удари в корема.

Аурек поставя яйцето на поднос до останалите три, които е направил през този ден.

— Престани да издаваш този звук — казва Питър.

Аурек вдига глава. Значи Питър вече му говори.

— Това цвърчене. Звучиш като птичка.

Аурек го ритва и после избягва по-далеч от него, вдигнал подноса с яйцата нависоко.

— Махни се. Не ме пипай. Ще се счупят — предупреждава той.

— Какво ще правиш с тях?

— Ще ги покажа на майка ми.

Питър застава пред вратата на стаята.

— Не можеш. Татко ми каза да стоим тук.

Аурек стиска здраво подноса с ръце, а Питър свива юмруци.

— Татко ми каза да стоим тук. Не можеш да излезеш, докато аз не ти кажа.

Аурек вижда, че Питър е сериозен, но въпреки това иска да види майка си.

— Добре тогава — казва той и му подава подноса. — Ако ми дадеш да изляза, можеш да задържиш яйцата.

Питър приема.

— Хубаво. Но аз ще им ги покажа, нали така?

Минават по площадката и Аурек отваря вратата към дневната на Питър, който носи подноса пред себе си, пристъпвайки бавно, сякаш държи паница с вода и пази равновесие. Аурек се влачи след него.

Майка му плаче. Или поне така си мисли. Седнала е на дивана с одеяло, преметнато върху краката, а Тони е коленичил пред нея. Не може да види добре лицето й, защото тя гледа надолу към ръцете си.

Аурек иска да се качи в скута ѝ и да я утеши, но докато си го помисли, Тони се навежда напред, обгръща с ръце Силвана и я целува.

Аурек надава болезнен вик.

— Мамо! Не!

— Тате! — извиква и Питър и изпуска подноса с яйцата на пода.

— Татко, какво правиш!

Те двамата се отдръпват един от друг. Лицето на Силвана е бяло като платно, устата ѝ е отворена, а окото ѝ вече се е подуло и представлява голям морав оток. Какво е направила? Изглежда като ужасяващ призрак. Като русалка, мъртва жена с очи, които могат да ти изтръгнат сърцето.

— Аурек? — извиква го тя, отмята одеялата, с които е загърната, изправя се и припряно вдига чорапите си от пода. — Миличък, не гледай така...

— Няма от какво да се притеснявате, момчета. — Тони тръгва към тях с разперени ръце и по този начин огромната му фигура попечва на Аурек да вижда майка си. — Питър, трябваше да останете в своята стая, както наредих. Аурек, ела насам...

Но Аурек отстъпва назад. Тони не трябва да го докосва. Той трябва да се махне. Представя си ята от скорци, които се лутат в небето, и тъй като са многобройни, скриват светлината. Вижда кръжачи гарвани, тъмни клони и върхове на дървета. Изгубен е. Изгубен. Отваря уста и оттам излиза неговата птича песен, чуруликането на свраките, фазаните и измъченият крясък на враните.

Той избутва Питър, изтичва през апартамента, отваря задната врата и се спуска по аварийния изход. Стъпките му отекват с метален звън. Но къде би могъл да отиде? Той е сам-самичък. У дома. Само това му идва наум. Обратно към сигурността на Британия Роуд 22. Обратно при врага. Обратно при баща му.

ПОЛША

Силвана

Силвана тупаше завивките в стаята на Марися, когато разкри тайните ѝ. Беше повдигнала сламения дюшек на една страна и отдолу, върху дървената скара, намери снимката на един германски войник. Мъж в униформа с правилно, обло лице. Имаше дълги мигли и топъл поглед, беше дори прекалено красив за мъж. Устните му бяха стиснати, не се усмихваше. До снимката, увит в памучен плат, лежеше албумът с филмови звезди на Силвана. Ватираната ѝ чанта също беше там. Марися може би ги е намерила в гората. Но дали ги беше намерила, след като старецът я беше спасил, или ги беше прибрала, докато Силвана и Аурек лежаха на смъртно легло? Във всеки случай ги беше задържала и ги беше скрила от тях.

В стаята нямаше много вещи. Леглото, един дървен стол. Овално огледалце. Метален сандък в един от ъглите. Силвана надигна капака и надникна. Вътре имаше рокли, шапки и няколко чифта черни копринени чорапи. Намери и пицно избродирана забрадка. Цветя и птички, пресичащи червен източен десен. Тя прибра книгата си обратно в чантата и сложи забрадката на главата си. Марися беше откраднала вещите на Силвана и сега тя щеше да вземе нещо нейно.

Тъкмо се канеше да излезе на чардака и да поиска сметка на Марися в двора, когато чу шум — кола се задаваше по неравния път към фермата. Към колибата идваше камион с покрито с платно ремарке. Спря под големия кестен и от него слезе един германски войник. Силвана се обърна да погледне старицата, която стоеше зад нея.

Лицето на Ела се стегна.

— Този мъж отвън не бива да те вижда. Ще реши, че те укриваме. Не се показвай, докато не си замине.

— Това ли е любовникът ѝ? — Силвана нямаше намерение да пита. Германският войник я беше уплашил повече, отколкото мислеше. Трябваше да разбере кой е.

— Моля?

— Марися. Това ли е любовникът ѝ? Тя спи с германец, нали така?

Ела се усмихна и Силвана съзря в извивката на устните ѝ злоба, която не беше забелязвала досега. Ръката на старицата се стрелна към гърлото ѝ и Силвана видя нещо да проблясва.

— Какво е това? — Тя се пресегна и грубо дръпна ръката на Ела. Възрастната жена носеше нейния медальон, зеленото стъклено дърво лежеше във вдлъбнатината на сбръчканата ѝ шия.

Вече я виждаше ясно: лицето на старицата беше по-сурово, отколкото мислеше — носът ѝ беше злоецо гърбав, а очите ѝ бяха жестоки и хитри.

— Мой си е — каза жената. — Не забравяй, че ние ти спасихме живота. Трябва да внимаваш какво приказваш. Марися храни семейството ни. Жертва се заради нас. Пълните ти бузи са такива благодарение на нея. Войниците взимат храна от всички в селото. Не ни позволяват дори да имаме воденични камъни и сами да си печем хляба. Да не мислиш, че го е искала?

— Значи ѝ е любовник?

— Преди година дойде тук с още войници. Взеха ни зърното. После той се върна сам за Марися. Отведе я със себе си и не я видяхме с дни. Знаеш ли колко плака, като се върна? Затвори се в стаята си в продължение на дни и не искаше да говори с нас. Не само той я беше наранявал. Имало е и други войници. Всички те са си я разменяли.

Ела избърса нос в ръкава си.

— Мислиш си, че си по-добра от нас, така ли? Нямах си представа колко страдаме. В селото има движение на Съпротивата. Знаем кои са в него, но нищо не казваме на германците. И каква благодарност получаваме в замяна? Марися получаваше смъртни заплахи от Съпротивата, но ние пак нищо не казахме. Можем да кажем на войниците какво става в селото, но мълчим. Кой тогава са лошите тук? Селяните, които биха убили някого от своите, или дъщеря ми, която няма друг избор, освен да прави онова, което ѝ кажат? Сега се разкарай. И се погрижи момчето да седи тихо.

Силвана си спомни за войника във Варшава, онзи, който я накара да легне на леглото и после взе онова, което искаше. Вероятно Ела казваше истината. Може би Марися нямаше избор. Тя се сниши и

предпазливо се върна в стаята, където се прикри в сенките, и видя как Ела излиза на двора. После се промъкна до прозореца с Аурек.

Дърварят беше в двора и двамата с Ела се приближиха към войника така, все едно поздравяват някой съсед, махнаха с ръка и извикаха приветливо. Но войникът им се разкрещя. Тръгна към тях, размахал заплашително оръжието си, и това, изглежда, ги озадачи. Накара ги да застанат на колене с ръце на тила. Извика нещо и платното на ремаркетото на камиона се вдигна. От там слезе Марися. Плачеше. Още един мъж се измъкна от камиона. Висок и красив мъж, когото Силвана разпозна веднага. Беше Григор. Изглеждаше по-слаб от преди и дрехите му бяха парцаливи, но беше той.

Марися умоляваше войника да ѝ прости.

— Знаеш, че съм твоя — казваше, дърпайки ръката му. — Щях да ти кажа. Повярвай ми. Щях да ти кажа за него, да ти го предам. Мамо, кажи му.

— Права е — изплака майка ѝ и вдигна глава. — Този мъж ни каза, че е лекар. Ние не му повярвахме. Марися щеше да ти каже.

Германският войник направи крачка към старицата и вдигна оръжието си. Отекна гръм и тя се свлече на земята. Силвана нададе вик, при което Аурек изпищя и удари по прозореца. Силвана го сграбчи и запуши устата му с ръка.

Григор погледна към къщата, право в нея. Войникът също се обърна натам, проследил погледа на Григор. И двамата я бяха видели. Тя се вцепени от страх, краката ѝ натежаха като камък. Свали ръката си от устата на Аурек.

— Излизай! — изкрещя войникът и размаха пушката си към нея. — Ти там, в къщата. Излизай веднага!

Силвана хвана Аурек за ръка и го изведе отвън на двора.

— Като ти кажа да тичаш — прошепна му тя, — хукваш бързо колкото можеш. Просто тръгваш.

Войникът беше по-млад, отколкото мислеше. Ако му свалиш униформата и му облечеш селски дрехи, може да го вземеш и за помалък брат на Марися. И въпреки това, с оръжието в ръка и яростта, зачервила бузите му, той си тежеше на мястото и всички те стояха безмълвни и го гледаха, покорни като овце в кошара.

Тя направи още една крачка към малката групичка в двора. Долови раздвижване зад войника и видя Антек, възрастния мъж, да се

изправя неуверено.

Войникът още викаше по Силвана. Огледа я от горе до долу и тя се зачуди дали не я преценява става ли за негова следваща любовница. Някоя, която да заеме мястото на Марися. През цялото време, докато я зяпаше и бавно я оглеждаше, тя знаеше, че старецът се приближава към него. Тя се изправи, изпъчи гърди и се постара да полюшва леко бедра, докато върви. Вероятно това си беше чиста лудост, но възрастният мъж беше толкова близо до него, че със сигурност си заслужаваше да опита.

Войникът не го забеляза чак докато ръцете на Антек не се озоваха на врата му. Щом старецът го повали назад като борец на панаирджийски ринг, Марися се спусна към тях и зарита и заудря войника в гърба. Силвана пусна ръката на Аурек.

Григор ѝ изкрещя:

— Бягай! Измъкни се, докато още можеш!

Той избяга покрай камиона по селския път и влезе в гората.

Марися викна след него. А после, когато стана ясно, че той няма да спре, започна да плуе и да крещи по него.

— Майната ти! Бягай, страхливецо. Майната ти!

Силвана се загледа в отдалечаващата се фигура за миг. Григор си тръгваше? Бягаше?

Аурек започваше да плаче, лицето му беше изкривено от страх. Антек и войникът бяха на земята, а Марися се опитваше да вземе оръжието. Силвана се огледа. Трябваше да им помогне. Отскубна се от Аурек, взе едно каменно гърне от земята, изтича към боричкащата се група и го разби в гърба на войника.

В момента, в който го направи, осъзна, че е било грешка. Не го беше ударила достатъчно силно; гърнето беше отскочило от рамото му. Все едно беше фраснала гнездо на оси с пръчка. Единственото, което постигна, беше да го разгневи и да охлаби хватката на Антек.

Войникът улови Силвана за полата и я събори на земята. Внезапно я удари с рамото на пушката си право в бузата. Видя звезди посред бял ден. Чуваше как Марися пици, а Аурек реве. Гласът му беше по-пронизителен от тези на останалите. Значи така щеше да умре, помисли си, щом юмрукът на войника се заби в ребрата ѝ. Не в снега, ами посред бял ден през лятото, сбила се в прахта с един непознат.

Опита се да избяга, но войникът я сграбчи за крака и я издърпа обратно. Тя го изрита, но той я дръпна за косата. И тогава Силвана видя нещо метално да проблясва на слънцето. Примигна и спря да се бори. Григор се беше върнал, а в ръката си държеше брадвата на дърваря.

После всичко сякаш забави ход; всичко изглеждаше ясно. Тя знаеше какво смята да направи той. Всички те знаеха, всички те проумяха мига.

Войникът я пусна и Силвана изпълзя настрана. Прозвуча изстрел, а после още един. Стреляше във въздуха, възпрян от Антек, който стискаше ръката му. Григор стоеше на мястото си, а после вдигна брадвата над главата си.

Силвана посегна да придърпа Аурек и го притисна към гърдите си, но знаеше, че вече го е чул — сблъсъка на метал с кост. Отново и отново.

Усещаше нещо горещо по лицето си, докосна бузата си и когато погледна ръката си, тя беше изцапана с кръв. Аурек се изплъзна от ръцете ѝ. Стоеше с отворена уста и се полюшваше така, сякаш чуваше далечна музика и се движеше в такт с нея. Кръвта закапа върху тях. Аурек изпищя и се затича към кокошарника.

Безумието на Григор не стихваше и той продължаваше да стоварва брадвата отново и отново. Човек можеше да повярва, че цепи дърва и всичко е нормално, но кръвта и плътта бяха навсякъде: лицето на Марися беше сковано от страх, а старецът лежеше разтреперан до мъртвата си жена, покрил главата си с ръце.

Силвана се отдръпна. Грабна чантата си и се запрепъва през двора. Като стигна кокошарника, намери Аурек да клечи в дъното му, наполовина вътре, наполовина вън от полога. Тя падна на колене, хвана го за крака и го издърпа към себе си, но той не спираше да се бори и да се опитва да се вмъкне обратно.

— Аурек — изплака тя, — Аурек, моля те. Трябва да вървим.

Притисна боричкащото се дете здраво в прегръдката си, измъкна се от кокошарника и се затича.

Прекуси нивите, където семейството отглеждаше картофи и захарно цвекло, и продължи да тича, докато не стигна една дълбока река. Хвърли се в нея — студената вода я разтърси, зъбите ѝ затракаха и краката ѝ се разтрепериха.

— Всичко е наред — каза на Аурек със скърцащи зъби. — Всичко е наред. Тихо, детето ми, тихо.

Той трепереше и се тресеше неистово, но тя отми кръвта от него, търкаше косата му и го миеше, без да обръща внимание на виковете му, използваше плунка и после го бършеше с ръкава си да го почисти.

— Всичко е наред — не спираше да повтаря, а по бузите ѝ се стичаха сълзи. Погледна роклята си и видя петната от кръв, които се бяха разлели около нея във водата. — Всичко е наред — подсмърчаше тя, без да е сигурна дали успокоява себе си или момчето. — Тихо сега.

Пренесе детето през реката и се изкачи през покрития с храсти бряг от другата страна. Люлеейки го на хълбока си, тя се заклатушка напред през равнината, а високото лятно слънце над тях изсушаваше дрехите им. Падна, но отново се насили да стане и продължи да тича, докато не реши, че сърцето ѝ вече ще се пръсне.

Най-накрая стигна до една широка и дълбока канавка, която разделяше две житни ниви, и се спусна надолу в нея, неспособна да продължи.

Лежеше в калната вода и се опитваше да си поеме дъх, притиснала Аурек до себе си, с ръка на устата му, от страх да не се разпищи.

Остана там до края на деня и през цялата задушна, изпълнена с досадни бръмчащи комари, лятна нощ. На зазоряване двамата с Аурек се измъкнаха от канавката и отново поеха към гората. В далечината през нивите се виждаха пламъци и сив пушек, който се виеше към небето. Вероятно други войници бяха запалили колибата, за да отмъстят. Или пък Марися, Григор и дърварят я бяха изгорили и избягали.

Силвана стигна началото на гората и тъмните сенки на дърветата се спуснаха над нея. Спокойствието на боровете, смърчовете и брезите, на всички дървета приласкаваше нея и момчето, позволяваше им да станат част от техния покой и да споделят техните тайни.

— Тук сме в безопасност — каза на Аурек. — Вече сме в безопасност.

Гората отново се превърна в дом за Силвана. Зелен свят, който поглъщаше границите в своя мрак с аромат на бор. Знаеше достатъчно, за да живее сред дърветата, така смяташе; как да дере зайци, да готви малки птички, таралежи и невестулки. Можеше да изпече плъх така, че

месото да не стане сухо. Да пали огън и да строи заслони. Знаеше къде са дивите плодове и кои гъби стават за ядене. Двамата с момчето щяха да се научат да се движат сред дърветата като призраци.

На моменти си мислеше да напусне гората, но споменът за Григор и останалите все още будеше Аурек нощем. Той спря да говори и вместо това започна да издава птичи звуци сам на себе си. И двамата бяха плашливи като сърните и тревожни като зайците, които ловяха.

Преди зимата да дойде отново, те се бяха научили да ядат всичко, което намерят, без да бърчат носове от погнуса. Миришеха като животни, а зъбите на Силвана бяха започнали да се клатят. Косата ѝ порасна дълга и сплъстена. В заплетените ѝ краища се закачаха тръни, а зад ушите ѝ се захващаха листа.

Силвана се вгледа във водата на потока до лагера, който беше устроила, и се опита да разгледа внимателно отражението си в леко развълнуваната вода. Хванеше ли някой кичур пред очите си, можеше да види сиви нишки сред червеното. Отряза я цялата, започна още от сплъстените снопове отзад на тила. Отне ѝ цяла вечност. Отново се погледна в потока. Изчака водата да се успокои и съзря една сянка, която беше самата тя. „Така е по-добре“, помисли си. После направи същото и с косата на Аурек. И двамата се бяха се превърнали в горски създания.

ЯНУШ

Шотландия миришеше на мокри псета и зелена трева. След като бяха прекарали една седмица в някакво училище, където можеха да се къпят всеки ден и получаваха добра храна, те се качиха на влак в южна посока. Вагоните бяха пълни с войници, а на всяка гара се качваха момичета, които пушеха и пиеха с мъжете. Бруно стана да се разтъпче и се върна с Джийн и Руби. Джийн, която носеше бежова рокля, седна до Януш. Руби, която беше червенокоса и имаше дълъг и прав нос, който я караше да прилича на лисица, седна до Бруно. Януш се усмихна учтиво.

Бруно се пробва с малкото английски фрази, които знаеше.

— Добре дошли. Бог да пази краля. Благодаря. Бих желал един еднопосочен билет до Донкастър. Бихте ли дошли с мен на танци?

— Този си го бива с думите — каза Руби през смях. — Джийн, твоят има прекрасни очи, не мислиш ли?

— Да, наистина. Имаш много хубави сини очи. — Тя посочи първо нейните, а после неговите. — Очи.

Януш кимна. Руби измъкна плоска джобна манерка от чантата си.

— Ето, пийнете малко от това. Ще ви сгрее душата.

Влакът се изпълни с дим, приказки и смях на чуждоземни жени, но Януш седеше и гледаше през прозореца преминаващия хълмист пейзаж и се чудеше как изобщо щеше да се върне във Франция.

ИПСУИЧ

Януш не го е грижа за спуканите гуми и смачкания капак. Неговата кола е паркирана пред номер двајсет и две на Британия Роуд, изглежда солидно и благопристойно и той ѝ се усмихва широко като на стар познайник. Рисунката лъщи черна като въглен и колкото повече Януш я лъска, толкова по-горд се чувства.

Когато пристигна, половината улица излезе да гледа, а мъже, които никога не му бяха казвали нещо повече от „Добро утро“ преди, сега се ръкуваха с него и се шегуваха, че са помислили, че премиерът им е дошъл на гости за чай. Закачаха го, че сигурно взема по три смени, та да може да си позволи такава кола, и никой от тях не спомена, че я бяха изтеглили до хълма или че фаровете са счупени, а на предната броня все още стои отпечатъкът на дървото, в което колата се беше забила.

Дорис и Гилбърт Холборн стоят на тротоара до Януш.

— Страхотна кола, „Роувър“ — казва Гилбърт. — Най-доброто от Великобритания. Била е на учител, казваш? Нищо чудно тогава, че е в таква добро състояние. Сигурно се е грижил за нея, нали? Май ти излезе късметът в тази страна.

Януш не му обръща внимание. Някои от работниците недоволстват, откакто са го направили бригадир. Чужденец да ръководи. А Януш се е почувствал обиден и изненадан от това да открие, че понякога и Гилбърт се държи язвително с него.

— Има малко работа по нея. Някои неща трябва да се оправят, но нищо кой знае колко сериозно.

— Обзалагам се, че момчето ти ще се влюби в нея, като я види — допълва Дорис. — Те излязоха с Тони тази сутрин. Видях ги, като тръгваха. Трябва да отбележа, че според мен е много мило от негова страна да ги извежда толкова често...

— И аз си мислех да взема кола — прекъсва я Гилбърт.

— Наистина ли? — Дорис въздъхва шумно. — Да не си се побъркал? Харчиш всичките ни пари за бира, цигари и залагания. От

местен ли я купи, Ян?

— От другия край на града е. Искаш ли да я погледнеш отвътре, Гилбърт?

Януш отключва вратата и двамата мъже седат на предните седалки, разглеждат уредите по таблото и вътрешността на купето.

— Знаеш ли, нашата Джина се вижда с едно момче от Ромфорд — казва Гилбърт. — Не споменавай пред Дорис, но от това, което разказва Джина, ми се струва, че е доста сериозно. Мислех си, че би било добре да имаме кола. Ако наистина вземе да й предложи, тя ще се премести да живее там. Ще можем да им ходим на гости през уикендите. А искам и да попътуваме. Имай предвид, че Дорис твърди, че предпочита автобусите. — Той прокарва ръка по таблото. — На теб няма да ти е лесно да намираш бензин в момента. Трябва да питаш Тони. Той е човекът за тази работа. Може да ти намери всичко.

Януш отпуска ръце на волана. Ще отиде до Градския съвет да разбере какво му се полага. Не иска да купува нищо на черно. Не е в негов стил да нарушава закона. Нагласява огледалото за обратно виждане и си представя как потегля надолу по хълма.

— Тони ли? Ами да, мога и да го питам, но мисля, че ако бъда пестелив, ще се справя.

— Вие двамата не искате ли по чаша чай с бисквити? — пита ги Дорис, наведена през отворения прозорец от страната на шофьора.

— Бих убил за един чай — отговаря Гилбърт.

— Да, благодаря — кимва и Януш.

Двамата излизат от колата и обикалят около нея още веднъж. Гилбърт потупва Януш по гърба.

— Ах ти, проклет късметлия такъв! Ама без да се засягаш. Че защо да не станеш бригадир? Ти работиш ужасно много. Но тъкмо това не ви разбирам на вас чужденците. Предполагам, че си нямате друго в живота. — Той тръгва към къщата, без да спира да говори на Януш през рамо. — Ние нямаме желание да работим постоянно.

— Просто искам да си върша работата добре — казва Януш. — Ако произвеждаме повече, тогава...

Кани се да последва Гилбърт в къщата за чаша чай, когато вижда Аурек да тича нагоре по улицата. Момчето като че ли плаче. Препъва се, докато бяга. Щом се приближава, Януш вижда ясно зацапаното му

от сълзи лице. Изглежда така, сякаш е паднал лошо. Късите му панталонки са целите в кал, а ризата му е озеленена.

— Какво се е случило? — пита Януш, но детето заравя глава в стомаха му и забива юмруци в тялото му.

Януш се навежда.

— Какво има? Какво се е случило? Защо целият си изцапан с кал? Аурек? Кажи ми. Някой да не ти направи нещо? Кой те нарани? Къде е майка ти?

Онова, което казва Аурек, оставя Януш без дъх.

— Не разбирам. Кажи ми пак. Но бавно.

Аурек повтаря същата история.

— Сигурен ли си?

— Видях ги.

Януш пуска момчето. Усеца как кръвта нахлува в главата му.

— Идваш ли? — Дорис извиква някъде от къщата. — Побързай, че чаят ще изстине.

— Момчето е имало премеждие на някакво дърво и се е уплашило — обяснява той, като влизат в дневната на Дорис. — Явно за малко не е паднало.

Тя разрошва косата на Аурек.

— А къде е майка ти?

— Скоро ще си дойде — казва Януш. — Той е изпреварил останалите. Нали така, синко?

Януш задържа погледа си върху Аурек твърдо, но той не отговаря. Дорис му дава филийка хляб с конфитюр и любимата му играчка трактор. Януш пие тъмен чай и яде бисквити. Говори за скоростни кутии и свещи и как се разглобява четиритактов двигател. А през цялото време неговото собствено сърце проскърцва и засича — като двигател, от който е протекло масло.

— Мисля да прибера момчето вкъщи — казва той и се изправя.

— Кажи на твоята Силви да го изкъпе, като се прибере — заръчва Дорис. — Окалял се е като куче през зимата.

Януш не си прави труда да отмие калта от Аурек. Слага го да спи с дрехите и му казва да си стои в стаята. Детето погалва ръката му и той го целува нежно по челото.

— Ще се оправим. Не се тревожи. А сега заспивай, аз ще съм долу.

Не знае какво да прави, така че излиза объркан в градината и започва да плеви лехите. Това поне си казва, че прави, докато всъщност не спира да къса цветовете и да изкоренява любимите си растения. Той е непохватен и немарлив, но усещането да изтръгва венчелистчетата и да прекършва зелените стебла му доставя удоволствие.

Какъв е глупак. Това вероятно продължава от месеци. Нито веднъж не си е помислял, че Силвана е способна на нещо подобно. Как може да е бил толкова сляп?

Опитва се да изтръгне един корен киселец, но той се е хванал дълбоко в земята и затова отива до туфа от любимите му ириса и ги стъпква с пета. В едно нещо е сигурен: тя няма да му отнеме сина. Няма Тони да отгледа неговия син.

— Добре ли си? — Гилбърт се подава над оградата. — Ян? Наред ли си, приятел?

— Много съм добре — отвърща Януш.

— Жена ти прибра ли се вече?

— Не. Но я чакам. Скоро ще се прибере, благодаря.

Леко се покланя и се обръща да влезе в къщата, като смазва една леха с цариче по пътя си.

В кухнята изнамира бутилката вино, която Тони им е донесъл. Исква му се да я изхвърли, но в момента има нужда да пие, а и защо да не изпие неговото вино? Отваря го, изпива една чаша и решава, че горчи. Излива остатъка в мивката и отново излиза навън, влиза в парника, сяда на пода и обляга глава на ръцете си. Миризмата на чугун от работата му се е просмукала в кожата.

Поглежда нагоре и вижда Гилбърт да стои над него.

— Наистина ли си добре?

— Не — отговаря Януш. — Аз съм пълен глупак.

Силвана умолява Тони да я закара вкъщи.

— Трябва да намеря Аурек. Трябва да го открия, преди да е видял Януш.

Тони спира на средата на хълма, за да не видят, че слиза от неговата кола. Тя казва „дoviждaне“ на Питър, който седи на задната седалка и изглежда уплашен: тежестта на случилото се този следобед

се е стоварила на раменете му и го кара да се свие. Изглежда по-дебел от всякога със свитите си на топка юмручета, прибрани в скута, и подутото от плач лице.

— Искам да се прибера у бабини — изплаква.

— Спри да плачеш, Питър — скарва му се Тони. — Силвана, ще се справиш ли?

— Да. Заведи Питър вкъщи. Моля те, просто ме остави.

— Виж, мога да дойда с теб, да обясним, че момчетата са се объркали...

— Не. Искам да се прибера сама. Ще се оправя.

— Ще бъда в магазина — казва той и излиза от колата. — Силвана, тук съм, ако имаш нужда от мен. Силвана?

— Да — отговаря тя и се отдалечава. — Ще се оправя.

Чувства всичко друго, но не и че ще се справи. Краката ѝ треперят, очите ѝ сълзят и тя свежда глава с надеждата никой да не я види как върви сковано по хълма.

По-рано носеше кошница за пикник и се разхождаше в гората с Тони и момчетата. А сега светът се беше сринал. Трябваше веднага да се прибере вкъщи с Аурек. Да отиде в апартамента над магазина за домашни любимци беше голяма грешка. Коляното я заболява и тя започва да накуцва.

Ще каже на Януш истината. Ще направи онова, което трябваше да направи още първия ден, в който пристигнаха, когато той ги посрещна на гарата. Просто е. Без повече лъжи. Ах, ако можеше някой да ѝ даде съвет!

Януш ще разбере какъв дар е Аурек за тях. Ще осъзнае, че момчето трябва да бъде обичано и пазено грижливо. Ако иска, могат да се преместят. Да се махнат и да започнат на чисто някъде другаде. Без Тони. Без всичко това. Тя се спира пред къщата и поема дълбоко дъх.

Отвън е паркирана кола и Силвана се чуди на кого ли е. Първата ѝ мисъл е, че може би имат гости, но бързо я отхвърля. Не познават никого. Отваря вратата. Британия Роуд номер дваисет и две. Това е нейният дом. Макар и да няма идея какво посрещане я чака. Кимва на пойната птичка на вратата, сякаш би могла да ѝ донесе някакъв късмет, и после влиза в кухнята, където заварва Януш седнал на масата заедно с Гилбърт и Дорис.

Силвана е наясно как изглежда. Окото ѝ е отекло. На бузата си има порязано. Роклята ѝ, онази, която Януш ѝ е купил, е цялата раздрана, със зелени петна и мъх. Опитва се да пооправи косата си и пръстите ѝ напипват вейка. Решава да я остави където си е. Знае, че така или иначе изглежда глупаво и без да вади птичи гнезда от косата си.

Дорис проговаря първа.

— Върна се значи, така ли? Защо не остана при твоя засукан мъж?

— Януш, къде е Аурек?

Дорис я поглежда кръвнишки.

— Сега ли се сети да питаш? Баща му сложи горкото дребосъче да спи.

Гилбърт е пламнал и, изглежда, се чувства неловко.

— Дорис, мисля, че трябва да се прибираме.

— Ще си тръгна, когато приключа. — Тя изтупва ръце в престилката си. — Горкото мъниче. Доста гаден номер, ако ме питаш. И като си помислиш, че изпитвах съжаление към теб.

Силвана не обръща внимание на Дорис. Няма да позволи да я сплашват в собствения ѝ дом. Поне не и докато това още е нейният дом. Обръща се към Януш. Той отбягва погледа ѝ.

— Горкото дете — не спира Дорис. — Слава богу, че си има баща, само това мога да кажа.

— Успокой се, Дорис — казва Гилбърт. — Няма нужда да създаваш главоболия и ти. Съжалявам, Ян. Тръгваме си.

Дорис изпръхтява и свива устни. Оставя Гилбърт да я хване за лакътя и да я надигне от стола. Силвана прави крачка встрани, за да им направи път.

— Ясна си ми — прошепва Дорис. — О, да, вече си ми съвсем ясна. Семейно планиране, да имаш да вземаш.

— Дорис! — Гилбърт я бутва настойчиво.

— Ще ти кажа едно. Това няма да ти се размине. Това е почтена улица. Ще си получиш заслуженото, ще видиш.

— Дорис! — повтаря Гилбърт остро. Той избягва погледа на Силвана. — Тръгваме си.

Входната врата се трясва и Силвана ги чува да се карат отвън. Сяда на масата.

— Не знам какво ти е казал Аурек, но не е така, както изглежда. Осъзнава, че звучи глупаво още докато го изрича. Опитва отново. Надява се да прозвучи по-убедително.

— Бях уплашена и Тони се опита да ме успокои.

Януш скръства ръце.

— Уплашена. И от какво този път?

— Аурек едва не падна от едно дърво. Помислих си, че ще го загубя. Имам право да се страхувам. Светът е опасно място, Януш. Може би за теб не е, но за мен е такава. Усецам го ежедневно.

Януш продължава да не поглежда към нея. Тя се опитва да проследи погледа му и в отчаянието си вдига стола и го слага пред него.

Той прокарва пръст по якичката си. Вглежда се в нея студено.

— От колко време продължава това?

Тя трябва да му каже истината, да изтръгне думите от себе си, да ги накара насила да излязат. Все едно тегли от река нещо умряло преди много време.

— Трябва да ти разкажа. За Аурек.

— Какво за него?

— След като ни остави във Варшава, аз се качих на един автобус за провинцията. Аурек беше болен. Помниш ли как все настиваше? Не можеше да диша нормално. Плачеше през цялото време. Когато автобусът се счупи, аз последвах жените с децата и възрастните хора. Всички вървахме заедно.

Януш се пресяга за цигарите и кибрита си.

— Това няма нищо общо с Тони...

— Но има общо с нас.

Силвана спира да говори. Става и затваря вратата на кухнята. Онова, което има да казва, не трябва да бъде дочуто случайно от Аурек.

— Дадох Аурек на една жена да го поноси. Бях изморена. Не трябваше да го правя. Помислих си, че не е страшно, ако е само за минутка-две. Тогава чух самолетите. Прелетяха над нас и един от тях се разби. Имаше експлозия. Трябваше да го държа при себе си. Не трябваше да го изпускам от поглед никога.

Спира да си поеме дъх. След като вече е привлякла вниманието на Януш, куражът я напуска. Дали не трябва да спре тук? Да му каже:

да, целунах Тони — и да остави нещата така. По-добре да я смята за неверница, отколкото за майка, която е предала детето си.

По лицето ѝ се стичат горещи сълзи. Как би могла да обясни, че живее със загубата от деня, в който синът ѝ се изхлузи между краката ѝ в дома на непознати — или че тази загуба присъства във всеки спомен, който е имала или някога ще има. Загубата изпълва сърцето ѝ: тя е там в дърветата, в шумоленето на разветите от вятъра листа и в живото, потайно тяло на едно дете, което е обикнала. Дете, което нарича Аурек.

— Опитах се да го намеря. Бях объркана. Виках името му. Бях като обезумяла. Открих жената, но тя беше мъртва. Нашият Аурек лежеше до нея. Увих го в палтото си и го залюлях в ръце. Не знам колко време останах така. После станах и започнах да вървя. След известно време пак седнах. Но той беше все така студен.

— За бога! — Януш трясва ръка по масата. — За какво, по дяволите, е всичко това?

Яростта в думите му я наранява.

Силвана се обляга на стола и хваща главата си с ръце.

— Исках само да му осигуря нормално семейство. Той те обича, всеки може да го види. Аз ще си отида. Ще си тръгна. Но ти бъди негов баща, само за това ще те помоля.

— За какво говориш?

— Нашият син — казва тя, осъзнавайки, че ще го нарани повече, отколкото той някога би могъл да нарани нея, — опитвам се да ти обясня. Нашият син умря. Нашият истински син. Беше мъртъв, когато го намерих до онази жена.

Януш отваря широко очи. Устата му се изкривява така, сякаш го е накарала да вкуси нещо горчиво. Потиска порива си да се пресегне към него. Нейното докосване би го отблъснало.

— Лъжеш.

— Как бих могла да излъжа за нещо такова? Нашият син лежеше мъртъв в ръцете ми. Не знаех какво да правя. Станах и тръгнах с него, тогава чух да плаче бебе. Последвах звука и намерих едно дете в дървена количка. Беше почти на същата възраст като Аурек. То протегна ръчички към мен. Нуждаеше се от мен, разбираш ли? Избра мен. Плачеше сам-самичко и точно аз го чух. Сигурна съм, че си нямаше никого. Бяха го оставили на една купчина одеяла, а моето

момче... нашето бебе беше мъртво. Това дете ме викаше, сякаш аз бях неговата майка. Какво друго можех да направя? Размених ги. Оставих нашия син в количката, взех другото дете и го нарекох Аурек. Казах си, че това е нашият син, който се е върнал при мен.

Устните на Януш се размърдват, но не казва нищо. Цигарата още стои в едната му ръка незапалена, кибритът в другата. Сега вече трябваше да разбере как е оцелявала, нали? Как винаги ще оцелява, във война или мир, без значение. Той продължава да я гледа и тя е сигурна, че разбира какво е преживявала. Че все нещо, а дори и всичко, би могло да бъде спасено. Тя е негова съпруга. Детето би могло да бъде техен син. Очите на Силвана са замъглени от сълзи, но не помръдва. Докато продължават да се гледат един друг, все още има надежда.

Януш е този, който извърща поглед.

— Върви.

— Не го мислиш наистина, нали?

— Взemi момчето. Просто си върви.

Той се изправя и излиза в градината. Силвана го последва до къщичката на дървото.

— Ами ти! — изкрещява. — Ти с твоите любовни писма. Подобър ли си от мен? Ти и онази жена. Елен, нали така? Да не мислиш, че не знам? Защо изобщо ни поиска обратно? Защо ни доведе тук, ако си имал нея?

— Вярвах ти — казва Януш. — Как си могла да ме излъжеш за... за сина ми? Махай се. Взemi детето, което и да е то, и си върви.

Той влиза в парника и затваря вратата.

Силвана се обръща назад към къщата и вижда Аурек на прозореца на стаята си да потропва с пръсти по стъклото. Тя вдига ръка и му помахва, но той продължава да тропа по стъклото, сякаш не я е видял.

Аурек седи на най-горното стъпало на стълбището и отказва да помръдне.

— Нъе. Няма.

— Моля те. Взemi си нещата.

Момчето не иска да говори. Клати се на стълбите и Силвана го хваща за ръката, издърпва го за крака и го извлачва навън на улицата. Аурек хленчи отчаяно, докато тя го тегли насила надолу по хълма, и се

опитва да се измъкне от хватката ѝ. Само преди няколко часа го спасяваше. А какво му причиняваше сега?

Чуди се дали Януш ще тръгне след тях. Пресича улицата и си представя как го чува да тича зад тях и да ги вика обратно. Докато върви по-нататък, решава, че ще ги настигне с колелото си, и когато стига главната улица, наистина чува въртенето на колела на велосипед зад гърба си. Обръща се, а по лицето ѝ се разлива облекчение. Но това не е Януш, а някакъв непознат, който надига шапката си за поздрав и издрънчава със звънчето си на Аурек.

Докато стига магазина на Тони, вече е изгубила надежда. Знае, че Януш няма да дойде.

ПОЛША

Силвана

Рано една сутрин в гората те чуха мъжки гласове. Настана някаква суматоха, чуха се крясъци, Силвана и Аурек се скриха в един гъст храсталак и видяха как двама немски войници строят трима мъже в редица срещу дърветата.

Войниците не бързаха да убият пленниците си. Единият не го свърташе на едно място. Брадата му беше набола, очите хлътнали и празни. Той обикаляше наоколо, вдигаше пушката на рамото си и после пак я сваляше, все едно правеше репетиция — намираше го за забавно. Докосваше лицата на мъжете с цевта. Използваше оръжието като част от тялото си, все едно беше обвиняващ пръст, който той насочваше в гърдите им и с който галеше бузите им. Понякога това не му стигаше и премяташе пушката през рамо, сякаш му пречи. После вдигаше ръка към главите на тримата мъже подред, насочваше палец и показалец като пистолет и се правеше, че отскача, щом отметнеше китка назад.

Другият войник си сви цигара и я изпуши, всмуквайки бузи навътре, докато поемаше силно дима, а структурата на черепа му си проличаваше под сивкавата кожа.

Когато застреляха мъжете, Силвана дръпна Аурек долу на земята, така че лицата им се опряха в пръстта. Във въздуха проехтя звук от изстрели, а земята замириса на гнило. Тя забърса сълзите от лицето на сина си.

— Тихо — прошепна. — Тихо.

Като се стъмни, Силвана и Аурек излязоха от скривалището си и отидоха да огледат убитите мъже. От единия тя взе яке, а от другия палто. В краката на единия лежеше раница, в която имаше половин бутилка водка и малко черен хляб.

Силвана вдигна една шапка от земята и изтърка калта от малката червена емайлирана звезда, забодена на нея. Сложи я на главата си и се усмихна на Аурек. Завъртя глава наляво-надясно и изтанцува малък

танц с крака навън като патка. Аурек се разсмя. После тя отчупи един нисък клон и го използва като бастун, накланяше глава ту на една, ту на друга страна, приклякваше и изритваше листа във въздуха.

— Чарли Чаплин — пошушна му тя. — Аз съм Чарли Чаплин.

Аурек започна да ѝ подражава. Смехът му беше тихичък като ромона на бърз поток.

ЯНУШ

Под проливния дъжд на една бетонна писта наред поле в Източна Англия Януш си представяше фермата на хълмовете над Марсилия. Когато ескадрилата им беше преместена в Йоркшир, той си проправяше път през снега и бленуваше за Елен и нейната сплетена кафява коса.

В Кент гласът ѝ звучеше в ушите му. Искаше да ѝ разкаже за всяко ново нещо, което видеше. Пишеше ѝ писма, в които описваше красивите каменни къщи в селата, английските църкви с техните зелени гробища и големите покои на свещениците. През 1943-та береше цветя и си представяше, че ѝ ги подарява. Когато през пролетта на 1944-та прелитаха над Италия и пускаха пропагандни листовки, описваше хълмовете, полята, градовете. Само за нея.

Елен също му пишеше. Писма, които можеше да не пристигат поред, а понякога идваха и по три наведнъж след дълго прекъсване. Той ги четеше непрестанно; знаеше всяко едно наизуст.

Когато през есента на 1944-та дойде още едно писмо, Януш се настани в едно кресло и го отвори щастлив пред останалите мъже в стола за хранене. Изненада се, щом видя, че е написано на английски. Освен това не беше от Елен. Беше от нейния брат.

„Скъпи приятелю,

Аз съм братът на Елен. Надявам се, че си добре. Слушал съм много за теб от Елен. Родителите ми също те споменават с добро. Пиша ти с новина, която е нелека за каване. Опитах се да ти пиша и по-рано, но не знам дали писмата достигат при теб. Домът ни пострада от войната, но не беше унищожен и ние все така живеем във фермата. Трябва да ти кажа какво се случи и колко много съжалявам.

Аз и Елен бяхме заедно в града. Льо Пани, близо до пристанището във Вю. Германците ни обсадиха на улицата.

Елен беше понесена от тълпата и аз я изгубих. Никой не остана в града. Войниците застреляха всички. Търсих и намерих Елен в една болница. Много съжалявам. Раните ѝ бяха тежки. Тя пита за теб много пъти. Умря в болницата. Съжалявам, че трябва да ти предам тази новина. Мисля, че си добър човек. Завършвам писмото си с благодарност към теб затова, че се биеш в тази война, и за страданията ти...“

Януш не чете повече. Сгъна писмото и го прибра в портфейла си. Остана така, заслушан в пулсиращата във вените му кръв, докато не му се стори, че чува как тя се оттича от него. Сигурно кръвта беше изтекла от тялото му, защото не можеше да стане. Глезените, колената и бедрата му се ключаха навътре като ветрило. Главата му се въртеше. Врълхлетя го вихър като глас от нечие стенание, а може би това беше неговият собствен глас. Или пък нейният.

А може би това бе звукът на кръвта и сърцето му, което туптеше толкова шумно, докато той всъщност искаше да престане да бие. Хвана главата си с ръце, осъзнал крехкостта на плътта и лекотата, с която хората биваха убивани и разкъсвани от оръжия и бомби, и едновременно с това ужасен от факта, че самият той е прокълнат да преживее всичко.

ИПСУИЧ

— Не може да останеш тук, Силвана. Не и в апартамента.

Тони е категоричен за това. Това е първото, което ѝ казва, когато отваря вратата и я пришпорва да влезе вътре по-бързо. Тя си помисля, че вижда паника в очите му. Убедена е, че знае какви мисли препускат в съзнанието му. Как така на врата му бяха увиснали тази жена и детето ѝ? В крайна сметка той е градски човек. Познава местните големци, а бащата на починалата му съпруга е съдия. Не може да си позволи да бъде видян да прибира някакви случайни бездомни или изгубени хора.

Тя се кани да се извини, че е дошла, и да си тръгне. Мисли си за доковете. „Ще отида, ще намеря някой кораб, ще се скрием в него и ще отплаваме.“ Тогавя Тони взима ръцете ѝ в своите. Дъхът му мирише на уиски, а погледът му е като на обезумял. Страх. Това съзира в него тя. Казва ѝ, че ще се погрижи за нея. Че няма да я разочарова. Какво ще каже да остане в хотел за през нощта?

Силвана отказва. Не иска да бъде в хотел и хората да я зяпат.

Накрая той казва, че ще я заведе в къщата на брега. Не се сеца за нищо друго.

— Добре — отговаря тя. Как би могла да откаже? Та нали е бездомна.

Смушква Аурек с лакът да го подсети да покаже някаква благодарност, но момчето я ритва по пиццала и я оципва по опаката страна на дланта, и тя го отблъсква от себе си. Веднага съжالياва за постъпката си, придърпва го обратно припряно и той пада в краката ѝ.

— Благодаря ти — казва тя и Тони ѝ се усмихва.

— Нека пийнем по нещо, а?

Тони заобикаля Аурек внимателно, както някой би минал покрай съмнително куче.

— Да пийнем за кураж преди тръгване?

В колата Тони не говори и Силвана е доволна от това. Тя подпъхва одеялото на Аурек на задната седалка, но той я гледа

недоверчиво.

— Къде е Питър? — пита настойчиво.

— При баба си и дядо си — прошепва тя. — Скоро ще го видиш. А сега поспи малко.

Градчето Феликстоув лежи между светложълтата пясъчна ивица и откритото бурно море. Посрещат ги цветни светлинки. Морето е тъмно, чак черно, но светлините от кея и крайбрежната улица греят в червено и жълто, полюшкват се от вятъра, така че цветовете се размесват и стават неопределени в дъжда.

— Кеят преди беше по-дълъг — казва Тони и намалява скоростта. — Част от него беше срутена по време на войната. Би представлявал твърде лесно за приземяване място за германците. Говори се, че ще го построят наново, но ме съмнява. Преди години обичах да ловя риба от там.

Паркира колата и спира двигателя. Щом Силвана слиза на тротоара, шумът на вятъра се усилва, а дъждът започва да шибя лицето ѝ.

— Това е къщата, в която живеехме заедно с Луси — казва Тони, след като взима чантите ѝ и я побутва към тясната, очукана от времето розова къща. — След като почина, се изнесох. Сега я ползвам за склад. Ще трябва да поразчистя малко, за да направя място за вас.

На вратата има два тежки катинара и Силвана стои разтреперана под дъжда, докато Тони тършува за ключовете из джобовете си и се мъчи с ключалката в тъмното. Аурек тича нагоре-надолу по улицата, но тя не си прави труда да го извика обратно. Така или иначе, не би дошъл. Най-после Тони ги пуска вътре и включва електричеството от таблото в коридора. Щом лампите светват, Силвана примигва от изненада.

Коридорът е пълен с кашони. Кутии със сапун, прах за пране, бисквити, шоколадови бонбони, пудинг и цигари са натрупани до тавана. Мястото наистина прилича на склад. Пред тях има стълбище, което води към втория етаж, отрупано с камари от вестници.

— Ще стоплим тук — допълва Тони, отмествайки една дървена щайга от пътя си. — Извинявам се за кашоните. Повечето от тях ще бъдат изнесени съвсем скоро.

Жизнеността му се е изпарила. Изглежда смутен и несигурен и тя усеща, че това е част от живота му, на която малко хора стават свидетели.

— Каква е тази миризма? — пита Силвана. Отнякъде се носи сладникав аромат.

— Охх. Имам кашон с банани някъде тук. Утре ще бъдат отнесени. Влизайте. Знам, че е голяма бъркотия, но поне ще имате покрив над главите си.

Силвана и Аурек изчакват Тони, който е излязъл да купи риба и пържени картофи, в студената дневна стая, седнали на кашони с консервирано говеждо. Аурек е с гръб към Силвана и тя знае, че ѝ е сърдит. Опитва се да звучи бодро.

— Това е приключение — обяснява и почти се задавя от сълзите, които се загнезждат в гърлото ѝ. — Е, аз съм гладна — продължава тя, след като не получава отговор. — Искаш ли да сложим масата за вечеря?

Момчето се свива на кълбо и ѝ обръща гръб, така че тя го оставя само и отива в кухнята — тясна стая, по-модерна от нейната, с подходящи си шкафове в бледожълт цвят „формика“. Отваря най-различни шкафове и чекмеджета, всяко от които пълно с консервирани плодове, докато най-накрая намира няколко чинии, ножове и вилици. Като се връща, Тони премества кашон с джин от масата и тримата седат да вечерят.

— Май си гладен, Аурек — казва Тони. — Не знаех, че можеш да изядеш толкова.

За Силвана това не е нищо ново. Момчето винаги яде така, сякаш храната пред него може да се окаже последното му ядене, и тя отдавна е забравила, че останалите деца не правят така. Поглежда към него. Напоследък се е променил. Поналял се е и косата му е по-дълга и гъста.

— Къде го слагаш всичкото това? — пита Тони. — Да нямаш глисти, а?

Аурек изведнъж става неспокоен.

— Това е дълъг гърчав червей, който ти изяжда храната, преди да си успял да вземеш полезното от нея. Много деца ги имат.

Силвана тръсва глава и хваща ръката на Аурек.

— Аурек, той само се шегува.

— Разбира се, че се шегувам. Не исках да те разстроя, човече. Ето, вземи си от моите картопки. Майка ти е права. Добре е, че си хапваш.

След като се нахранват, Тони пуши цигара и чете вестник. Аурек е седнал на пода в кухнята, а Силвана мие чиниите. Щом приключва, се връща в дневната с панорамните прозорци и чува как Аурек се примъква след нея. Заглежда се в нощта навън и в светлините на корабите в морето. Въпреки всичко изпитва облекчение, че си е признала всичко пред Януш, че му е казала истината. От много време насам той заслужаваше поне това. Донякъде е облекчение, но може би е и най-глупавото нещо, което някога е правила. Поглежда детето и изпитва страх. Къде отиваше сега обещанието, което му беше дала? Кой щеше да бъде негов баща?

Силвана приготвя ваната на Аурек. Развива кранчетата докрай и от тръбите потича кафява вода. През отворената врата звучи класическа музика от радиото. Благодарни на Господ, че не е Шопен. Ако чуе полска мелодия сега, ще се срине. В банята се надига пара и Аурек се появява на вратата.

— Ето те и теб — казва тя. — Ваната те чака. Не стой твърде дълго.

Започва да го съблича, но той я отблъсква.

— Не — сърди се той. — Сам ще се съблека. Махни се.

— Не говори така.

Аурек отново я отблъсква от себе си и Силвана се отказва. Стои и го гледа. Още има кал по косата и краката му. На фона на бялата кожа на прасците му изглежда така, сякаш е обул къси чорапи и е с жартиери. Исква й се да го топне във ваната и хубаво да го изтърка, но знае, че той няма да й позволи.

— Добре — въздъхва. — Както кажеш.

Слиза долу и пак се заглежда в рибарските лодки. Не знае колко време е стояла така, но изведнъж усеща Аурек да стои до нея, да гали ръката й и да обляга глава на рамото й.

— Искам да си отида вкъщи.

— Скоро — обещава му тя и го гушва. — Скоро. Ще се оправим, миличък мой. Ще видиш.

Слага го да спи на походното легло, което Тони измъква от някакъв шкаф. Вади го от зелена брезентова чанта със светъл

щампован надпис и цифри отпред, и печат, който гласи, че е собственост на британската армия. Представлява тракаща конструкция от здрава памучна сплитка, каиши и дървена основа, която се разгъва и става на легло.

Момчето се настанява отгоре и си прави гнездо от одеялата, като ги премията през глава, за да не може Силвана да го целуне за „лека нощ“. Тя не го вини. Приглажда завивките и се качва на горния етаж. Тони я чака във всекидневната.

— Вече е в леглото, нали?

— Да. Заспа с дрехите. Забравих да му взема пижама.

— Мисля, че имам някакви тук в някой кашон. Бархетни от Улуъртс. Мога да потърся.

— Тази вечер е все едно.

Тони пристъпва към нея и я прегръща. Отмята един паднал кичур от бузата ѝ и тя усеща нежността в неговото докосване. То кара краката ѝ да се разтреперят. Последното нещо, което заслужава, е добрина. Сърцето ѝ се свива и я прорязва болка. Нима обича двама мъже? Възможно ли е?

— Тони, мислиш ли, че ни е чул?

— Кой?

— Аурек. Мислиш ли, че е чул какво ти казах? В апартамента?

Тони въздъхва.

— Не. Няма как. Виж, утре трябва да отида в Ипсуич. Всяка неделя обядвам с родителите на жена ми, а и трябва да видя Питър. Ще се върна вечерта. Ще ви настаня тук, но ще трябва да отида обратно в Ипсуич в понеделник следобед. Нямам достатъчно бензин само да се размотавам напред-назад. Мога да се върна в петък вечерта. Междувременно, ако някой те заговори, ако съседите те питат какво правиш тук, смятам, че е най-добре да казваш, че си домашна помощница. Най-добре ще е за теб. Поне в началото.

— Домашна помощница ли?

— Да. Звучи малко по-почтено, не мислиш ли?

Тя се сеца за кораба, който я доведе в Англия. За двата избора, които имаха жените. Да бъдеш домашна помощница или съпруга домакиня.

— По-почтено от какво?

— Силвана, ти напусна съпруга си. Хората тук ме познават. Знаят, че живея сам. Не искам да те одумват. Искам да те предпазя, нищо повече.

Ах, мисли си тя. Ах! В този момент ѝ става ясно, че той се страхува да не би хората да си помислят, че му е любовница. Започва да плаче и той ѝ подава носна кърпичка.

— Всичко ще е наред — прошепва ѝ. — Моля те, не плачи. Всичко ще е наред. Знаеш, че държа на теб.

Те слушат радио, Тони е наострил слух, повтаря думите и се смее така, сякаш е сам, а не е в стая с нечия чужда съпруга. Тя вижда, че има навици като на сам човек. Щом програмата свършва, за кратко стоят в мълчание. Силвана оглежда стаята.

— Всички тези кашони. Нямах представа...

— Че търгувам на черно ли? Ами не, не е точно така. Искат ми определени неща и аз ги набавям. Веднъж да свърши порционната система и ще правя друго. Бащата на Луси ме вкара в бизнеса. Бяха му предложили евтин ром от магазините на военните на доковете. Той членува в един мъжки клуб в Ипсуич и членовете се съгласиха да го изкупят. Сам не можеше да сключи сделката — нали е съдия в крайна сметка. Така че аз се включих и двамата си поделихме печалбата. Така започна всичко. Щом веднъж се запознаеш с правилните хора, става лесно. Всички го правят. Има един човек в Хранителната комисия в Ипсуич, който издава фалшиви разрешителни за покупка на бакалите. И така, например господин Блейк от Липтън взема десетократно повече захар, отколкото би трябвало. Излишъка продава на мен. Аз пък го продавам на черно. И това е само върхът на айсберга. Както казах, всички го правят.

Тони става и отива в кухнята.

— Всички тези кашони ще изчезнат след ден-два — оправдава се той оттам. — Не се тревожи за тях.

Връща се с две чаши какао.

— От това ще се почувстваш по-добре — казва и ѝ подава чашата. — Капнах и малко уиски вътре. Ще ти помогне да заспиш.

Тя усеща погледа му върху себе си. В него има мекота, която би могла да я подхлъзне.

— Обикновено прекарвам сам вечерите. В апартамента над магазина. Мислех си за теб и се чудех какво ли правиш. А сега ето те

тук. Тук с мен.

— Няма да остана дълго — казва припряно тя и вижда внезапно появилата се тревога в изражението му, пребледнялото му лице. Силвана се изправя, отпива от какаото си и се опитва да извика в себе си цялата съпротивителна сила, останала у нея. — Много мило от твоя страна да ни помогнеш по този начин, но скоро ще се приберем вкъщи.

После става, взима чашата му и отива в кухнята. Тони я последва и застава зад нея, докато тя се мие на мивката.

— Наистина ли ще се върнеш там?

— Януш ще иска да види Аурек. Той е негов баща. Ще остана тук за няколко дни, но после ще трябва да си тръгнем.

— Така ли мислиш? — пита Тони и тя долавя тъгата в гласа му.

— Да, така мисля.

Силвана оставя водата от мивката да се оттече и се обръща с лице към него.

— Искаш ли да се качваме горе? — предлага той и ѝ подава кърпа да подсуши ръцете си.

Стълбището е дървено, няма постлана пътека, а само метални пръчки за придържане, камари с вестници и прах навсякъде.

— Това е кадифето на просяка — обяснява Тони, доловил погледа ѝ. — Така Луси наричаше тези топки прах, които се насъбират по ъглите. Мястото има нужда от почистване.

— Утре ще изчистя — отговаря Силвана и прави опит да не трепне при споменаването на името на мъртвата му съпруга. Това е била нейната къща и той все още се гордее с нея. Гордее се и с това, че е сътворявала поезия от мъртва кожа, косми и домашен прах.

Тони е застанал с ръка на вратата на спалнята. Гледа я, а на нея ѝ се иска да каже: „Моля те, не искай това от мен тази нощ“; макар и да знае, че ще направи каквото той поиска.

— Силвана, когато днес ме целуна, всичко, което исках, беше да те любя в онзи момент, на същото място.

Значи според него тя го е целунала? Така ли беше наистина? Изобщо не си спомняше момента така. Не беше ли именно Тони този, който направи първата крачка?

Той се притиска към нея, преливащ от желание, езикът му търси устата ѝ. Ръцете му стискат бедрата ѝ и тя усеща пениса му през панталоните, притъпления връх на напористата възбуда, опрян в нея.

Силвана не помръдва. Стои студена в прегръдките му и знае, че той го усеща.

В ума ѝ избухват спомени. Сега, след като тайната ѝ вече е разкрита, тя преживява смъртта на сина си наново. Вижда жената, на която го бе дала. Вижда лицето ѝ, зачервените от студа бузи, насълзените от вятъра очи. Още не може да осъзнае как е могла да бъде толкова безразсъдна. Как е могла да остави сина си на някой друг?

Тони престава да я целува. За миг задържа устните си върху бузата ѝ. Заравя пръсти в косата ѝ и после се отдръпва.

— Съжалявам — прошепва тя.

— Може да легнеш в стаята до тази на Аурек. Надявам се да не ти е много студено там сама. Мога да ти дам допълнително одеяло.

Силвана е така облекчена, че дори успява да му се усмихне.

— Всичко е наред — казва Тони и се обръща. — Просто имаш нужда от малко време.

Тя седи на леглото, чака Тони да се оправи в стаята до нейната и слуша шумовете, които той издава, докато се съблича: разкопчаването на цип и на копчета, шумоленето на свлечена от гърба риза, тихото разгъване на пижама. Изскърцването на пружините на матрака, когато си ляга, и най-накрая щракването на ключа на лампа.

Когато скърцането от леглото на Тони престава, Силвана слиза на пръсти на долния етаж и взема няколко от натрупаните по стълбите вестници. Колкото и да е уморена, тази нощ няма да успее да заспи.

Преглежда старите всекидневници в дневната в предната част на къщата. В много от тях има снимки на деца: цели групи, стоящи на жп гари или в актови зали, понесли кутии и куфари, и всички те с надпис като загубен багаж. Разглежда ги с часове, а празните погледи на децата ѝ отвърщат. Ами ако Аурек си има майка някъде там? Дали беше спасила момчето, или го беше откраднала? Ами ако някъде там има жена, която чака синът ѝ да се завърне при нея?

Тя гаси лампата и седи в тъмнината, гледа през прозореца, представя си морето, ослушва се за шума на вълните, които се лашкат навън-навътре, навън-навътре, подобно на дишането на спящите горе Тони и Аурек. Щом мъжделивата светлина на деня започва да се процежда и чайките закръжават шумно над кея, тя изнамира една метла и започва да чисти къщата.

ИПСУИЧ

Слънцето се намира ниско в небето и градината потъва в сянка. Розите на Януш, всички останали растения и грижливо окосената морава изчезват в мрака. Януш обляга глава на прозореца в стаята на Аурек и се вслушва в празната къща и потискащата тягост на тишината. Ляга на леглото и гледа как тъмнината се разстила в стаята и превръща гардероба в огромна черна пещера.

Неговият син. През всички тези години синът му е бил мъртъв и той не го е знаел. Неговият Аурек. Не може дори да си помисли за момчето, което беше обичал на негово място. Тя бе довела непознат в живота му и му беше казала, че той е неговият син. А дали самото момче знаеше, че е самозванец? Дали то също лъжеше?

Опитва се да си представи гората, в която е живяла Силвана. Там ли се беше научила да бъде така безскрупулна? Само преди няколко дни беше прочел една история във вестника за някакви войници, които не можели да повярват, че войната е свършила, и още обикаляли из горите в Европа. Вейки и мъх били заплетени в брадите им, били полуслепи от сумрачната светлина под дърветата, хранили се със зайци, мишки и катерици.

Трябваше да ги остави там. Да остави Силвана да си живее в нейната лудост. Семейството на Елен щеше да го приеме. Можеше да се върне там след войната, да замине за Франция и да си намери работа в Марсилия. Или пък в Канада. Имаше обявени работни места за бивши военни в Канада. Можеше да започне живота си на чисто там. Това трябваше да направи.

Беше си представял, че мирът ще му донесе някакво чувство на принадлежност. По време на войната тя го беше крепила — тази представа за мира. Беше вярвал в нея, все едно е сезон, който някой ден ще настъпи. Войната бе като несекваща зима, низ от повтарящи се с години декемврийски и януарски месеци. Мирът трябваше да бъде лятото. И Януш беше решил, че то най-после е настъпило, когато взе

тази къща, устрои живота си в това малко английско градче заедно със съпругата и сина си.

Той се изправя, разтърква челото си, тъй като го мъчи главоболие, и загасва светлината. Отваря прозореца и вдишва нощния въздух, долавя аромата на дърветата, дъха на бор, острата миризма на гъби и влажна земя. Във въздуха се носи и лек мирис на открит огън и тор. Като затваря прозореца, забелязва, че рамката е изгнила около резето. Ще се заеме и ще го оправи на следващия ден. Къщата е единственото сигурно нещо, което има, и проклет да е, ако позволи да се разпадне.

Оправи леглото на Аурек, разбухна възглавницата и взе раираната пижама, която намери отдолу.

Дори не го е погребала. Не може да спре да мисли за това. Оставила е трупа на сина си в някаква ръчна количка. На неговия син. Как би могъл да ѝ го прости?

Лежи буден в своето легло и не може да заспи. Още държи пижамата на момчето в ръцете си. Иска му се да вярва, че Силвана е допуснала грешка. Не е ли възможно да лъже за Аурек? Януш пуска пижамата на пода. Знае, че не е излъгала. Съзря истината в очите ѝ. Неговият син е мъртъв. Взира се в празното легло на Силвана. Изпитва страх, стомахът му е свит както по време на войната; несигурният свят, който обитаваше Силвана, се беше превърнал и в негов.

Пали цигара и опарва пръстите си, докато гледа как клечката кибрит догаря. Пали нова, палецът му се покрива със сажди, кожата се зачервява, а в него се надигат болка и толкова много скръб, че би могла да го разкъса — скърби не само за един син, а за двама.

ФЕЛИКСТОУВ

Аурек слуша чайките. Все още не се е съмнало и небето е отрупано със звезди, но птиците мяукат като изоставени котета. Той отваря прозореца, надвесва се през него и започва да имитира крясъците на птиците, докато една жена от няколко къщи по-надолу не се подава от собствения си прозорец и не му казва, че ще го обеси, изкорми и разпарчетоса, ако не си затвори шибаната уста. После си ляга пак на походното легло и се опитва да заспи с надеждата, като се събуди, да е отново в неговото си легло на Британия Роуд.

От пет дни са във Феликстоув. Още е с дрехите, с които е пристигнал, а майка му като че не забелязва дали той е там, или не. Вечер тя прелиства купчини с вестници и му показва снимки на деца, които той не иска да вижда. Не ги познава. Защо би искал да ги гледа? Тя също не ги познава, защо тогава плаче за тях?

Тони се е върнал в Ипсуич. Каза, че трябва да отваря магазина за животни, че трябва да изглежда сякаш си живее постарому, за да не предизвикват подозрение. Гледа Аурек така, все едно е лошо момче. Като си тръгна, Тони обеща да се върне за уикенда. Аурек не разбира защо, но щом го казва и дава на майка му пари, обяснявайки, че трябва да стигнат за седмицата, тя се разплаква.

Миналата вечер, в сряда, някакви мъже ги бяха стреснали. Почукаха на вратата, изнесоха разни кашони и после внесоха бали с памучни чаршафи. Майка му им каза, че е домашната помощница на Тони. Мъжете надигнаха шапки и й благодариха, а после също й дадоха пари. Аурек се скри от тях. Направи си гнездо от една бала с чаршафи.

През деня майка му се носи наоколо като сомнамбул. Броди по плажовете и той я следва, влачи се след нея, подритва пясъка и си събира мидички и счупени стъкла. Ако огладнее, му купува захарен памук: розови и зелени облаци, от които го болят зъбите и му текат лигите. По езика му се топи прелестна сладост и той отхапва лакомо, захарта разранява ъгълчетата на устата му, а по косата му се лепят

сладки конци. Когато яде така, майка му спира и го гледа. Понякога дори се усмихва за миг. После свежда глава, оглежда краката си и тръгва отново.

Не я пита за врага, но всеки път, щом чуе нечии стъпки пред къщата или види мъж да върви сам по брега, се чуди дали не е той, неговият баща, който е дошъл да ги отведе вкъщи.

Тони се връща в петък вечерта и в събота сутрин отиват с колата до една борова гора, на половин час път навътре от брега. Гората е обширна и дърветата растат на равно разстояние едно от друго върху светла на цвят почва. Тони ги оставя там и казва, че има да свърши нещо във Феликстоув.

Аурек бере горските гъби, които растат в тревата на края на гората. Не си спомня някога да се е учил да ги бере. Това е нещо, което някак си винаги е знаел да прави. Забелязва една туфа зелени мухоморки, приляква до тях и вади ножчето от джоба си. Със сигурна ръка ги отрязва, отделяйки дебелата кръгла торбичка от основата им — знае, че отровните гъби я имат. Тези предизвикват смърт след ден-два. Няма лек. Полага ги на земята и ги оглежда. Ако Тони умре, може би ще могат да се върнат вкъщи? И без това вече е лошо момче. По негова вина са тук.

— Какво правиш с тези гъби?

Аурек подскача. Не е чул майка си да се приближава зад него. Отбягва погледа ѝ, но е убеден, че тя може да прочете мислите му, затова ритва гъбите и ги стъпква, докато не станат на каша.

— Погрижи се да почистиш ножа си добре. Тези са опасни. — Силвана се усмихва и слага ръка на бузата му. — Тук е чудесно, нали? Само ние двамата. Както преди.

Би искал и врагът да е с тях, да му обяснява как работят телефоните и какво задвижва моторите. Врагът би могъл да му построи къщичка на дървото. Може да им направи хубав дом сред дърветата. Аурек се протяга, докосва косата на майка си и навива един кичур около пръстите си.

— Нещо лошо ли направих? — пита я той, а тя се размива гласно така, сякаш е казал голяма смешка.

По здрач, когато Тони идва да ги вземе, най-големите прилепи, които Аурек някога е виждал, започват да се спускат сред клоните.

Намира си един умрял и майка му убеждава Тони да му позволи да го задържи.

Аурек го слага на верандата, където той изсъхва като кожа, но няколко дни по-късно вятърът го грабва и го отнася. Аурек го търси с дни по брега, пълзи под бараките на плажа и рибарските колиби, сред зелени мрежи и плетени кошове за омари, пръстите му преравят мокри вестници, въдици и захвърлени розови рибешки черва.

— Добре ли е за него да тича свободно из града? — пита Тони, когато пристига следващия петък, а Аурек се прибира, вмирисан на риба.

— Не може ли Питър да дойде да си поиграят?

— Той е при баба си и дядо си.

Аурек седи на стъпалата пред входа, запушил е ушите си с пръсти и се прави, че не чува какво си говорят. Опитва се да си представи звука, който рибите издават под водата, чуди се дали пеят една на друга както птиците.

— Не трябва ли Аурек да тръгне на училище? Тук сте от две седмици. Не искаме да идват да ни разпитват от Социалната служба.

— Още не е готов за училище.

— Какво е това по косата му?

— Катран. Пак е бил при корабостроителниците.

— Не бива да му позволяваш да обикаля така. Мога да му донеса един заек. Или куче. Да си има домашен любимец. Може да помогне да си стои вкъщи.

— Не — казва Силвана. — По-добре да почакаме.

— Какво да чакаме?

— Подходящия момент — отговаря тя.

Аурек изважда пръсти от ушите си. Знае, че няма да получи домашен любимец. Майка му не е щастлива на крайбрежието. Подходящият момент никога няма да настъпи.

ПОЛША

Силвана

В летните жеги Силвана захвърли дрехите. Натри борова мъзга по телата им, за да не ги хапят комарите, и огради лагера им с клони от калина, за да не приближават войниците. Магията подейства. Откакто го правеше, по-малко от тях идваха наблизно.

Понякога лягаше на земята там, където слънцето проникваше измежду клоните, и усещаше как лъчите се придвижват по тялото ѝ. Около нея пълзяха мравки в дълги черни колонии, тя можеше да чуе трополенето на крачетата им, шумулкането на съставните части на телцата им в забързания им ход. Чуваше щракането на челюстите на някакъв бръмбар в гнилата шума. Звукът от пълзящите по кората на дърветата мокрици беше като скърцане на зъби точно до ухото ѝ. Бръмченето на някаква муха я проглушаваше.

Тя се превръщаше в дърво. Тялото ѝ беше твърдо като дъб, а кожата тънка като листата на бяла бреза, които тя и момчето ядяха през зимата. Понякога си представяше, че е старица и умира, виждайки само малък отрязък от небето през клоните. Ако някой я намереше, щеше да я дръпне за ръцете и да разбере, че е направена от дърво.

Може би щяха да измайсторят нещо от нея. Масичка за кафе или пък сандък за спално бельо. Беше сигурна, че вътре в нея са отбелязани кръговете на живота ѝ, като на дърво. Гладните години и целебните дебели обръчи, обрамчили разбитото ѝ сърце.

Плъзна ръка по пътеката на слънчевите лъчи — по ребрата си, хлътналия стомах, изтънелите бедра. Познаваше се, разбираше се. Не ѝ беше необходимо някакво по-висше знание, а само този миг. Почувства как сърцевината на дъба, в който се беше превърнало тялото ѝ, засяда в гърлото ѝ като буца.

Аурек танцуваше под слънцето около нея, подскачаше по шарената сянка и се опитваше да хване прахоляка, който се вдигаше около тях. Главата му започваше да става прекалено голяма за тялото.

Коремчето му представляваше болезнено издут балон. Ръцете му бяха клони, тънки съчки. Нейният дървесен мъж. Горско духче.

— Ела тук — каза тя и се изправи. — Ела при мен.

Настани го в скута си и повдигна гърдата си към устните му. Той затвори очи и тя го залюля. Остави го да суче с часове. Когато кърмата ѝ спря да тече, той задърпа зърното ѝ, докато тя не извика от острата болка, но въпреки това продължи да го гушка, а миглите му пърхаха по кожата ѝ. Усети лек гъдел някъде дълбоко в себе си, който сгръ гърдите ѝ и млякото отново потече. Аурек се отпусна в ръцете ѝ и се усмихна — особена усмивка с отпусната челюст и присвити очи, все едно слънцето го заслепява. Силвана отново притисна лицето му към гърдата си.

— Аз и ти — прошепна. — Още не сме мъртви.

ЯНУШ

Януш седеше в едно мрачно хале в Северен Уелс и слушаше барабаненето на дъжда по гофрираната ламарина на покрива. Наоколо, подобно на погребални могили, се издигаха цели редици от полукръгли халета. Той и останалите поляци им казваха бечки шмиеху, варели на смеха. В конструкциите бяха вмъкнати малки прозорчета и от неплътно прилепналите стъкла духаше вятър. По мократа кал отвън лъщяха отпечатъци от гуми на велосипед, които водеха зад полето към пътя отвъд. Януш си седеше. Чакаше Бруно.

Пролетният дъжд беше разкалял смарагдовозелените поля, а живият плет бе побелял от цветове. Ако не спреше скоро да вали, лагерът отново щеше да се наводни. И сега по дървения под имаше тънък слой мръсна вода. На лицето му капна капка, после още една. Таванът пак течеше. Той си дръпна дълбоко от цигарата и пусна фаса на пода, а той изсъска и потъна в два сантиметра вода.

Тревожеше се и за премръзналите си пръсти и за това каква отвратителна гадория ще сготви готвачът. Погледна часовника си. Бруно щеше да се върне от наряд този следобед и Януш искаше да отиде с него в кръчмата в селото.

— В никакъв случай — каза Бруно, когато Януш го попита дали иска да остане в Кралските военновъздушни сили — Да се запиша за още пет години? Никакъв шанс.

— Не знам какво друго бих могъл да правя — рече Януш. — Не можем да се върнем в Полша. Мога да се пробвам във Франция. Или в Канада. Да си намеря някаква работа. Знаем ли...

— Трябва да решиш. Аз вече съм го измислил. Войната почти свърши. После отивам в Шотландия. Ще се оженя за Руби.

Януш се намръщи.

— Но ти вече си женен. Ами семейството ти? Децата ти?

— Това тук е друг живот — въздъхна Бруно. — Друг свят. Ян, старче, толкова си почтен, да му се не знае! Трябва да си наясно, че много женени поляци си взеха английски момичета. Че какво им

остава да направят? Да живеят като отшелници само защото някъде там в Полша имат жени, които няма да видят никога вече? Прекалено отдавна съм далеч от родината. Дори и да успея да открия жена си, съмнявам се, че децата ми ще ме познаят. По-добре им е без мен. Не мога да се върна. Сега вече животът ми е тук, с Руби. Човек трябва да се възползва от шансовете, които му се предлагат. — Бруно потупа Януш по рамото. — Не ти е било леко. Защо не си намериш някое добро момиче тук? Руби има много приятелки. Ще ти намерим свястно момиче като „стой, та гледай“.

Мислите му бяха прекъснати от шумотевицата на други мъже, които влязоха в халето. Обсъждаха времето. Дъждът беше отслабнал и те говореха за мъглата, която се спускаше над полетата. Януш се изправи и навлече шинела си. Бруно скоро щеше да кацне. Излезе навън и усети, че е стъпил в локва. Около него се виеше мъгла. Пъхна ръце в джобовете, наведе ниско глава и се затътри с усилие към пистите, където зачака самолетите да пристигнат в халетата, които служеха за столова. Седеше и гледеше как мъглата отвън се сгъстява. Какво ли ще прави след войната? Дали да се върне в Полша? Бруно беше прав: твърдо много неща се бяха случили, за да може някога да се върне.

— Гъста мазна мъгла — каза някой.

Януш се изправи. Защо пък да не заживее в Шотландия? Да започне живота си на чисто. Той излезе от столовата и на стълбите едва не се блъсна в един офицер.

— Прощавайте, сър. Не ви видях.

— Не ме изненадва. Отвратително време — каза офицерът, когато Януш отстъпи да му направи път.

— Надявам се самолетите да се приземят безпроблемно тази вечер, сър.

— Няма да кацат тук. Видимостта е по-малко от триста метра горе над пистата. Отклонени са към един терен на север. Ще уведомя всички, щом екипажът ни стъпи на твърда земя.

Януш го последва в столовата. Зачака. Съобщиха им новината час по-късно.

Ескадрилата е летяла на сляпо в плътни непрогледни облаци. Само пет от всички тринайсет самолета са се приземили успешно. Този на Бруно се е разбил в една нива и е избухнал в пламъци.

ИПСУИЧ

Януш се придържа към всекидневните си задачи. Работи възможно най-много часове във фабриката, после се прибира вкъщи и поправя разни неща — счупената стъпенка на кухненския стол, задната врата, течашото кранче, тръбите в съседната стая, — но дори две седмици и три дни, след като е казал на Силвана да си тръгне, той все още не може да намери достатъчно неща, които да го занимават.

Душевната болка го изгаря като треска. Не може да спи. Мускулите в тялото му потрепват, мислите му препускат и щом съмне, той отмята завивките, облича се и бързо слиза в градината си. Дотолкова е изгубен в мъката си, че това е единственото, което може да стори, за да се спре да не излезе да обикаля улиците и да си търси поводи за сбиване.

Орловият нокът, който Януш е засадил покрай дървената ограда, е напъпил, а бодливата зеленика до навеса е станала наситено зелена. Януш грабва орловия нокът за стъбълцето, нежно като оголено гърло, смачква го в юмрука си и го изтръгва от оградата. Няма вече цветя. Няма вече градина в предградията. Няма вече жена и син. Хваща лопатата си и започва ядно да откопава яките корени на зелениката. Изкоренява розите, изсича цветовете с косата, прекатурва храстите с крак и натрупва осакатените им останки на погребална клада в средата на моравата.

Градината винаги е представлявала една мечта. Мечта синът му да играе на зелената трева, а съпругата му да подрязва английските рози на цветните лехи. А сега вече не останаха мечти. Започва да припръсква, но той продължава с опустошаването — доставя му някакво удоволствие да изкоренява растенията и да превръща моравата в разорано парче земя. Иска черна почва. Гола земя. Нова и нашарена с камъни.

Сигурно си е загубил ума, но при всички случаи не може да спре да копае. Мускулите му помпат като двигателни бутала. Блъскайки с рамена като работен кон, който тегли плуг през дълбока глинена почва,

той натиква лопатата в пръстта с безмилостна мощ. Хвърля лопатата на земята, влиза вътре, изнамира някакъв стар вестник, напоява го с горивото за косачката и го пъхва в кладата. Запалва го и се отдръпва. Около него се кълби дим, пари на очите му, а миризмата от тлеещите растения изпълва въздуха.

Дъждът се усилва, но той още не преустановява работата си. Продължава, въпреки че жаравата в кладата е угаснала, задушена от дъжда и големите снопове зелена трева и растения, които той безполезно трупа отгоре ѝ.

— Какво правиш, по дяволите? — Гилбърт го гледа през оградата.

Януш отстъпва извън дима.

— Разчиствам — отговаря. — Отървавам се от всичко това. Остави ме на мира, моля те. Това си е моя работа.

После отново пристъпва в разпростиращия се, задушлив пушек.

ФЕЛИКСТОУВ

Силвана не е сигурна, но Тони настоява. Докато говори, се усмихва и маха с ръце като дете на Коледа.

— Няма страшно. Ела горе. Имам подарък за теб. Нещо специално.

Тя пристъпва през отворената врата на спалнята. До този момент е избягвала да влиза в тази стая. Избягвала е спомена за неговата съпруга, която сигурно още се спотайва в тапетите с рози и лакираните дървени мебели.

— Тази къща натъжава ли те? — пита го тя. — Мислиш ли за съпругата си, когато си тук?

— Не — отговаря той и я побутва да влезе. — Не, ние не сме прекарвали почти никакво време тук заедно. А откакто я няма, винаги съм имал наематели. Къщата е пренареждана няколко пъти. Не е останало нищо от вещите на Луси.

Силвана сяда на тоалетката, около която като спретната пола е надиплена басма. Тя събира колене и оглежда стаята подробно: розовото сатенено покривало на двойното легло, таблата му с малката лампа, а над него — рисунка на планински пейзаж със зелени хълмове, които се спускат до езеро, покрай което пасат овце.

Тони размахва в ръката си ключ и отваря един голям гардероб, пълен с дрехи. Керемидени, тъмнозелени, яйченожълти, резедави, с цвят на съомга, светлосини, черни, перлено розови, кремави, златни и сребърни. Кожи, коприни, панделки, кадифе, пера, перли и пайета. Вечерни рокли, шити по поръчка сака, ежедневни рокли, костюми с панталон, копринени нощници, блузи с миниатюрни перлени копчета. Силвана прокарава ръка през всичко. Тони се смее и вади едно палто да може тя да го разгледа.

— Всички са за теб.

Силвана не вярва на очите си.

— От къде се появиха? Та тук е събран цял магазин за дрехи.

— Признавам, че не всички са нови, но ще се съгласиш, че почти не са носени. Събирах ги за теб. Някои от тях са принадлежали на графиня. Много красива при това.

— От къде знаеше кой размер нося?

Той слага палтото на леглото и свива рамене.

— Предположих. Но съм уцелил, нали? Пробвай нещо и ще разберем.

Силвана го гледа как преравя закачалките и търси нещо. Нима винаги е знаел, че накрая тя ще бъде с него в тази къща? Дали го е планирал през цялото време? Тя отхвърли тази мисъл. Така или иначе няма смисъл да умува. Сега е тук.

— Ето тази — казва той и сваля една сребриста вечерна рокля с ламе от дървената ѝ закачалка. — Тази ми е любимата.

Ръката му трепери, докато ѝ я подава, а очите му са изпълнени с очакване.

— Облечи я — казва с треперещ глас. — Искам да я вземеш.

Хрумва ѝ една мисъл. Луси.

— Тези дрехи. Нали не са... — замлъква. Не би могла да му зададе този въпрос. Очите ѝ не се откъсват от него. — Наистина ли купи всичко това за мен?

— Да. Разбира се. За кого друго бих могъл да го купя?

Той се обръща с гръб, докато тя се съблича и нахлузва сребристите рокля през главата си.

За един ужасяващ миг си е помислила, че може би я облича в дрехите на мъртвата си съпруга. Но той не би го направил, разбира се. Май наистина е прекалено мрачна напоследък. Роклята се плъзва по хълбоците ѝ. Ляга ѝ, тежка като сребърни монети или като рибешки люспи, полепнали по бедрата ѝ. Силвана не смее да се погледне в огледалото на гардероба.

— Готова ли си вече? Мога ли да погледна?

— Да.

Тони се усмихва и разперва ръце.

— Белла! Само се погледни. Прекрасна си.

Жената, която я гледа обратно от огледалото, носи роклята уверено. Постава ръка на бедрото си, завърта се така, че извивките на тялото да се отличат, изпъчва гърди, обръща се да огледа гърба си и

заоблената крива на дупето. Жената в огледалото е красива. Красива като филмова звезда.

Силвана се вглежда в очите на Тони. Влажни са от възмущение.

— Тони? Добре ли си?

— Изморен съм — отговаря той. — Очите ми сълзят, когато се уморя.

Преравя наново дрехите и ѝ предлага да пробва една дневна ленена рокля на цветя.

— Добре — казва тя, макар че предпочита бледозелената копринена рокля, която е окачена точно пред нея. Той погалва ръката ѝ, пръстите му се плъзват по рамото ѝ и потъват във вдлъбнатинката на ключицата ѝ.

— Знаеш, че те обичам, нали? — прошепва той.

Силвана кимва. Взема ежедневната рокля и я налага върху себе си.

— Прелестно — казва той и я целува по бузата толкова нежно и любящо, че тя се усеща как притваря очи, накланя се към него и надига устните си към неговите.

ПОЛША

Силвана

Силвана започна да разбира как действаше гората. Беше като компас. Паяжините сочеха на юг. Върховете на боровете се извиваха на изток. Катериците си избираха хралупи, които сочат на запад. Отворите на гнездата на кълвачите сочеха на север. Гората представляваше карта, ако човек се научи как да я разчита. А тя и момчето бяха част от всичко това.

Рано една сутрин, вече се бяха облекли и обикаляха да намерят ново място за лагеруване, когато случайно излязоха от гората на някакъв път. Аурек подуши въздуха и се върна назад. Пътят беше дълъг и прав, изчезваше в хоризонта като обърната буква „V“. В другата посока изчезваше в падина, пред която се извисяваха дървета.

Силвана си позволи да усети твърдата повърхност на пътя под краката си. Закопча палтото си и започна да подритва камъните, а Аурек се присъедини към нея — взимаше чакъл в шепата си и го хвърляше във въздуха. Тогава тя чу приглушен тътен. Звукът се усилваше. Застанала с Аурек на средата на пътя, с гръб към слънцето, тя зачака източникът на шума да се появи.

От падината се зададе колона от зелени военни автомобили и танкове. На първата кола се развяваше знаме. Силвана го разпозна. Беше английско.

— Аурек, гледай — подкани го тя, докато се опитваше да нагласи забрадката си и да накара момчето да застане изправено до нея. — Виж.

ЯНУШ

Януш хвана влака за Стърлинг и се срещна с Руби в една кръчма в селото. Изглеждаше изтощена и бледа, но беше в добро настроение.

— Ей, радвам се да те видя. — Тя стисна ръката му. — Как е в Англия? Няма как да е по-зле от тук при нас.

— Не знам — отговори Януш. — Толкова отдавна вали, та ми се струва, че ще трябва да градим Ноев ковчег. Какво да ти взема за пиене?

— Бира с лимонада за мен, благодаря.

Януш сложи напитките им на масата и се загледа как тя вдига чашата. Може да ѝ го съобщи и в този момент. Какъв смисъл имаше да отлага?

Руби отпи от бирата си и внимателно остави чашата.

— Дошъл си да ми кажеш нещо, нали? Всичко наред ли е? Бруно ли те изпрати?

Януш пое дълбоко дъх и заговори. Беше по-лесно, отколкото бе смятал. Руби не го прекъсваше. Кимаше с глава и слушаше. По лицето ѝ се стичаха сълзи, които оставяха две розови бразди чиста кожа по грима ѝ.

— Тук ли мислиш да останеш?

— Не — каза Януш. — Довечера се връщам.

Той се наведе през масата и я целуна по бузата.

— Недей — спря го тя и се дръпна. — Недей. Добре съм. Ами ти, Ян? Какво смяташ да правиш сега?

Той погледна измореното лице на Руби, без да каже нищо.

— Бил си женен, нали? Бруно ми каза, че имаш малък син.

— Казал ти е?

— Той те обичаше страшно много. Защо не се опиташ да ги намериш? Да събереш отново семейството си.

— Не знам. Не знам дали бих могъл.

— Слушай. Животът е една огромна загадка и аз нямам представа защо нещата се случват по определен начин. Светът е пълна

каша, не мислиш ли? Но както виждам нещата, аз седя тук и плача, защото си нямам никого, а ти седиш, с жена и дете някъде там, но изглеждаш по-нещастен и от мен. Ти си по-голям щастливец от мен. Имаш си семейство. Наистина си късметлия.

Мислеше си за думите ѝ във влака. Беше права. Той имаше семейство. Естествено, че трябва да го открие.

Един висок офицер от авиацията помогна на Януш да попълни бланките за изчезнали хора.

— Ще ни е необходима цялата информация, която може да ни предоставите. Последен известен адрес, моминско име. Подробности за местоработата. Напишете абсолютно всичко. Може да отнеме известно време, но ако има начин, ще ви помогнем да се свържете със семейството си.

Той предложи на Януш цигара и сам запали една.

— Желая ви успех, господин Новак.

Януш се радваше да срещне някого, който може да произнесе името му правилно. Харесваше му ясният и изтънчен изговор на мъжа. Самият той се гордееше с безпогрешния си акцент. Няколко мъже от базата обичаха да се шегуват, че неговият английски е по-добър дори и от техния.

Офицерът стана, отвори един шкаф и извади оттам бутилка с две изящни стъклени чаши.

— Изпий едно шери с мен. Нямах нищо против, нали? Знаем, че вие, войниците, предпочитате бира, или в твоя случай вероятно чаша водка. Но аз пия само шери. Виж, може и да намерим жена ти и сина ти в някой от нашите лагери. Или в някой от американските. Само това можем да направим. Но ако е там, ще я открием. Британците ще се погрижат за нея. Ще направим всичко по силите си, обещавам ти.

Любезното отношение на този човек успокои Януш. Викаше му „старче“, „приятелю“, „друзе“. Каза му, че ще се заеме лично и ще придвижи бумагите напред.

После стисна здраво ръката на Януш.

— Успех — пожела му, докато вече си наливаше втора чаша шери. — Да се надяваме, че ще ви съберем отново заедно.

— Благодаря ви. Искрено ви благодаря, сър.

ИПСУИЧ

Свободното си време след работа и през почивните дни Януш прекарва, като прекопава градината дотогава, докато не се увери, че не е останало нищо, нито едно месесто разклонено коренче или дори стръкче трева. Даже огряна от слънцето, градината изглежда гола като нива през зимата. Единственото зелено нещо в нея е дъбът. Януш стои под възената стълба на къщичката на дървото и поглежда нагоре. Няма да му отнеме много време да я разглоби цялата.

Взема от навеса чука и триона си. После пак ги връща. Не може да го направи. Не може да се накара да посегне на къщичката.

За пръв път, откакто Силвана си е отишла, чувства умора. Изтощение. След като вече градината е разчистена, може да си почине. Цялото тяло го боли, главата му бучи. Трябва да се наспи. Залита към къщата, ляга на леглото на момчето и спи дълбоко през целия следобед и цялата нощ. Буди се рано на следващата сутрин с ясната представа какво трябва да направи сега.

В понеделник е национален празник и той има свободен ден. Обува си гумени ботуши на стълбите отпред, излиза навън в дъждовната утрин и забързва надолу по смълчаните улици.

Кондукторът на автобуса го изглежда подозрително, когато се качва.

— Ще трябва да оставите това в багажното отделение, господине — казва той и посочва лопатата, която Януш носи.

Автобусът спира до една хартиена фабрика и той е единственият пътник, който се кани да слиза. Наясно е, че кондукторът го гледа съмнително. Премията лопатата на рамо, помахва на мъжа и се отдалечава.

В края на гората, между полята и храсталаците, Януш обръща калната земя с лопатата, изравяйки червеи за птиците. Дланите му се покриват с мазоли, докато копае. Ноктите му почерняват от пръстта. Слънцето се показва на синьото небе и нагрива гърба му.

Първото дърво го изпотява. Корените са по-силни, отколкото си е представял. Изкарва цялата сутрин в копане, но работата е тежка с всичката тази трева отдолу. Цялата земя е обрасла с твърд буренак. Трева до коленете образува килим, който покрива почвата и не позволява площта около дървото да бъде разровена.

След като най-после успява да открие корените на брезата, той вижда, че са оплетени в разклонения и възли, дебели като въжета, които не може да разплете. Такъв е и той. Оплетен в английска земя. Хваща лопатата си, забива я яростно в земята и я настъпва с цялата си тежест, освобождавайки последния корен на дървото. После внимателно изважда фиданката от почвата.

Автобусът закъснява. Щом пристига, Януш се качва, но кондукторът поклаща глава.

— Не можете да внесете това, господине.

— Ох, но сигурно ако го кача в багажното... — Усеца как се бори с думите, а полският му акцент му се пречка. Това никога не му се е случвало. Английският му е безпогрешен. Но сега, по някаква причина, езикът му прелива от полски гласни звукове. Опитва отново, но чува същия силен акцент: — Иззмил зъм корените. Чисто е.

— И какво ще вкарате следващия път, пилета ли? Тук да не е пустинната част на континента? Погледнете я, цялата е в кал. Какво ще си рекат останалите пътници?

Януш поглежда към пътеката на автобуса. Има още само един човек — възрастна жена, която изглежда заспала.

— Добре — казва. — Щом държите да сте толкова заядлив, няма да се кача на вашия автобус.

Нека смели това, мисли си Януш, докато гледа как автобусът заминава. Премията дървото на рамо и начева дългия път към вкъщи.

По-късно през деня около него в градината са разхвърляни буци пръст. Когато дупката става достатъчно дълбока, той наръсва вътре тор от костено брашно. Това дърво ще бъде обгрижвано, докато корените му не се вратнат достатъчно дълбоко, така че да може да стои изправено само. Той няма да го изостави. Дървото е само начало. Първата стъпка.

Той ще стане част от тази земя, но по неговия си начин. Бил се е на страната на англичаните, носил е тяхната униформа, научил е техните песни и шеги. И е живял достатъчно дълго тук, та да знае, че

тази къща в предградията е неговата крепост, в която той може да прави каквото си поиска. За какъв се беше помислил и без това, да се опитва да създаде съвършеното английско семейство и съвършената английска провинциална градина? Да вървят по дяволите! Внимателно, много внимателно, той намества крехката фиданка. После връща почвата обратно, притиска я надолу и утъпква пръстта с пета, заравяйки корените надълбоко като скрита в земята тайна.

Полива я всеки ден, брой листата ѝ и бди за каквото и да било белег за болест или порок. Това първо дърво е за Аурек. За сина, който умря. Следващото ще бъде за сина, който живее.

ФЕЛИКСТОУВ

Силвана, Тони и Аурек се разхождат по пясъка, слушат крясъците на чайките и монотонния плясък на вълните. Тони сваля обувките и чорапите си, навива крачолите на панталоните си и застава до ръба на водата с Аурек. Щом някоя по-голяма вълна се разбие до тях, изтанцува няколко крачки назад, а Аурек пищи и бяга нагоре по брега.

— Така, отивам да поплувам — виква Тони, за да заглуши шума на вятъра, после сваля ризата и панталоните си и ги подава на Силвана. — Ти сигурна ли си, че не искаш да влезеш?

— Да — отговаря тя и го гледа как стяга ластика на банските си гащета. — Добре ни е тук. Ще те изчакаме.

Силвана и Аурек сядат под един насип от сребристи малки камъчета, който ги пази от вятъра. Там е по-топло и тихо. Тони влиза в кафеникавото море, силните му космати крака си проправят път срещу течението, докато се бори да остане изправен. После се потапя под водата, отново се показва и тръсва глава като мокро куче. Силвана гледа как подскача нагоре-надолу, изчезва и се появява с всяка нова вълна, докато накрая не се превръща в малка точица далеч от брега.

Тя отваря дамската си чанта и вади отвътре пощенска картичка със снимка на крайморската улица и дългия кей, който стърчи навътре в морето. Картичката е хубава — с наситено синьо небе и пясък с цвят на жълтък. Пише кратичко съобщение на Януш, същото, което е пращала и на останалите картички. По една всяка седмица с адреса на къщата на Тони. Януш не ѝ е отговорил. Минали са два месеца, откакто напуснаха Британия Роуд. Това е последната картичка, която смята да изпрати. След това ще се опита да го забрави. Веднъж вече бе успяла в Полша. Ще се справи и този път.

Вдига яката на палтото по-плътно до брадичката си и пръстите ѝ потъват в меката синя вълна. Подплатено е със сатен и е страшно приятно за носене. Има млечнокафяв декоративен копринен шев и големи копчета, с които Аурек обича да си играе. Носи чифт перлени

обици, които според Тони много подхождат на палтото. Под него е с блуза от китайски креп със ситно плисе и наниз от копченца по врата. Полата ѝ от туид е с висока талия, малко е старомодна, но платът е най-добро качество. Ботушите ѝ блестят като кестени. От италианска кожа са, беше казал Тони, когато ги измъкна от гардероба в спалнята си и ѝ предложи да ги пробва. Тогава тя го попита за Луси. Не може да се сдържи.

— Тони, трябва да знам. Можеш да ми кажеш. На Луси ли бяха тези ботуши?

Беше ѝ отговорил сухо.

— Не — взе ръцете ѝ в своите. — Разбира се, че не. Раздадох дрехите на Луси още преди години. Тези са си твои. Само твои.

Тя извива глезен, за да види как кожата проблясва на слънцето. Никога не е имала толкова хубави ботуши.

Тони се връща прегладнял. Води ги на ресторант, където едно момиче им сервира варени картофи и риба със зелен сос от магданоз, който разлива на покривката, докато слага чиниите на масата.

— Аурек, ама как си почернял, приятелче — казва Тони. — Можеш да минеш за италианче. Не смяташ ли така, Силвана?

Не, мисли си тя. Изглежда като поляк.

— Абсолютно — отговаря и забърсва соса от ръба на чинията със салфетката си.

Тони довършва чашата с вино и си поръчва още една. Силвана отпива от своето и им се усмихва.

— Наздраве. Наздраве! — казва тя и вдига чашата си за наздравица.

Ето ни всички тук, мисли си. Чувства безкрайна топлина към Тони, която я увлича. Увличат я усещането на перлите на шията ѝ, копринените чорапи, които ѝ дава, и храната, която им предоставя. Може би се дължи на виното, което не е свикнала да пие, но тя поглежда към Тони и към загорялото лице на сина си и вярва, че биха могли да бъдат семейство.

След дългия късен обяд те се разхождат из градината „Меси“. Тони учи Аурек как да играе минигольф, а Силвана ги гледа. В шест вечерта, когато прибират наредените по брега шезлонги и хората се разотиват по домовете си, Тони отива на бар, а Аурек и Силвана се разхождат по крайбрежния булевард. Двете чаши вино, които е изпила

по-рано, още я държат приятно замаяна. Гирлянди от цветни лампички висят над павилиони, в които продават морски дарове, сладкиши и поздравителни картички. Във въздуха се носи неприятна остра миризма. Силвана купува на Аурек една играчка, която се върти на вятъра, и малко шоколад. Момчето ѝ дава парченце в устата. Тя го стисва със зъби и вкусува млечната сладост. Разсмива се и отмята глава назад. И в момента, в който го прави, вижда как една жена гледа към нея през улицата. Гледката мигновено я отрезвява.

— Я се виж — казва Дорис, след като се приближава към нея. — Твоята филия явно е паднала с намазаната страна нагоре.

Силвана не възнамерява да се остави да бъде сплашвана. Може да си тръгне. И в действителност би искала да го стори. Исква да се въртне на пети, а може би дори да заметне елегантното си синьо палто, щом го направи. Ако вирне брадичка, също би било удовлетворително. Но Дорис може да ѝ каже как е Януш.

— Значи ти си живееш тук във висшето общество на брега на морето, докато твоят мъж се смахва и разкопава розите си?

Силвана отмята косата от лицето си.

— Виждала ли си го?

Дорис не бърза да ѝ отговори. Навежда се по-близо до нея, като актриса, която се кани да изрече най-важната си реплика, и затова кара публиката да чака. Но Силвана е дисциплиниран зрител. Изтърпява мълчанието на жената и изчаква да чуе някакви новини за Януш. От дрехите на Дорис се разнася миризма на готвено.

— Съпругът ти развали любимата си градина, преди да замине — най-накрая казва Дорис.

— Да замине ли?

— Ти не знаеше ли? Мъжът ти напусна Британия Роуд. Замина си. — Тя отстъпва назад, все едно се кани да се поклони, щом вече си е казала репликите. — Сега трябва да се оправяш сама, госпожичке. Постели си леглото и вече преспокойно можеш да си легнеш в него.

После се отдалечава наперено, с победоносно вдигната глава.

Аурек дърпа Силвана за ръкава. Изял си е шоколада.

— Ще ти купя още — казва му тя и гледа как Дорис се изгубва в навалищата. — Ако искаш, можем да поостанем още малко навън.

Сядат пред една синя барака на плажа и гледат как в небето се кълбят облаци, докато пламналата в червено слънчева светлина се

спуска над морската шир. Небето става тюркоазено и Аурек казва, че такъв е и цветът на яйцето на коса.

Щом изгряват звездите, Силвана и Аурек се сгушват един в друг на плажа. Януш ги е оставил. Тя беше провалила както него и момчето, така и клетото ѝ мъртво бебе. Вижда как Тони ги търси на кея. Тази вечер не би могла да се престори, че всичко е наред. Той стои под уличната лампа, поглежда часовника си и тръгва обратно към къщата. Силвана гледа как се отдалечава.

Придърпва момчето в скута си и двамата стоят така, докато солената влага не се просмуква в дрехите им и Аурек не я моли да го заведе да спи.

Входната врата е отворена, а лампата в коридора е оставена да свети. Силвана и Аурек се качват на пръсти горе. Докато той се пъха в леглото, тя отваря вратата на основната спалня. Тони похърква лекичко. Силвана слиза на долния етаж, взема няколко от струпаните из цялата къща вестници и започва да рови из кухненските чекмеджета. Намира една ножица и я занася в дневната, където разгръща вестниците и започва да изрязва снимки на деца. Отнася се към това като към работа, преглежда последователно страница след страница. Като намира някоя детска снимка, спира и изчита статията към нея. Все още не може да чете много добре на английски, но бързо разпознава определени думи и изрази. Сираци... изчезнали... изгубени... последно видени... трагична история... майчина мъка. Понякога децата на снимките се усмихват така, сякаш виждат духовете на семействата си около себе си. Всяко едно лице я кара да пролива сълзи за собствения си мъртъв син.

Работи мълчаливо, докато пред нея не се натрупва купчина изрезки. Поглежда нагоре, да отпочинат очите ѝ, и вижда светлините на крайбрежната улица. Дори и когато живееше в гората, не се бе чувствала толкова изгубена, както в този момент.

ПОЛША

Силвана

Един войник слезе от първия камион и вдигна ръце така, все едно приближава две хванати натясно животни.

— Само спокойно — прокънтя гласът му. — Знаете ли? Разбрахте ли вече?

Силвана отстъпи назад и придърпа Аурек в прегръдките си.

— Войната. Свърши вече. Говорите ли английски? Полску?

— Полску? Так.

Той привика още двама мъже, които слязоха от автомобилите си и се приближиха. Един от тях подаде на Силвана метална манерка, увита в сбруя, която тя пое предпазливо.

— Не се плаши, вода е — каза той. — Пий. Ето така. — Той подложи ръка до устните си и се направи, че пие.

Силвана взе манерката и наклони глава назад като него. Водата се разля по брадичката ѝ. Тя надигна още и остави студената вода да се разплиска по лицето ѝ.

— Давай, няма проблем. Но ако искаш, може и да пиеш. — Той слага палец пред устните си и издава гъргорещ звук.

Аурек се кикотеше и пръхтеше. Тичаше в кръг с опрян в устата палец. Силвана погледна назад към гората. От цялата колона автомобили ги наблюдаваха мъже. Аурек не спираше да се смее и Силвана също се разсмя. Когато спря и огледа всички онези лица около себе си, се изненада. Изглеждаха нещастни. Сякаш бяха изгледали твърде много тъжни филми. Или може би си мислеха, че тя го беше направила.

Един от войниците се приближи и я заговори на полски.

— Как се казваш?

Тя се замисли за момент. Коя най-добре да каже, че е? Марися? Ханка? Изкашля се и усети гърлото си пресъхнало от усилието да говори. Реши да бъде себе си.

— Силвана Новак.

— Имаш ли някакви документи за самоличност?

Тя погледна към Аурек, който си играеше в пръстта до нея, придърпа го в краката си и го притисна по-близо.

— Синът ми.

— Добре — каза войникът. — Мога ли да видя документите ти?

— Синът ми — повтори Силвана.

Войникът скръсти ръце и я погледна въпросително.

— Къде живееш?

— Коя година сме?

— Хиляда деветстотин четирийсет и пета. Откъде си?

Силвана погледна назад към гората и дърветата. Вече нямаше нужда да се крие.

— Варшава — отговори тя и се зачуди дали градът все още съществува. — От Варшава сме.

ИПСУИЧ

Януш побира в колата десет дървета. Жалко, че ще изкаля тапицерията, но това са последните дървета, които смята да пренесе. Градината вече е гъсто засадена и макар да знае, че брезите понасят пренаселването, все пак иска да им даде възможно най-добрия шанс да оцелеят. Исква му се да имаше някакъв друг начин да пренесе дърветата, а не да пълни колата си с кал, но Гилбърт му обещава да му помогне да я почистят, като се прибере.

Той изравя една бреза от храсталаците, а Гилбърт го чака със старо перде, в което да увият корените.

— Все пак си мисля, че трябва да му удариш един бой.

— И аз така си мислех. В началото. Сега просто не искам да го виждам. Аз не оправям нещата с бой.

— Познавам Тони от години. Никога не съм си и помислял, че може да спретне такъв номер.

— Подай ми лопатата, ако обичаш.

— Двамата с момчето са във Феликстоув, знаеш ли? Дорис ги е видяла.

Януш усеща как кръвта нахлува в лицето му. Спира онова, с което се е захванал.

— Видяла ги е?

— Явно да.

— И какво?

— Каза, че били добре. — Гилбърт потупва Януш по рамото. — Не знам какво е станало, но Дорис беше доста гневна. Знаеш я каква става, като яхне метлата. Каза ми, че щели да се изнасят.

— Къде ще ходят? — Януш не може да скрие паниката в гласа си.

Гилбърт се колебае.

— Виж какво, Дорис е склонна да преувеличава.

— Къде отиват?

— Ами там е работата. Дорис не казва. Твърдоглава е като магаре, знаеш ли? Прие цялата история много тежко. Казва, че Силвана е предала доверието ѝ. Но ти защо не идеш да видиш момчето, докато още можеш? Мога да ти намеря адреса.

Януш си мисли за картичките, които е получил. Минавал е с колата покрай къщата, но така ѝ не посмя да спре. Мисълта да види Силвана с Тони не му дава мира. Не е убеден, че ще успее да се справи с това.

— Вече го имам — казва твърдо. — Но не искам да ги виждам. Не и ако Силвана е щастлива с Тони. Нека се радва на това, което има. Защо изобщо трябва да го обсъждаме?

— Е добре, разбирам те — въздъхва Гилбърт. — Няма да настоявам. Я кажи, законно ли е да взимаш дърветата така? Сигурно са нечия собственост?

— Това са просто фиданки. Диви са. Никой не ги иска. Насочи фенера насам.

— Тогава я ми обясни, защо трябва да го правим по тъмно, ако не е незаконно да ги взимаме?

Обратно на Британия Роуд Януш разтоварва дърветата, полага ги на земята в градината, почиства колата и най-последно влиза в къщата си и заключва вратата.

В банята той сваля дрехите си и се измива, бавно, с наведена глава, като човек, който го е наваляло изневиделица, загледан в краката си. Щом затвори очи, може да се закълне, че чува Силвана да се качва по стълбите, а Аурек да си играе в коридора. Къщата е обитавана от звуците на съпругата му и детето. А ако онова, което твърди Дорис, е истина — че се изнасят, значи няма надежда. Взима една хавлиена кърпа и се подсушава.

Нека си вървят, мисли си той, докато се облича. Вината не е негова. Може и да ги е прогонил, но тя е тази, която разруши всичко. Той няма за какво да се осъжда. За нищичко. Ако реши да си тръгне, той няма какво да стори, за да я спре.

Влиза в стаята на момчето и подрежда книгите на лавицата. Приглажда завивките на леглото и изправя снимката на стената. После сядна на леглото, отпуска глава в ръцете си и се разридава.

СИЛВАНА

Корабът акостира в Англия рано сутрин, по време на прилива, прокарвайки си път през мрак и мъгла. Силвана бе пристигнала в страна на облаци. Всичко наоколо беше обвито във воал от гъст смог, който сливаше пейзажа в едно и размазваше очертанията на сградите. Тя се съсредоточи в краката си и гърбовете на хората пред нея, докато бавно се придвижваше по подвижното мостче сред плътната, влачеща се тълпа.

След толкова време, прекарано в морето, да стъпи на твърда земя за нея бе като шок. Щом множеството слезе от кораба и Силвана и Аурек докоснаха земята, започнаха да се олюляват и залитат като хора, които са слезли от въртележка и не могат да ходят по права линия. Носеха се по лъкатушещи опашки и подаваха документите за самоличност. Дадоха на Аурек чифт червени кожени кънки със завързани една за друга връзки. Един мъж ги преметна през рамото му и Аурек се огъна под тежестта им.

Силвана погледна в кашоните с играчки пред нея.

Мъжът се усмихна.

— Харесват ли му? — посочи кънките.

Аурек се мъчеше да ги свали от раменете си.

Той побутна един кашон към тях.

— Изберете си.

В кашона имаше плюшени мечета, пъзели, колички и кукли. Най-отгоре лежеше една малка дървена дрънкалка. Обикновена лакирана играчка. Силвана я грабна. Мъжът се разсмя.

— Това ли искате? Не е ли малко голям за бебешки дрънкалки?

Силвана поклати глава. Махна кънките от раменете на момчето и му подаде играчката. Сети се за баща си и за онази дрънкалка, която беше издялал за нея, за начина, по който тя си я пазеше. Какво ли беше станало с нея? Дали я беше оставила във Варшава? Не можеше да си спомни, а и не искаше. Погледна Аурек и се усмихна.

— Твоя е. Разбираш ли? Това е магическа дрънкалка. Ще те пази и ще ти донесе късмет.

Тя склучи пръстчетата му около нея и ги задържа така за миг. Когато го пусна, забеляза белия отпечатък на собствените си пръсти върху ръката на детето. То притисна дрънкалката към гърдите си, кимна и я погледна с големите си, тъмни, изпълнени с доверие очи.

И все пак пътуването още не беше приключило. Насочиха ги към един изчакващ влак, претъпкан с пътници от кораба. Щом влязоха в Лондон, Силвана намести Аурек в скута си и го притисна плътно до себе си. Влакът се тресеше и тракаше и най-накрая спря със свистене. Вратите се отвориха и пространството се изпълни с врявата на хора, които си викаха един друг, и с писъците на ревящи деца. Тя се нареди на опашките, за да излезе от влака, и най-после стигна до една отворена врата. Поколеба се. Гарата изглеждаше огромна. Един пазач на перона ѝ подаде ръка да слезе.

— Хайде, госпожице. Трябва да слизате.

Силвана пристъпи долу. Нагласи забрадката си и се огледа сред тълпата, опитвайки се да разпознае Януш сред всички чакащи.

— Пристигнахме — прошепна колкото да успокои момчето, толкова и себе си. — Пристигнахме.

ФЕЛИКСТОУВ

Силвана лежи будна в леглото си, заслушана в развилнялата се отвън лятна буря. Чува се силен гръмотевичен тътен и плющене на проливен дъжд по улицата под прозореца ѝ. Чува и как Тони се върти в леглото си, а пружините изстрадало проскърцват. Ясно е, че той спи ужасно леко. Толкова много ноци е слушала звуците, идващи от неговата стая — тръшването на тялото му върху матрака, праметната през чаршафите ръка, мекото тупване с юмрук по пухените възглавници, честите въздишки.

Става от своето легло и намята един халат. Пределно ясно ѝ е, че той я желае. И сега, след като Януш си е заминал и тя е изгубила всякаква надежда, няма реална причина те двамата да лежат будни и да се опитват, както казва Тони, да се държат като почтени човешки същества.

Обува чифт пантофи, които са ѝ твърде малки. Тони ги е измъкнал от един кашон за нея преди няколко дни — черна китайска коприна с избродирани червени, розови и бледо оранжеви рози, обшити със зелен шев като листа, които може би са бръшлян.

Тя прекосява стаята с тихи стъпки, отваря вратата, минава през малката площадка и влиза в стаята на Тони. В нея цари пълна тишина, като се изключи дъждът отвън. Дали той съдържа дъха си? Не може да чуе нищо. Отеква гръм и за миг стаята се озарява от светкавица. Тя пристъпва към леглото. Различила е Тони за кратко, докато трае мълнията: главата му е на възглавницата, лежи по гръб със скръстени на гърдите ръце. Застава над него и вдишва чувствения аромат, който той излъчва.

— Буден ли си?

— Най-последно — казва той.

— Тони?

— Най-последно.

Той сякаш става още по-голям, когато става от леглото, и тя си го представя като мечка — огромната му сянка я обгръща в мрака. Поема

рязко дъх и усеща ръцете му да се увиват около нея, устните му са на врата ѝ и я целуват влажно, докато разсъблича дрехите ѝ. После я вдига на ръце и я полага на леглото чисто гола, с изключение на пантофите, които, колкото и да се опитва, не може да свали.

Всичко свършва бързо, но докато тежкото тяло на Тони я притиска отгоре така, че тя наистина има усещането, че той е мъж мечка, а тя дълго чакана плячка, Силвана се притеснява за пантофите. Щом се появява подходящ момент и краката ѝ за кратко се срещат, тя бута единия пантоф с другия и се опитва да освободи притиснатите си пръсти. Опитва се да закачи петите си за мускулите на прасците му и в един благоприятен момент хваща стъпалото си с ръка и се мъчи да измъкне пантофа. Той остава в ръката ѝ и освобождава пръстите ѝ тъкмо когато Тони пъшка върху нея, опитвайки се да отложи края.

После се отпуска до нея на дюшека, задъхан тежко. Много бързо тя изува и втория упорит чехъл и го мята през стаята, самата тя дишаща учестено.

— Добре ли си? — пита той, а ръката му търси да улови нейната. Стисва я силно. Тя се чувства така, сякаш е преживяла леко земетресение. Дъждът отвън се засилва и отново проблясва светкавица.

— Да, добре съм.

Лежат, заслушани в дъжда и вятъра, и той я пита за Полша. За това какво е оставила там.

— Разкажи ми за семейството си. Какви бяха родителите ти?

— Не помня — отговаря сурово тя. — Нищичко не си спомням.

Той се обръща и застава с лице към нея.

— Не искам да знам. Мисля, че ми харесва да си останеш загадка за мен. Във всеки случай, имам да ти казвам нещо важно.

„Януш?“, мисли си тя. Дали са новини за него?

— Един човек ми предложи да купи магазина за животни.

— Да купи магазина ли?

— Склонен е да ми плати доста добре. Цените на имотите наоколо се покачват. Човек трябва да прави каквото може, за да припечели тези дни. Тъстът ми смята, че е време Питър да отиде в пансион. Иска той да учи в неговото училище. То се намира на километри от Уилтшър. Тъстът ми ще го плати. Но не опира само до таксите, нали така? Трябва да имаш всичко необходимо, подходяща

кола, подходящи дрехи. Правилен акцент. За това става дума. Това му предоставят те. Питър изобщо не се нуждае от мен.

Говори за класовото разделение и парите и за това какви са очакванията във Великобритания, намества се в леглото, а ръката му от време на време докосва леко гърдите или бедрото ѝ.

— Тази ситуация не може да продължава вечно. Не искам да те оставям тук през цялата седмица, а аз да въртя магазина в Ипсуич. Дошло ми е до гуша от тази работа с търговията на черно. — Той погалва ръката ѝ. — Мисля си да купя къща в Лондон. През септември, когато Питър отиде в пансиона. Там никой няма да ни познава. Можем да кажем, че сме женени.

— Ами Аурек?

Тони замълчава за момент. Очевидно не е помислил за Аурек.

— Той ще бъде с нас.

Силвана потреперва. Измъква се от леглото и търси захвърлените си на пода дрехи. Тони запалва нощната лампа. Наблюдава я.

— Ела тук и се върни под завивките.

— Не. Трябва да се върна в моето легло. Не искам Аурек да ме завари тук, като се събуди.

Тони отмята одеялата, придърпва я към себе си, тя се предава и се пъхва отново под чаршафите. Не иска да се връща в своето студено легло сам-сама. Дъждът клоkochи в улуците и стичащата се по водосточните тръби вода я кара да си представя как морето завлича къщата в дълбините си.

— Какво смяташ за това? — пита Тони. — Да се пробваме ли в Лондон? Ще се грижа за теб като за принцеса. Ще имаш всичко, което пожелаеш, обещавам ти.

Силвана отпуска глава на рамото му. Тони е пълен с подобни идеи. Тя вече знае, че всяка седмица той се появява с нов план, който винаги включва обещания.

— Аурек и аз ще се оправим... — Тя се спира. Едва не му казва, че скоро ще се приберат у дома. Наистина трябва да се откаже от всичко това. Особено сега, след като Януш си е заминал.

Той нежно погалва косата ѝ.

— Ако сега се съгласиш, обещавам утре да ти намеря по-големи пантофи.

Тя затваря очи.

— Да. Да.

Аурек лежи под завивките със светнат фенер. Пише. Отнема му много време да изпише всяка една печатна буква, опитвайки се да овладее писалката. Измъчва се, но е важно и няма да се откаже. Цялото му лице е оцапано с мастило, зъбите и устните му са посинели. Толкова се е изморил от усилието, че когато потъва в сън омаломощен, с писалката, пускаща мастило по пижамата му, заспива непробудно, сгущен на топка с опряна в коленете брадичка — омиротворено венче от момче.

На сутринта майка му говори за бурята предишната нощ. Пита го дали я е чул. Той ѝ казва, че не е чул нищо.

— Нито дори как вятърът блъскаше по прозорците?

— Нищо — поклаща глава той.

— Е, добре — казва тя. — Това е хубаво. Защо имаш мастило по лицето?

Аурек свива рамене.

— Значи си спал непробудно цялата нощ, така ли?

— Съвсем цялата — уверява я той.

Внимава тя да не види как взема пощенските марки от писалището на Тони. Внимава да не забележи как се измъква от къщата.

ИПСУИЧ

Средата на лятото е и Януш е засадил седемдесет бели брези в градината зад къщата. Седемдесет дървета на тъмната плодородна почва, докато всички останали имат бодливи зеленики, рози, пираканта и градински джуджета. Дръвчетата са дългнести, но яки и вече се протягат към небето като снажни младоци, изпълнени с надежда за бъдещето. Всяка една от фиданките му се е захванала и е завързала крехки летни листенца. Януш възнамерява да осигури време на стволите им да станат дебели и здрави.

Полива ги. Тори ги с костено брашно, кърваво брашно и рибна емулсия всяка седмица. Както майка пощи гниди от главата на детето си, той рови из листата и клоните и маха насекомите. Плеви растенията, обрасли около корените им. Вечер им говори, а сутрин пие кафето си при тях. Вече не е сигурен защо ги е посял. Знае само, че те се нуждаят от него, за да оцелеят. Засега тази причина му е достатъчна.

Той седи под своите дървета и мисли за Елен, но осъзнава, че вече не си спомня лицето ѝ. Без писмата тя избледнява в съзнанието му. Вече не чува гласа ѝ. Трепетът, който е обземал сърцето му при мисълта за нея, все още е там, но е някак по-мек. Причинява му помалко болка. Ето така става, мисли си. Спомените се топят. Както сапун, който е ползван много пъти, те се деформират, губят аромата си, стават твърде тънки и се изплъзват между пръстите.

Януш влиза в дневната и поглежда снимката в рамката на полицата над камината. Той, Силвана и момчето.

Не може да не се възхити на начина, по който бе подходила. Как беше отгледала детето. Как беше дошла при него в Англия, за да му осигури семейство. Тя е всеотдайна жена. Или поне беше, докато не си падна по Тони Бенетони. Разглежда внимателно лицето на Силвана на снимката. Изражението ѝ е равнодушно. Но дали наистина е така? Това, което се подава в ъгълчетата на устните ѝ, не е ли нейната упоритост? А очите ѝ са толкова големи и тъмни. Какво ли разкриваха зениците, разширени като обектив на фотоапарат, които изучават новия

й дом, този непознат, който беше мъжът й, и един живот, за който само би могла да гадае?

А ако някой ден семейството му в Полша се свърже с него, тогава какво? Какво ще им каже? Те не знаят, че синът му е мъртъв. Трябва да им го съобщи. Имат право да знаят. Докато изнамира лист и писалка, вече не е толкова сигурен. Започва да пише. В горния ъгъл надписва адреса си и датата.

„Скъпи майко и татко,
Надявам се това писмо да ви завари в добро здраве.
Имам да ви казвам нещо...“

После сгъва листа на три и го пхва в джоба на ризата си заедно с писалката. Взима цигарите си, пали една и излиза отново в градината. Как би могъл да им каже, че внукът им е мъртъв? Ако изобщо някога получат писмото, това ще разбие сърцата им. Той оглежда дърветата си и синьото небе над тях и си припомня деня, в който за пръв път бе взел сина си в ръце. Обичта, която беше почувствал в онзи ден.

Застанал под дъба в дъното на градината, той залюлява напред-назад въжената стълба, която виси от дървената къщичка. Всмуква дълбоко за последно от цигарата си, хвърля фасата на земята, застопорява стълбата, слага крак на най-долната стъпенка и се изкачва нагоре. Непохватен е, но успява да се покатери на платформата. Пропълзява в бърлогата на Аурек и изчаква очите му да свикнат със светлината. И тогава вижда дървената дрънкалка. Закрепена е за един клон вътре в къщичката. Наистина ли е онази, която бе направил бащата на Силвана? И какво значение има всъщност? Сега си спомня, че тя така и не му беше отговорила, когато я беше попитал. Той беше този, който я бе помислил за семейна реликва.

Взема я. На едната й страна има малък надпис. Произведено в Англия. Януш я разклаща. Дъбът проскърцва от вятъра сякаш в отговор.

Седнал в къщичката със свити колене и облегал на твърдата кора на дървото, той вади писмото и писалката и отново започва да пише.

„Построих на Аурек къщичка на дървото и той й се радва, както аз се радвах на моята като дете. В действителност внукът ви е много по-сръчен, отколкото си спомням да съм бил аз самият. Бих искал да можете да го видите колко бързо изкачва въжената стълба. Щяхте да се гордеете с него.“

ФЕЛИКСТОУВ

Повечето кашони вече ги няма. Единствената стая, в която Тони складира неща сега, е кухнята, но скоро и там няма да има нищо. Ще се местят в Лондон и Тони се опитва да закрие бизнеса възможно най-бързо. Силвана харесва безпорядъка в кухнята. Останалите стаи са чисти и спретнати, но кухнята е пълна с кашони с прах за пране и полуготов крем. Тя е пренесла и камарите с вестници от стълбите вътре. Налага се да се промуши покрай тях, за да се добере до задната врата.

През седмицата, когато Тони е в града, работи в магазина и организира преместването, прекарва цели часове в преглеждане на вестниците с ножица в едната ръка, докато с другата отгръща страниците. Лега си късно и си мисли за Януш, опитва се да си представи болката му, но нейната собствена е твърде силна, за да може да се постави на мястото му.

Всяка нощ взима папката с изрезките в леглото и спи с нея под възглавницата. Чувства се като квачка с всички тези малки личица под главата си. Отпечатаните снимки оставят следи върху калъфката и чертите на децата се запечатват върху памучния плат. Заради тях тя никога не пере тази калъфка. Толкова много деца, но тя ще ги побере всичките.

Нощем ръцете ѝ докосват изрезките, а глухият, неизменен шум на морето и вятъра отвън я унася в неспокоен сън. В сънищата ѝ децата излизат изпод косата ѝ и танцуват на леглото, хващат се за ръце и пеят, а нейният собствен мъртъв син се надига от ръчната количка, която беше неговият гроб, и одеялата изпопадат около него. Завивките ѝ натежават от тежестта на децата. Всички дечица, момченцата и момиченцата, непорочните души, идват при Силвана и тя иска прошка от всяко едно от тях. Надигат се от плитски гробове, бомбоубежища, затворнически килии и незнайни гори и забравят миналото си, биват освободени и отиват там, където никой не може да ги нарани.

На сутринта те са изчезнали, върнали са се обратно под възглавницата и Силвана става, измива се със студена вода и обръща охлузеното си лице към новия ден.

ИПСУИЧ

Прозорците са заковани отвън, а на вратата е окачена табела с планово разрешение за смяна на дейността. Магазинът за домашни животни ще става фризьорски салон. Януш се врътва на пети и бързо се отдалечава. Върви по павирания път и излиза на пазарския площад. Прекосява го с дълги крачки, почти на прескоци, като смущава гълъбите, насъбрали се там. После си купува чай и кифличка от „Дебенхамс“.

Ами ако отиде във Феликстоув и я помоли да се прибере с него, какво ще прави, ако тя откаже? Стоварва чашата си на масата и разлива повечето от течността. Много ясно, че не може да отиде. Дорис е казала, че изглежда добре. Какво означаваше това? Дали означава, че е влюбена в Тони?

В мислите си вижда Силвана заедно с Тони и Аурек да му се усмихват. Изръмжава шумно, все едно някой го е ударил по главата. О, боже! Защо си причинява това? Какво ли друго му остава? Ако ще се самонаказва, поне да го направи както трябва.

Защо да не си представи как Аурек седи на коляното му? Този образ е болезнен. Или пък как Аурек си прави къщичка на дървото заедно с него и тримата му се присмиват, когато Януш моли Силвана да се върне къщи. Не. Не може да отиде и да я помоли да се прибере. Тя е там, където иска да бъде. Януш става и излиза от заведението.

На половината път до Британия Роуд се сеца, че не си е платил кафето, и се налага да се върне обратно чак до града, за да оправи сметката.

ФЕЛИКСТОУВ

Силвана чисти печката, когато някой позвънява на вратата. Ослушва се за момент, но звънецът се чува отново. Дали да го остави да си звъни? Никой не идва по това време на деня. Чува как някой чука по вратата и тогава сваля престилката си, оправя косата си и излиза в коридора. Който и да е, явно няма намерение да си тръгне. Тя откrexва вратата.

— Я! — ахва и отваря вратата по-широко.

Бабата на Питър влиза вътре, без да чака покана. Сваля ръкавиците си и оглежда коридора, излъскания под и вазата с цветя на масата.

— Значи Тони най-после е изчистил това място.

Силвана забелязва, че Аурек стои в дъното на коридора и ги наблюдава, и му прави знак да се приближи и да застане до нея. Тя се изчервява, но протяга ръка.

— Аз съм госпожа Новак — представя се. — Аз съм домашната помощница. А това тук... това е синът ми. Аурек.

— Знам коя си — казва бабата на Питър, пренебрегвайки протегнатата ръка на Силвана. — Мисля, че ти също знаеш коя съм аз. Виждала съм те да водиш сина си на училище. Можеш да ме наричаш Мойра. Аз съм тъщата на Тони. А това трябва да е приятелят на Питър, нали така? Здравей, момче.

Тя започва да тършува из чантата си и вади малък хартиен плик.

— Питър ми е казал, че обичаш сладките неща. Ела насам, младежо. Нося ти пликче с бонбони.

След като Аурек отказва да се приближи, Мойра просто протяга плика напред. Силвана е убедена, че ще го пусне долу, затова посяга и го грабва бързо като топка, която ненадейно са хвърлили към нея. Остава хартиената торбичка на масичката в коридора и вижда как възрастната жена се възползва от този момент да я огледа. В очите ѝ има неприкрито любопитство и, за нейна изненада, някакво

притеснение. Силвана няма представа защо тази жена е дошла. Дали не трябва да ѝ каже, че Тони е в Ипсуич?

— Питър казва, че двамата са приятели.

— Така е.

Мойра пъхва ръкавиците в дамската си чанта.

— Срамежлив е, а? И моят Питър е много чувствително дете. Божичко, днес е ужасен ден. Много е горещо. Дали би могла да ми направиш чаша чай? Умирам от жажда.

Силвана ѝ го сервира в гостната. Мойра е притворила завесите наполовина, така че в стаята влиза само един лъч светлина. Тя стои в сянката, изправена и неподвижна като част от лакираните мебели, и гласът ѝ се извисява от диплите на пердетата.

— Я кажи, играеш ли на карти?

— Не съм играла от много време.

— Това никога не се забравя. Сипи чая и седни да изиграеш една игра с мен.

Мойра е опитен играч. Изиграват една игра руми, после и вист (тя научава Силвана на правилата на клуба в Портланд), а Силвана я учи как да играе на мизерка и тишяц — двете игри, на които е играла в Полша.

Така минават няколко часа и слънцето се обръща, така че Силвана е принудена да отвори завесите, за да пусне следобедната светлина да огрее стаята. Мойра тъкмо е спечелила поредната игра и сияе от успеха си.

— Тони ми е като син — допълва тя ни в клин, ни в ръкав. — Не съм свикнала той да е толкова ангажиран със собствения си живот. Обикновено прекарва повече време с нас. Знаеш ли, че ние отгледахме сина му? Питър е единственият ни внук. Дъщеря ми почина, когато той беше още бебе.

Значи затова е дошла тук старата дама. Да говори за семейството си.

— Тони ми е казвал колко обичате Питър — казва Силвана внимателно.

— Нима? А каза ли ти, че подарихме тази къща на дъщеря ни като сватбен подарък? Сега се води на името на Питър, това знаеше ли го? Тони не притежава и една стотинка от нея.

Силвана обръща картите си. Пак е загубила.

— Да, знам го — излъгва. Няма да позволи старицата да я помисли за глупачка. Чуди се дали Мойра знае за Лондон и че Тони вече е платил капаро за апартамент там. Дали ѝ е споделил тези неща?

— Проблемът на Тони — казва Мойра и също обръща картите си — е, че е прекалено мил. Хората се възползват от него.

Силвана взима тестето, разбърква картите и си раздава още една ужасна ръка. Взира се в нея обезсърчена.

— Разкажи ми за себе си — приканва я жената и слага на масата чифт дами. Усмивва се любезно. — Разбирам, че си омъжена?

Силвана пламва.

— Да, така е.

— Дълго ли ще останеш тук? Тони разяснил ли ти е ясно условията на задълженията ти?

— Условията ли?

— Ами да, нали си домашна помощница?

— Е, да, но аз... — Силвана отчаяно се мъчи да измисли какво да каже. Нещо, с което да прекрати този разговор. Няма да остави тази жена да има последната дума. — Тони ме помоли да остана за неограничен период от време. Това са неговите условия. — Иска ѝ се да добави, че той иска също така да се преструват на женени, но се спира.

Старата жена слага картите си на масата. Силвана взема още една. Поне веднъж късметът е на нейна страна. Този път няма да изгуби. Не и с такава ръка. Слага картите пред нея и поглежда Мойра.

— Аз победих.

Мойра леко се прокашля, събира тестето, обляга се назад в стола си и започва да го разбърква.

— Да изиграем още една, какво ще кажеш?

Раздава, взима своите карти и ги оглежда.

— Бракът е мъчителен понякога, мила, но човек трябва да му остане верен. Тони казвал ли ти е нещо за лятната почивка?

Силвана се поколебава. Не отговаря нищо, но Мойра май не забелязва. Продължава да говори.

— Имаме роднини в Сидмът. Обикновено Тони ни кара там за две седмици. Питър обожава Уест Кънтри.

Силвана се мъчи да си спомни дали Тони ѝ го е споменавал. И така да е, тя не помни.

— Да, знам всичко за почивката през лятото.

Мойра слага картите си долу и се усмихва на Силвана.

— Нима? Значи знаеш, че тази година Тони няма да може да дойде с нас. Явно е твърде зает.

Силвана изтегля още една карта. Дама. Изучава лицето на Мойра, пронизващия поглед, изписаната уста. Защо ли ѝ трябваше да отваря вратата? Защо ли не се беше скрила и не беше изчакала жената да си тръгне?

— Естествено — продължава Мойра, — бих си помислила, че като продаде магазина, Тони ще има повече свободно време, а не обратното. Не смяташ ли така?

Силвана не отговаря. Изчаква старата дама да предприеме хода си, но тя само прибира картите в тестето и посяга да вземе шапката си от масата.

— Май се поуморих. Трябва да си хвана влака за Ипсуич, а този в шест часа не го понасям. Винаги има твърде много хора.

Като излизат в коридора, Силвана вижда, че пликът с бонбоните още си стои там. Надява се Аурек да не си прави гнезда от последните бели памучни чаршафи, които Тони е складирал в кухнята. Когато се върне, ще му каже, че колкото по-скоро се преместят в Лондон, толкова по-добре. Отваря входната врата и излиза навън, правейки път на Мойра.

Следобедът е грейнал в златисто, а в душния въздух се носи миризма на гниеци водорасли. По брега тичат гологлави момчета и момичета, правят цигански колелета и минават като въжеиграчи по тесните дървени дъски на вълнолома покрай водата, избягвайки останалите от войната укрепления и оплетените кълбета бодлива тел, струпани на ръждясващи камари. Силвана наблюдава тази сцена в продължение на няколко мига.

— Луси винаги е обичала морето — казва Мойра, сякаш сетила се за някой специален ден. После се обръща към Силвана: — Надявам се Тони да успее да дойде с нас в Девън. Ще е жалко това лято да не прекара известно време със сина си. Непростимо дори.

— Не знам — отвръща Силвана. Няма да допусне Мойра да я сплашва, а и този разговор вече я е изморил. — Навярно трябва да говорите с него за това. Аз все пак съм само домашната помощница.

— Да. Права си. Ти си само домашна помощница. Сигурно съм се объркала.

Мойра пристъпва на тротоара и оглежда пътя първо наляво, после надясно.

— Между другото блузата, която си облякла с тази копринена пола... Не е особено приятно да виждам друга жена в дрехите на Луси, но трябва да призная, че ти отиват. Ти си горе-долу същия размер като нея.

Тя хвърля още един бърз поглед на пътя и слиза от тротоара.

— Разбирам защо Тони те харесва. Донякъде приличаш на нея.

Силвана усеща как я побиват тръпки. Въпреки жаркото слънце тя трепери. Тръгва след възрастната жена.

— Какво казахте?

— Блузата и полата. Луси никога не ги е носила заедно.

— Мисля, че грешите — казва Силвана студено. Беше й дошло до гуша от Мойра и нейното високомерие. — Тези дрехи са мои. Тони ги купи за мен.

— Наистина, знаех си, че трябва да дойда. Това отиде прекалено далеч. Ти носиш дрехите на дъщеря ми. Но ти го знаеш твърде добре. Трябва ли да се правиш на толкова глупава? Той даде ли ти палтото от норка? Надявам се да не е. Беше й подарък от нас.

— От норка? С кафяв копринен кант?

Силвана усеща как краката й се подгъват.

Мойра е стигнала средата на пътя. Една кола бавно преминава между тях и всичко, което Силвана вижда от нея, е нейната черна шапка с едно-единствено фазаново перо.

Силвана се качва обратно на тротоара. Опитва се да се успокои. Докосва шията си, напипва ситните перлени копчета на блузата и бързо отдръпва ръка — все едно се е опарила.

Обратно в кухнята тя измива чаените чаши и търка ръце в сапунената вода. Аурек идва, стиснал в шепа големи бели пера.

— Къде беше?

— На плажа.

— Не отпрашвай така сам. Разтревожих се за теб.

Той я дърпа за полата, докато не спре да върши това, с което се е захванала. Силвана избърсва ръце в престилката си и се обръща.

— Какво искаш? Нещо за ядене ли?

— Вкъщи — казва той и ѝ подава перата.

— Какво за вкъщи?

Аурек вдига поглед към нея. Лицето му е потъмняло от лунички.

— Кога ще може да си идем вкъщи?

— Аз и ти. Ние сме си вкъщи. Ние оцеляваме, не помниш ли? —

Силвана прибира перата в джоба на престилката. — Благодаря ти. И преди ми носеше пера. Докато живеехме в гората. Спомняш ли си?

Аурек свива малките си рамене и тя се чуди дали той не се съмнява в нея. Възможно ли е да знае, че тя не му е майка?

— Обичам те — казва и най-после чувства, че е откровена. Сърцето ѝ не лъже. И какво изобщо си е помислила? Разбира се, че му е майка.

Тази вечер Силвана седи с него в дневната и гледа морето, щастлива от спокойствието в къщата. Когато Аурек заспива в скута ѝ, тя го пренася горе и го завива в леглото. После отива в спалнята си и търси с ръка изрезките от вестници под възглавницата. Време е да пусне децата да си вървят.

Отваря прозореца и неизменният морски бриз ги понася. Всяко едно листче хартия отлита, щом вятърът го грабне от пръстите ѝ. Не знае какво ще правят двамата с Аурек, но повече не могат да останат във Феликстоув.

Тя се преоблича в роклята, с която е пристигнала, онази, която Януш ѝ е купил. Единственото, което има, което не е принадлежало на някой друг. Седнала на леглото, тя премисля всичко. Вече ѝ е ясно.

Ще устрои живота си сама със сина си.

ИПСУИЧ

В задълженията на Януш като бригадир е и това да провери дали редиците са опразнени от всички мъже, преди да може да си тръгне от нощната смяна. Често той остава много по-дълго, отколкото е необходимо, и се наслаждава на кратките мигове, преди да застъпи следващата смяна и фабриката отново да заработи. Обича да гледа машините утихнали и въздуха прозрачен. Въпреки краткото отсъствие на работниците въздухът между еркерите е душнен, като дъха на спящ човек в яката му, но това го кара да се чувства част от нещо. За него това усещане е нещо изключително — да бъде свързан с такава работна сила.

Преди да си тръгне, си говори с нощния пазач; води любезен разговор за времето и за футбол, преди неохотно да излезе в студената утрин, докато червената светлина на зората прорязва небето.

Убеждава се, че се прибира пеша, вместо да вземе колата, защото тези летни утрини са твърде красиви, за да бъдат пропуснати. Истината е, че това му отнема поне четирийсет минути да си стигне къщи. Четирийсет минути, преди да трябва отново да се изправи пред пустотата на дома си.

Щом отваря входната врата, Януш вижда, че пощальонът вече е минавал. На червените плочки в коридора има писмо и пощенска картичка. Навежда се и ги взима. Писмото е сметката за тока. Нищо интересно. Поглежда картичката. Черно-бяла снимка с надпис „Изглед от градините Уолсли“.

Обръща я на обратно и едва не я изпуска от изненада. Почеркът е безобразен. Направо е чудо, че е пристигнала на адреса. Едва се чете. Двойките от номера приличат повече на завъртулки, отколкото на цифри. Ченгелът на „Б“-то от Британия минава през всички останали букви, което прави половината от тях нечетливи.

Няма съобщение, а само един подобен на паяжина подпис. Аурек Новак. Името на момчето. Завива му се свят, като го вижда изписано там. Името на неговото дете. Пощенското клеймо е от Феликстоув.

Изпратено е преди три дни. Януш стиска картичката здраво в ръката си. След нощната смяна е уморен и тялото му умира за сън, но умът му препуска. Отива в кухнята, прави си чай и сядва на масата. Изпива чая и отново поглежда картичката, препрочита я безброй пъти и недоумява.

ФЕЛИКСТОУВ

— Знам, че Мойра е идвала тук — казва Тони, когато се прибира същата вечер. Изглежда подозрителен и неуверен. Силвана възнамерява да се държи хладнокръвно. Иска да звучи разумно. Протяга към него ръката си, в която е стиснала някои от дрехите на Луси. Изражението на лицето му е красноречиво.

— Как можа! — изкрещява тя и хвърля дрехите по него. — Как можа да ме излъжеш?

Той вдига една блуза, сгъва я внимателно и после поглежда Силвана с кафявите си очи.

— Това са само дрехи.

— Не, не са. Това са дрехите на Луси.

— Силвана, не се дръж така. Знаеш, че те обичам, нали?

— Кого? Кого обичаш? Мен или Луси? Ти ме излъга, по дяволите! Кого обичаш? Мен или една мъртва жена?

Тя се разкайва за думите си в момента, в който излизат от устата ѝ. Тони я гледа втрещено и чупи ръце.

— Нека си лягаме — моли той. — Изморен съм. Хайде да продължим разговора утре. А сега да си легнем. Късно е. Моля те, ела в леглото и ме остави да те гушна.

— Не.

— Обичай ме. Ела при мен, моля те.

— Изхвърли дрехите! — настоява тя.

— Да ги изхвърля ли?

— Изгори ги! Отърви се от тях. Разкарай ги от къщата.

— Не мога...

— Налага се.

Силвана седи на леглото и гледа как той отнася купища рокли. Изглежда съкрушен, сякаш изнася трупа на мъртвата си съпруга, увит в катове коприна, памук и жарсе. Испитва съжаление към него, но не може да се пречупи да му каже да спре. Щом гардеробът е опразнен,

Тони очаква следващата заповед, но тя само се обръща на една страна, завива се през глава и се преструва на заспала.

Събужда се рано на следващата сутрин, а роклята ѝ е цялата измачкана. Отваря очи с усещането за твърда непоколебимост. Измъква се от леглото, обува обувките си и взема забрадката от масата. Къщата на Луси. Къщата на Питър. Къщата на Тони. Къщата на кого ли не, само не и нейната.

— Силвана?

Тони е седнал на един стол в ъгъла на стаята и я гледа. Очите му са зачервени, а бузите хлътнали. На пода в краката му се търкаля празна бутилка от уиски.

— Къде отиваш, Силвана?

Лицето му изглежда синкаво от наболата брада. Дрехите му са омачкани като нейните. Очевидно изобщо не е спал.

Тя разтърква лице.

— Излизам да се поразходя. Ами ти? Кога заминаваш за Девън?

— Не е нужно да ходя...

Но той ще отиде там със сина си и родителите на жена си. Ще отиде в Девън. Разбира се, че ще отиде. Без нея. Той го знае. Знае също и това, че между тях вече е свършено. Тя го видя в очите му в момента, в който му каза, че знае за дрехите. Както когато идва краят на някой филм и лампите светват.

Той я гледа умоляващо, очите му се пълнят със сълзи и тя най-после разбира какво означава този поглед. Копнежът на лицето му, желанието, за което винаги е смятала, че е насочено към нея. Това е копнежът на един мъж, който отчаяно иска онова, което не може да има. Тя познава това чувство. Поне то ги свързва: непреодолимото желание да откриеш мъртвия в онзи, който живее.

Иска ѝ се да му каже, че тя не е по-добра от него. Нима не беше взела едно дете, за да се престори, че нейният син е все още жив? Точно това бе направила. За нея филмът също е свършил. Аурек не е мъртвият ѝ син. Той е момче, което има нужда да бъде обичано заради самото него. А Силвана не е Луси.

— Искат да замина утре — казва с усилие той. — Ще сме там две седмици. Ти ще бъдеш тук, като се върна, нали?

— Не знам. Сега отивам да се разходя по брега. Искаш ли да дойдеш?

Тони поклаща глава.

— Трябва да направя една доставка. На онези памучни чаршафи. Най-накрая успях да ги продам. Тази сутрин трябва да ги откарам до един хотел в Ипсуич. Моля те, кажи, че ще си тук, като се върна.

Тя не отговаря. Дистанцията между тях е осезаема. Само за една нощ между тях се е настанила празнотата.

— Ще говорим повече следобед — продължава Тони и тя усеща как той се опитва да възвърне обичайната увереност в гласа си. Вдига ръце във въздуха. — Трябва да ставам и да се заемам за работа. Ще се видим по-късно. Приятна разходка.

Долу кухнята е огряна от слънце, макар да е още рано. Тя дръпва стола си от прозореца, докато пие чаша кафе.

Измива чашата, подсушава я и я окачва на дървената стойка до мивката. Помита пода, а после влиза в килера и подрежда всички буркани, пакети и консервени кутии, така че етикетите им да са обърнати напред. След това прави същото и с тенджерите и тавите в шкафа под мивката, нарежда ги с дръжките навътре, точно както майката на Януш ги е подреждала в нейната кухня. Иска да остави всичко в ред.

На входната врата се спира и вдишва морския въздух, после излиза навън и поглежда нагоре към прозореца на спалнята. Там седи Аурек и гледа чайките. Помахва ѝ и тя му маха в отговор.

— Няма да се бавя. Не отивай никъде. Искам да си тук, като се прибера.

Тръгва по безлюдния плаж. Започва да тича, под краката ѝ се разхвърчават ситни песъчинки. Забрадката се вее покрай лицето ѝ и тя тича, докато не остава без дъх и се налага да спре, поставя ръце на коленете си и изчаква сърцето ѝ да се успокои, а дишането ѝ да се нормализира. Накрая се изправя, поема дълбоко дъх, изкачва бетонните стъпала до павираната улица над плажа и тръгва обратно към къщата.

Януш кара бавно. На два пъти вече е спирал, несигурен в това какво си мисли, че прави. Ами ако тя не иска да го види? И двата пъти беше слизал от колата, беше разглеждал картичката на Аурек и после пак се беше качвал и продължавал по пътя към Феликстоув. Докато

влиза в града и подминава гордо изписаното му върху огромна цветна леха име — червени цветя за буквите, оградени от бели маргаритки, — покрай него минава една кола по посока към Ипсуич.

Колата е първата, която среща на пътя от сутринта. Шофьорът намалява, като го подминава. Двамата мъже се споглеждат.

Това е Тони. Изглежда уморен, небръснат, яката на ризата му е разкопчана, вратовръзката е вързана небрежно и Януш едва го разпознава. Иска да го удари, така че намалява. Спират на пътя. Януш изгася двигателя, свива ръце в юмруци и излиза от колата.

Тони сваля прозореца.

— Слизай от колата — казва Януш и вдига юмруци.

Тони поклаща глава.

— Няма смисъл да се бием. Тя те чака.

Мъжът изглежда така безгранично покрусен, че за момент Януш забравя за желанието си да го удари. Но докато се опомни, колата на Тони вече потегля със свистене. Януш гледа как се отдалечава бързо по празния път. Гледа, докато не се скрива от погледа.

Силвана забелязва автомобила, който минава покрай нея само защото се движи изключително бавно. Сигурно е някой, излязъл на разходка с колата рано сутринта. Автомобилът е много чист, направо излъскан — блестящ черен „Роувър“. Шофьорът я гледа вторачено, докато преминава. Тя продължава по пътя, но после поглежда назад, без да знае какво да направи. Колата е отбила малко по-надолу по пътя. Тя прави още няколко крачки и после се обръща. Вече нищо не я свързва със съпруга ѝ, дори и дете. Тя знае това, повтаряла си го е толкова много пъти. Но при вида на Януш, който чака в колата си, сърцето ѝ се разтуптява и тя тръгва към него.

Януш отваря вратата до шофьорското място и гледа как Силвана се настанява до него. Опитва се да запази спокойствие. Силвана докосва таблото и се оглежда.

— Аурек би я харесал — казва. — Много обича колите.

Двамата седят в мълчание, слънцето блести в предното стъкло, а пред тях кацат и отлитат чайки. Окачените на куки редици лампи покрай крайбрежната улица се люлеят напред-назад и подрънкват, подемани безспирно от вятъра. Най-накрая Януш проговаря.

— Срецнах Елен по време на войната. — Закашля се и пригладжа мустак с два пръста. — Тя умря. Загина през хиляда деветстотин четирийсет и четвърта. Не трябваше да пазя писмата ѝ. Трябваше да ти обясня. Да говоря повече. Задържах всичко в себе си.

Януш поглежда Силвана и вижда, че очите ѝ са пълни със сълзи. Вади от джоба си носна кърпа и ѝ я предлага.

— Виж, става въпрос за момчето. Бих искал да го видя.

— Мислиш ли, че съм лош човек заради онова, което направих?

Януш поклаща глава. Не е сигурен дали тя говори за Тони, или за Аурек.

— Аз престъпник ли съм? — пита тя.

Той я поглежда. Погледът ѝ е суров и втрещен, такъв, какъвто е виждал у някои войници. Онези, които са станали свидетели на твърде много. На устните ѝ дремят още въпроси, докато чака отговора му.

Тя го умолява.

— Ще ми простиш ли някога?

Отговаря ѝ с „Не“, а после с „Да, мисля, че да“, което сякаш е онова, което Силвана иска да чуе.

— Реших, че съм ви изгубил и двамата — казва той.

Силвана докосва бузата му и усеща как ръката ѝ потреперва от допира.

Остават в колата, гледат как вятърът рисува с пясъка по пътя и вае жълти линии насам-натам, а Силвана разказва на Януш своята история от войната. Поднася му я като книга, допълва разни подробности и се пренася из времето, докато не описва всяка една от шестте години, през които са били разделени. Някои части от историята са болезнени, но той я изслушва. Не се отвръща от нея. Тя казва, че не желае да има повече тайни помежду им.

Трудно му е да ѝ разкаже своите истории от онези години. Опитва се да ѝ обясни, но не иска да си спомня за войната. Спомените му са заключени надълбоко и той не може да си наложи да ги извади наяве. Не може да говори за Елен. Силвана не го притиска да ѝ разказва подробности. Сменя темата. Той ѝ е благодарен за това.

— Може би е без значение — казва тя, когато той се запъва и губи мисълта си. — Миналото... може би му придаваме твърде голямо значение. Онова, от което имаме нужда, е точно тук.

Но Януш знае, че тя е просто любезна. Разбира се, че миналото има значение. Поглежда я и вижда държавата, която е оставил, да се взира в него обратно. От лицето ѝ струи знанието за собствената му младост и той я обича заради това. Чувства се по същия начин, както когато поправя някоя машина, когато всички онези детайлно проектирани части, които така лесно могат да бъдат объркани, се напасват, когато са топли и смазани и се задвижат с идеална точност.

Силвана обгръща тялото си с ръце.

— Той си нямаше майка. Знаем, че нямаше. Косата му беше цялата в мръсотия, а тялото му беше разранено. Трябваше да се погрижа за него. Той си нямаше никого. А моето бебе, нашето бебе беше...

— Спри — прекъсва я Януш. Сваля прозореца и вдишва дълбоко от нахлулия вътре морски въздух. — Не говори за това. Разкажи ми как е расъл.

Тя му разказва за техния горски син и как е израснал сред дърветата. Разказва му за любимите му игри и как се е научил да се катери и да ловува.

Говорят си така кротичко, докато двете момчета не се превръщат в едно в съзнанието на Януш. Това е най-добрият начин. Знае, че момчето, което обича, не е наистина онова, което бе глътнало копчето, но той ще му дари тези спомени. Те ще станат притежание на Аурек. Вече няма да има тайни. Той е техният син. И това ще бъде неговата история.

Прегръщането в кола е неудобно. Януш се навежда към Силвана, но воланът му пречи, а скоростният лост стърчи между тях. Тя също се навежда напред, примъквайки се на края на седалката, и той успява да я целуне недодялано, като носовете им се сблъскват.

Той я иска. Иска звука на диханието ѝ в нощта. Начинът, по който си тананика, когато мисли, че е сама. Иска всички тези неща. У него се надига желание. Сърцето му тупти като на младеж, изпълнен с копнеж. В същото време се чувства стар. Достатъчно стар, та да знае, че болката, която е преживял, няма да се изпари просто така. Мисълта за Тони предизвиква у него желание да я отблъсне, да я осъди наново. Вместо това я придърпва по-близо към себе си.

— Върни се при мен — прошепва. — Моля те, върни се.

— Къщата е точно на крайбрежната улица. Обърни и...

— Знам — казва той и пали двигателя.

Аурек е седнал на ръба на прозореца, когато вижда една кола да се задава по пътя. Гледа как спира пред къщата. Вижда как от нея слиза майка му, а после и баща му. Дошъл е! Двамата застават до колата и поглеждат нагоре към него. Аурек им помахва, първо бавно, а после по-бързо. Изправя се, увисва на рамката на прозореца, но губи равновесие за миг и залитва напред. Налага се да се хване за перваза, за да не политне надолу. И Януш, и Силвана вдигат ръце нагоре да го предупредят.

— Не! Не! — крещят.

БРИТАНИЯ РОУД №22

Пътуването с колата е дълго и протяжно и Аурек се примъква на кожената седалка отзад ту към единия, ту към другия прозорец. Полята отстъпват пред частни парцели и почернели железопътни линии. Аурек зяпа ръждата и метала на заводите за светилен газ, оставя погледа си да се рее над оплетени телени мрежи, обрасли с хрусталаци жълтеникави терени и редици с къщи.

Върху него пада сянка на магнолии и до прозореца за момент се опира жив плет от тис, който скрива слънцето. Аурек сграбчва седалката, за да не изпусне гледката. Минават покрай военното гробище и Аурек зърва спретнатите искрящо бели редици от кръстове иззад тъмните тисови дървета. Преди си играеше там понякога, ловеше гущери и слепоци, пъхаше ги в буркани с малко трева, розов кварц и парченца натрошен гранит. Няма търпение да отиде пак там, да стои неподвижно и да чака гущерите да излязат да се пекат на слънце на гробовете.

Карат нататък по един гърбав мост, минават покрай прясно боядисаната стена на къщата на ъгъла, рекламираща млекарницата „Коулман“ с бледосиня боя и бутилка мляко, сгущена в буквата „О“ на „Коулман“. Очите на Аурек са отворени широко, поглъщат всичко. Той е като моряк, който влиза в пристанището и гледа скалите на родната си земя, очите му попиват града, необятното небе, малките облачета, мъглявата мръсота на накачалите по покривите гълъби.

На хълма към Британия Роуд ускоряват и колата се тресе по калдъръма. Минават над една неравност по пътя, Аурек полита напред и се забива в пространството между двете предни седалки.

— Аурек! — извиква майка му. Сграбчва го за рамото и той пролазва в скута ѝ на предната седалка. Пристигат на Британия Роуд 22 и Аурек изхвърча от колата, изтичва до къщата и блъска по вратата, сякаш някой може да му отвори и да го пусне вътре.

— Искам да ви покажа нещо — казва Януш, щом отключва вратата.

Минават по коридора, през кухнята и излизат отвън.

Светлината в градината е оскъдна. Кората на дърветата обаче е още по-бледа, с цвѐта на нова луна и бебешки зъбчѐта. Листата образуват прелестна пърхаща зелена маса. Аурек вдишва аромата на топлия ден. Отива до дъба и сяда под своята къщичка. Майка му сяда от едната му страна, а баща му от другата. Начинът, по който го гледат, го кара да се чувства в безопасност; сякаш той е всичко, което някога са искали.

Това е и което баща му казва на майка му: „Ти и момчето сте всичко за мен“.

Аурек затваря очи и се заслушва в чуруликането на врабчетата в клоните. Някъде там, в някоя друга градина или в полята отвъд къщите и фабриките, той чува как лятото го зове. Кукувичка песен, горски повик, който се повтаря отново и отново. Аурек не може да устои на отчаяния ѝ зов. Отваря уста и запява.

Забравата идва полека с годините. С времето Аурек ще се научи да възприема Англия като свой дом. Но сега, вече като възрастен мъж, щом види майка си, загледана през прозореца, или баща си, смълчан в креслото, той се пита колко ли им е било трудно да напуснат Полша, за да му осигурят спокоен живот. И тогава сянка от спомен ще се промъкне в ума му, неусетно, като малко момче, което играе на криеница, тичащо босоного из стаите в къщата на Британия Роуд номер дваисет и две.

Вярва, че това е споделеният дух на тяхната бивша родина.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.